

**“THIS EUROPEAN CONVOY DOES NOT HAVE ONE
SINGLE CAPTAIN”**

Eurooppa-neuvosto presidentiaalisena valtatekijänä Herman Van
Rompuyn ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden retoriikassa

Sonja Alapiha

Pro gradu-tutkielma

Valtio-oppi

Yhteiskuntatieteiden

ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2014

TIIVISTELMÄ

“THIS EUROPEAN CONVOY DOES NOT HAVE ONE SINGLE CAPTAIN”

Eurooppa-neuvosto presidentiaalisena valtatekijänä Herman Van Rompuy'n ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden retoriikassa

Sonja Alapiha

Valtio-oppi

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Kari Palonen

Syksy 2014

211 sivua

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, voidaanko Eurooppa-neuvosto tai sen puheenjohtajuus nähdä EU:n presidentiaalisena valtatekijänä. Tämä tutkimusnäkökulma kytkeytyy tulkintaan, jonka mukaan EU:sta on löydettävissä niin parlamentaarisia, presidentiaalisia kuin semipresidentiaalisia elementtejä. Yhtäältä Euroopan parlamentin vaikutusvallan lisääntyminen, ja toisaalta Eurooppa-neuvoston aseman vahvistuminen tukevat tulkintaa EU:sta semipresidentiaalisena järjestelmänä. Eurooppa-neuvoston olemuksen määrittäminen ei ole aivan yksinkertaista, sillä kyseisessä toimielimessä yhdistyvät monenlaiset institutionaaliset aspektit, kuten tutkimuksen aikana huomataan.

Tutkimukseni aineiston muodostavat Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Herman Van Rompuy'n vuosien 2010–2013 ulko- ja turvallisuuspoliittiset puheet. Tämä politiikanala on perinteisesti mielletty vahvojen presidenttien valtaoikeuksiin kuuluvaksi, joten on varsin mielenkiintoista nähdä, minkälaisena toimeenpanijana Eurooppa-neuvosto tässä yhteydessä näyttäytyy.

Tutkimukseni analyysimenetelmänä toimii retoriikka-analyysi. Van Rompuy'n puheiden retoriikkaa tarkastellaan hänen puheistaan nostettujen *toposten* kautta, jotka ovat muotoutuneet aineistolähtöisesti poliittisen luennan tuloksena. *Muutoksen, liikkeen, strategisuuden sekä maailmanpoliittisen yhteistyön toposten* tarkastelu tarjoaa moniulotteisen viitekehyksen tutkimuskysymykseen vastaamiselle. Tässä huomio kiinnitetään Eurooppa-neuvoston ja muiden EU:n instituutioiden väliseen dynamiikkaan sekä siihen, minkälaisena toimijana kyseinen toimielin representoidaan ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjavetojen tekijänä. Lisäksi *toposten* analysoimisen kautta voidaan hahmottaa, onko Van Rompuy'n mieltäminen EU:n ”presidenttinä” relevanttia. Myös se, minkälainen retoriikko Van Rompuy ylipäänsä on, käy ilmi analyysilukujen kuluessa.

Tutkielmani tuloksena voidaan todeta, että Eurooppa-neuvosto näyttäytyy Van Rompuy'n retoriikassa presidentiaalisena toimijana. Sille konstruoituu hyvin erillinen ja erilainen rooli suhteessa muihin unionin toimielimiin. Se representoituu johtajana, joka sanelee muiden instituutioiden toiminnan ja tekee EU:n kannalta ratkaisevia linjavetoja, mikä ilmentää presidentti-instituutiolle kuuluvaa valtaa. Tämän asemansa se ansaitsee poikkeuksellisen strategisuutensa takia. Van Rompuy määrittää myös oman roolinsa kunnianhimoisesti. Hän ei tyydy johtamansa instituution seremonialliseen johtajuuteen, vaan pyrkii toimimaan määrätietoisena uranuurtajana. Hän yrittää peittää instituutionsa presidentiaalisesta ulottuvuudesta konsensus- ja yhteistyö -puheella sekä kaikkien jäsenmaiden osallisuutta korostavalla hallitustenvälisyys -tematiikalla.

Avainsanat: Eurooppa-neuvosto, Herman Van Rompuy, EU:n poliittinen järjestelmä, EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka, EU:n instituutiot, retoriikka

SISÄLLYS

1. JOHDANTO.....	1
1.1 Tutkimuksen kulku	4
1.2 Metodi ja aineisto.....	5
2. EU:N INSTITUUTIOISTA, LAINSÄÄTÄMISJÄRJESTYKSESTÄ JA SEN POLIITTISESTA JÄRJESTELMÄSTÄ.....	7
2.1 EU ja politiikka ”yhteisten asioiden hoitamisena”	7
2.1.1 Max Weber ja politiikka valtakamppailuna	8
2.1.2 Chantal Mouffe ja agonistinen pluralismi	10
2.2 EU:n instituutiot.....	12
2.2.1 Euroopan parlamentti	13
2.2.2 Eurooppa-neuvosto.....	14
2.2.3 Neuvosto.....	15
2.2.4 Komissio.....	16
2.3 EU:n lainsäätämisyjärjestys lyhyesti	18
2.4 Poliittiset järjestelmät	20
2.4.1 Parlamentarismi.....	21
2.4.2 Presidentialismi	23
2.4.3 Semipresidentialismi	25
2.5 EU:n poliittisen järjestelmän piirteet	27
2.5.1 EU ja parlamentarismi.....	28
2.5.2 EU ja presidentialismi	32
2.5.3 EU ja semipresidentialismi.....	34
2.6 Yhteenvedo luvun keskeisistä tulkinnoista.....	38
3. EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka	41
3.1 Yleisiä huomioita unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikasta.....	41
3.2 EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehitys ja sisältö	43
3.2.1 Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka.....	44
3.2.2 Lissabonin sopimus	46
3.2.3 Pyrkimys ulko- ja turvallisuuspolitiikan strategisuuteen	49
3.2.4 EU:n naapurit ja kumppanit	51
4. EUROOPPA-NEUVOSTO JA HERMAN VAN ROMPUY.....	54
4.1 Eurooppa-neuvosto ulko- ja turvallisuuspolitiikan suunnannäyttäjänä.....	54
4.1.1 Työjärjestys	55

4.1.2 Eurooppa-neuvoston agenda vuosina 2010–2013.....	61
4.1.3 Eurooppa-neuvosto strategisena toimielimenä.....	70
4.2 Herman Van Rompuysta ensimmäinen Eurooppa-neuvoston päätoiminen puheenjohtaja	78
4.2.1 Päätoimisen puheenjohtajuuden idean juuret.....	79
4.2.2 Viimeisten kuukausien tapahtumat ennen Van Rompuyn nimittämistä ensimmäiselle kaudelleen.....	81
4.2.3 Van Rompuyn tausta: vaatimaton sovittelija vai ovela poliitikko?.....	83
4.2.4 Van Rompuyn ensimmäisen kauden linja: sopimususkollisuutta ja johtajien liehittelyä.....	89
4.2.5 Toinen kausi: Van Rompuy ja Eurooppa-neuvosto ”poikkeustilan” ratkaisijoina	99
4.2.6 Van Rompuyn ja Barroson välisestä valtakamppailusta.....	105
4.2.7 EU:n ulkoisen edustamisen kysymyksestä.....	107
4.2.8 Van Rompuyn johtajajosition ”ongelmista”.....	109
5. POLIITTISTEN PUHEIDEN RETORIikka	111
5.1 Yleistä Herman Van Rompuyn retoriikasta.....	111
5.2 Presidenttiretoriikka ja Herman Van Rompuy.....	114
5.3 Van Rompuyn ”presidenttiydestä” puhumisen relevanttius	118
6. ANALYYSI HERMAN VAN ROMPUYN RETORIIKASTA.....	122
6.1 Puheiden poliittisesta kontekstista	122
6.2 Topokset.....	123
6.2.1 Muutos.....	124
6.2.2 Liike	145
6.2.3 Strategisuus	158
6.2.4 Maailmanpoliittinen yhteistyö	180
7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	194
LÄHTEET	

1 JOHDANTO

Euroopan unioni muodostaa politiikantutkijalle ikään kuin loputtoman tutkimuskohteen, sillä se on monessa suhteessa keskeneräinen entiteetti, tarjoten alati muutoksessa olevia tarkastelukohteita kiinnostavien tutkimusnäkökulmien avaamiselle. Niin instituutiot kuin niiden väliset suhteet ovat olemukseltaan muuttuvia, ja tämän muutoksen voi havaita sekä konkreettisen toiminnan, kuten eri toimijoiden välisten valtakamppailujen muodossa, että EU -sopimustekstien määräysten tasolla. Käytännön kamppailut EU:n eri toimijoiden välillä tuovat unionin olemukseen sellaisia elementtejä, jotka eivät välttämättä palaudu sopimustekstien tarkkaan harkittuihin sanankäänteisiin.

EU:n instituutioiden tasolla tapahtuva muutos aiheuttaa luonnollisesti muutoksia myös siinä, millaiseksi poliittiseksi kokonaisuudeksi unioni rakentuu. Tällä on puolestaan seurauksia sen suhteen, millaisena EU representoituu ulospäin. Tätä ulkoista edustamista on pyritty vahvistamaan EU:ssa erityisesti 1990-luvulta lähtien. Keskiössä on ollut erityisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisen kompetenssin rakentaminen jäsenvaltioiden ulko- ja turvallisuuspolitiikan traditioita yhtenäistämällä. Jäsenmaat ovat kuitenkin olleet vastahakoisia esimerkiksi puolustusvarojen yhtenäistämiseen liittyvien suunnitelmien suhteen, eikä EU:ta koetellut velkakriisi auttanut asiaa. Unionin kyvykkyyttä kyseisellä politiikanalalla on kuitenkin pyritty vakuuttelemaan niin EU:n kansalaisille kuin muille maailmanpolitiikan merkittäville toimijoille. Tähän kytkeytyy erityisesti unionin ulkoisen edustamisen kysymys, eli se, kuka tai mikä toimija voidaan tulkita EU:n ulkoisena ”kasvona”. Tämä seikka on saanut aikaan valtakamppailuja sekä unionin johtajien keskuudessa että instituutioiden tasolla.

Tässä keskustelussa esiin nousee väistämättä valtion- ja hallitusten päämiehistä sekä pysyvistä puheenjohtajasta koostuva Eurooppa-neuvosto: sillä on valta unionin poliittisten suuntaviivojen ja painopisteiden määrittelyssä erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan laajempien linjojen ja visioiden suhteen, ja tätä kehitystä ovat tukeneet myös vuosien saatossa tehdyt sopimusmuutokset. Vuonna 2009 voimaan astunut Lissabonin sopimus ikään kuin huipensi tämän kehityksen antamalla Eurooppa-neuvostolle virallisen instituution aseman sekä vahvemman toimeenpanomandaatin ulkosuhteiden osalta. Keskeinen tätä vahvistumista tukenut aspekti oli päätoimisen puheenjohtajan tehtävän

luominen Eurooppa-neuvostolle. Lissabonin sopimuksen voimaan astumisen kynnyksellä ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Belgian entinen pääministeri Herman Van Rompuy, joka aloitti tehtävässään 1. joulukuuta 2009 ja jatkoi myös toisen 2,5 -vuotiskauden ajan valtion- ja hallitusten päämiesten nimittäessä hänet uudelleen vuoden 2012 maaliskuussa.

Tämän uuden puheenjohtajan tehtävän myötä kyseisen instituution toiminnalle pyrittiin tarjoamaan tiettyä jatkuvuutta, pysyvyyttä sekä yhtenäisyyttä. Lisäksi sillä oli merkitystä unionin ulkoiselle edustamiselle, puheenjohtajan edustaessa unionia ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. Päätoimisen puheenjohtajan tehtävän luominen muutti myös Eurooppa-neuvoston sisäistä dynamiikkaa. Ennen tätä uudistusta kyseinen instituutio piti huippukokouksia EU:n kiertävän puheenjohtajamaan johdolla. Uudistuksen myötä Eurooppa-neuvosto sai pysyvän puheenjohtajan, jonka vastuulla on jäsenmaiden valtion- ja hallitusten päämiesten kantojen yhteen sovittelu. Ennen uudistusta kyseinen sovittelijan tehtävä kuului jokaiselle jäsenelle. Näin ollen, tämä valta keskitettiin pysyvän puheenjohtajan tehtävän luomisen myötä yhden henkilön haltuun. Tehtävän luominen on myös vahvistanut kyseistä instituutiota maailmanpoliittisten toimijoiden suhteiden osalta. Nyt instituutiolla on toimija, joka tapaa säännöllisesti muiden valtojen ja valtioiden päämiehiä yhteistyön luomiseksi ja parantamiseksi. Näin ollen, tämä uudistus on merkittävä muutos vanhoihin toimintatapoihin, ja se on avannut Eurooppa-neuvostolle uudenlaisia poliittisia pelivaroja.

Eurooppa-neuvoston vahvistunut asema sekä sen pysyvä puheenjohtajuus ovat avanneet politiikantutkijan näkökulmasta kiinnostavia tutkimusnäköaloja EU:n ymmärtämisen kannalta. Tämän toimielimen roolin keskeisyys unionin institutionaalisessa kokonaisuudessa sekä sen pysyvän puheenjohtajan merkitys instituution ja EU:n kokonaisuuden näkökulmasta, mahdollistavat sen tulkitsemisen presidentiaalisena valtatekijänä. Presidentiaalisuuden näkökulma on varsin relevantti, kun otetaan huomioon Eurooppa-neuvoston tehtävien kodifikaatio EU -sopimuksissa ja sen suhde sekä merkitys muihin EU:n instituutioihin, kuten komissioon, parlamenttiin ja neuvostoon, nähden. Eurooppa-neuvoston rooli unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtajana ja sen tehtäväkentän erilaisuus muihin instituutioihin nähden sekä sen erillisuus suhteessa parlamenttiin, ovat keskeisimpiä argumentteja Eurooppa-neuvoston tulkinnassa presidentiaalisena toimielimenä. On kuitenkin todettava, että presidentiaalisuuden lisäksi kyseisessä instituutiossa on myös hallituksen, toisen parlamenttikamarin ja diplomaattisen

hallitustenvälisyyden piirteitä, mikä tarkoittaa sitä, ettei kyseistä instituutiota voida tyhjentävästi selittää presidentialismin käsitteen kautta.

Tämä tutkimus tarkastelee Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja *Herman Van Rompuy*n ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden retoriikkaa. Nimenomaan Van Rompuyhin keskittyvää tutkimusta on tehty varsin vähän, joten tässä mielessä kyseessä olevan tutkimuksen voidaan nähdä tuovan jotakin uutta ja mielenkiintoista EU -tutkimuksen kentälle. Ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden tarkastelu on puolestaan siitä syystä relevanttia, että unioni on pyrkinyt vuosien saatossa parantamaan asemaansa kyseisellä politiikanalalla, Lissabonin sopimuksen huipentaessa odotukset EU:n kompetenssista maailmanpoliittisena toimijana. Tutkimuksessa pureudutaan erityisesti *Eurooppa-neuvoston asemaan EU:n presidentiaalisena valtatekijänä*. Tämä näkökulma sen sijaan liittyy ajankohtaiseen keskusteluun unionin poliittisesta järjestelmästä, jonka keskiössä on tulkinta EU:sta semipresidentiaalisena järjestelmänä, jossa presidentiaalisuuden elementtinä näyttäytyy Eurooppa-neuvosto. Presidentiaalisuus ja ulko- ja turvallisuuspolitiikka puolestaan kytkeytyvät siten toisiinsa, että tämä politiikanlohko on perinteisesti kuulunut presidentinvaltaisten järjestelmien presidenttien valtaoikeuksiin. Lisäksi tämän tutkimuksen analyysi tuo esiin, *millaisena maailmanpolitiikka ylipäänsä näyttäytyy Van Rompuy*n puheiden retoriikassa. Tutkimukseni on siis tietyllä tapaa kerroksellinen: puheiden pohjalta muodostetut maailmanpolitiikan olemusta kuvaavat *topokset* toimivat viitekehyksenä, jonka puitteissa Eurooppa-neuvoston ja sen puheenjohtajuuden presidentiaalisuutta tarkastellaan.

Tutkimukseni tavoitteena on ennen muuta uusien näkökulmien avaaminen EU -politiikan ymmärtämiseksi. Koska tutkin Eurooppa-neuvoston pysyvää puheenjohtajuutta, tämä uusien näköalojen esiin tuominen on tavallaan taattua, sillä kyse on hyvin nuoren tehtävänkuvan analysoimisesta. Lisäksi tutkimani henkilö on historian ensimmäinen kyseisessä tehtävässä, mikä tekee tästä entistä mielenkiintoisemman tarkastelukohteen. Pyrin myös tarjoamaan tutkimukseni myötä inspiraatiota uudenlaisten kysymysten esiin nostamiselle niin Eurooppa-neuvoston, sen puheenjohtajuuden kuin ylipäänsä EU:n poliittisen järjestelmän osalta. Lisäksi haluan tutkimukseni kautta havainnollistaa, että poliittiset toimijat ovat paljon muutakin, kuin mitä heihin virallisesti liitetyt rooliodotukset antavat ymmärtää. Poliitiikan pelivarjoilla operoivien poliitikkojen on mahdollista ottaa tila haltuun yllättävilläkin tavoilla.

1.1 Tutkimuksen kulku

Sen lisäksi, että tehtävänäni on analysoida Herman Van Rompuyn puheita, taustoitan hänen toimintakenttäänsä ja positiotaan, kuvaamalla sitä kontekstia, josta käsin hän edustaa Euroopan unionia puhuessaan eri yleisöille. Näin ollen, luvussa 2 käsittelen EU:n toimielinten rooleja, keskinäissuhteita sekä päätöksentekoa, jotta unionin rakennetta ja toimintaa olisi helpompi ymmärtää. Eurooppa-neuvoston presidentiaalisuuden hahmottaminen tapahtuu EU:n institutionaalisiin valtasuhteisiin liittyvien käytäntöjen ja puhetapojen kautta, joten tästäkin näkökulmasta instituutioiden käsitteleminen on ensiarvoisen tärkeää tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. Tämä EU:n institutionaalisten suhteiden avaaminen tapahtuu poliittisen järjestelmän problematiikan kautta. EU:ta tarkastellaan niin parlamentaarisen, presidentiaalisen kuin semipresidentiaalisen järjestelmän keskeisten piirteiden avulla, ja tässä hyödynnän useiden, kyseisiä poliittisia järjestelmiä tutkineiden, teoreetikoiden ajatuksia. Luku pyrkii myös tuomaan esiin valtavirtaiseen EU -tutkimukseen liittyvän yhteisymmärryspuheen epärelevanttiuden. EU on *de facto* poliittinen entiteetti, vaikkei EU:n sopimustekstien, lehdistötiedotteiden tai ohjelmapuheiden konsensusta ideaalinaan pitävä sanahelinä näin tunnustakaan. Tämän vuoksi tuon luvun alussa esiin politiikan ja poliittisuuden konfliktisen perusolemuksen Max Weberin ja Chantal Mouffin ajatusten avulla.

Koska tutkimukseni aineistona toimivat ulko- ja turvallisuuspoliittiset puheet, EU:n ulkopoliitiikan sisällön, kehityksen ja tavoitteiden lyhyehkö kuvaaminen on tarpeen Van Rompuyn puheiden lähtökohtien ymmärtämisen kannalta. Tämä muodostaa tutkimukseni kolmannen luvun. Luvun tarkoituksena ei ole perehtyä syvällisesti unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan historiaan, keinovalikoimaan tai sen käytännön onnistumiseen, sillä tarkoitukseni ei ole tutkia kyseistä politiikanalaa itsessään. Sen sijaan analysoimani puheet toimivat ikään kuin linkkinä, jonka kautta varsinainen tutkimuskysymys avautuu.

Luku 4 käsittelee puolestaan Eurooppa-neuvostoa. Tarkastelu kohdistetaan toimielimen työjärjestykseen, agendaan sekä strategiseen olemukseen. Tässäkin kohtaa tarkoituksena on poliittisuuden esiin kaivaminen, eli työjärjestyksen yhteisymmärryspuheen purkaminen. Lisäksi työjärjestyksen tarkasteleminen tuo esiin Eurooppa-neuvoston presidentiaalisen olemuksen lisäksi instituution hallituksen, toisen parlamenttikamarin ja diplomaattisen

hallitustenvälisyyden piirteitä. Tässä strategisuuden analysoimisessa puolestaan nojaudun Carl von Clausewitzin käsitykseen strategiasta. Eurooppa-neuvoston käsittelyn kautta tarkastelu etenee itse Herman Van Rompuyhin. Tämän keskiössä ovat Van Rompuyn valinnan taustojen valottaminen, hänen Belgian politiikassa tekemänsä uran kuvaaminen sekä hänen toimimisensa Eurooppa-neuvoston puheenjohtajana.

Viidennessä luvussa käsittelen poliittisten puheiden retoriikkaa Kenneth Burken ja Chaïm Perelmanin ajatuksia hyödyntäen sekä tuon esiin presidenteille tyypillisen retoriikan piirteitä yhdysvaltalaisen presidenttiretoriikkaa tutkineiden teoreetikoiden ajatusten kautta. Vaikka tutkimukseni presidentiaalisuuden tarkastelu kytkeytyy eritoten institutionaaliseen dynamiikkaan ja siihen liittyviin puhetapoihin, presidentiaalisen retoriikan tarkastelu tarjoaa kiinnostavan kuriositeettinsa Van Rompuyn puheiden tarkasteluun.

Kuudes luku puolestaan kattaa analyysin Van Rompuyn puheista. Luku alkaa valitsemieni puheiden poliittisen kontekstin lyhyehköllä kuvaamisella, jotta puheiden aiheita on helpompi asettaa laajempaan ulko- ja turvallisuuspoliittiseen viitekehykseen. Tämän jälkeen käsittelen puheiden toistuvia *topoksia*, joiden avulla EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja laajemmin koko maailmanpolitiikan luonnetta määritellään. Tarkastelen näiden *toposten* kontekstissa Eurooppa-neuvoston ja Van Rompuyn positiota unionin mahdollisena presidentiaalisena valtatekijänä. Tämän jälkeen luvussa 7 on yhteenvedon ja johtopäätösten vuoro.

1.2 Metodi ja aineisto

Tämän tutkimuksen tutkimusmetodina on siis retoriikka-analyysi, jonka taustaoletuksena on se, että poliittiset puheet ovat perustavanlaatuiselta olemukseltaan vakuuttelevia ja suostuttelevia. Niiden tarkoituksena on vakuuttaa kulloinenkin yleisö jostakin tietystä asiasta. Van Rompuyn puhuessa unionin korkeimman toimielimen puheenjohtajan ominaisuudessa erilaisista ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksistä, hänen voidaan olettaa vakuuttelevan yleisölleen unionin toimintakykyä ja merkittävyttä, johtamansa instituution tietynlaista olemusta ja valta-asemaa sekä hänen roolinsa ja tehtävänsä merkittävyttä niin Eurooppa-neuvoston kuin unionin kokonaisuuden kannalta. Oman puheenjohtajan roolinsa representoimisen suhteen Van Rompuylla on ikään kuin vapaat kädet, hänen ollessa ensimmäinen lajiaan.

Tarkastelu on aineistolähtöinen, sillä puhumista sävyttävät ja säätelevät temaattiset kompleksit, *topokset*, ovat nousseet esiin ja muotoutuneet puheiden poliittisen luennan kautta. Tämän tyyppinen tarkastelu mahdollistaa tutkijalle luovan ja vapaan tavan analyysin konstruoimiseen, ilman poliittista luentaa rajoittavien, tiukkojen viitekehysten asettamia rajaehjoja. Tämä myös mahdollistaa tutkijalle ikään kuin yllättävien polkujen valitsemisen analyysiprosessin kuluessa.

Tutkimukseni aineistona toimivat Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja Van Rompuyn puheet, jotka ovat helposti löydettävissä toimielimen kotisivuilta. Puheet ovat jaoteltu sivustolla kategorioittain, mikä helpottaa juuri tiettyyn aihepiiriin liittyvien puheiden löytämistä. Tässä tutkimuksessa aion käyttää erityisesti kategoriaan *EU ja maailma* kuuluvia puheita. En kuitenkaan aio käyttää kaikkia kyseisen kategorian puheita, sillä osa niistä käsittelee ainoastaan kauppapolitiikkaa. Koska tarkastelukohteenani ovat nimenomaan ulko- ja turvallisuuspoliittiset puheet, on perusteltua jättää muita aiheita käsittelevät puheet tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Tässä tutkimuksessa käyttämäni puheiden lukumäärä on 51. Näin monen puheen tarkastelu mahdollistaa yksityiskohtaisen ja laaja-alaisen käsityksen muodostamisen EU:n ulkopoliittikan ja sen institutionaalisten suhteiden osalta sekä ennen muuta Eurooppa-neuvoston ja sen puheenjohtajuuden suhteen. Puheiden suuri määrä mahdollistaa myös puhetavoissa tapahtuneiden muutosten ja vaihteluiden systemaattisuuksien arvioimisen. Tämän tutkimuksen analyysissä käsiteltävät puheet ajoittuvat vuosille 2010–2013. Tarkasteluajanjakso ulottuu Van Rompuyn ensimmäisen puheenjohtajuuskauden alkamisesta aina toiselle kaudelle asti. Puheet ovat vaihtelevan pituisia ja ne ovat kohdistettu erilaisille yleisöille. Toisinaan yleisönä ovat muut maailmanpoliittiset toimijat, ja toisinaan taas EU:n sisäiset toimijat, kuten Euroopan parlamentti. Puheiden aiheet ovat luonteeltaan moninaisia, kattaen sellaisia kansainvälisiä ja ylikansallisia aiheita kuten, talouskriisistä nouseminen tai EU:n valmius vastata globaaleihin haasteisiin.

2 EU:N INSTITUUTIOISTA, LAINSÄÄTÄMISJÄRJESTYKSESTÄ JA SEN POLIITTISESTA JÄRJESTELMÄSTÄ

2.1 EU ja politiikka ”yhteisten asioiden hoitamisena”

Kari Palosen (2014a) mukaan EU -tutkimuksen perusongelmana on unionin näkeminen kokonaisuutena, jonka toimielinten välistä toimintaa leimaa ajatus ”yhteistyöstä” ja ”yhteisymmärryksestä”. Tämän tyyppistä ajatusta unionista viljellään erityisesti EU -sopimuksissa ja erilaisissa unionin toimintaa kuvaavissa raporteissa, katsauksissa, strategioissa sekä lehdistötiedotteissa. Myös tämän tutkimuksen tutkimusaineistona toimivat puheet pitävät sisällään edellä mainitun kaltaista retoriikkaa. Niihin liittyy se perustavanlaatuinen ongelma, että *ne pyrkivät piilottamaan EU:n olemuksen poliittisuuden sekä sen politisoivan merkityksen*. Kuten Palonen (2014a, 11) toteaa, monet unionin puolustajat ”esittävät unionin politiikan pelkkänä yhteisten asioiden hoitona, jossa ei mitään peliä pelata ja kiistaa käydä”. Yhteisymmärrykseen ja konsensukseen keskittyvä retoriikka esittää unionin harmonisena ja yhteisten asioiden vilpittömään hoitoon keskittyvänä instituutiona, jolla on yhtenäinen ja ongelmaton kollektiivinen identiteetti. Tämä näkemys kätkee alleen sen, että EU on *de facto* poliittinen entiteetti, jonka toiminnan dynamiikka perustuu vallantavoitteluun ja -käyttöön sekä kilpailuun ja konflikteihin. Tämän vuoksi, kriittisen EU -tutkijan tehtävänä on yhteisymmärryspuheen purkaminen ja poliittisuuden esiin tuominen.

Tässä tutkimuksen alkuvaiheessa on syytä tuoda esiin niitä lähtökohtia, joiden myötä on perusteltua ja oikeastaan välttämätöntä ajatella unionia kaikkea muuta kuin vilpittömän yhteistyön määrittämänä kokonaisuutena. Ajatukset politiikasta ja poliittisesta valtakamppailun, vastakkainasettelun ja konfliktien kenttänä ovat keskeisiä muun muassa Max Weberin ja Chantal Mouffin ajattelussa. Weberin käsitys politiikasta valtakamppailuna sekä Mouffin agonistisen pluralismin käsite osoittavat, ettei politiikkaa voida ajatella yhteisten asioiden hoitamisena. Näiden kahden ajattelijan edellä mainitut teoreettiset käsitteet toimivat tämän tutkimuksen poliittisuuden ja politiikan ymmärtämisen lähtökohtina. Nämä ajatukset on syytä pitää mielessä niin EU:n instituutioita käsittelevissä luvuissa kuin Herman Van Rompuyn puheiden retoriikka-analyysissä. Vaikka näiden teoreetikoiden näkemykset eroavat tietyssä määrin toisistaan ja kummallakin on omat

painotuksensa ja teoreettiset kategoriansa, molempien teoreetikoiden ajatukset tuovat esiin tämän tutkimuksen poliittisen luennan kannalta tärkeimmän huomion: *politiikkaa ei voi ajatella valtakamppailusta vapaana ja neutraalina ilmiönä, jonka päämääränä on yhteisten asioiden vilpittön hoitaminen.*

2.1.1 Max Weber ja politiikka valtakamppailuna

1900-luvun keskeisimpiin yhteiskuntatieteilijöihin kuuluvan saksalaisen Max Weberin (1864–1920) ajattelussa politiikan olemus liittyy perustavanlaatuisesti *kamppailuun (Kampf)*, *valtaan (Macht)* sekä *pyrkimykseen (Streben)*. Weberin (1922, 20) mukaan kamppailu on inhimillisen toiminnan perusulottuvuus, jonka *tavoitteena on oman tahdon läpivieminen toisen vastarintaa vastaan*. Tämä kamppailu ilmenee monilla alueilla ja monilla tasoilla. Poliittisen lisäksi, se voi ilmetä esimerkiksi juridisena, taloudellisena, tieteellisenä tai kulttuurisena kamppailuna. Kamppailu ei suinkaan rajoitu esimerkiksi kahden poliitikon väliseen kamppailuun, vaan se voi tapahtua myös laajempien kokonaisuuksien, kuten vaikkapa yhteiskuntaryhmien tasolla. Näin ollen, kamppailun muodot ovat varsin moninaisia. Myös niiden tapahtumien kirjo, jotka voidaan tulkita kamppailuksi, on ymmärrettävä moniulotteisesti. Kamppailu voi olla sekä suhteellisen rauhallista ja organisoitua poliittista kamppailua että raakaa ja veristä sodankäyntiä. Vaikka EU -politiikkaa representoitaisiin rauhallisena asioiden hoitamisena, kuten esimerkiksi Van Rompuy puheissaan tekee, sen poliittisen kamppailun suhteen ei tulisi olla sokea. Kukin toimija, jäsenvaltio tai instituutio tulisi siis nähdä tämän kamppailun tematiikan kautta, jotta niiden poliittinen olemus tulisi esiin.

Politiikka on siis kaikissa muodoissaan kamppailua, joka tähtää omien näkemysten ja tavoitteiden läpiviemiseen sellaisessa tilanteessa, jossa muilla toimijoilla on vastakkaisia näkemyksiä. Valta puolestaan tarkoittaa mitä tahansa *mahdollisuutta* saada läpi oma tahtonsa sosiaalisessa suhteessa myös vastakkaisia pyrkimyksiä vastaan, riippumatta siitä, mihin tämä mahdollisuus perustuu (1922, 28). Weber (2009, 71; 97; 129) näkee, että *politiikan lähtökohtana on pyrkimys vallantavoitteluun tai vallanjakoon vaikuttamiseen*. Kamppailu on siis poliittisen toiminnan dynamiikan olemusta kuvaava tila, ja tässä poliittisessa kamppailussa pyritään ikään kuin aukaisemaan mahdollisuuksia vallankäytölle. Kuten politiikka on aina kamppailua, on myös valta aina tämän kamppailun

keskeisin tavoite. EU:n toimielinten kohdalla parhaat vallankäytön edellytykset ovat erityisesti niillä toimijoilla, joille perussopimukset ovat suoneet mahdollisuuden tähän.

Siinä missä esimerkiksi virkamiehen toimintaan liittyy tietty neutraaliuden ja puolueettomuuden ihanne, poliitikko väistämättä kamppailee saadakseen valtaa (Weber 2009, 97). Näin ollen, politiikanharjoittaja ei voi uskottavasti väittää, ettei vallansaaminen olisi hänen pyrkimyksensä, vaan tällaista väitettä voi pitää yhtenä vallantavoittelun keinona. Tämä näkökulma on hyvä pitää mielessä luettaessa esimerkiksi unionin johtohenkilöiden, kuten Barroson tai Van Rompuyn, puheita ”toimivasta yhteistyöstä”. Myös Eurooppa-neuvoston sisällä tämänkaltaisen yhteistyötä korostava puhe asettuu varsin kyseenalaiseksi, kun otetaan huomioon poliitikon väistämätön vallansaamiseen ja vallanjakoon vaikuttamiseen pyrkiminen.

Vaikka poliittisella toimijalla olisikin valtaa, se tarkoittaa ainoastaan mahdollisuutta sen käyttöön, eikä toimija välttämättä voi realisoida tätä valtaa omien tarkoitusperiensä läpiviemiseen. Näin ollen, esimerkiksi Euroopan parlamentin saamat paremmat valtaoikeudet eivät välttämättä tarkoita sitä, että kyseinen instituutio tai sen yksittäiset jäsenet käyttäisivät tätä valtaa tehokkaasti kaikissa mahdollisissa tilanteissa. Poliittisella toimijalla onkin oltava kykyä vallankäytön mahdollisuuksien arvioimiseen, eli valtavaistoa (Weber 2009, 129). Näin ollen, esimerkiksi EU -poliitikolla tulee olla jatkuvasti tuntosarvet pystyssä vallansaantimahdollisuuksien suhteen. Hänellä on myös oltava intohimoa, vastuullisuudentunnetta ja suhteellisuudentajua (Weber 2009, 128).

Tähän weberiläiseen poliittiseen valtakamppailuun liittyy siis kontingenttisuutta, niin kamppailun keinojen, suuntien ja kohteiden osalta kuin vallankäytön mahdollisuuksien hyödyntämisen osalta. Tällaisena ymmärrettynä, politiikka, kuten kaikki muukin inhimillinen toiminta, on siis ennen kaikkea pelivaroja avaavaa toimintaa. (Weber 1922; 2009.) Koska pelivara on olemassa, esimerkiksi EU -sopimusten määräämät valtaoikeudet eivät välttämättä kerro unionin toiminnasta ja sen instituutioiden välisestä dynamiikasta kaikkea. Eri toimijat käyttävät poliittista pelivaraa silloin, kun he valtavaistonsa avulla näkevät oikean tilanteen tulleen. Näin ollen, unionin valtasuhteet eivät palaudu sopimusteksteihin, vaan niillä on oma dynamiikkansa eri toimijoiden ja instituutioiden kamppaillessa vallankäytön mahdollisuuksista.

2.1.2 Chantal Mouffe ja agonistinen pluralismi

Belgialaissyntyinen politiikantutkija Chantal Mouffe (1943-) korostaa teoksessaan *The Return of the Political* (2005) radikaalin ja moniarvoisen demokratian merkitystä ja hänen mukaansa tämän tyyppinen demokratia toimii silloin, kun käsitämme poliittisen erilaisten intohimojen ja arvojen kohtaupaikkana, jossa konfliktisuus on läsnä. Mouffe nimeää tätä tavoittelevaansa demokratiaa *agonistiseksi pluralismiksi*. Hänen ajattelussaan poliittisuus viittaa antagonismin ulottuvuuteen ja politiikka puolestaan siihen käytäntöjen ja instituutioiden joukkoon, jolla luodaan järjestystä poliittisuuden aiheuttamaan konfliktisuuteen. Hänen näkemyksensä poliittisesta muodostaa kiinnostavan pohjan EU:n poliittisuuden piilottavan diskurssin tarkastelulle, mikä ilmenee muun muassa EU -sopimusten sanankäänteissä.

Mouffe (2005) siis näkee poliittisen ilmiönä, jossa antagonismit ja valta ovat näkyvissä ja jossa päätöksiä tehdään monien konfliktisten vaihtoehtojen vallitessa. Vaikka tietyt vaihtoehdot ovatkin hegemonisia suhteessa toisiin, poliittisen hegemonian kontingenttisuus ja tilapäisyys mahdollistaa vastakkaisten näkemysten esiinnousun ja niistä kiistelemisen. Lisäksi tämä mahdollistaa valtasuhteiden muuttumisen.

Artikkelissaan *Democracy, Power, and the 'Political'* (1996) Mouffe peräänkuuluttaa, ettei politiikkaa tulisi ymmärtää ilmiönä, jossa kollektiivisen poliittisen vallankäytön oikeutus tapahtuu tasa-arvoisessa asemassa olevien ihmisten vapaan ja yleisen järjelyn pohjalta. Tämän tyyppiseen politiikan ymmärtämisen tapaan liittyy myös se harha-ajatus, että ihmisten keskinäiseen ymmärrykseen tähtäävän keskustelun pohjalla olisi jo valmiina oleva yhteisymmärrys asioista tai että tämän keskustelun tähtäimessä olisi yhteisen hyvän saavuttaminen. Lisäksi tähän kytkeytyy ajatus siitä, että mistä tahansa asiasta on mahdollista muodostaa yhteisymmärrys ilman konflikteja. Tämä on juuri se perusoletus, joka EU:n toimintaan usein liitetään ja jota myös Van Rompuy uusintaa puhuessaan esimerkiksi eri toimielinten välisistä suhteista.

Mouffe (2005, 113) näkee, että universaalisen, neutraalin ja rationaalisen konsensuksen ideaan kytkeytyvä poliittisuuden ja politiikan ajatus ikään kuin peittää poliittisten toimijaposition moninaisuuden ja niiden vuorovaikutukseen liittyvän antagonismin. Mouffen kritisoi erityisesti John Rawlsia siitä, ettei hän tee eroa moraalisen diskurssin ja poliittisen diskurssin välillä. Tämän tyyppinen lähtökohta peittää alleen konfliktit,

antagonismit ja valtasuhteet, ja politiikka typistyy ainoastaan moraliteetin rajoittamaksi, rationaaliseksi neuvotteluprosessiksi eri intressien suhteen.

Yhteisen hyvän tavoittelu neutraalin, rationaalisen sekä kaikkia tyydyttävän konsensuspolitiikan kautta on kaunis ajatus. Käsitykset yhteisestä hyvästä saattavat kuitenkin vaihdella suuresti, sillä esimerkiksi käsitykset siitä, mitä on tasa-arvo tai vapaus ja millaisin periaattein ja käytännöin niihin tulisi pyrkiä, saattavat vaihdella suuresti eri ihmisten välillä. Tätä EU -sopimusten sanakäänteet tai esimerkiksi Van Rompuyn retoriikka eivät paljasta. Näennäisesti universaaleihin käsityksiin liittyvien tulkintojen ollessa pohjimmiltaan moninaisia, yhteinen hyvä ei voi koskaan aktualisoitua. (Mouffe 2005, 114.)

On myös huomattava, että kaikki ihmiset mukaansa sulkevan, rationaalisen ja konsensushenkisen yhteisön rakentamisessa tapahtuu väistämätöntä ulossulkemista. Tämä johtuu siitä, että poliittisen entiteetin on erottauduttava tätä yhteisöä määrittävästä ”toisesta”. Näin ollen politiikkaan liittyy väistämättä ”me vs. he” -ajattelua. Mouffe toteaa, nojautuen Derridan ajatuksiin identiteetin rakentumisesta, että jokainen konsensus perustuu joidenkin toimijoiden tai ryhmien ulossulkemiseen. Tällä tapaa ajateltuna, kaikkien ihmisten allekirjoittamaa tulkintaa yhteisestä hyvästä ei voi olla olemassa, erilaisten yhteisöjen määrittäessä toisiaan erilaisine tulkintoineen. (Mouffe 2005, 114; 140–141.)

Mouffe (2005, 115) näkee, että edellä mainitun kaltainen politiikan ymmärtäminen on siinäkin suhteessa poliittisuuden perimmäisen olemuksen piilottava, ettei se tuo esiin intohimojen ja tunteiden merkitystä poliittisessa päätöksenteossa. Konflikteista vapaan, neutraalin politiikanteon mielikuva, mitä esimerkiksi EU -sopimukset pyrkivät uusintamaan, on ristiriidassa Mouffin korostaman intohimoja ja tunnetta sisältävän politiikan ymmärtämisen kanssa.

Mouffe (2005, 136, 142) myös näkee, että hänen kritisoimaansa politiikan ymmärtämisen tapaan liittyy se tendenssi, että tietyt näkemykset suljetaan ulos agendalta ja nimetään mahdottomiksi, vedoten rationaaliseen järkeen sekä siihen, että pluralismin on oltava jollain tapaa kohtuullista. Jokin näkemys saatetaan hylätä, koska tähän päätökseen on tultu ”rationaalisen ja järkevän” dialogin tai menettelytavan seurauksena. Tällöin näkemyksen ulossulkeminen näyttäytyy valtasuhteista vapaana toimintana. Tällä tavoin rationaalinen konsensushakuisuus pystyy tarjoamaan politiikanteolle mahdollisuuden vastapuolen

eliminointiin näennäisen neutraalilla tavalla. Juuri tähän Van Rompuy puheissaan pyrkii, johtamansa instituution ensisijaisuutta ja ratkaisuvoimaa korostaessaan.

2.2 EU:n instituutiot

Tässä luvussa keskityn erityisesti niihin instituutioihin, jotka ovat tavalla tai toisella mukana EU:n lainsäädännön määrittelyssä. Lisäksi tarkastelen Eurooppa-neuvostoa, sillä se on tutkimukseni, ja yleisesti ottaen koko EU:n, kannalta keskeinen instituutio. Pyrin havainnollistamaan unionin toimielinten suhteita poliittisen järjestelmän problematiikan kautta, jossa keskeiseksi kysymykseksi nousee, noudattavatko unionin toimielinten suhteet parlamentaarista vai kenties jotakin muuta logiikkaa. Unionin toimielinten tarkastelun myötä on helpompi hahmottaa Herman Van Rompuyn positiota EU:n keskeisten instituutioiden viitekehyksessä, hänen toimiessaan Eurooppa-neuvoston puheenjohtajana.

Euroopan unioni on vuosien saatossa rakentanut laajan, niin ylikansallisia kuin hallitustenvälisiä elementtejä sisältävän, hallinnollisten toimielinten verkoston, jonka tehtäväkenttä on moninainen. Tämän toimielinten verkoston vastuulla on yleisten ja yksityiskohtaisten politiikkapäätösten tekeminen, lakien kehittäminen ja omaksuminen, lakien ja politiikkojen täytäntöönpanon valvominen jäsenmaiden keskuudessa, huolehtiminen lakien ja politiikkojen yhteneväisyydestä suhteessa sopimusteksteihin sekä lukuisten muiden aktiviteettien valvominen. Toimielinten kokonaisuuden rakenne saattaa vaikuttaa ensisilmäyksellä varsin monimutkaiselta, ja sitä se tietyssä mielessä onkin. Kuitenkin lähemmin tarkasteltuna, voidaan huomata, että jokaisella seitsemällä virallisella toimielimellä on oma tehtävänsä EU:n kokonaisuuden toiminnan kannalta.

EU:n viralliset instituutiot määritellään Euroopan unionista tehdyssä sopimuksessa (SEU 13 artikla), jonka mukaan näitä ovat *Euroopan parlamentti* (jäljempänä *EP*), *Eurooppa-neuvosto* (jäljempänä *EN*), *Euroopan unionin neuvosto* (jäljempänä *neuvosto*), *Euroopan komissio* (jäljempänä *komissio*), *Euroopan unionin tuomioistuin*, *Euroopan keskuspankki* ja *tilintarkastustuomioistuin*. Artiklassa määrätään, että instituutioiden tulee pyrkiä ”edistämään unionin arvoja, ajamaan unionin tavoitteita, palvelemaan unionin, sen kansalaisten ja jäsenvaltioiden etuja sekä varmistamaan unionin politiikkojen ja toimien johdonmukaisuus, tehokkuus ja jatkuvuus”. Lisäksi artikla määrää, että jokaisen instituution tulee toimia ”sille perussopimuksissa annetun toimivallan rajoissa sekä niissä

määrättyjen menettelyjen, edellytysten ja tavoitteiden mukaisesti”. Instituutioiden tulee myös tehdä ”keskenään vilpittöitä yhteistyötä”. Kuten voidaan havaita, tämä artikla esittää toimielinten tehtävän ja keskinäisen vuorovaikutuksen varsin neutraalina ja ongelmattomana, mikä on omiaan piilottamaan poliittisuuden, kuten aiemmin kävi selväksi.

Seuraavaksi käyn lyhyesti läpi tämän tutkimuksen kannalta tärkeimpien instituutioiden – EP:n, EN:n, neuvoston ja komission – keskeiset piirteet. Keskeisessä roolissa on EU-sopimuksen kutakin instituutiota koskevat määräykset. Määräysten tarkastelu mahdollistaa niiden peilaamisen instituutioiden käytännötoimintaan unionin poliittista järjestelmää käsittelevässä aluvussa 2.5.

2.2.1 Euroopan parlamentti

EP toimii unionin lainsäätäjänä ja budjettivallankäyttäjänä yhdessä neuvoston kanssa (SEU 14 artikla.), eli EP ja neuvosto näyttävät siis ikään kuin yhteistyökumppaneina. EP:n lainsäädännöllinen rooli on kasvanut huomattavasti sen ollessa nykyään tasaveroisen lainsäätäjän neuvostoon nähden tavallisessa lainsäätämisympäristössä, jonka piiriin kuuluu suurin osa EU:n lainsäädännöstä (Borchardt 2010, 49). EP:n ja neuvoston budjettivalta on ylivoimainen ja EP:llä on budjettiproseduureissa viimeinen sana (Kohler 2014, 604–605). Lisäksi EP harjoittaa poliittista valvontaa ja sillä on neuvoa-antava rooli EU-politiikassa. Se myös valitsee komission puheenjohtajan. (SEU 14 artikla.)

EP koostuu unionin kansalaisten edustajista, joiden määrä on puhemiehen lisäksi enintään 750. Kansalaisten edustus on alenevasti suhteellinen vähimmäismäärän ollessa kuusi jäsentä jäsenvaltiota kohden. Jäsenvaltiolla voi olla enintään 96 edustajanpaikkaa. EN tekee yksimielisesti EP:n aloitteesta ja sen hyväksynnän saatuaan päätöksen, jolla määritellään EP:n kokoonpano. Jäsenten valinta tapahtuu yleisillä ja välittömällä vaaleilla, joissa valitaan jäsenet viiden vuoden pituiseksi toimikaudeksi. Lisäksi EP valitsee jäsentensä keskuudesta puhemiehen ja puhemiehistön. (SEU 14 artikla.)

Parlamentin jäsenet muodostavat poliittisia ryhmiä, jotka eivät täysin noudattele koostumuksiltaan kansallisten puolueiden linjoja. Näitä ryhmiä ovat Euroopan kansanpuolue (kristillisdemokraatit), Euroopan parlamentin sosialistit ja demokraatit,

Euroopan liberaalidemokraattien liitto, Vihreät/Euroopan vapaa allianssi -ryhmä, Euroopan konservatiivit ja reformistit, Euroopan yhtyneen vasemmiston konfедераaatioryhmä/Pohjoismaiden vihreä vasemmisto sekä Vapaa ja demokraattinen Eurooppa. Näiden lisäksi EP:ssä on myös poliittisiin ryhmiin sitoutumattomia jäseniä. (Borchardt 2010, 51.)

Eri aihealueita käsitteleviin valiokuntiin työskentelynsä keskittävä EP pitää viikonmittaisia täysistuntoja kerran kuukaudessa Strasbourgissa, lukuun ottamatta elokuuta. Tämän lisäksi saatetaan pitää ylimääräisiä istuntoja erityisesti budjettiin liittyen. Lyhyemmät istunnot tapahtuvat Brysselissä. Lisäksi EP voi pitää kiireellisiä istuntoja ajankohtaisista asioista, jotka vaativat nopeaa reagointia. Kaikki EP:n istunnot ovat julkisia. (Borchardt 2010, 51–52.)

2.2.2 Eurooppa-neuvosto

EN:n tehtävänä on antaa unionille tarvittavat virikkeet sen kehittämiseksi ja määritellä sen yleiset poliittiset suuntaviivat ja painopisteet. Käytännössä tämä tapahtuu siten, että EN tekee päätöksiä ja antaa ohjeita sekä suuntaviivoja neuvoston ja komission työskentelylle. (Borchardt 2010, 54.) Näin ollen, EN:n suhde muihin keskeisiin instituutioihin nähden on selkeän hierarkkinen. Merkittävästä roolistaan huolimatta, sillä ei kuitenkaan ole lainsäädäntävaltaa (SEU 15(1) artikla).

EN koostuu jäsenvaltioiden valtion- tai hallitusten päämiehistä sekä EN:n ja komission puheenjohtajista. Lisäksi ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja osallistuu sen työskentelyyn. EN:ssä siis kiteytyy unionin hallitustenvälisyys ja toisaalta ylikansallisuus. EN kokoontuu puheenjohtajansa kutsusta kaksi kertaa puolivuotiskaudella. Sen jäsenet voivat päättää, että kutakin heistä avustaa ministeri ja komission puheenjohtajaa komission jäsen, jos käsiteltävät asiat sitä edellyttävät. Puheenjohtaja voi myös kutsua koolle ylimääräisen kokouksen, jos tilanne sitä vaatii. EN tekee ratkaisunsa yleensä ”yhteisymmärryksessä”. Tämä yhteisymmärryksen painottuminen antaa kyseisestä instituutiosta konsensushenkisen mielikuvan. Puheenjohtajansa se valitsee määräenemmistöllä kaksi ja puoli vuotta kestäväksi kaudeksi, joka voidaan uusia kerran. Jos puheenjohtaja on estynyt tai syyllistynyt vakavaan rikkomukseen, EN voi päättää hänen toimikautensa samaa menettelyä noudattaen. (SEU 15(2-5) artikla.)

EN:n puheenjohtajan tulee toimia kokousten puheenjohtajana ja ohjata sen työskentelyä. Hän huolehtii ”yhteistyössä” komission puheenjohtajan kanssa ja yleisten asioiden neuvoston työskentelyn pohjalta EN:n kokousten valmistelusta ja sen työskentelyn jatkuvuudesta. Tämä yhteistyö -puheen korostuminen EU:n johtajien välillä piilottaa kyseisten toimijoiden keskinäisen vuorovaikutuksen poliittisuuden, eli EU -politiikkaan kuuluvan valtakamppailun ja vastakkainasettelun. Puheenjohtajan tehtävänä on myös edistää johtamansa toimielimen yhteenkuuluvuutta ja yhteisymmärrystä. Hänellä näyttäisi näin ollen olevan sovittelijan rooli johtamansa instituution toiminnassa. Puheenjohtajan tulee lisäksi antaa EP:lle kertomus jokaisesta EN:n kokouksesta, joten hän on tietyllä tapaa sidoksissa EU:n parlamentaariseen osaan. Hänen tulee myös huolehtia unionin ulkoisesta edustuksesta yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa koskevissa asioissa, siten, ettei hän kuitenkaan rajoita korkean edustajan toimivaltaa. Tämä on varsin hämärä ja tulkinnanvarainen määritelmä, eikä erityisemmin selkeyttä näiden toimijoiden välistä vallanjakoa. EN:n puheenjohtajan ja unionin korkean edustajan roolit ovat todella limittäiset. Toimiessaan EN:n johdossa, puheenjohtaja ei myöskään saa hoitaa kansallista tehtävää. (SEU 15(6) artikla.)

2.2.3 Neuvosto

Neuvosto toimii siis yhdessä EP:n kanssa lainsäätäjänä ja budjettivallankäyttäjänä. Sen tehtävänä on määrittellä ja sovittaa yhteen EU:n politiikkoja perussopimuksissa määrättyjen edellytysten mukaisesti. Neuvosto koostuu jäsenvaltioiden ministereistä, joita on yksi kustakin jäsenvaltiosta. Päätöksensä se tekee useimmiten määräenemmistöllä. (SEU 16(1-3) artikla.)

Neuvosto kokoontuu eri kokoonpanoissa, riippuen käsiteltävästä asiasta. Yleisten asioiden neuvoston tulee huolehtia neuvoston eri kokoonpanojen työskentelyn johdonmukaisuudesta. Se valmistelelee EN:n kokoukset ja toteuttaa niistä aiheutuvat jatkotoimet pitäen yhteyttä EN:n puheenjohtajaan ja komissioon, kuten jo aiemmin kävi selväksi. Ulkoasiainneuvosto puolestaan muotoilee unionin ulkoista toimintaa EN:n määrittelemien strategisten linjausten mukaisesti, mikä ilmentää kyseisten toimijoiden valtasuhdetta. Jäsenvaltioiden hallitusten pysyvien edustajien komitean tehtävänä on puolestaan huolehtia neuvoston työskentelyn valmistelusta. (SEU 16(6-7) artikla.)

Neuvoston istunnot ovat julkisia sen käsitellessä säädösesityksiä tai äänestäessä niistä. Jokainen neuvoston istunto on jaettu kahteen osaan, joista toisessa käsitellään lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttävät unionin säädökset ja toisessa muut kuin lainsäädäntöasiat. Neuvoston jäsenvaltioiden edustajat toimivat sen kokoonpanojen puheenjohtajina vuorollaan kuuden kuukauden ajan. (SEU 16(8-9) artikla.) Poikkeuksen muodostaa ulkoasiainneuvosto, jonka istuntoja johtaa korkea edustaja. Neuvoston puheenjohtaja (joko jäsenvaltion edustajat tai korkea edustaja) laatii väliaikaisen agendan kullekin kokoukselle. Jäsenvaltioiden äänet ovat painotettuja kunkin valtion väkiluvun mukaan. (Borchardt 2010, 58–60.)

2.2.4 Komissio

Komission tehtävänä on ajaa unionin ”yleistä etua” ja tehdä tätä varten tarvittavat aloitteet. Tämä muotoilu antaa ymmärtää, että unionilla olisi todellakin jokin yhteinen etu, mikä niin ikään korostaa unionin konsensusluonnetta. Komission tulee myös huolehtia siitä, että perussopimuksia sekä toimielinten niiden nojalla hyväksymiä toimenpiteitä sovelletaan. Lisäksi se valvoo unionin oikeuden soveltamista EU:n tuomioistuimen valvonnassa. Komissio myös toteuttaa talousarvion ja hallinnoi ohjelmia. Se hoitaa yhteensovitus-, täytäntöönpano- ja hallinnointitehtäviä perussopimusten määräämien edellytysten puitteissa. (SEU 17(1) artikla.) Komissiota voi siis luonnehtia instituutiona, joka edustaa erikoislaatuista toimeenpanovaltaa hallinnollisen ja poliittisen aspektin yhdistelmää (Decker & Sonnicksen 2011, 172). Lisäksi sen tehtävänä on huolehtia unionin ulkoisesta edustuksesta, yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa sekä muita perussopimuksissa määrättyjä tapauksia lukuun ottamatta. Se myös tekee aloitteet unionin vuotuisten ja monivuotisten ohjelmien laatimiseksi tähdäten toimielinten välisiin sopimuksiin. (SEU 17(1-2) artikla.) Vaikka komission toimeenpanovalta EU:n lainsäätämisyjärjestyksessä on varsin vahva, muut toimielimet voivat kuitenkin pyytää komissiota tekemään lakialoitteita (Borchardt 2010, 64).

Komission jäsenet valitaan jäsenvaltioiden kansalaisista viisi vuotta kestäväälle kaudelle heidän yleisen pätevyytensä ja Euroopan asiaan sitoutumisensa perusteella henkilöistä, joiden riippumattomuuden tulee olla kiistaton. Koska komission tulee hoitaa tehtävänsä täysin riippumattomana, jäsenet eivät saa pyytää eivätkä ottaa ohjeita miltään hallitukselta,

toimielimeltä, elimeltä tai laitokselta. Lisäksi heidän tulee pidättäytyä kaikesta, mikä on ristiriidassa heidän velvollisuuksiensa ja tehtäviensä hoitamisen kanssa. Tämä määräys antaa komissiosta melko ihanteellisen, puolueettoman ja neutraalin kuvan, ikään kuin kyseinen instituutio tai sen yksittäiset jäsenet eivät todellisuudessa ottaisi ulkoapäin minkäänlaisia vaikutteita. Komission kokoonpanoon kuuluu yksi kansalainen kustakin jäsenvaltiosta, mihin luetaan mukaan komission puheenjohtaja ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja, joka on yksi varapuheenjohtajista. (SEU 17(3-5) artikla.) Komission päämaja sijaitsee Brysselissä (Borchardt 2010, 63).

Komission puheenjohtajan tehtävänä on määrittellä suuntaviivat, joiden mukaisesti toimielin hoitaa tehtävänsä. Hänellä on siis varsin samanlainen rooli suhteessa instituutioon, kuin EN:llä suhteessa unionin kokonaisuuteen. Lisäksi puheenjohtajan tulee päättää komission sisäisestä organisaatiosta varmistaakseen komission toiminnan johdonmukaisuuden, tehokkuuden ja kollegiaalisuuden. Hän myös nimittää komission jäsenten keskuudesta sen varapuheenjohtajat, korkeaa edustajaa lukuun ottamatta. Komission jäsenen, mukaan lukien korkean edustajan, on erottava, jos komission puheenjohtaja sitä häneltä pyytää. (SEU 17(6) artikla.)

EN, jonka tulee ottaa huomioon EP:n vaalit, ehdottaa määräenemmistöllä EP:lle ehdokasta komission puheenjohtajaksi. EP valitsee tämän ehdokkaan jäsentensä enemmistöllä. Jos ehdokas ei kuitenkaan saa taakseen vaadittua enemmistöä, EN ehdottaa määräenemmistöllä kuukauden kuluessa uutta ehdokasta, jonka EP valitsee saman menettelyn mukaisesti. Neuvosto hyväksyy ”yhteisymmärryksessä” valitun puheenjohtajan kanssa luettelon muista henkilöistä, jotka se aikoo nimittää komission jäseniksi. Heidät valitaan jäsenvaltioiden tekemien ehdotusten pohjalta. EP äänestää komission puheenjohtajan, unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan ja muiden komission jäsenten hyväksymisestä yhtenä kokoonpanona. Hyväksynnän jälkeen EN nimittää komission määräenemmistöllä. (SEU 17(7).)

EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT 234 artikla) mukaan komissio on yhtenä kokoonpanona vastuussa EP:lle ja EP voi antaa komissiolle epäluottamuslauseen. Jos epäluottamuslause annetaan, kaikkien komission jäsenten on samalla kertaa erottava tehtävistään ja unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan on erottava niistä tehtävistä, joita hän on hoitanut komissiossa. (SEU 17(8) artikla.) EP:n

epäluottamuslause ei siis toimi siten, että yksittäisen komission jäsenen voisi erottaa sen myötä.

2.3 EU:n lainsäätämisyjärjestys lyhyesti

Jotta edellä mainittujen instituutioiden työjärjestys tulee selvemmäksi, lienee tarpeellista esittää muutama sana EU:n lainsäätämisyjärjestyksestä. Lainsäätämisyjärjestyksen kuvaamisen myötä käy selväksi, että kyseessä on monivaiheinen prosessi, jossa jokaisella keskeisellä unionin toimielimellä on ikään kuin sanansa sanottavanaan, eikä kyseistä prosessia voida näin ollen pitää niin sanotusti jaettujen arvojen ja näkemysten harmonisena ilmentämisenä. EU:ssa lainsäätäminen on jaettu *tavalliseen* ja *erityiseen lainsäätämisyjärjestykseen*. Perussopimuksissa määrättyissä erityistapauksissa noudatetaan tätä erityistä lainsäätämisyjärjestystä, kun EP hyväksyy jonkin asetuksen, direktiivin tai päätöksen neuvoston osallistuessa menettelyyn, tai kun neuvosto puolestaan hyväksyy tällaisen säädöksen EP:n osallistuessa menettelyyn. (SEUT 289(2) artikla.) Tästä erityisestä lainsäätämisyjärjestyksestä ei ole laadittu tämän yksityiskohtaisempaa määritelmää sopimuksessa. Suurin osa unionin lainsäädännöstä kuuluu tavalliseen lainsäätämisyjärjestyksen piiriin.

Jos perussopimuksissa viitataan tavalliseen lainsäätämisyjärjestykseen säädöksen antamisen yhteydessä, EP ja neuvosto hyväksyvät yhdessä asetuksen, direktiivin tai päätöksen komission ehdotuksesta. Lainsäätäminen lähtee käyntiin, kun komissio antaa ehdotuksen EP:lle ja neuvostolle ja *ensimmäinen käsittely* alkaa. EP vahvistaa ensimmäisen käsittelyn kantansa ja ilmoittaa sen neuvostolle. Mikäli neuvosto hyväksyy EP:n kannan, säädös annetaan sellaisenaan. Jos neuvosto ei kuitenkaan hyväksy EP:n kantaa, se ilmoittaa oman kantansa EP:lle. Neuvosto antaa EP:lle myös selvityksen niistä perusteista, jotka ovat johtaneet neuvoston ensimmäisen käsittelyn kannan vahvistamiseen. Myös komissio antaa EP:lle selvityksen omasta kannastaan. (SEUT 289(1) artikla; SEUT 294(1-6) artikla.)

Edellä kuvatun ensimmäisen käsittelyn jälkeen alkaa *toinen käsittely*. Jos EP kolmen kuukauden kuluessa edellä esitetystä ilmoituksesta hyväksyy neuvoston ensimmäisen käsittelyn kannan tai ei ole ilmoittanut omaa kantaansa, säädös katsotaan annetuksi neuvoston kannan mukaan. Toisaalta, mikäli EP hylkää jäsentensä enemmistöllä neuvoston ensimmäisen käsittelyn kannan, katsotaan, ettei säädöstä ole annettu. Jos EP sen sijaan

ehdottaa jäsentensä enemmistöllä tarkistuksia neuvoston ensimmäisen käsittelyn kantaan, tämä tarkistettu teksti toimitetaan neuvostolle sekä komissiolle, joka antaa lausunnon kyseisistä tarkistuksista. (SEUT 294(7) artikla.)

Jos neuvosto kolmen kuukauden kuluessa EP:n tekemien tarkistusten vastaanottamisesta hyväksyy kaikki EP:n tekemät tarkistukset määräenemmistöllä, säädös katsotaan annetuksi. Jos neuvosto puolestaan ei hyväksy kaikkia tarkistuksia, sen puheenjohtaja kutsuu EP:n puhemiehen kanssa kuuden viikon kuluessa koolle sovittelukomitean. Niistä tarkistuksista, joista komissio on antanut kielteisen lausunnon, neuvosto tekee ratkaisunsa yksimielisesti. (SEUT 294(8-9) artikla.)

Toisen käsittelyn jälkeen alkaa siis *sovittelu*. Sovittelukomiteassa kokoontuvat neuvoston jäsenet tai heidän edustajansa sekä yhtä monta EP:n jäsentä. Komitean tehtävänä on neuvoston jäsenten tai heidän edustajiensa määräenemmistöllä sekä EP:n jäsenten enemmistöllä päästä sopimukseen yhteisestä tekstistä, EP:n ja neuvoston toisessa käsittelyssä vahvistamien kantojen pohjalta. Sopimukseen tulisi päästä kuuden viikon kuluessa siitä, kun komitea on kutsuttu koolle. Myös komissio osallistuu sovittelukomitean työskentelyyn ja tekee tarpeelliset aloitteet edistääkseen näiden kahden lakiasäätävän toimielimen kantojen lähenemistä. Mikäli sovittelukomitea ei hyväksy yhteistä tekstiä kuuden viikon kuluessa siitä, kun se on kutsuttu koolle, säädöstä ei ole annettu. (SEUT 294(10–12) artikla.)

Tästä seuraa *kolmas käsittely*. Jos sovittelukomitea hyväksyy yhteisen tekstin mainitussa määräajassa, EP ratkaisee annettujen äänten enemmistöllä ja neuvosto määräenemmistöllä kuuden viikon kuluessa, annetaanko säädös tämän yhteisen tekstin mukaisena. Mikäli näin ei kuitenkaan tehdä, säädöstä ei ole annettu. (SEUT 294(13–14) artikla.)

Artiklan (SEUT 294(15)) lopussa mainitaan myös erityismääräyksistä. Kun säädös käsitellään tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen jäsenvaltioiden ryhmän aloitteesta, Euroopan keskuspankin suosituksesta tai unionin tuomioistuimen pyynnöstä, EP ja neuvosto toimittavat komissiolle säädösehdotuksen sekä ensimmäisen ja toisen käsittelyn kantansa. EP tai neuvosto voi myös pyytää missä tahansa menettelyn vaiheessa komissiolta lausuntoa, jonka komissio voi myös antaa omasta aloitteestaan. Komissio voi myös tarpeellisiksi katsomissaan tapauksissa osallistua sovittelukomitean työskentelyyn.

Edellä esitelty lainsäätämisyjärjestys kuvastaa unionin instituutioiden välistä roolijakoa sekä sitä, ettei päätöksenteko ole todellakaan helppoa, vaivatonta ja yksinkertaista konsensuspolitiikkaa. Mikäli näin olisi, useampaan käsittelyyn olisi tuskin tarvetta. Tiivistettynä lainsäätämisyjärjestys menee siis siten, että EN:n suositusten pohjalta toimiva komissio tekee lakiehdotuksia, joista päättävät neuvosto ja parlamentti. Kun päätös on tehty, komission tehtävänä on valvoa jäsenvaltioiden täytäntöönpanoa. (McCormick 2011, 74.) Kullakin instituutiolla on siis oma merkityksensä tässä monivaiheisessa järjestyksessä. Tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen viitekehyksessä unionin kolmen keskeisimmän lainsäädännöllisen elimen voidaan nähdä toimivan suhteellisen itsenäisesti, edellyttäen kuitenkin kaikkien osapuolten suostumista päätöksiin (Tiilikainen 2011, 33–34). Kaikkien neljän instituution ollessa joko välillisesti tai välittömästi osallisena unionin lainsäädäntötyössä, unionin instituutioiden väliselle yhteistyölle ominainen yhteen kietoutuneiden kompetenssien dynamiikka tulee esiin (Dann 2003, 572).

2.4 Poliittiset järjestelmät

Siinä missä yksittäisiä valtioita voidaan kategorisoida tiettyihin poliittisiin järjestelmiin, voidaan myös EU luokitella piirteidensä mukaan. Sovittamalla unionin piirteitä erilaisiin poliittisiin järjestelmiin, sen institutionaalisen rakenteen ja toiminnan yleiset tai ainutlaatuiset aspektit nousevat esiin. Tässä viitekehyksessä voidaan pohtia, noudattavatko EU:n institutionaalinen rakenne ja instituutioiden välinen toiminta parlamentarismiin vai presidentialismiin logiikkaa. Voi myös olla, että jokin toinen järjestelmä on relevantimpi kuvaamaan EU:n järjestelmää. Eri toimielimet edustavat erilaisten järjestelmien logiikkaa ja toimielinten keskinäissuhteet muodostavat oman näkökulmansa tästä käytyyn keskusteluun. Vallan jakautumista sekä toimeenpanijan ja lainsäätäjän välistä yhteyttä tarkastelemalla on mahdollista määrittää EU:n yhteys erilaisten poliittisten järjestelmien piirteisiin. (Decker & Sonnicksen 2011, 1.)

EU:n poliittisen järjestelmän tarkastelun mielenkiintoisuus nousee sen problemaattisuudesta: EU ei edusta täysin parlamentaarista järjestelmää, eikä sen voida todeta noudattelevan puhtaasti presidentiaalista logiikkaa (Dann 2003, 573). Vaikka EP on selkeästi kehittynyt normaalin valtion parlamentin suuntaan keskeisten kompetenssiensa ja vaalijärjestelmän suhteen, tilanne on kuitenkin monimutkaisempi sen EU:n

kokonaishallintaan liittyvän roolin suhteen (Tiilikaisen 2011, 27–29). Toisaalta, EU:n edustaessa yhteen kietoutuneiden kompetenssien järjestelmää, puhdas presidentialismi ei sovi kuvaan (Dann 2003, 572). Näiden järjestelmien lisäksi EU:ta voidaan tarkastella myös semipresidentiaalisena järjestelmänä, jossa parlamentarismien elementit ja presidentiaaliset voimat yhdistyvät (Tiilikainen 2011, 27–29).

Seuraavaksi käyn läpi, minkälaisista järjestelmistä parlamentarismissa, presidentialismissa ja semipresidentialismissa on kyse. Näiden järjestelmien esittely on tärkeää, jotta voin tuoda myöhemmin esiin, miltä osin EU edustaa kunkin järjestelmän keskeisiä piirteitä.

2.4.1 Parlamentarismi

Walter Bagehotin teosta *The English Constitution* (1904, 1. painos 1867) voidaan pitää yhtenä keskeisimmistä parlamentaarisen valtiosäännön klassikoista ja puolustuspuheista. Bagehotin ajatuksilla on ollut merkittävä rooli valtiosääntöön liittyvässä akateemisessa keskustelussa ja poliittisessa ajattelussa. Bagehotin (1904, 10–13; 132) mukaan Englannin perustuslain ainutlaatuinen tehokkuus perustuu toimeenpanovallan ja lainsäädäntövallan tiiviiseen yhteyteen, jonka voi nähdä miltei yhteensulautuneena. Toimeenpano- ja lainsäädäntövallan välisenä linkkinä toimii hallitus, jonka valinnasta vastaa lainsäädäntöelin. Kansakuntaa johtava hallitus valitaan henkilöistä, joihin lainsäädäntöelin luottaa ja jotka se tuntee. Itse asiassa koko Englannin poliittinen elämä kulminoituu Bagehotin näkemyksen mukaan ministeristön ja parlamentin väliseen toimintaan ja reagointiin. Tärkeää tämän järjestelmän toimivuuden kannalta on näiden toimijoiden välisen yhteistyön luottamuksellisuus, mikä taataan siten, että hallituksen tulee nauttia parlamentin luottamusta.

Englannin perustuslaissa parlamentin alahuoneella (*House of Commons*) on kaikkein merkittävin rooli poliittisessa päätöksenteossa. Kyseinen instituutio on ”lähimpänä parlamentarismien ideaalityyppiä, koska siellä on ensimmäisenä ja systemaattisimmin kehitetty parlamentaarisen debatin institutionalisointi sekä vastakkaisten perspektiivien esittäminen kysymyksen ymmärtämisen ehtona” (Palonen 2014c, 55). Alahuoneen merkittävyys tulee esiin erityisesti sen ja ministeristön välistä suhdetta tarkasteltaessa. Alahuoneella on valta valita pääministeri, eli ylintä hallitusvaltaa käyttävä elin, sekä käytännössä myös koko hallitus, sillä pääministerin todellinen valta muiden ministerien

määrittämisessä on varsin heikko. Yleensä pääministerin tehtävään valitaan alahuoneen suurimman poliittisen ryhmän johtaja. Ministeristön ja alahuoneen suhteen riippuvuus näkyy siinä, että pääministerin ja hallituksen valintaoikeuden lisäksi, alahuoneella on myös valta erottaa nämä. Ministeristöllä tulee siis olla lakiasäättävän elimen enemmistön tuki takanaan. Tämän vuoksi näiden toimijoiden suhdetta voi luonnehtia lakkaamattomaksi. Tässä suhteessa alahuone ohjailee pääministeriä ja pääministeri puolestaan johtaa alahuonetta. Näin ollen pääministeri on alahuoneelle yhtä kuin alahuone kansalle. Siinä missä kansa määrittää parlamentin kokoonpanon, parlamentti puolestaan päättää ministeristön kokoonpanosta. (Bagehot 1904, 11; 131.) Näin ollen alahuoneen ja hallituksen välisessä yhteistyössä korostuu delegoinnin ja vastuunalaisuuden epäsuora luonne. Parlamentaarisessa järjestelmässä äänestäjät delegoivat asiansa parlamentille, joka puolestaan delegoi hallituksen jäsenille. Yhtäläillä myös vastuullisuus on epäsuoraa siten, että kabinetin jäsenet ovat vastuunalaisia parlamentin jäsenille, jotka vastaavat edelleen äänestäjilleen. (Strøm 2000, 284.)

Bagehot (1904, 159) tiivistää alahuoneen ihanteellisen toiminnan viiteen, melko laajatulkintaiseen, kohtaan. Sen tulee: valita ministeristö hyvin; säätää lakia hyvin; opettaa kansakuntaa hyvin; ilmaista kansan tahtoa hyvin; ja tuoda asioita kansan tietoisuuteen hyvin. Se, miten tämä ”hyvä” määritetään ja arvioidaan jää Bagehotin mukaan kansan oikeudeksi.

Vaikka alahuone on varsin voimakas elin suhteessa pääministerin johtamaan hallitukseen, on huomattava, että näiden kahden toimielimen suhteessa esiintyy riippuvuutta molempiin suuntiin. Siinä missä hallitus on riippuvainen alahuoneen hyväksynnästä, on myös alahuone riippuvainen hallituksesta, jolla on oikeus poikkeustapauksessa hajottaa alahuone. Hallitus on siis ikään kuin ”luomus, jolla on valta tuhota luojansa”. (Bagehot 1904, 15.)

Tässä yhteydessä on syytä tuoda esiin Weberin vuoden 1918 parlamenttipamfletissaan tekemiä tulkintoja parlamentarismien aspekteista. Palonen (2007, 68–69) toteaa, että Bagehotin *The English Constitution* -teos piti sisällään ajatuksia, joita Weber myöhemmin liitti osaksi omaa parlamentarismikonseptiotaan. Palosen mukaan Weberin (1918) formuloima parlamentaarisen kontrollin täsmennys sisältää neljä keskeistä aspektia. Ensinnäkin, hallituksen johtaja valitaan suoraan parlamentin keskuudesta. Toiseksi, pääministerin on vähintäänkin vältettävä epäluottamuslause, mikäli hän haluaa pysyä

virassaan. Kolmanneksi, pääministerin tulee olla vastuullisuuden lisäksi myös tilivelvollinen parlamentille ja sen valiokunnille. Palosen mukaan tämä ilmentää Weberin sitoutumista parlamentin ja hallituksen jäsenten suhteiden retoriseen konseptioon laajassa mielessä. Neljäntenä aspektina on puolestaan se, että hallintoon tulee ulottaa parlamentaarinen kontrolli. Poliitikoilla tulee olla kontrollivalta tiedon monopolisointiin pyrkivään virkakuntaan nähden, vaikkei heillä olisi tarkkaa tuntemusta näiden hallitsemista asioista (Palonen 2007, 77). Weberin konseption kontrollikäsitys on siis moniulotteisempi, korostaen muitakin Aspekteja, kuin pelkästään epäluottamuslausetta.

Parlamentarisessa järjestelmässä pääministeri on siis hallituksen johtaja. Tästä huolimatta toimeenpanovalta on kollektiivista tai kollegiaalista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että pääministerin ohella myös muilla ministereillä on suhteellisen tärkeä osa päätöksenteossa. Näin ollen, pääministeri ei voi tehdä päätöksiä yksin, ottamatta huomioon ministeristön näkökantoja. (Lijphart 1999, 117–124.) Pääministerin johtaessa hallitusta, presidentin tai monarkin rooli on lähinnä symbolinen ja seremoniallinen (Bagehot 1904, 45).

Vaikka parlamentarismien keskeiset piirteet voidaan määritellä teoriassa suhteellisen selkeästi, on kuitenkin syytä huomauttaa, ettei parlamentarismi ole käytännössä yksityiskohdittain määritelty järjestelmä. Tässä teoreettisessa systeemin kuvauksessa on siis pidettävä mielessä, että kyse on ideaalityypeillä (ks. Weber 1922) operoimisesta, mikä pätee myös seuraavaksi kuvailtavien järjestelmien kohdalla.

2.4.2 Presidentialismi

Siinä missä parlamentaarisen järjestelmän dynamiikka rakentuu lainsäädäntö- ja toimeenpanovallan yhteistyöhön ja luottamukseen, presidentiaaliselle systeemille on ominaista näiden elinten itsenäisyys suhteessa toisiinsa (Bagehot 1904, 16). Tämä vallan erottelu on keskeinen presidentiaalisesta järjestelmästä, joka takaa sen, ettei presidentti ole vastuussa lainsäädäntöelimelle, vaan lähinnä äänestäjilleen. Tämä vallan erottelu toimii molempiin suuntiin, eli presidentti ei voi hajottaa parlamenttia, jonka jäsenillä on oma demokraattinen mandaattinsa. Tässä järjestelmässä hallitus ja parlamentti toimivat vallanjako-opin pohjalta itsenäisesti ja tiukasti omien, erillisten tehtäviensä parissa. (Poguntke & Webb 2009, 2-3.)

Poguntken ja Webbin (2009, 2-3) mukaan presidentiaalisen järjestelmän keskeisenä piirteenä on myös se, että presidentin tulee olla todellinen valtion päämies. Tämän aseman hän voi saavuttaa demokraattisesti tulemalla valituksi tehtäväänsä kansanäänestyksellä. Sartorin (1994, 84) mukaan tämä presidentin valitseminen kansanvaalilla on yksi tärkeimmistä presidentiaalisen järjestelmän kriteereistä. Kansanvaalilla hankittu mandaatti on siis presidentin demokraattisen legitimitietin edellytys.

Lijphartin (1999, 117–124) mukaan tärkeä osoitus presidentin todellisen valtion päämiehen roolista on erityisesti se, ettei presidenttiä voida pakottaa eroamaan epäluottamuslauseen avulla, kuten parlamentaarisen järjestelmän pääministeriä tai hallitusta. Presidentti voi siis toimia tehtävässään melko rauhallisin mielin koko määräaikaisen kautensa ajan. Vain harvoin presidentti joutuu jättämään tehtävänsä kesken kauden ja tällöin taustalla tulee olla virkasyyteprosessi, mikä on varsin harvinainen ja poikkeuksellinen tilanne. (Siaroff 2003, 288.) Presidentiaalisen järjestelmän toimeenpanijan tulee siis saada tarvittava legitimitietti vain silloin, kun häntä ollaan mahdollisesti valitsemassa tehtäväänsä. Sitä vastoin parlamentaarisessa järjestelmässä toimeenpanijan on turvattava legitimitiettinsä koko hallituskauden ajan.

Presidentiaalisen järjestelmän oleellinen piirre on myös se, että presidentti johtaa nimittämäänsä hallitusta (Sartori 1994, 84). Poguntken ja Webb (2009, 2-3) korostavat, että ainoastaan presidentti on kabinettinsa jäsenistä kansan valtuuttama. Esimerkiksi Yhdysvaltain presidentin nimittämän kabinetin jäsenet eivät ole vastuussa äänestäjille, eivätkä lainsäädäntöelimelle. Käytännössä presidentillä on täysi valta erottaa ja palkata kabinettinsa jäsenet ja nämä ovat vastuussa suoraan presidentille (Sedelius 2006, 32). Lijphartin (1999, 117–124) mukaan presidentiaalisessa järjestelmässä toimeenpanovallan keskittyessä presidenttiin, kabinetin muut jäsenet näyttävät lähinnä alisteisina neuvonantajina. Siinä missä parlamentaarisen järjestelmän pääministerin tulee ottaa huomioon ministeristön näkökanta, presidentiaalisen systeemin presidentin ei välttämättä tarvitse juurikaan huomioida kabinetin muiden jäsenten neuvoja ja ehdotuksia.

Kuten parlamentarismi, myös presidentialismi on järjestelmänä varsin moninainen. Poguntken ja Webb (2009, 3) huomauttavatkin, että vaikka poliittinen järjestelmä olisi perustuslaillisessa mielessä presidentiaalinen, presidentin todellinen valta ja autonomia saattavat vaihdella erilaisten institutionaalisten tekijöiden mukaan.

2.4.3 Semipresidentialismi

Semipresidentiaalisissa järjestelmissä yhdistyvät presidentti-instituutio sekä hallituksen ja lainsäätäjän välinen parlamentaarinen vastuusuhde (Siaroff 2003, 287). Sedeliuksen (2006, 32) mukaan keskeistä semipresidentiaalisissa järjestelmissä on se, että presidentti ja pääministeri kabinetteineen jakavat toimeenpanovallan. Eli kyse on niin kutsutusta kaksoistoimeenpanovallasta, jossa ainoastaan toinen osa toimeenpanovallasta, eli ministeristö, noudattaa parlamentaarista vastuullisuuden logiikkaa (Ganghof 2014, 6). Semipresidentialismi eroaa siis parlamentaarisista järjestelmistä, joiden johtohahmona toimii pelkästään pääministeri ja tämän johtama hallitus. Se eroaa myös presidenttijohtoisista järjestelmistä siinä, ettei presidentti toimi ainoana ylimmän poliittisen vallan haltijana, eikä instituutioiden välillä ole niin tiukkaa vallanerottelua.

Semipresidentialismi -käsitteen alkuperäinen kehittäjä Maurice Duverger (1980, 166) määrittelee kyseisen poliittisen järjestelmän kolmen keskeisen tekijän kautta. Ensinnäkin presidentti valitaan yleisellä äänioikeudella. Toiseksi hänellä on melko huomattavat valtaoikeudet. Kolmanneksi hänen rinnallaan on pääministeri ja muita ministereitä, joilla on toimeenpano- ja hallitusvaltaa ja nämä pysyvät tehtävässään mikäli parlamentti ei asetu sitä vastaan.

Vaikka Duverger (1980, 167–177) toteaa, että semipresidentiaaliset järjestelmät ovat suhteellisen homogeenisia, hän kuitenkin huomauttaa, että kyseisiä järjestelmiä voidaan eritellä kolmeen kategoriaan presidentin roolin perusteella. Toisinaan presidentti saattaa olla lähinnä *keulahahmo*, kuten Itävallan, Irlannin ja Islannin järjestelmissä, joiden perustuslait ovat semipresidentialistisia, mutta politiikan harjoittaminen mukaillee kuitenkin parlamentaarista logiikkaa. Presidentti voi olla myös *kaikkivoiva*. Duverger luokittelee Ranskan tähän kategoriaan, sillä hänen mukaansa siellä pääministerin rooli suhteessa presidentin rooliin on hyvin kapea. Kolmantena ovat ne semipresidentialistiset järjestelmät, joissa *presidentti jakaa vallan pääministerin kanssa*. Näitä ovat tai olivat Duvergerin mukaan Suomi, Portugali sekä Weimarin tasavalta, joissa semipresidentialismiin liittyvä dualismi on läsnä.

Sedeliuksen (2006, 34) mukaan Duvergerin (1980, 166) semipresidentialismin määrittelyn ensimmäinen ehto, jonka mukaan presidentti valitaan yleisellä äänioikeudella, on ongelmallinen, sillä se antaa ymmärtää, että presidentti on suoraan valittu. Mikäli

pitäydytään tässä suoran valinnan kriteerissä, tietyt niistä maista, jotka Duverger määrittää semipresidentialistiksi, eivät täytä tätä kriteeriä. Muun muassa Elgie (1999, 8-9) on havainnollistanut Duvergerin määritelmän ongelmallisuutta Suomen poliittiseen järjestelmään liittyvällä havainnoilla. Hän huomauttaa, että Suomessa valitsijamiehistö valitsi presidentin siihen asti, kunnes maan vaalijärjestelmä uudistettiin vuonna 1988 ja näin ollen Suomi ei täyttänyt suoran valinnan kriteeriä.

Eräs Duvergerin (1980, 166) alkuperäisen semipresidentialismin määritelmän epäkohta on myös löydettävissä sen toisesta vaatimuksesta, jonka mukaan presidentillä on huomattavat valtaoikeudet. Elgie (1999, 11) huomauttaa, että mikäli pitäydymme tässä näkökannassa, heikomman presidentin valtiot voidaan sulkea pois semipresidentialismin kategoriasta.

Sartorin (1994, 132) muotoilu tästä järjestelmästä on joustavampi. Hänen versiossaan presidentti valitaan kansanäänestyksellä joko suorasti tai epäsuorasti määrääjäksi. Valtionpäämies jakaa toimeenpanovallan pääministerin kanssa muodostaen kaksoisvaltarakenteen. Tälle rakenteelle Sartori määrittää kolme kriteeriä. Ensinnäkin presidentti on itsenäinen parlamentista, muttei voi hallita yksin tai suoraan, vaan hänen tahtonsa tulee välittyä ja prosessoitua hallituksen kautta. Toiseksi pääministeri kabinetteineen on itsenäinen presidentistä, mutta hallitus on riippuvainen parlamentin luottamuksesta. Viimeisenä Sartori esittää, että kaksoisvaltarakenne mahdollistaa erilaisia ja vaihtelevia valtatasapainoja toimeenpanevan elimen sisällä edellyttäen kuitenkin, että molempien toimeenpanijoiden autonomiapotentiaali pidetään yllä. Tätä Sartorin määritelmää on mukaillut myös Elgie (1999, 13)¹ omassa, hieman yksinkertaisemmassa määrittelemässään. Elgien (1999, 13) mukaan hänen sekä Sartorin tekemien uudelleenmuotoilujen etuna on se, että ne pysyvät lähellä Duvergerin alkuperäistä versiota, kuitenkin ottamatta liian tarkasti kantaa toimeenpanijoiden todelliseen valtaan. Uudelleenmuotoilut jättävät tilaa monenlaisille malleille ja pystyvät näin vastaamaan Duvergerin version kohtaamaan kritiikkiin. Lisäksi presidentin valinta tapahtuu joko täysin suoralla kansanäänestyksellä tai lähes suoralla tavalla tuoden joustavuutta tässäkin suhteessa. Presidentin valtaa ei määritellä tarkasti ja näin ollen niin keulakuvamaisen kuin vahvan presidentin omaavat valtiot voidaan luokitella semipresidentialismin kategoriaan.

¹ A semi-presidential regime may be defined as the situation where a popularly elected fixed-term president exists alongside a prime minister and cabinet who are responsible to parliament (Elgie 1999, 13).

Elgien (1999, 10–11) mukaan Duvergerin semipresidentialismin määritelmää on kritisoitu myös siitä syystä, että hän luokittelee melko erilaisia poliittisia järjestelmiä samaan kategoriaan. Elgie kuitenkin huomauttaa, että parlamentaariset ja presidentiaaliset järjestelmät ovat myös moninaisia.

Elgie (2007, 3) näkee, että semipresidentialismissa on omat etunsa verrattuna parlamentarismiin ja presidentialismiin. Ensinnäkin kaksoishallitus jakaa vallan kahden eri toimijan, eli presidentin ja pääministerin, välille. Valtiossa, jossa vallitsee konflikti vastakkaisten toimijoiden välillä, semipresidentialismi suo mahdollisuuden vallan jakamiseen näiden kesken. Jos kummallakin toimijalla on oma institutionaalinen osansa järjestelmässä, on todennäköisempää, että molemmat osapuolet tukevat järjestelmää. Tämä ei välttämättä olisi mahdollista presidentiaalisissa ”winner-take-all” -järjestelmissä. Toinen Elgien mainitsemista eduista liittyy presidentin valintaan suorilla vaaleilla määrääjäksi. Tämä voi tarjota järjestelmälle tiettyä stabiilitettä ja legitimitettä, vaikka parlamentti olisi hyvin jakautunut ja hallitus epävakaa. Tässä yhteydessä semipresidentialismi voi olla demokratiaa edistävämpi järjestelmä, verrattuna puhtaaseen parlamentarismiin. Myös Sedelius (2006, 35) peräänkuuluttaa tätä semipresidentialismiin liittyvän kansanvaalikriteerin tärkeyttä, sillä se tarkoittaa sitä, että poliittisessa järjestelmässä on tällöin kaksi demokraattisen legitimitetin lähdettä.

2.5 EU:n poliittisen järjestelmän piirteet

Seuraavaksi tuon esiin EU:n poliittisen järjestelmän yhtymäkohdat kuhunkin edellä mainittuun poliittisen järjestelmän kategoriaan sekä peilaan instituutioihin sopimusteksteissä kohdistettuja määräyksiä näiden käytännötoimintaan. Lissabonin sopimus vuodelta 2009 on tässä tarkastelussa tärkeä tekijä, sillä se uudisti unionin institutionaalisia järjestelyjä, muuttaen niiden välistä tasapainoa (Dinan 2010, 96–97). Luvun myötä käy ilmi, että EU:n instituutioiden olemus ja toiminta sekä niiden keskinäissuhteet ilmentävät kaikkien edellä käsiteltyjen järjestelmien piirteitä. Etenkin EU:n tulkita semipresidentiaalisena kokonaisuutena näyttäytyy varsin relevanttina vaihtoehtona. Tässä luvussa esitetyt huomiot muodostavat myös mielenkiintoisen pohjan Van Rompuyn puheiden analysoimiseen poliittisen järjestelmän problematiikan kautta.

2.5.1 EU ja parlamentarismi

Unionin parlamentaarisuus on EU -tutkijoiden keskuudessa kiistelyn kohteena. Esimerkiksi se, missä määrin EU:ta tulisi parlamentarisoida tai se, miten kukin tulkitsee unionin parlamentaaristen aspektien onnistuneen tai epäonnistuneen, saattaa vaihdella melko paljon. Siteeraan tässä kohtaa muutamia näkemyksiä, jotka koskevat ennen muuta komission nimittämisen ja kontrollin parlamentaarista luonnetta tai parlamentaarisuuden astetta.

EU:n parlamentaarisia piirteitä analysoitaessa, tarkastelun keskiöön nousee EP:n ja komission suhde, sillä tämä mahdollistaa parlamentarismen logiikan toimivuuden arvioimisen. Kohlerin (2014, 601; 608) mukaan EP:n nykyinen asema unionin institutionaalisessa rakenteessa, on tulosta EU:n integraatioprosessin vuosikymmenen pituisesta parlamentarisoinnista. Hänen mukaansa EU:n sopimuksista ilmenee pyrkimys EU:n politiikan parlamentaarisen ulottuvuuden institutionaaliseen vahvistamiseen. Huolimatta siitä, että tiettyä parlamentarisointia olisikin tapahtunut, tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita parlamentarismen automaattista toimivuutta unionissa.

Tiilikaisen (2011, 31) mukaan EP:n ja komission suhteesta voidaan löytää ongelmakohtia, jotka heikentävät parlamentarismen logiikan toimivuutta. Vaikka parlamentarismen periaate on kirjattu EU:n sopimukseen sen alusta alkaen, antaen parlamentille oikeuden epäluottamuslauseen esittämiseen komissiolle, tämän periaatteen soveltamiseen on liittynyt haasteita. Keskeiseksi ongelmaksi on muodostunut se, että periaatetta voidaan soveltaa komissioon kokonaisuudessaan, muttei sen yksittäisiin jäseniin. Myös Decker ja Sonnicksen (2011, 175–176) toteavat, että komission yksittäisen jäsenen erottamisen mahdottomuus osoittaa, kuinka epäparlamentaarinen EP:n epäluottamuslause on.

Decker ja Sonnicksen (2011, 175–176) toteavat myös, että vaikka ensisilmäyksellä Lissabonin sopimuksen määräämä komission vastuunalaisuus EP:lle näyttäisi viittaavan parlamentaariseen järjestelmään, tätä ei kuitenkaan tulisi nähdä normaalia parlamentarismen erottamisvaltaa vastaavana. Ensinnäkin, vaikuttaakseen komission irtisanoutumiseen, EP:n epäluottamuslauseen tulee saada taakseen kaksi kolmasosaa äänistä, kun sitä vastoin ehdoton enemmistö riittää komission virkaanasettamiseen. Kyseinen eroavaisuus hallituksen nimittämisen ja erottamisen välillä on heidän mukaansa ennennäkemätöntä parlamentaaristen demokratioiden keskuudessa. Toiseksi, komission

erottaminen ei ole riippuvainen poliittisista syistä, vaan esiintyy enemmänkin sanktiona komissiota tai komissaareja vastaan, esimerkiksi laillisesta tai eettisestä virkavirheestä. Tämä muistuttaa enemmänkin amerikkalaista virkasyytettä, kuin epäluottamuslausetta parlamentaarisen hallinnan mielessä. He myös korostavat, ettei komissiolla, neuvostolla tai EN:llä ole valtaa hajottaa parlamenttia. Normaalisti tämä valta parlamentin hajottamiseen on vastine parlamentin oikeuteen hallituksen erottamiselle parlamentaarisisissa järjestelmissä.

Sekä Decker ja Sonnicksen (2011, 172) että Tiilikainen (2011, 31–32) toteavat, että komissio harjoittaa kaikkein tärkeintä toimeenpanovaltaa EU:ssa ja sillä on monessa suhteessa poliittisen toimeenpanovallan keskeiset funktiot hallussaan. Vaikka komissio toimii laillisessa ja institutionaalisessa mielessä parlamentin vastuunalaisena, Tiilikainen toteaa, että tämän vastuullisuuden poliittinen sisältö on kuitenkin hankaloitunut komission itsenäisen luonteen myötä. Täysin kehittyneen parlamentarismien mielessä EU -tason parlamentaarinen valta tarkoittaisi EP:n kontrollia komission poliittisesta agendasta hallitsevien puolueiden poliittisen ohjelman näkökulmasta. Kun normaali puoluepoliittinen yhteys komission ja EP:n välillä puuttuu, tämä suhde voi olla luonteeltaan ainoastaan muodollisesti parlamentaarinen. Toisaalta on otettava huomioon, että mikäli komissio ikään kuin politisoituisi puoluelinjojen mukaan, tämä saattaisi heikentää sen roolia ja uskottavuutta EU -sopimusten täytäntöönpanon puolueettomana valvojana (Helwig 2014).

Tiettyä siirtymistä pois komission itsenäisestä roolista, kohti sen parlamentarisempaa roolia on kuitenkin näköpiirissä. Muutosehdotukset EP:n roolin eduksi komission nimeämisprosessissa ovat erityisesti korostaneet parlamentarismien periaatteen arvoa (Tiilikainen 2011, 31). Lissabonin sopimuksessa EP:lle annetaan oikeus komission puheenjohtajan valitsemiseen EN:n ehdotuksen pohjalta (SEU 14 artikla). EN konsultoi EP:tä jo nimittämisprosessin alkuvaiheessa varmistaakseen EP:n hyväksynnän (Decker ja Sonnicksen 2011, 173). Tätä parlamentarismien logiikan vahvistumista kuvaa myös se seikka, että EN:n tulee Lissabonin sopimuksen mukaan ottaa huomioon EP:n vaalien tulos komission puheenjohtajan nimeämisessä (SEU 17(7)). Puheenjohtajan pitäisi siis käytännössä tulla puolueesta, joka voittaa vaalit. Palosen (2014b) mukaan ”komission puheenjohtajan vaali on siirtynyt diplomaattisista neuvotteluista parlamentaarisen debatin areenalle, kuten pääministerin vaali parlamentaarisisissa hallitusjärjestelmissä, minkä vuoksi on oikeutettua kutsua komission puheenjohtajaa pääministeriksi”. Myös muiden komission jäsenten nimeämisen tulee olla parlamentin hyväksynnän alaista (SEU 17(7)). Tämän

parlamentarismien logiikan vahvistumisen myötä komissaarit voidaan mieltää unionin ministereinä (Palonen 2014b). Lisäksi EP:n komission hyväksymistä edeltää yksittäisten komissaarien kuuleminen kyseessä olevissa komiteoissa. Tämä käytäntö, yhdessä itse hyväksymisen kanssa, on yhdenmukainen parlamentaarisen vastuullisuuden logiikan kanssa. Kuulemiskäytäntö on syntynyt ilman, että siitä olisi mainita EU:n sopimuksissa, eli lain näkökulmasta komissaarit eivät siis ole velvollisia vastaanottamaan kyseisiä kutsuja komiteoilta. Vaikka tämä kuuleminen on parlamentaarinen piirre, kuitenkin poliittisten ohjelmien puute johtaa siihen, että parlamentaarinen hyväksyntä kohdistuu komissaarikandidaattien henkilökohtaiseen pätevyyyteen ja taustaan, sen sijaan että se kohdistuisi heidän poliittisiin näkemyksiinsä. (Tiilikainen 2011, 31–32; Decker & Sonnicksen 2011, 173; Kohler 2014, 606.)

Kohlerin (2014, 603) mukaan EP:llä on Lissabonin sopimuksen mukaan oikeus pyytää komissiota tekemään lakialoitteita ja komission on perusteltava parlamentille, mikäli se ei toimi parlamentin ehdottamalla tavalla. Tässä mielessä Dannin (2003, 569) näkemys siitä, että EP toimii politiikkaa muotoilevana lainsäätäjänä, on osuva. EP on hieman lähempänä lakialoitteenteko-oikeutta, muttei kuitenkaan niin lähellä, muuttaakseen EU:n institutionaalista tasapainoa EP:n hyväksi. Decker ja Sonnicksen (2011, 177) kuitenkin huomauttavat, että komissio voi vetää pois tai muuttaa lakialoitteita missä tahansa lainsäätämisen prosessin vaiheessa. Kun tähän kuvaan yhdistetään se seikka, että käytännössä kaikkien parlamentin ja neuvoston hyväksymien asetusten, direktiivien ja päätösten tulee pohjautua komission ehdotuksiin, komission monopoliasema on helposti todettavissa. Mikäli EP:lle annettaisiin oikeus aloitteiden tekemiseen, tämä kuitenkin herättäisi kysymyksen sen suhteen, miten komissio olisi asiaankuuluvalla tavalla mukana lainsäätämismenettelyssä. Tämä lakialoitteioikeuden puute erottaa EP:n normaaleista, demokraattisista parlamenteista. EP:llä on mahdollisuus vaikuttaa lakialoitteisiin ainoastaan epäsuorasti.

McCormick (2011, 80–81) kuitenkin korostaa, ettei komissiota tulisi nähdä täysin omalakisena tai riippumattomana toimielimenä. Hänen mukaansa on tärkeää huomata, ettei komissiolla ole lopullista päätöksenvaltaa. Se voi vain tehdä ehdotuksia. Lainsäädäntövalta on jäsenmaiden kontrollissa olevan neuvoston ja vaaleilla valitun parlamentin käsissä. McCormick myös toteaa, että vaaleilla valitut hallitusten päämiehet nimittävät komissaarit ja tämän vahvistaa vaaleilla valittu parlamentti, joten komission koostumuksen kohtaama kritiikki on tällä tapaa ajateltuna aiheutonta.

Daniela Schwarzer (2012, 32) tuo puolestaan esiin sen huomionarvoisen seikan, että Lissabonin sopimuksen myötä EP:n rooli kasvoi useilla politiikanaloilla. Se on kasvanut erityisesti oikeus- ja sisäasioissa, koheesio- ja maatalouspolitiikassa sekä kaupankäyntisopimusneuvotteluissa. Hänen mukaansa kyseinen sopimus edesauttoi EP:n roolia myös budjettivallankäyttäjänä antamalla sille vahvemman roolin vuosibudjetin määrittelyssä ja tekemällä EU:n monivuotisen rahoituskehysten EP:n hyväksynnän alaiseksi. Sopimus myös lisäsi uusia kansainvälisiä sopimuksia niiden sopimusten listalle, jotka vaativat parlamentin suostumuksen. Tämä on turvannut parlamentin roolia unionin sopimuksetekovallan viitekehyksessä. (Tiilikainen 2011, 34–35.)

Vaikka ulko- ja turvallisuuspolitiikka on määritetty EN:n, eli hallitustenvälisen aspektin etuoikeudeksi EU:ssa, EP:n asema kyseisen politiikanalan osalta on voimistunut, mikä taas viittaa parlamentarismien periaatteen vahvistumiseen tällä alueella. EP:llä on käytössään poliittisia etuja, jotka painottavat sen tärkeyttä muihin toimielimiin nähden. Lissabonin sopimuksen voimaantumisen myötä EP sai tärkeä poliittisen kontrollin instrumentin yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueella korkean edustajan myötä, joka toimii myös komission varapuheenjohtajana. Kuten muidenkin komission edustajien, myös korkean edustajan nimittämiseksi on saatava parlamentin hyväksyntä, jota edeltää kandidaatin kuuleminen. EP käy myös säännöllisesti keskusteluja korkean edustajan kanssa ulkopoliittikan alaan kuuluvista asioista. Lisäksi EP:llä on käytännössä oikeus tulla konsultoiduksi yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan pääkohtien suhteen. Sillä on myös oikeus saada tietoa näiden politiikanlohkojen kehittämisestä sekä esittää kysymyksiä ja suosituksia YUTP:n neuvostolle. Tämän lisäksi, EP:n budjettivalta antaa sille vankan aseman YUTP:n toimeenpanossa. Myös EP:n ulkoasioiden valiokunta toimii alakomiteoidensa kanssa foorumina ulkopoliittisille keskusteluille unionin toimielinten kesken. (Tiilikainen 2011, 36–37.)

Kohler (2014, 604) kuitenkin huomauttaa, että EP:n laajentuneen vallan seuraus on tehnyt parlamentin toiminnasta tietyllä tapaa monimutkaista. Koska EP:n työ on jaettu lukuisiin, kompleksisiin valiokuntarakenteisiin, se ei ole kehittynyt keskustelun ja konfliktin areenaksi. Lisäksi perinteisen parlamentaarisen enemmistön ja opposition välisen erottelun puuttuessa EU:sta, poliittinen arenavaikutelma ei pääse syntymään. Myös Dann (2003, 550–565) toteaa, ettei EP:tä voida nähdä esimerkiksi Britannian parlamentin alahuoneen tapaisena parlamenttina, jossa ennemminkin debatointi, kuin lainsäätäminen hallitsee

täysistuntoja. Hänen mukaansa työskentelevän parlamentin käsite on lähempänä EP:n olemusta. Esimerkiksi Yhdysvaltain kongressi edustaa työskentelevää parlamenttia, sen ollessa erillinen suhteessa toimeenpanijaan ja keskittyen vahvoihin valiokuntiin. Myös Tiilikaisen (2011) mielestä EP:n voi nähdä työskentelevänä parlamenttina. Hän toteaa, että politiikanvalmistelujen fokuksen ollessa EP:n valiokunnissa, tietty itsenäisyys poliittisista ryhmistä on taattu. Tiilikaisen mukaan enemmänkin institutionaalinen logiikka dominoi suhteita kolmen lainsäädännöllisen elimen välillä, sen sijaan että se olisi poliittisen logiikan dominoimaa. Dann kuitenkin näkee, että EP:n olemuksen kaikkein paras määritelmä on kontrolloiva parlamentti. Tässä määritelmässä parlamentti nähdään työskentelevänä, mutta keskeistä on parlamentin käyttämän kontrollivallan negatiivisuus suhteessa toimeenpanijaan eli komissioon. Koska EP:n toteuttama kontrolli- ja aloitteentekovalta on rajoitettua, Dann kuvaa sen olemusta semiparlamentaariseksi.

Vaikka EP:n roolin voidaan nähdä tietyissä asioissa kohentuneen, Mark Dawson ja Floris de Witte (2013, 833–834) tuovat EP:n aseman tarkasteluun hieman erilaisen näkökulman. Heidän mukaansa, keskeiset uudistukset, joita eurokriisin johdosta esitettiin tehtäviksi, kuten esimerkiksi Euroopan vakausmekanismi, ovat poissulkeneet EP:n päätöksenteon ulkopuolelle. Tämä parlamentin poissulkeminen on mahdollistunut menettelytapojen kautta, joissa parlamentin rooli on supistettu lähinnä neuvoa-antavaksi. Toinen poissulkeva mekanismi on ollut tärkeiden päätösten ulkoistaminen unionin virallisten rakenteiden ulkopuolelle ja näin ollen alentaen EP:n ainoastaan tarkkailijan rooliin. Dawson ja de Witte toteavat, että tällaisessa tilanteessa parlamentin tehtäväksi jää lähinnä keskusteleminen niistä päätöksistä, jotka on jo tehty. Tämä on luonnollisesti parlamentarismen logiikan vastaista.

2.5.2 EU ja presidentialismi

Puhuttaessa EU:n poliittisesta järjestelmästä ja sen kehittymisestä johonkin tiettyyn suuntaan, presidentiaalisen demokratisoinnin lähestymistapa ei ole ollut erityisen suosittu vaihtoehto politiikantutkijoiden keskuudessa. Sen sijaan parlamentarismi on useimmiten näyttäytynyt parempana vaihtoehtona. (Decker & Sonnicksen 2011, 181.) Strømin (2000, 285–286) mukaan politiikantutkijat näkevätkin usein parlamentarismen parempana vaihtoehtona, huolimatta siitä, että suurin osa nousevien demokratioiden perustuslaeista on

joko presidentiaalisia tai sisältää sekoituksen parlamentaarisia ja presidentiaalisia elementtejä.

Deckerin ja Sonnicksenin (2011, 175; 183–184) mukaan EP:n ja komission välinen suhde viittaa enemmän presidentialismille luontaiseen vallanjakoon, kuin parlamentaariseen. Koska EU:n nykyisessä tilanteessa komission ja parlamentin suhde ei määrity täysin parlamentarismien logiikalle ominaisella, poliittisten puolueiden ohjelmiin kytkeytyvällä tavalla, he näkevät presidentialismia sopivan hyvin tähän kuvaan. Perusteluna tälle he mainitsevat, että presidentiaalinen järjestelmä toimii ilman hyvin organisoitua ja kehittyntä puoluerakennetta. Hallituksen johdolla on parlamentista itsenäistä legitimitettä kansanvaalien johdosta ja pysyy virassaan, välittämättä lainsäätäjän tuesta tai luottamuksesta. Puolestaan parlamentti jäsenineen on suhteellisen hyvässä tilanteessa kilpaillakseen tai haastaakseen toimeenpanovallan, koska ei ole tarvetta puoluepoliittiselle yhtenäisyydelle kahden hallitsevan instituution välillä, mikä taas velvoittaisi parlamentin jäseniä puoluekurin noudattamiseen. Deckerin ja Sonnicksenin mukaan Yhdysvaltain kongressin esimerkki havainnollistaa, että vahvat parlamentit ovat juuri niitä, joiden toiminta on rajoitettu pääasiassa lainsäätämistehtäviin. Heidän mukaansa tämä osittain selittää EP:n vahvaa asemaa verrattuna kansallisiin parlamenteihin.

Myös EP:n jäsenten äänestämiskaava ilmentää Deckerin ja Sonnicksenin (2011, 185) mukaan presidentiaalista järjestelmää, sillä kurinalainen puolueäänestäminen on vähäisempää, kuin kansallisissa järjestelmissä. Lisäksi koalition muodostamisessa EP noudattaa presidentiaalista logiikkaa, missä koalitioita muodostetaan tilapäisesti, vaihtuvien enemmistöin.

Decker ja Sonnicksen (2011, 181–182; 185–186) ottavat esiin komission puheenjohtajan vaaleilla valitsemisen, eli heidän visiossaan komission puheenjohtaja olisi ikään kuin EU:n ”presidentti”. He toteavat, että EU:n muutosta käsittelevät tutkimusartikkelit mainitsevat tuskin sanallakaan mahdollisuudesta komission puheenjohtajan suoraan valintaan huolimatta siitä, että presidentialismien hypoteesi ei ole mitenkään erityisen uusi. Curtin (2014, 15) kuitenkin toteaa, että tämä komission puheenjohtajan suora valinta jossain kohtaa tulevaisuudessa, on ollut EU:ssa puheenaiheena vuoden 2014 parlamenttivaalien kynnyksellä. Deckerin ja Sonnicksenin mukaan EU:n parlamentaarinen käytäntö säilyisi ennallaan komission presidentin suorasta valinnasta huolimatta. EP voisi jatkaa demokratisoitumista EU:n toisena kamarina, laajentaa lainsäätämiskompetenssejaan ja silti

ylläpitäen toimeenpanokontrollivaltaansa suhteessa komissioon. Lisäksi he toteavat, että komission puheenjohtajan suora valinta voitaisiin melko helposti yhdistää jo olemassa olevaan järjestelmään, ilman tarvetta tähän mennessä kehitettyjen perustuslaillisten käytäntöjen muuttamiseen. He kuitenkin mainitsevat, että EN:n puheenjohtajan merkitys saattaisi asettua kyseenalaiseksi, mikäli komission puheenjohtaja valittaisiin presidentin lailla.

Tiilikainen (2010a, 7) sen sijaan painottaa, että EU:n kehittyminen presidentiaalisesti järjestelmäksi tarkoittaisi komission ja EN:n yhdistämistä. Tämä merkitsisi hänen mukaansa EN:n ja komission puheenjohtajuuksien yhdistämistä yhdeksi unionin presidentin toimeksi. Näin ollen presidentti olisi myös komission, eli unionin hallituksen, puheenjohtaja. EP puolestaan toimisi vahvana omissa tehtävissään, ilman hallitukseen kohdistuvaa valvontaa. Tällöin parlamentti toimisi Dannin (2003) tulkintaa mukaillen Yhdysvaltain kongressin tapaisena työskentelevänä parlamenttina, korostaen unionin presidentialismia. Tosin Dannin määritelmä ei kokonaisuudessaan näe unionia presidentiaalisena, sillä hän ei nimeä EU:n presidenttiä, vaan keskittyy unionin parlamentarismien analysoimiseen.

Decker ja Sonnicksen (2011, 189) myös toteavat, että kiinteän enemmistön puute parlamentissa tekee hallitsemisen komissiolle vaikeammaksi. Heidän mukaansa komission, neuvoston ja EP:n keskinäisyyksissä presidentiaalinen rakenne tarjoaa kompromissin vaatimisen edun, mikä on poikkeuksellisen tärkeää EU:n hallitustenvälisessä ja ylikansallisessa päätöksenteossa. Toisin kuin parlamentaarisen järjestelmän valtaa sekoittava malli, presidentiaalinen logiikka mukautuu heidän mukaansa EU -politiikan epäyhtenäiseen olemukseen.

2.5.3 EU ja semipresidentialismi

EU:n semipresidentiaalisten piirteiden tarkastelussa keskiöön nousee niin parlamentarismien toimivuuden analysoiminen kuin presidentiaalisten aspektien esiintuominen. EU:n poliittinen systeemi koostuu parlamentaarisesta hallituksesta siinä mielessä, että komission tulisi periaatteessa olla vastuussa parlamentille. Samaan aikaan EN on puolestaan saanut tiukemman otteen EU:n toimeenpanovallasta institutionalisoitumisensa sekä pysyvän puheenjohtajuuden luomisen ansiosta. EN:n vallan

muotoileminen sellaiseksi, että sen tulee tarjota unionin kehitykselle tarpeellinen sysäys ja määrittää yleiset poliittiset suuntaviivat ja prioriteetit, antaa sille vahvan toimeenpanomandaatin erityisesti, kun otetaan huomioon sen valta komission nimeämisessä ja yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. (Tiilikainen 2011, 29–32.) Vahvistunut toimeenpanijan rooli voidaan tietyllä tapaa tulkita hallituksenomaisena seikkana, mutta kun huomioidaan EN:n kokousten keskittyneisyys ja harvalukuisuus, presidentiaalisuuden tulkinta näyttäytyy relevantimpana. EN:n presidentiaalisuuden ja toisaalta hallitustenvälisyyden välillä on ilmiselvä jännite, joka näkyy erityisesti ulkopoliittikan kysymyksissä. EU:n ja EN:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tekeminen mahdolliseksi merkitsee olennaiselta osalta sen hallitustenvälisen luonteen ylittämistä. Vaikka Tiilikainen antaa EN:sta varsin vaikutusvaltaisen kuvan, Decker ja Sonnicksen (2011, 179) korostavat, että komission lakialoitemonopoli-instrumentti osittain heikentää EN:n merkitystä poliittisen suunnan ja prioriteettien määrittelyssä. Näin ollen EN ei edusta instituutiota, jonka voisi mieltää Poguntken ja Webbin (2009) määritelmän kaltaisena, presidentiaalisen järjestelmän täysin riippumattomana ja autonomisena valtionpäämiehenä.

Mikäli kuitenkin pitäydymme Tiilikaisen (2010b; 2011, 29–32) näkökulmassa EN:n presidentiaalisuuden suhteen, kiinnostavaksi kysymykseksi nousee, voidaanko EN todella nähdä presidentiaalisen vallan haltijana. Tiilikaisen mielestä EN:n valta on sisältönsä ja muotonsa suhteen yhteneväinen presidenteille kuuluvan vallan kanssa. Perusteluna hän esittää, että EN:n asema unionipoliittikan yleisjohtajana, joka lisäksi vastaa keskeisistä nimityksistä ja yhteisestä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, ilmentää presidenteille kuuluvaa valtaa. Lisäksi toisin kuin presidenteillä nykyjärjestelmissä, EN:llä on myös oikeus tehdä tiettyjä muutoksia unionin perussopimukseen. Tämä viittaa melko vahvaan presidentinvaltaan, mutta komission hallitseva rooli estää sen nimeämisen Duvergerin (1980) kuvailemaksi kaikkivoivaksi presidentiksi. Tosin on kuitenkin todettava, että EN ei ole missään tapauksessa pelkästään seremoniallinenkaan. Jos EN:n valta on jo itsessään presidentiaalista, mikä rooli kyseisen rakenteen puheenjohtajaan tulisi sitten yhdistää?

Tiilikaisen (2011, 30) mukaan EN:n rooli suhteessa EP:hen noudattaa vallan erotteluun perustuvaa logiikkaa, EN:n ollessa yhtäältä melko itsenäinen päätöksentekijä ja toisaalta selkeästi riippuvainen parlamentin lainsäädännöllisestä kapasiteetista. EN on itsenäinen siinä mielessä, että se voi määrittää unionin politiikan suuntaviivat ilman, että sen tulisi ottaa huomioon parlamentin näkökulmaa tai sen poliittisia ryhmiä. Kuten aiemmin kävi

selväksi, poliittisten suuntaviivojen toimeenpano on kuitenkin tiiviisti riippuvainen parlamentaarista koneistosta ja yhteistyöstä komission kanssa. Tämä EN:n itsenäisyys, mutta toisaalta riippuvuus muista toimielimistä on yhtenäinen Sartorin (1994, 132) semipresidentialismin määritelmän kanssa. Kaksi toimeenpanovallan osaa yhdistyy EN:ssä, jonka jäsen komission puheenjohtaja on. Tämä ilmentää Sartorin kaksoisvaltarakenteen ajatusta, jossa presidentti ja hallitus jakavat toimeenpanovallan ja tekevät yhteistyötä. EN:n presidentiaalisuus korostuu sen roolissa komission nimittämisessä. Huolimatta siitä, ettei EN pysty erottamaan komissiota tai sen puheenjohtajaa, sen ehdotus on silti keskeinen nimittämisproseduurissa. (Tiilikainen 2011, 29–32.)

Myös Dawson ja de Witte (2013, 830–832) näkevät EN:n nousseen merkittävään asemaan unionin instituutioiden joukossa. Heidän mielestään eurokriisi on johtanut sen toimeenpanovallan kasvuun muiden instituutioiden intressien kustannuksella. Sen sijaan, että EN ainoastaan asettaisi strategisia suuntaviivoja, joiden puitteissa komission ja neuvoston tulee toimia, se on kasvavassa määrin ottanut lakiasäättävän aloitteentekijän roolin. Tätä rooliaan se on toteuttanut sekä yksityiskohtaisten ehdotusten tekemisen että niiden toimeenpanon turvaamisen ja valvonnan kautta. Myös Schwarzer (2012, 32) toteaa, että politiikan prioriteettien määrittely on siirtynyt enenevässä määrin EN:lle. Dawson ja de Witte näkevät, että tämä EN:n roolin vahvistuminen on heikentänyt komission asemaa, sillä komissio on perinteisesti mielletty unionin politiikan toimeenpanon valvojana ja sen vahvaa monopoliasemaa lakialoitteiden tekemisen suhteen on pidetty suhteellisen vankkana. Emmanouilidis (2012, 90) lisää, että komission heikkoutta suhteessa EN:ään on myös vahvistanut päätoimisen puheenjohtajan tehtävän perustaminen. Tämä kehitys viittaa Dawsonin ja de Witten mukaan siihen, että EU:ssa on syntynyt instituutioiden välisiä suhteita, jotka noudattavat omaa logiikkaansa, luoden sopimuksiin kuulumattomia rakenteita. Näiden huomioiden myötä voidaan todeta, ettei komissio edusta parlamentaarisen järjestelmän mukaista hallitusta, sillä se ei ole ainoa toimeenpanon johtaja. Sen on työssään otettava huomioon EN:n linjavedot.

Curtin (2014, 26) korostaa, että parlamentilla ei ole juurikaan sijaa EN:n huippukokouksissa, sillä EP ei ole läsnä kokouksissa, eikä se voi vaikuttaa siellä käsiteltyihin asioihin, sillä kokousten keskustelujen halutaan muodostuvan spontaanilta pohjalta, ilman virallisten dokumenttien noudattamista. Kuten jo aiemmin on käynyt ilmi, EN:n puheenjohtajan on esitettävä jokaisen kokouksen jälkeen raportti parlamentille.

Curtin toteaa, ettei tämä käytäntö juurikaan edesauta EN:n luotettavuutta parlamentin silmissä. Tämä piirre ilmentää Sartorin (1994, 132) näkemystä siitä, että presidentin ja parlamentin välillä ei ole juurikaan riippuvuutta, vaan hallitus on kiinteämmässä yhteydessä lainsäätäjään.

Vaikka neuvoston merkitys unionin politiikassa on tärkeä, Curtin (2014, 6) toteaa, että sen toimeenpanovalta on viime vuosina tietyiltä osin siirtynyt muiden instituutioiden, kuten komission, haltuun. Komissiolle siirtyneistä tehtävistä Curtin mainitsee poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön. Tiilikainen (2011, 32–33) puolestaan huomauttaa, että EN ja korkea edustaja ovat lohkaisseet oman osansa neuvoston tehtävistä. EN:llä on hänen mukaansa valta määrittää neuvoston poliittisen toiminnan viitekehys. Puolestaan korkealle edustajalle annetut moninaiset tehtävät korostavat hänen rooliaan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan johdossa. Vaikka tämänkaltaista toimeenpanovallan siirtymistä on tapahtunut, Tiilikainen korostaa, että neuvoston rooli ikään kuin kohtauspaikkana kahden hallinnontason välissä on erityisen tärkeä. Neuvosto toimii foorumina, joka mahdollistaa koordinoinnin ja konsensuksen muodostamisen jäsenvaltioiden ministerien välillä. On myös todettava, että EN:n ja neuvoston tehdessä tiivistä yhteistyötä, näiden voidaan tulkita yhdessä muodostavan ikään kuin toisen parlamenttikamarin, kuten myöhemmin EN:n työjärjestyksen käsittelyn yhteydessä tullaan huomaamaan.

Schwarzer (2012, 31) puolestaan toteaa, että EN:n roolin voimistuminen on johtanut neuvoston kiertävän puheenjohtajuuden agendanasettelukyvyn heikentymiseen. Lisäksi hän toteaa samaan sävyyn Tiilikaisen (2011, 32–33) kanssa, että korkean edustajan johtaessa ulkoministerien kokouksia ja edustaessa unionia ulkoisesti, kiertävä puheenjohtajuus on menettänyt kiinnostavia tehtäviä, kuten kansainvälisten huippukokousten järjestämisen. Schwarzerin mukaan myös eurokriisi on omalta osaltaan edesauttanut tätä kehitystä. Eurokriisiä käsiteltiin muissa, kuin kiertävän puheenjohtajuuden puitteissa, joten sen rooli rajoittui tältä osin vain palveluntarjoajaksi, sen sijaan, että se osallistuisi aktiivisesti agendan määrittelyyn. Sekä Schwarzerin että Tiilikaisen esittämät huomiot neuvoston roolin muutoksesta sekä toisaalta EN:n vahvistumisesta, ilmentävät näiden toimielinten välisen valtasapainon muuttuvuutta.

Mikäli miellämme EU:n poliittisen järjestelmän semipresidentiaaliseksi, kuten Tiilikainen (2011, 33) esittää, voidaan todeta, että lainsäädännöllinen funktio on määritelty EU:n järjestelmän parlamentaarisen osan etuoikeudeksi. EN:llä ei nimittäin ole

lainsäädännöllistä valtaa. Tämä seikka ilmentää unionin instituutioiden toisistaan eroavia valtaoikeuksia.

2.6 Yhteenveto luvun keskeisistä tulkinnoista

Tässä luvussa esittelemieni näkökulmien myötä voidaan tulla tiettyihin johtopäätöksiin unionin poliittisen järjestelmän suhteen. Ensinnäkin unionin sopimustekstien niin sanottuun konsensusharhaan perustuva tematiikka käy selväksi: eri instituutiot ja niiden puitteissa toimivat henkilöt esitetään mutkatonta yhteistyötä tekevinä ja yhteisymmärrykseen pyrkivinä toimijoina. Lisäksi luku tuo ilmi, että huolimatta EU-sopimusten määräyksistä unionin instituutioiden olemuksen ja toiminnan suhteen, vasta instituutioiden käytännötoimintaa tarkastelemalla unionin poliittisen järjestelmän realistinen kuvaus mahdollistuu. Toisin sanoen, instituutioiden väliset menettelytavat ja valtasuhteet ovat käytännössä erilaisia sopimustekstien määräyksiin nähden. Luvusta käy myös varsin selväksi, että EU:n järjestelmää on mahdotonta luokitella johonkin yhteen tarkkarajaiseen poliittisen järjestelmän kategoriaan. Kunkin kategorian kohdalla esiin nousee kysymyksiä ja ongelmia.

EU:n parlamentaarisuudelle ongelmia asettavat monet tekijät. Ensinnäkin epäluottamuslauseen antamiseen liittyvät ongelmat osoittavat parlamentarismen logiikan heikkouden EU:ssa. Toisaalta komission nimittämisen ja koostumuksen epäparlamentaarisuus heikentävät parlamentarismen periaatetta. EP:llä ei ole käytössään kaikkia parlamentarismen tuomia etuja, joten se ei voi toimia komission toiminnan valvojana ja määrittäjänä, sanojen varsinaisessa merkityksessä. Myös parlamentin aloitteentekovallan ollessa rajoitettua ja epäsuoraa, se ei pysty toimimaan agendanasettajana EU:ssa. Lisäksi EN:n suhteellisen vahva rooli komission työn määrittelyssä asettaa komission aseman parlamentaarisen järjestelmän mukaisena ainoana toimeenpanijana kyseenalaiseksi.

Myös presidentialismen kohdalla vastaan tulee tiettyjä ongelmakohtia. Vaikka Deckerin ja Sonnicksenin (2011) esittämät näkemykset unionin presidentiaalisen demokratisoinnin puolesta ovat tietyllä tapaa loogisia, tietyt huomiot unionin olemuksesta asettavat ne kyseenalaisiksi. Mikäli unionia kehitettäisiin presidentiaaliseen suuntaan, kuinka EU:n instituutioiden yhteen kietoutuneet kompetenssit lainsäädäntötyön osalta sopisivat tähän

presidentialismin kategoriaan? Presidentiaalisten järjestelmien vallanjakoon pohjautuva logiikka on ristiriidassa EU:n instituutioiden keskinäissuhteiden osalta. Vaikka unionin toimielimet vaikuttavat toisinaan itsenäisiltä ja erillisiltä, on niiden kuitenkin tehtävä yhteistyötä, jossa erilaiset vallat sekoittuvat. Lisäksi itse presidentin määrittelyminen herättää kysymyksen siitä, kenelle tämä presidentiaalinen toimeenpanovalta kuuluisi. Olisiko komission puheenjohtaja mahdollista mieltää presidenttinä? Vai tulisiko tämä rooli yhdistää EN:n puheenjohtajaan tai hänen edustamaansa instituutioon kokonaisuudessaan? Ehkä tärkein kysymys presidentialismin osalta on kuitenkin se, onko kyseisen kaltaisen järjestelmän luominen ylipäänsä mielekästä EU:ssa. Todennäköisesti niin EU:n instituutioiden edustajilla, kuin jäsenvaltioiden kansalaisilla saattaisi olla tämän vision suhteen sanansa sanottavanaan. Vallan erotteluun perustuvan mallin kehittäminen vaatisi muutoksia instituutioiden keskinäisriippuvuuden suhteen ja nämä muutokset eivät välttämättä saisi legitimizeettää taakseen.

Semipresidentialismin kohdalla voimme puolestaan pohtia, onko EN:llä sellaisia kompetensseja, että se voitaisiin mieltää unionin presidentti-instituutioon, kuten Tiilikainen (2011) ehdottaa. Kuten EN:n työjärjestystä tarkastelevassa alaluvussa tullaan myöhemmin huomaamaan, kyseisen instituution olemusta ei voida tyhjentävästi kuvata ainoastaan presidentiaalisuuden kautta, vaikka tämä onkin monessa suhteessa relevantti tulkinta. Mikäli miellämme EN:n unionin presidenttiytenä, sen tulisi jakaa komission kanssa toimeenpanijan rooli, kuten semipresidentiaalisessa järjestelmässä. Komission ja EN:n toimeenpanoroolit ovat kuitenkin tällä hetkellä hyvin erilaisia ja tietyllä tapaa erillisiä. Unionin lakialoiteoikeuden ollessa komissiolla, EN:n rooli tasaveroisena toimeenpanijana sen rinnalla ei näytä tässä suhteessa yhtä vahvalta. Komissiolla on siis sellaisia tärkeitä vahvuuksia, joita EN:ltä puuttuu. Toisaalta EN:n ollessa EU:n korkein toimielin, sen määrittellessä unionin strategiset suuntaviivat sekä komission ja neuvoston työskentelyn tavoitteet, EN näyttäytyy vahvempana komissioon nähden. Lisäksi on tärkeä muistaa, että EN nimittää komission, mikä ilmentää presidentiaalista valtaa. Mikäli EN tulkitaan EU:n presidentti-instituutioon, ongelmaksi nousee myös sen puheenjohtajan merkitys. Jos EN on jo itsessään vahva, presidentiaalinen toimija, jääkö puheenjohtajan rooliksi instituution seremoniallinen ja keulakuvamainen johtajuus? Tähän puheenjohtajan rooliin liittyvään kysymykseen pureudutaan yksityiskohtaisemmin niin EN:n työjärjestystä tarkasteltaessa kuin Van Rompuyn puheita analysoitaessa.

Vaikka EU:n määrittely on haastavaa, on kuitenkin todettava, että sekä EN:n että EP:n asemien vahvistuminen Lissabonin sopimuksen myötä on johtanut niin parlamentarismien periaatteen kuin presidentialismien piirteiden korostumiseen EU:ssa, luoden unioniin omanlaisensa poliittisen järjestelmän, mikä on tapahtunut hallitusvälisyyden kustannuksella. Samaan aikaan, kun unionin parlamentaarista osaa on pyritty vahvistamaan esimerkiksi komission puheenjohtajan valintaproseduurien kautta, myös vastakkaiset tendenssit tulevat mukaan kuvioihin EN:n melko vahvan, itsenäisen ja muihin toimielimiin nähden varsin erillisen luonteensa myötä. Tätä taustaa vasten, on perusteltua todeta unionin kehittyvän semipresidentiaaliseen suuntaan.

3 EU:N ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka

3.1 Yleisiä huomioita unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikasta

Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esille EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan sisältöä ja sen kehittymisen keskeisiä ajankohtia, niin sopimusmuutosten yhteydessä kuin muissakin yhteyksissä. Tarkastelu alkaa Maastrichtin sopimuksen ajoista, sillä tuolloin ulko- ja turvallisuuspoliittisten aiheiden voidaan sanoa nousseen kunnolla agendalle. Tarkoitukseni ei ole syventyä analysoimaan yksityiskohtaisesti EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan vaikuttamisen keinoja, vaan luvun funktiona on EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehityksen ja keinovalikoimien moninaisuuden hahmottaminen. Näin on helpompi ymmärtää sitä, minkälainen ulko- ja turvallisuuspoliittinen toimija EU pyrkii olemaan ja sitä kautta Herman Van Rompuyn puheiden lähtökohtia on helpompi tarkastella. Koska tutkimukseni tarkoituksena on ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden analysoiminen, eikä niinkään itse ulko- ja turvallisuuspolitiikka, on perusteltua käsitellä tässä luvussa esitettyjä asioita melko pintapuolisesti.

Kylmän sodan vuosina Euroopan yhteisön ulkoinen olemus kytkeytyi erityisesti kauppaan ja muihin talouspoliittisiin aspekteihin. Kun yhteisöstä tuli unioni, se aktiviteettien määrää, jolla unioni tuo itseään esille, on kehittynyt ja kasvanut nopeasti. Samoin on kasvanut niiden ulkoisten uhkien ja paineiden määrä, joihin EU:n tulee vastata. Ne kattavat poliittisia, diplomaattisia, taloudellisia, sotilaallisia, tiedustelullisia ja teknisiä aiheita ja vaativat EU:n kykyjen laajentamista ja vahvistamista. Osa ongelmista vaatii sisäisiä ratkaisuja, kuten uusien toimintamallien kehittämistä sekä toiminnan johdonmukaisuuden parantamista, mutta osa liittyy suhteisiin muiden toimijoiden, kuten esimerkiksi YK:n tai Naton kanssa. Rauhanrakentamisen ja -turvaamisen ohella, ovat myös kehitys- ja avustusohjelmat, joiden tarve on kasvanut. Muun muassa tämän tyyppisten haasteiden ja vaatimusten takia, EU:n on täytynyt pyrkiä kehittymään kattavaksi globaaliksi toimijaksi, jolla on sisäisiä, naapuruuteen perustuvia sekä globaaleja suhteita. (Wood & Quaisser 2008, 115.)

EU:n vaikutus ja keinovalikoima kansainvälisessä politiikassa näyttää varsin monipuoliselta: se on maailman suurin avunlahjoittaja, johtava konfliktieneston ja jälleenrakentamisen edistäjä, YK:n vahva tukija sekä ihmisoikeusperiaatteiden

puolestapuhuja. Unionilla on mahdollisuus vaikuttaa poliittisin, humanitaarisin, taloudellisin sekä sotilaallisin ja siviilikriisinhallinnallisin keinoin maailman tapahtumiin. Unioni voi esimerkiksi boikotoida ihmisoikeuksia kunnioittamattomia maita asettamalla viisumikiellon maan hallituksen jäsenille, lopettaa maahan kohdistetun avustusohjelman, jäädyttää rahavaroja tai katkaista diplomaattisuhteet kyseisen valtion kanssa. Näiden keinojen lisäksi, EU:n jäsenvaltioilla on mahdollisuus vahvistaa omine politiikkoineen unionin yhteisiä tavoitteita ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla. (Ruonala 2011, 80–81.)

Vaikka unionin toiminta vaikuttaa tehokkaalta, se on kuitenkin ollut heikko ja tehoton perinteisemmällä ulkopoliitiikan osa-alueilla, joita ovat esimerkiksi sotilaallinen kehittäminen, suvereeni ja suhteellisen nopea päätöksenteko sekä voimakas diplomaattinen toiminta muilla kuin kaupan alueilla. Poliittisen yhteenliittymän merkitys saattaa asettua kyseenalaiseksi ilman tehokasta diplomatiaa, turvallisuutta tai puolustusta. Jotta tehokkuus ulko- ja turvallisuuspolitiikan alalla saavutettaisiin, EU:n on täytynyt vuosien saatossa kehittää keinoja sisäisen koheesion ja yhteisymmärryksen saavuttamiseksi kyseisellä politiikanalalla. (Wood & Quaisser 2008, 116.)

Näiden perinteisempien ulko- ja turvallisuuspolitiikan osa-alueiden heikkouksien lisäksi myös EU:n sisäiset intressiristiriidat ovat horjuttaneet unionin vakuuttavuutta maailmanpolitiikassa. Omanalaisensa jännitteen ulko- ja turvallisuuspoliittisen agendan muodostamiseen tuo se seikka, että EU koostuu jäsenvaltioista, joilla on omat, usein hyvin vastakkaiset, näkemyksensä esimerkiksi integraation ihanteellisesta kehityksestä. Tavoitellessaan ulko- ja turvallisuuspoliittista kompetenssia, EU on kohdannut kaksi keskeistä ongelmaa. Ensinnäkin on selvää, että mikäli EU:n jäsenmaat eivät kykene tekemään yhteistyötä, EU ei tule onnistumaan ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan niin hyvin, kuin erilaisissa strategiapuheissa visioidaan. Toiseksi, jäsenmaiden keskuudessa on pelätty ulko- ja turvallisuuspoliittisen koordinoinnin vaikutuksia kansallisen suvereniteetin ja kansallisten intressien vapaan harjoittamisen suhteen. Näin ollen, tällä politiikanalalla ei voida todeta olevan ”yhteistä etua”, jota kukin jäsenvaltio lähtisi automaattisesti kannattamaan. Tämä tilanne tekee erityisesti EN:n tehtävän unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisten suuntaviivojen määrittelijänä haastavaksi. Lisäksi se asettaa EU - johtajien ”juhlapuheet” unionin tehokkaasta toiminnasta kyseenalaiseksi. Vaikka kauppa- ja rahakysymysten ollessa agendalla, EU voidaan nähdä melko yhtenäisenä ja kollektiiviseen toimintaan kykenevänä, ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueella EU ei siis ole onnistunut muodostamaan tiettyjen kysymysten kohdalla koko EU:n kattavia

näkökulmia, jotka voisivat parhaimmillaan johtaa unionin laajuisten tehokkaiden strategioiden kehittämiseen. Jäsenmaiden omat rajatut intressit ja ulkopoliitiikan traditiot ovat johtaneet siihen, ettei unionia voida täysin nähdä sen tyyppisenä globaalina toimijana, kuin Yhdysvallat, Kiina tai vaikkapa Venäjä. Näin ollen, EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittinen kompetenssi on paljolti kiinni siitä, onko jäsenmailla poliittista tahtoa ja kykyä yhteistyönsä syventämiseen tällä politiikanalalla, sillä keinot tähän olisi jo käytännössä tarjolla. (McCormick 2011, 196; Emmanouilidis 2012, 87, 94.)

EU:n jäsenmaiden eriävien intressien lisäksi, myös sen ulkoisen edustamisen kysymys on herättänyt kysymyksiä. EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskittymisen, johdonmukaisuuden ja johtamisen puutteen aiheuttama hämmennys tiivistyy entisen Yhdysvaltain ulkoministeri Henry Kissingerin kysymyksessä vuodelta 1972: ”Mikä on Euroopan puhelinnumero?”. Tämä kysymys todella kuvastaa sitä, että yhteisön ulkoinen edustaminen ei ollut tuolloin(kaan) erityisen selkeää. Vuonna 1999 tähän ongelmaan haettiin ratkaisua luomalla EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan tehtävä. Espanjalainen Javier Solana valittiin kyseiseen tehtävään Naton pääsihteerin paikalta. Virka vahvistettiin Lissabonin sopimuksessa, Britannian Catherine Ashtonin astuessa ensimmäisenä entistä laaja-alaisemman toimintakentän kattavaan tehtävään. Vaikka kyseinen korkean edustajan tehtävä onkin keskeinen osa EU:n ulkoista edustamista, myös muut toimijat, kuten komission puheenjohtaja, EN:n pysyvä puheenjohtaja, EP:n puhemies sekä suurten jäsenmaiden johtajat, edustavat unionia. Siitä huolimatta, että yksi Lissabonin sopimuksen tavoitteista oli EU:n ulkoisen edustamisen selkeyttäminen, sopimus kuitenkin jätti EU:n instituutioiden välisen roolijaon ulkosuhteiden alueella epäselväksi. (Ruonala 2011, 82; McCormick 2011, 196, 196; Raik 2011a.)

3.2 EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehitys ja sisältö

Syyt EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisen taustalla ovat moninaisia. EU:n kehittyminen ja menestyminen globaalina taloudellisena valtana, herätti vääjäämättä kysymyksiä sen mahdollisesta potentiaalista poliittisena ja sotilaallisena toimijana, joka pystyisi puolustamaan sen poliittisia ja turvallisuuteen liittyviä intressejä samalla sitoutumisen ja yhteisöllisyyden tasolla, kuin se oli onnistunut tekemään taloudellisella

alueella. Kommunismin romahtamisen jälkeen, syntyi optimistisia ajatuksia siitä, että Eurooppa voisi määritellä oman ulko- ja turvallisuuspoliittisen agendansa. (Van Oudenaren 2005, 295.)

Motivaatio EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen tehokkuuden, yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden kehittämiseen on kasvanut erilaisten kansainvälisten tapahtumien ja haasteiden myötä. Eurooppalaiset johtajat olivat 1990-luvulla vaivaantuneita heidän hajanaisesta vastauksestaan Persianlahden sotaan ja Jugoslavian hajoamiseen. EU epäonnistui ratkaisemaan entisen Jugoslavian kriisin 1990-luvun alussa ja päätti vuosikymmenen edelleen jumiutuneena Balkanin konflikteissa. Kosovon pommituksessa vuonna 1999 konkretisoitui myös se, ettei EU ole suinkaan riippumaton ja itsenäinen sotilaallinen toimija, sillä kyseisessä Naton johtamassa operaatiossa suurin osa ilmahyökkäyksiin osallistuneista koneista oli amerikkalaisia. Lisäksi vaivaantuneisuutta aiheutti vuoden 2003 Irakin sotaan liittyvät erimielisyydet. Yhdysvaltojen johtaman sodan legitimizeettiin liittyvä erimielisyys EU:ssa korosti unionissa esiintyviä kuluja kansainvälisen tilanteen tulkinnan suhteen. Tämä erilaisten näkemysten ja tulkintojen tunnistaminen johti muun muassa siihen, että Britannia, Ranska ja Saksa alkoivat tehdä yhteistyötä vahvistaakseen EU:n roolia globaaleissa tilanteissa, esimerkiksi neuvottelemalla Iranin kanssa sen ydinaseohjelmasta ja tehostamalla puolustusyhteistyötä. Unionia on myös kritisoitu siitä, että se oli kykenemätön pysäyttämään taloudelliset kriisit Venäjällä ja Ukrainassa. Lisäksi kansainväliseen turvallisuuteen liittyvät uhat, kuten terrorismi tai ilmastonmuutos, ovat vaatineet EU:n vastausta. Myös laajemmat muutokset kansainvälisessä järjestelmässä, kuten uusien toimijoiden nousu maailmanpolitiikan keskiöön, ovat vaatineet EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen agendan vahvistamista. (Van Oudenaren 2005, 295; Ruonala 2011, 86; McCormick 2011, 196–197.) EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, ja sitä kautta EU:n ulkoista edustamista, on pyritty kehittämään perussopimuksilla. Eräs tärkeimmistä kehityskohteista on ollut yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka.

3.2.1 Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka

EU:n yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka (YUTP) on unionin ulkoisen toiminnan keskeisin ”työkalu”, jonka kehittäminen voidaan tulkita vastauksena 1990-luvun alussa

ilmenneisiin haasteisiin ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta. YUTP kehittyi vähemmän kunnianhimoisesta Euroopan poliittisesta yhteistyöstä, joka oli toiminut 1970-luvulta alkaen. Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka hyväksyttiin ja sisällytettiin Maastrichtin (1. marraskuuta 1993) sopimukseen ja siitä muodostui EU:n toinen pilari, jonka päätöksentekomenettelyssä on korostunut aina tähän päivään saakka unionin hallitustenvälinen aspekti. (europa.eu.) YUTP:n luominen oli selkeä signaali unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan vahvistamispyrkimyksestä. Maastrichtin sopimuksen jälkeen kyseistä politiikanlohkoa on pyritty lujittamaan sopimusmuutoksilla, joista kunnianhimoisin oli vuoden 2009 Lissabonin sopimus.

YUTP kattaa myös unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan, YTPP:n (entinen ETPP). Käytännössä se tarkoittaa unionin valmiutta kriisin- ja konfliktinhallintaan, niin sotilaallisesti kuin siviilikriisinhallinnan keinoin. EU toteuttaa YTPP:n alaisia sekä sotilaallisia että siviilikriisinhallintaoperaatioita unionin alueen ulkopuolella huolehtiakseen rauhanturvaamisesta, konfliktinestosta ja kansainvälisen turvallisuuden lujittamisesta YK:n peruskirjan periaatteiden mukaisesti. Maastrichtin sopimukseen kirjattiin kohta, jonka mukaan yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka voi johtaa yhteiseen puolustukseen, jos EN niin päättää, ja jos jäsenvaltiot EN:n suosituksesta hyväksyvät päätöksen valtiosääntöjensä asettamien vaatimusten mukaisesti. YTPP:n siviili- ja sotilaskriisinhallinnassa tehtävä voimavaratyö merkitsee kriisinhallintakykyjen kehittämistä tulevia operaatioita varten. Sekä sotilas- että siviilivoimavaroille on asetettu kunnianhimoiset tavoitteet. Vaikka EU:lla on periaatteessa mahdollisuus EN:n päätöksen myötä muodostaa yhteinen puolustus (SEU 42(2) artikla), tämä on ollut käytännössä melko haasteellinen tehtävä. Euroopan sotilasmahdit ovat olleet viime vuosina haluttomia sitouttamaan kalustoaan yhteisiin tarkoituksiin. (Ruonala 2011, 80–87.)

Maastrichtin sopimuksen jälkeen, Amsterdamin sopimuksen (1. toukokuuta 1999) voimaan astumisen kynnyksellä, esiintyi paljon keskustelua EU:n operationaalisten valmiuksien vahvistamisesta. Keskustelua oli herättänyt myös yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueen hidas ja vaikeaselkoinen päätöksentekoprosessi. Myös puute sellaisesta henkilöstä EU:ssa, joka edustaisi unionin politiikkaa maailmalla, oli pohdinnan kohteena. Näihin kysymyksiin pyrittiin löytämään vastausta Amsterdamin sopimuksen myötä voimaan tulleiden organisaatiomuutosten avulla. Tämän sopimuksen myötä EU varautui myös hoitamaan sotilaallisia kriisinhallintatehtäviä, eli, alun perin Länsi-Euroopan unionin

(WEU) piirissä vuonna 1992 sovittuja, niin sanottuja Petersbergin² tehtäviä. Näihin kuuluvat humanitaariset tehtävät, pelastustehtävät, rauhanturvaaminen ja jopa rauhanpalautus. Lisäksi sopimus lisäsi lausekkeen, joka antoi EN:lle vastuun päättää unionin yleisistä strategioista alueilla, joissa jäsenvaltioilla on tärkeitä intressejä. Näin ollen, EN:n roolin määrittely kyseisellä tavalla voidaan tulkita vastauksena jäsenmaiden intressien yhdistämiseen liittyvään problematiikkaan. (Van Oudenaren 2005, 303–304; Ruonala 2011, 86.)

3.2.2 Lissabonin sopimus

Siinä missä Nizzan sopimus (1.2.2003) käsitteli lähinnä ”Amsterdamin tähteitä” (europa.eu), Lissabonin sopimus (1. joulukuuta 2009) toi unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan kaivattuja muutoksia. Kyseisen sopimuksen voimaantulo lopetti lähes viisi vuotta kestäneen poliittisen epävarmuuden ja sekasorron ajanjakson EU:ssa. Tänä ajanjaksona jäsenmaiden hallitukset olivat debatoineet, aikomuksena tehdä EU:sta aktiivisempi, kykenevämpi ja koherentimpi toimija kansainvälisellä areenalla. Tämä ajanjakso alkoi vuonna 2005, kun kaksi EU:n perustajajäsenistä, Ranska ja Hollanti, torjuivat Euroopan perustuslain, jota oli luonnosteltu erityisen perustuslaillisen kokouksen toimesta vuosina 2002–2003. Tämä olisi esiteltyt tärkeät reformit EU:n vahvistamisen suhteen. Perustuslain idean epäonnistumista pyrittiin lieventämään Lissabonin sopimuksen solmimisella, joka sisälsi monia samoja reformeja, mutta alennettuna perustuslaista pelkkään sopimukseen. Tämä suunnitelma meni pieleen kesäkuussa 2008, kun Irlannin äänestäjät torjuivat sopimuksen. Sopimus tuli kuitenkin vihdoin voimaan vuoden 2009 syksyllä, kun irlantilaiset äänestäjät hyväksyivät sen ja EU:n jäsenvaltioiden parlamentit hyväksyivät asiakirjan. (Van Oudenaren 2010, 15.)

Lissabonin sopimuksen voidaan sanoa olleen kenties kaikkein eniten EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan alaan vaikuttanut sopimus, joka omalta osaltaan toimi vastauksena unionin ulkoiseen toimintaan liittyviin odotuksiin. Lissabonin sopimuksessa identifioitiin YUTP:n keskeiset osa-alueet sekä kuvailtiin se, miten näihin tavoitteisiin tulisi pyrkiä. Yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisiksi tavoitteiksi määriteltiin unionin yhteisten arvojen, keskeisten intressien, itsenäisyyden ja koskemattomuuden turvaaminen

² Bonnin lähellä sijaitseva linna, jossa näitä asioita koskeva sopimus solmittiin.

yhdennäköisesti YK:n peruskirjan periaatteiden kanssa. Lisäksi sen tarkoituksena on vahvistaa unionin turvallisuutta sekä säilyttää rauha ja vahvistaa kansainvälistä turvallisuutta niin ikään YK:n peruskirjan periaatteen mukaisesti. Sen tavoitteena on myös edistää kansainvälistä yhteistyötä ja kehittää ja vahvistaa demokratiaa ja laillisuusperiaatetta sekä vahvistaa ihmisoikeuksia ja perusvapauksia. (SEU 21 artikla.)

Päättäväisellä tällä politiikanalueella on sidottu vahvasti jäsenvaltioille, ja tämä on ollut tilanne aina YUTP:n kehittämisen lähtien. Jäsenvaltiot pyrkivät EN:ssä ja neuvostossa määrittämään yhteisiä näkökulmia ja lähestymistapoja ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymysten suhteen. Näin ollen EN ja neuvosto ovat siis keskeisimpiä unionin ulkopoliittikkaa muotoilevia foorumeja. EU -sopimus (SEU 32 artikla) määrää ulkopoliittikan päätöksenteosta, että ”kun Eurooppa-neuvosto tai neuvosto on määritellyt ensimmäisessä kohdassa tarkoitetun unionin yhteisen lähestymistavan, unionin ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja ja jäsenvaltioiden ulkoasiainministerit sovittavat yhteen toimintansa neuvostossa”. Sikäli kun tässä ”yhteisten näkökulmien” muodostamisessa onnistutaan, valtaa kuitenkin siirtyy pois jäsenmailta.

Instituutiot luodaan vastauksena ongelmille tai vaatimuksille tietyssä poliittisessa ja institutionaalisessa kontekstissa (Closa 2012, 191). Lissabonin sopimuksen yhteydessä luotiin useampi institutionaalinen muutos, joiden toivottiin mahdollistavan parempi toimintakyky ulkopoliittikan alueella. EN:n pysyvän puheenjohtajan tehtävän perustaminen oli merkittävä muutos. Tämä voidaan tulkita pyrkimyksenä EU:n edustamisen vahvistamiseen globaalissa kontekstissa sekä EN:n toiminnan jatkuvuuden takaamiseen. Ensimmäinen pysyvä puheenjohtaja Herman Van Rompuy kuvasi Lissabonin sopimuksen taustalla vaikuttaneita ulko- ja turvallisuuspoliittisia tekijöitä seuraavin sanoin:

Let me briefly recall the background. The European Member States have discussed eight years amongst themselves on a new institutional set-up for our Union, roughly between 2001 and 2009. This was necessary because of the successive joining of new countries: we went from Twelve members in 1989, to Twenty-Seven today. The second driving factor behind the Lisbon Treaty was the wish of the Member States to have a stronger European foreign policy. The new world requires it. The EU has had, ever since the 1960's, a common foreign trade policy; it was a necessity because of our internal economic integration. Now, Europe wants to be able to deal with the world not just economically, as a trade partner, but also politically. It is our way of dealing with the shift from economic to political globalisation. The Lisbon Treaty should give us the means to do so. (Van Rompuy 26.4.2010.)

Kuten jo aiemmin mainittua, myös EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkean edustajan viran laajentaminen oli eräs Lissabonin sopimuksen myötä tulleista muutoksista. Tehtävä

muotoiltiin sillä ajatuksella, että sen haltija olisi tällä politiikanalalla keskeinen toimija, hänen vastatessa ulkopolitiikan valmistelusta, koordinoinnista ja toimeenpanosta. (SEU 18 artikla.) Tehtävään valittu Catherine Ashton ei ole kuitenkaan ollut erityisen voimakas kannanotoissaan. Esimerkiksi Tunisian, Egyptin ja Libyan tapahtumien viitekehyksessä hän on jäänyt niin komission puheenjohtaja José Manuel Barroson kuin Herman Van Rompuyn varjoon. Kun Ashton on puhunut hillityin sanankääntein EU:n huolesta ja valmiudesta auttaa kansallisia demokratiapyrkimyksiä, Barroso ja Van Rompuy ovat esimerkiksi tuominneet Muammar Gaddafin toimet hyvin jyrkästi. (Raik 2011a.)

Unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueen merkittävä painopiste oli myös yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen. Lissabonin sopimus muun muassa laajensi Petersbergin tehtävien joukkoa siten, että mukaan tulivat aseistariisunta, neuvonta, tuki sotilasasioissa, konfliktinesto ja konfliktin jälkeinen vakautus (SEU 43(1) artikla). Lissabonin sopimukseen sisältyi myös solidaarisuuslauseke, joka velvoittaa jäsenmaat antamaan toisilleen apua esimerkiksi terrori-iskun sattuessa, jolloin EU valtuutetaan ottamaan kaikki voimavaransa käyttöön, kriisinhallintajoukot mukaan lukien (SEU 42(7) artikla).

Lissabonin sopimuksen voimaan astumisen jälkeen, unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on tapahtunut institutionaalisia muutoksia, joista keskeisin on ollut EU:n ulkosuhdehallinnon (EUH) rakentaminen. EUH:n keskeisimpänä tavoitteena on yhtenäisemmän ulkopolitiikan harjoittaminen unionin tasolla. Ulkosuhdehallintoa valmisteltiin jo vuosia, mutta valmistelutyö oli keskeytynyt muutamaan otteeseen, erityisesti Irlannin kansanäänestyksen takia. Vuoden 2011 alusta alkaen toimintansa aloittanut EUH, toimii korkean edustajan alaisuudessa. Tämän voi tulkita tärkeänä diplomatian ”denationalisointisiirtona”. Ulkosuhdehallinto yhdisti komission ja neuvoston sihteeristön ulkosuhteista vastaavia hallintoyksiköitä, joita täydentää jäsenmaista lähetetyt virkamiehet. Lisäksi sen alaisuuteen siirtyi EU:n sotilasesikunta, jonka tehtävänä on EU:n kriisinhallintatehtävien strateginen suunnittelu sekä niihin liittyvän politiikan ja päätöksenteon toimeenpano. Näin ollen, EUH pitää sisällään monipuolista osaamista ulko- ja turvallisuuspolitiikan hoitamisen osalta. EUH:n luominen mahdollistaa, ainakin periaatteessa, tehokkaamman ja paremmin koordinoitun ulkosuhteiden hoidon. EUH on muun muassa laatinut kokonaisvaltaiset strategiat Afrikan sarven ja Sahelin alueille, strategisia kumppanuuksia on arvioitu, ja ulkoministereiden kokousten aiheiksi on nostettu suuria teemoja, kuten koulutus, energia tai vesi. Vaikka Ashtonilla on EUH:n avustuksella

mahdollisuus ottaa aktiivinen linja ulko- ja turvallisuuspoliittisiin tapahtumiin maailmalla ja tätä kautta parantaa unionin ulkoisen vaikuttamisen uskottavuutta, Ashtonin ja EUH:n toiminta ei ole ollut kriitikkojen mielestä tarpeeksi tehokasta. Muun muassa koordinoinnin ja johtajuuden puute sekä epäonnistuminen jäsenmaiden sitouttamisessa yhteisten toimien taakse, ovat olleet keskeisimpiä kritiikinaiheita. (Ruonala 2011, 82; Erkkilä & Tiilikainen 2012, 31–32; Ojanen 2013, 4-5.)

3.2.3 Pyrkimys ulko- ja turvallisuuspolitiikan strategisuuteen

EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa on tällä vuosituhanella leimannut selkeä pyrkimys strategisen kyvykkyyden osoittamiseen, ja tämä teema näkyy selvästi myös myöhemmin tässä tutkimuksessa käsiteltävien ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden retoriikassa. Tätä tendenssiä on erityisesti ilmentänyt erilaisten strategia -dokumenttien kasvanut lukumäärä. Strategia ilmentää politiikan *policy* -muotoa, joka on sidoksissa annettuihin arvoihin ja päämääriin. Tämän vuoksi se rajoittaa politiikan kontingenssia, verrattuna enemmän tilanteiden ja tilaisuuksien vaihdolla operoivaan ja niiden välityksellä päämääriä muuttavaan tai uudelleentulkitsevaan politiikkaan. (Palonen 2003, 184.) Näin ollen, strategia -dokumenttien laatiminen ei sinänsä ilmennä kykyä politiikan pelivarojen hyödyntämiseen keskittyvään toimintaan.

Eräs keskeinen syy EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan heikkouden taustalla on ollut nimenomaan strategisuuden puute (Renard & Biscop 2012, 194–195). Vuonna 2003 muotoiltiin EU:n turvallisuuspolitiikan painopisteet ja uhkakuvat unionin ensimmäisen *turvallisuusstrategian* muodossa. Kyseinen vuosi oli EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen linjan kannalta hatara, sillä Irakin sodasta käydyt keskustelut ajoivat EU:n eri leireihin. Kenties juuri tästä syystä, unioni päätti asiakirjan laatimisesta. Tuolloin ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkeana edustajana toiminut Javier Solana laati kyseisen asiakirjan EU-maiden ulkoministereiden toimeksiannosta. Asiakirjan mukaan suurimpia turvallisuusuhkia ovat terrorismi, joukkotuhoaseiden leviäminen, alueelliset konfliktit, toimintakyvyttömät valtiot ja järjestäytynyt rikollisuus (Euroopan unionin turvallisuusstrategia 2003).

Tässä strategiassa unioni pyritään esittämään kompetenttina toimijana, jolla on monenlaisia keinoja näihin turvallisuusuhkiin vastaamisessa. Strategiassa todetaan, että ”Euroopan

unioni on torjunut suurimpia uhkia aktiivisesti”. Tämän väitteen perusteluksi esitetään ensinnäkin se, että unioni ”reagoi 11.9.2001 sattuneisiin tapahtumiin toimenpidekokonaisuudella, johon kuuluu eurooppalaisen pidätysmääräyksen luominen, terrorismin rahoituksen estäminen ja sopimus keskinäisestä oikeusavusta Yhdysvaltojen kanssa”. Strategian mukaan ”EU jatkaa yhteistyön kehittämistä tällä alalla ja puolustuksensa parantamista”. Toisena perusteluna unionin aktiivisuudesta toimii sen reagoiminen joukkotuhoojien leviämiseen. Strategia vakuuttaa, että ”EU on toteuttanut joukkotuhoojien leviämisen vastaista politiikkaa jo useita vuosia”. Näin ollen, EU on ikään kuin kokenut toimija tällä alalla. Lisäksi siinä todetaan, että ”EU on sitoutunut pyrkimään siihen, että monenvälisiin sopimuksiin sisältyviä järjestelyjä noudatettaisiin yleisesti sekä siihen, että sopimuksia ja niiden täytäntöönpanomääräyksiä vahvistettaisiin”. Kolmantena strategiassa todetaan, että EU:n läsnäolo Balkanilla, Afganistanissa ja Kongon demokraattisessa tasavallassa on auttanut alueellisten konfliktien ratkaisemisessa ja toimintakyvyttömiä valtioiden toimintakyvyn palauttamisessa. (Euroopan unionin turvallisuusstrategia 2003.)

Viisi vuotta ensimmäisen strategian hyväksymisestä, julkaistiin *Selvitys Euroopan unionin turvallisuusstrategian täytäntöönpanosta* (2008). Tässä selvityksessä uhkakuvien joukkoon lisättiin tietoverkkoturvallisuus, energiavarmuus, ilmastonmuutos, merirosvous, pienaseet ja kevyet aseet, rypäleammukset ja jalkaväkimiinat. Keskeistä tälle dokumentille on se, että siinä pyritään osoittamaan EU:n edistyminen vuonna 2003 muotoiltujen uhkien torjumisen osalta. Selvityksessä vakuutetaan, että ”vuodesta 2003 lähtien EU:lla on ollut yhä merkittävämpi osuus kriisien ja konfliktien ratkaisemisessa Afganistanin ja Georgian kaltaisissa maissa”. Tällä viitataan siihen, että EU on kyennyt toimimaan, kuten vuoden 2003 strategiassa visioitiin. Lisäksi selvityksessä todetaan, että ”EU on edistynyt huomattavasti viimeisen viiden vuoden aikana” ja että ”meidät tunnustetaan tärkeäksi paremman maailman puolesta toimivaksi tekijäksi”. Vaikka selvitys pyrkii vakuuttamaan lukijan EU:n edistymisestä ulko- ja turvallisuuspoliittisena toimijana, siinä todetaan kuitenkin, että ”täyden suorituskykymme saavuttamiseksi meidän on oltava vielä kyvykkäämpiä, johdonmukaisempia ja aktiivisempia”. Vaikka näiden molempien asiakirjojen nimet viittaavat EU:n strategisuuteen, nämä eivät kuitenkaan ole strategioita sanan varsinaisessa merkityksessä, sillä ne ovat liian yleisluontoisia tähän tarkoitukseen (Ojanen 2013, 3). Tästä huolimatta niin vuoden 2003 strategia kuin vuoden 2008 selvitys

ilmentävät EU:n näkemyksiä turvallisuuskysymysten keskeistä painopisteistä sekä osoittavat pyrkimyksen strategisen kompetenssin vahvistamiseen.

Näiden strategisuuteen pyrkivien dokumenttien puutteellisuus todettiin rivien välistä vuoden 2010 toukokuussa EN:lle laaditussa *Project Europe 2030* -raportissa. Kyseisessä raportissa alleviivattiin strategioiden käytännöntoteutuksen suunnittelun tärkeyttä sekä ylipäänsä EU:n laajuisten strategioiden tekemistä. Raportti ikään kuin heitti haasteen EN:lle tämän kehityksen vauhdittamiseksi ja lujittamiseksi. Raportissa todettiin ”kiireellinen tarve yhteisen eurooppalaisen strategian” luomiselle. Tämän tyyppinen ”yhteinen strategia” vaatii luonnollisesti jäsenmaiden ulko- ja turvallisuuspolitiikkojen yhtenäistämistä, mikä puolestaan on nimenomaan EN:n vastuulla. On huomioitava, että tämän tyyppiset yhtenäiset strategiat kuitenkin denationalisoivat jäsenvaltioiden ulkopoliittikkaa. EN:n puheenjohtaja Van Rompuy (22.9.2010) peräänkuulutti, että nyt on aika tehdä ”tavoitteista konkreettisia tuloksia”. Hän myönsi, että vaikka EU:lla onkin strategisia kumppaneita, se ”tarvitsee enemmän strategiaa”.

3.2.4 EU:n naapurit ja kumppanit

Myös EU:n naapuruus- ja kumppanuussuhteet ovat unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta keskeinen aihealue, ja kyseinen teema nousee korostuneesti esiin EN:n puheenjohtaja Herman Van Rompuyn ulkopoliittisissa puheissa. EU on kehittänyt naapuruussuhteidensa hoitoon Euroopan naapuruuspolitiikan (ENP). Vuonna 2004 alkunsa saanut ENP pyrkii tasoittamaan mahdollisia eroja EU:n ja sen uusien naapurimaiden välillä. EU tarjoaa näille uusille naapurimaille mahdollisuuden osallistua sen toimintaan yhteistyön kautta. EU laatii naapureidensa kanssa toimintasuunnitelmia, joissa määritellään tavoitteet poliittisen ja taloudellisen yhteistyön osalta. (Erkkilä & Tiilikainen 2012, 16.)

ENP:n toimintaa voidaan tulkita siten, että sen tavoitteena on EU:n hallintotavan levittäminen unionin rajojen ulkopuolelle. EU:n menestyneen laajentumispolitiikan innoittamana unioni pyrkii levittämään eurooppalaista hallintomallia entistä laajemmalle ja näin muuttamaan naapurinsa enemmän EU:n kaltaisiksi. Naapurimaita pyritään muovaamaan vakaiksi, vauraiksi, demokraattisesti valittujen johtajien hallitsemiksi oikeusvaltioiksi. Vuonna 2009 EU käynnisti itäisen kumppanuuden ohjelman ENP:n

erillisenä ulottuvuutena. Itäisen kumppanuuden lähtökohtana oli kunnianhimoinen tavoite poliittisesta ja taloudellisesta integraatiosta. (Raik 2011b; Raik 2011c.)

Vaikka unionin naapuruuspolitiikan tavoitteet ovat korkealla ja ne ovat laadittu varsin kunnianhimoisin visioin, käytännössä ENP:n vaikutus EU:n naapuruston poliittiseen kehitykseen on ollut varsin heikkoa. Niiden maiden kohdalla, jotka ovat itse valinneet uudistusten tien, kuten esimerkiksi Moldova, EU on jossain määrin onnistunut tukemaan poliittisia ja taloudellisia uudistuksia. Kuitenkaan laajemmassa mittakaavassa EU:n naapuruston ei voida nähdä muuttuneen demokraattisemmaksi tai vakaammaksi ENP:n myötä, sillä esimerkiksi muut itänaapurit eivät ole juurikaan osoittaneet kiinnostusta EU:n korostamia demokraattisia uudistuksia kohtaan. (Raik 2011b; Raik 2011c.)

ENP on tullut korostuneesti esiin ”arabikevään” tapahtumien yhteydessä. Unionin pääasiallinen vastaus arabikevääseen on se, että ENP pyrkii nyt aktiivisemmin edistämään demokratiaa alueella. Ne maat, jotka kehittyvät kohti demokratiaa ja oikeusvaltiota, saavat edistyksensä ”palkinnoksi” enemmän tukea ja läheisemmät suhteet EU:n kanssa. EU:n uudistetun naapuruuspolitiikan lähestymistavan ongelma on kuitenkin siihen sisältyvä oletus naapuruston automaattisesta pyrkimyksestä demokratiaan. Naapurustossa ovat kuitenkin yhä enemmistössä autoritaariset tai puoliautoritaariset maat, joissa on vain vähän kiinnostusta demokraattisiin uudistuksiin. (Raik 2011b.)

EU on kehittänyt myös strategisia kumppanuuksia useiden maiden kanssa, ja näiden kumppanuuksien tärkeyttä korostetaan myös edellä kuvailuissa turvallisuusstrategioissa. Näiden strategisten kumppanuuksien keskiössä on lähinnä taloudellisen yhteistyön tekeminen niin vahvojen valtojen, kuten Yhdysvaltojen ja Japanin kanssa, kuin niin sanottujen nousevien valtojen, kuten esimerkiksi Kiinan, Intian, Venäjän, Brasilian ja Etelä-Afrikan kanssa. Yhteinen nimittäjä näille nousevien valloille on se, että ne ovat vahvasti integroituneet globalisaation tuomiin ilmiöihin. Ne osaavat hyödyntää kansainvälisen kaupan vapauttamisen ”edut” ja sitoutua alueellisiin strategioihin monenlaisten toimijoiden kanssa. Kyseiset maat ovat myös omien alueidensa isoimpia kehittyviä maita, ja niillä on vaikutusta sekä alueellisesti että kansainvälisesti. (Sautenet 2012, 123.)

Siinä missä unionia voidaan luonnehtia normatiivisena valtana esimerkiksi suhteessa naapuruuspolitiikan kohteisiinsa sekä ikään kuin niiden yläpuolella olevaksi toimijaksi, strategisten kumppaneiden kohdalla tilanne on toinen. Sekä vahvoilla että nousevilla

valloilla on omat normatiiviset strategiansa, jotka voivat olla myös vastoin EU:ssa vallitsevia käsityksiä, joten EU:lla ei ole juurikaan tilaa omien arvojensa, periaatteidensa ja normiensa pönkittämiseen neuvottelupöydissä. Näin ollen, EU ei näyttäydy mitenkään ”ylivoimaiselta” suhteessa kumppaneihinsa, kenties päinvastoin. Toisaalta on todettava, ettei näitä kumppanuuksia ole perustettu (ainakaan virallisella tasolla) EU:n periaatteiden mainostamiseen. (Sautenet 2012, 123.)

4 EUROOPPA-NEUVOSTO JA HERMAN VAN ROMPUY

4.1 Eurooppa-neuvosto ulko- ja turvallisuuspolitiikan suunnannäyttäjänä

[...] the European Council is an institution of our Union and not a summit in the manner of the G8 or the G20. It is embedded in the institutional framework of the Union, but it brings to the Union inputs from the highest political level in the member states, and it gives to the member states a sense of ownership and participation in the Union and reinforces their commitment to its success. (Van Rompuy 22.9.2010.)

EN perustettiin vuonna 1974 Pariisin huippukokouksen myötä. Ennen kyseistä kokousta sen tapaamisia järjestettiin epäsäännöllisesti. Pariisin kokouksessa Euroopan yhteisön jäsenvaltioiden hallitukset suostuivat Ranskan tasavallan silloisen presidentin Valéry Giscard d'Estaingin ehdotukseen säännöllisistä, vähintään kolme kertaa vuodessa järjestettävistä tapaamisista ja näin ollen EN:n varsinaisen ja johdonmukaisemman toiminnan voidaan sanoa alkaneen vasta vuonna 1974. EN:n perustamisella on ollut suuri merkitys yhteisön, ja myöhemmin unionin, yhdentymisessä. (Van Oudenaren 2005, 43.)

EN:n perustaminen ja sen roolin kodifikaatio perussopimuksissa ovat muuttaneet unionin institutionaalista balanssia, merkiten muutosta 1980- ja 1990-luvuilla enemmän hallitustenväliseen päätöksentekomenettelytapaan. Komission rooli lainsäädännön vireillepanijana alentui tietyssä määrin tämän johdosta, kuten kävi myös parlamentin lainsäädännöllisen tarkkailuroolin suhteen. EN:n roolin vahvistumisen ja uudenlaisen institutionaalisen tasapainon kannattajat kokivat, että EN oli erittäin tarpeellinen unionille ja että ilman sitä EU jäisi polkemaan paikallaan poliittisen johtajuuden puutteen takia ja se olisi kykenemätön ratkaisemaan kompleksisia ongelmia. (Van Oudenaren 2005, 88–89.)

Tutkimukset EU:n hallitustenvälisen suhteiden muuttuvasta luonteesta osoittavat EN:n kehittymisen EU:n hallinnan kannalta tärkeäksi keskuksiksi. Siitä on kehittynyt tärkeä toimija, erityisesti yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä taloudellisen hallinnan alueilla. (Puetter 2012, 27–30.) Kuten jo aiemmin on tullut esille, Lissabonin sopimus uusintaa tätä keskeistä roolia antamalla uusia yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan yksityiskohtaisia säännöksiä liittyen EN:ään sekä uusia yleisiä säännöksiä instituution toiminnan suhteen. Lissabonin sopimus lujittaa entisestään EN:n tärkeää roolia yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päätöksenteossa antamalla instituutiolle oikeuden

identifioida unionin strategiset intressit sekä määritellä politiikanteontavoitteet ja yleiset suuntaviivat (SEU 26(1) artikla). Uusi sopimus myös uusintaa työnjaon määritelmää neuvoston ja EN:n välillä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan suhteen, tekemällä selväksi, että neuvosto toimii EN:n poliittisen ohjauksen pohjalta. Neuvoston tehtävänä on muotoilla politiikka ja tehdä päätöksiä sen määrittämisen ja toimeenpanon suhteen. (SEU 26(2) artikla.)

EN:n toimintaa tarkasteltaessa huomio kiinnittyy huippukokouksiin. Näiden kokousten on tarkoitus olla vähemmän strukturoituja, ilman suurta neuvonantajien joukkoa. Kokousten olemusta parhaiten ilmentää se, että niissä käsitellyt yksityiskohdat voidaan pitää julkisuudelta piilossa, mikä ilmentää siis toimielimen diplomaattista aspektia, eikä parlamenttikamaria, joka EN monessa suhteessa myös on. Kokouksissa käsiteltävien aiheiden sisältö määrittyy ajankohdan prioriteettien mukaan. Lisäksi kokouksissa saatetaan käsitellä erityisiä kriisitilanteita tai edellisistä kokouksista kesken jääneitä asioita. Tietyt aiheet, kuten talouspolitiikka, ovat kokouksien käsittelyn rutiininomainen osa. Komissio voi myös ehdottaa joitakin tiettyjä keskustelunaiheita huippukokouksiin. Yksinkertaistetusti voidaan todeta, että EN keskustelee laajoista kysymyksistä ja päämääristä, jättäen yksityiskohtien hiomisen muille EU:n instituutioille (Van Oudenaren 2005, 87-88; McCormick 2011, 78-80.)

4.1.1 Työjärjestys

EN:n työskentelyn ohjenuorana toimii joulukuussa 2009 voimaan astunut työjärjestys, joka määrittää toimielimen työskentelyn yksityiskohdat. Työjärjestys osittain toistaa EU -sopimusten määräyksiä, mutta se tuo myös uusia huomioita EN:n työskentelyn osalta. Tässä tutkimuksessa jo esiin tulleita määräyksiä on turha esitellä toistamiseen, joten keskityn tässä kohtaa lähinnä uusiin EN:n työskentelyä ohjaaviin määräyksiin. Käyn läpi ne artikkelit, jotka ovat oleellisia EN:n toiminnan hahmottamisessa. Työjärjestyksen tarkastelun myötä käy ilmeiseksi, että kyseinen instituutio sisältää *presidentiaalisuuden, hallituksen, toisen parlamenttikamarin ja diplomaattisen hallitustenvälisyyden* piirteitä.

Työjärjestys alkaa koollekutsumiseen ja kokouspaikkaan liittyvistä määräyksistä. Ensimmäisen artiklan ensimmäinen kohta määrää, että ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja ilmoittaa viimeistään vuotta ennen kunkin puolivuotiskauden alkua ja

tiivissä yhteistyössä sen jäsenvaltion kanssa, joka toimii puheenjohtajana kyseisellä puolivuotiskaudella, Eurooppa-neuvoston kokousten suunnitellut ajankohdat tuolla puolivuotiskaudella”. Näin ollen, näiden virallisten, neljä kertaa vuodessa pidettävien kokousten suunnittelu alkaa hyvissä ajoin. Niitä ei luonnehdi epävirallisiin kokouksiin liittyvä ”hätkökous” -mielikuva. Tässä kohtaa yhteistyöhön keskittyvä retoriikka on sopimustekstien tapaan hyvin edustettuna. On myös todettava, että tämän kokousten ajankohdan määrittelyvallan ollessa EN:llä, sitouttaa se muut instituutiot toimimaan EN:n aikataulujen mukaan. Lisäksi kokousten harvalukuisuus ja erityisyys suhteessa muiden instituutioiden kokousten lukumäärään ja ikään kuin arkisempaan olemukseen, antaa EN:stä aivan omaa laatuaan olevan, presidentiaalisen kuvan, mikä ilmenee myös Van Rompuyn puheita analysoitaessa. Myös se seikka, että EN kokousta päätoimisen puheenjohtajan johdolla vaihtuvan puheenjohtajan sijaan, vie kyseistä instituutiota presidentiaaliseen suuntaan. Lisäksi tämä tapaamisten harvalukuisuus asettaa kyseenalaiseksi tulkinnan, jonka mukaan EN olisi ikään kuin hallitus vahvistuneen toimeenpanovaltansa takia.

Artiklan kakkoskohdassa puolestaan todetaan, että ”Eurooppa-neuvosto kokoontuu Brysselissä”. Tämä tilanne eroaa vanhasta käytännöstä, jossa kokoukset pidettiin puheenjohtajamaassa. Näin ollen kokoukset ovat nykyään keskitetympiä. Kuitenkin ”poikkeustapauksissa Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja voi yleisten asioiden neuvoston tai pysyvien edustajien komitean yksimielisellä päätöksellä antamalla suostumuksella päättää, että Eurooppa-neuvoston kokous pidetään muualla”. Vielä toistaiseksi EN kokoontuu Justus Lipsius -rakennuksessa, mutta instituutio on saamassa uuden kokoontumispaikan Brysselissä sijaitsevasta Europa -rakennuksesta. Belgian hallitus esitti kesäkuussa 2002, että neuvoston päärakennuksen vieressä sijaitsevasta Residence Palace -rakennuskompleksista osa tulisi entisöinnin päätyttyä EN:n käyttöön. EN hyväksyi Belgian hallituksen ehdotuksen maaliskuussa 2004 pidetyssä kokouksessaan. Uuden kokouspaikan nimeksi tulee Europa. (Eurooppa-neuvosto.)

Työjärjestyksen toinen artikla liittyy kokousten valmisteluun ja jatkotoimiin, ja se toistaa suurelta osin EU -sopimusten määräyksiä. Yleisten asioiden neuvostolle annetaan keskeinen merkitys EN:n agendan suhteen, mikä ilmentää EN:n ja neuvoston keskinäistä kytköstä. EN:n ”puheenjohtaja huolehtii [...] yleisten asioiden neuvoston työskentelyn pohjalta Eurooppa-neuvoston kokousten valmistelusta ja sen työskentelyn jatkuvuudesta”. Lisäksi yleisten asioiden neuvosto ”valmistelee Eurooppa-neuvoston kokoukset ja toteuttaa

niistä aiheutuvat jatkotoimet”. Ministerineuvosto on siis tavallaan EN:n kanssa tiivistä yhteistyötä tekevä ja sen hallinnosta vastaava toimija. Tässä kohtaa nämä toimielimet näyttävät ikään kuin kaksinaisena parlamentin toisena kamarina.

Uutena kohtana on kuitenkin kolmas kohta, jonka mukaan ”*puheenjohtaja luo tiiviit yhteistyötä ja yhteensovittamista koskevat suhteet* neuvoston puheenjohtajaan ja komission puheenjohtajaan erityisesti säännöllisten tapaamisten avulla”. Tämä kohta siis korostaa tiiviin yhteistyön ihannetta johtajien välillä. EN:n johtajan vastuulle asetetaan tämän yhteistyön luominen ja organisointi. On myös huomioitava, että kyseinen kohta jättää ulkopuolelleen EP:n. Se ei siis osallistu EU:n painopisteiden asetteluun muiden instituutioiden tavoin. Tämä EP:n ”eristäminen” ilmentää EN:n presidentiaalista piirrettä. Tässä EN:n ja komission puheenjohtajuus näyttävät ikään kuin presidentin ja pääministerin positioina semipresidentiaalisen järjestelmän tapaan. Artikla antaa myös merkittävän vastuun puheenjohtajamaan edustajalle EN:ssä: ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan ollessa estynyt hoitamasta tehtäviään sairauden johdosta, tai jos hän kuolee taikka jos hänen toimikautensa päätetään Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 15 artiklan 5 kohdan mukaisesti, hänen tehtäviään hoitaa Eurooppa-neuvoston jäsen, joka edustaa kyseisellä puolivuotiskaudella neuvoston puheenjohtajana toimivaa jäsenvaltiota, tarvittaessa Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan seuraajan valintaan saakka”.

Kolmas artikla käsittelee esityslistaa ja kokouksen valmistelua. Ensimmäinen kohta määrää, että ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja toimittaa tiiviissä yhteistyössä sen Eurooppa-neuvoston jäsenen, joka edustaa neuvoston puheenjohtajana kyseisellä puolivuotiskaudella toimivaa jäsenvaltiota, ja komission puheenjohtajan kanssa yleisten asioiden neuvostolle alustavan selityksin varustetun ehdotuksen esityslistaksi vähintään neljä viikkoa ennen kutakin Eurooppa-neuvoston 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua säännönmukaista kokousta”. Näin ollen, EN:n kokousten asialistan laatiminen ei ole yksin sen puheenjohtajan vastuuna tai oikeutena. Lisäksi todetaan, että ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja valmistelee [...] tiiviissä yhteistyössä toimien ehdotuksen Eurooppa-neuvoston päätelmiä koskeviksi suuntaviivoiksi sekä tarvittaessa ehdotuksia Eurooppa-neuvoston päätelmiksi ja päätöksiksi, joista käydään keskustelu yleisten asioiden neuvostossa”. Alakohdassa todetaan myös, että ”yleisten asioiden neuvoston viimeinen istunto pidetään Eurooppa-neuvoston kokousta edeltävien viiden päivän aikana” ja että ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja laatii esityslistaehdotuksen tämän viimeksi käydyn keskustelun pohjalta”. Eli yleisten asioiden neuvosto on tässä prosessissa (ainakin

muodollisesti) tärkeässä roolissa. Tosin on melko arveluttavaa ja tulkinnanvaraista, mitä tällä ”keskustelun käymisellä” konkreettisesti tarkoitetaan ja minkälainen painoarvo tällä on EN:n työskentelyn suhteen. On kiinnostava kysymys, missä määrin EN:n puheenjohtaja käyttää esityslistan laatimisessa tätä yleisten asioiden neuvoston laatimaa ”pohjaa”.

Artiklan toisessa kohdassa EN:lle annetaan ikään kuin suvereeni asema esityslistalle päätyneiden asioiden käsittelyn osalta: ”Mikään muu neuvoston kokoonpano tai valmistelualue ei saa käsitellä aihetta, joka on esitetty Eurooppa-neuvostolle sen yleisten asioiden neuvoston istunnon, jonka jälkeen Eurooppa-neuvoston esityslistaehdotus laaditaan, ja Eurooppa-neuvoston kokouksen välisenä aikana, muutoin kuin kiireellisistä ja ennalta arvaamattomista, esimerkiksi ajankohtaisiin kansainvälisiin tapahtumiin liittyvistä syistä”. Näin ollen, oikeus juuri tiettyjen aiheiden käsittelyyn annetaan vain ja ainoastaan EN:lle.

Kolmannen artiklan viimeinen alakohta on varsin kiinnostava: ”Esityslistalle otettavia asioita *olisi yleensä* tutkittava ennalta tämän artiklan säännösten mukaisesti”. Konditionaaliin muotoiltu kehoitus ei vaikuta erityisen velvoittavalta, eikä se liiemmin edistä koko työjärjestyksen luotettavuutta tai painavuutta käytännön kannalta.

Neljäs artikla puolestaan liittyy kokoonpanoon, valtuuskuntiin ja työskentelyyn, joiden toiminnan sujuvuudesta on vastuussa EN:n puheenjohtaja. Ensimmäisessä alakohdassa todetaan, että ”Eurooppa-neuvoston säännönmukainen kokous kestää enintään kaksi päivää, jollei Eurooppa-neuvosto tai yleisten asioiden neuvosto Eurooppa-neuvoston puheenjohtajan aloitteesta päättä toisin”.

Neljännän artiklan toinen alakohta määrittää sen, miten niin sanotusti ulkopuolisten osapuolten osallistuminen EN:n kokoukseen järjestetään. Kiinnostavaa on erityisesti se seikka, että ”Eurooppa-neuvosto voi kutsua Euroopan parlamentin puhemiehen kuultavaksi” ja että ”tämä näkemysten vaihto tapahtuu Eurooppa-neuvoston kokouksen alussa, jollei Eurooppa-neuvosto yksimielisesti toisin päättä”. Eli EN käytännössä päättää, mikäli parlamentin puhemies on syytä kutsua tapaamiseen. Tämä ilmentää omalta osaltaan EN:n ja parlamentin välistä valtahierarkiaa, jossa parlamentti on altavastaajana. Vaikuttaa myös siltä, että tämä ”näkemysten vaihto” halutaan hoitaa ikään kuin nopeasti pois päiväjärjestyksestä, sillä tälle on varattu aikaa heti kokouksen alusta. Toisaalta on todettava, että koska EP:n puhemies voidaan kutsua paikalle, näiden toimielinten välillä ei voida sanoa olevan tiukkaa institutionaalista erottelua, mikä heikentää EN:n

presidentiaalisesti tulkittamista. Kyseinen alakohta määrää myös, että ”Eurooppa-neuvoston kokouksen yhteydessä voidaan järjestää tapaamisia kolmansien valtioiden tai kansainvälisten järjestöjen tai muiden merkittävien henkilöiden kanssa vain poikkeuksellisesti, ja niihin on saatava ennalta Eurooppa-neuvoston suostumus päätöksellä, jonka Eurooppa-neuvosto tekee yksimielisesti puheenjohtajansa aloitteesta”. Näin ollen puheenjohtaja on tässä yhteydessä tärkeässä roolissa, hänen tehdessä aloitteen kolmansien osapuolten kutumisesta.

Neljännän artiklan kolmas alakohta on EN:n olemuksen kannalta keskeisin. Kyseisessä kohdassa todetaan, että ”Eurooppa-neuvoston kokoukset eivät ole julkisia”. Salaiset kokoukset siis tarjoavat johtajille mahdollisuuden kulissien takana tapahtuvaan toimintaan, jonka yksityiskohdat pysyvät salassa. Tämä ilmentää EN:n vahvaa diplomaattisen toimeenpanijan roolia, mikä on täysin vastakohtainen julkisesti debatoivan parlamentin rooliin nähden. Lisäksi alakohdassa todetaan, että ”valtuuskuntien, joilla on pääsylupa rakennukseen, jossa Eurooppa-neuvoston kokous pidetään, koko rajoitetaan enintään 20 henkilöön jäsenvaltiota kohden sekä komission osalta ja viiteen korkean edustajan osalta”. Lisäksi määrätään, että ”valtuuskuntien jäsenten nimet ja asema on ilmoitettava etukäteen neuvoston pääsihteeristölle”.

Viides artikla käsittelee EN:n edustusta EP:ssä. Artikla on lyhyt, mikä kieli näiden instituutioiden heikohkosta yhteydestä. Siinä todetaan, että ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja edustaa Eurooppa-neuvostoa Euroopan parlamentissa”. Käytännössä tällä viitataan siihen jo aiemmin esiin tulleeseen seikkaan, että EN:n puheenjohtaja antaa kertomuksen EP:lle kokoustensa jälkeen. Näiden kahden instituution vuorovaikutuksessa EU:n puheenjohtajamaata edustavalle EN:n jäsenelle määrätään keskeinen rooli, sillä hän ”esittelee puheenjohtajakautensa painopisteet ja puolivuotiskaudella saavutetut tulokset Euroopan parlamentille”.

Kuudes artikla on EN:n toimintaa tarkasteltaessa erityisen kiinnostava, sillä se käsittelee kannan muodostamiseen, päätöksiin sekä päätösvaltaisuuden liittyviä seikkoja. Kuten jo aiemmin on käynyt selväksi, EN tekee ratkaisunsa konsensusperiaatteella, ellei perussopimuksessa määrätä toisin. Kompromissin ensisijaisuus äänestämiseen nähden viestii EN:n luonteesta jäsenvaltioiden välisenä diplomaattisena toimielimenä. Toinen alakohta määrää, että ”kun Eurooppa-neuvosto tekee perussopimusten mukaisesti päätöksen ja äänestää siitä, tämä tapahtuu sen puheenjohtajan aloitteesta”. Lisäksi

todetaan, että ”puheenjohtaja on lisäksi velvollinen toimittamaan äänestyksen Eurooppa-neuvoston jäsenen aloitteesta, jos Eurooppa-neuvoston jäsenten enemmistö niin päättää”. Eli niin puheenjohtajalla kuin yksittäisillä jäsenillä on aloiteoikeus, mikä viestii siitä, että EN:n puheenjohtaja ei ole suvereeni toimija johtamansa instituution muihin jäseniin nähden. Siinä missä neuvoteltu yksimielisyys näyttäytyy diplomaattisena hallitustenvälisyytenä, puheenjohtajan aloiteoikeus ja enemmistön oikeus äänestyksen pyytämiseen tuovat esiin sekä parlamentarismia että presidentialismia.

Kolmannessa alakohdassa todetaan, että ”Eurooppa-neuvoston äänestys edellyttää, että kaksi kolmasosa sen jäsenistä on läsnä”. Tällä äänestystahella ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtajaa ja komission puheenjohtajaa ei lueta mukaan päätösvaltaisuutta laskettaessa”. Neljäs alakohta määrää, etteivät nämä osallistu äänestykseen. Artiklan lopussa todetaan, että ”päätökset tehdään yksinkertaisella enemmistöllä”. Myös kirjallinen äänestys on mahdollinen kiireellisissä tapauksissa, kuten seitsemäs artikla toteaa.

Kahdeksas artikla liittyy puolestaan EN:n kokouspöytäkirjaan. Siinä todetaan, että ”kustakin kokouksesta laaditaan pöytäkirja, jota koskevan ehdotuksen neuvoston pääsihteeristö laatii kahden viikon kuluessa kokouksesta. Ehdotus annetaan Eurooppa-neuvoston hyväksyttäväksi, minkä jälkeen neuvoston pääsihteeristö allekirjoittaa sen”. Neuvostolla on siis tässäkin asiassa keskeinen rooli. Kyseinen pöytäkirja sisältää maininnan EN:n käsiteltäväksi saatetuista asiakirjoista ja hyväksytyistä päätelmistä, tehdyt päätökset sekä EN:n antamat julkilausumat ja ne lausumat, joiden merkitsemistä pöytäkirjaan EN:n jäsen on pyytänyt. Myös tämä artikla ilmentää EN:n diplomaattista luonnetta sekä sitä, ettei EN:n debatointi ole julkista parlamentaarilla tavalla.

Kymmenes artikla käsittelee äänestyksen ja pöytäkirjojen julkisuutta. Ensimmäisessä alakohdassa todetaan, että ”kun Eurooppa-neuvosto tekee perussopimusten mukaisesti päätöksen, se voi päättää kyseistä päätöstä koskevan äänestysmenettelyn mukaisesti julkistaa äänestyksen tuloksen sekä pöytäkirjaan merkityt lausumat ja tämän päätöksen tekemiseen liittyvät pöytäkirjan kohdat”. Eli EN päättää itse siitä, haluaako se saattaa nämä tiedot yleisön nähtäväksi. Lisäksi määrätään, että ”jos Eurooppa-neuvoston äänestyksen tulos julkistetaan, asianomaisen Eurooppa-neuvoston jäsenen pyynnöstä julkistetaan myös äänestyksen yhteydessä annetut äänestyselitykset”. Artikla 11 jatkaa toteamalla, että ”jollei Eurooppa-neuvosto toisin päätä, Eurooppa-neuvoston käsittelyjä koskee salassapitovelvollisuus”. Tätä taustaa vasten käy erittäin selväksi, että EN:n kokousten

julkisuus tai toisaalta salaisuus on hyvin pitkälti instituution omissa käsissä, mikä tekee sen toiminnan seuraamisesta tai valvonnasta haastavaa.

Artikla 12 käsittelee EN:n päätöksiä. Siinä todetaan, että ”Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja ja neuvoston pääsihteeri allekirjoittavat Eurooppa-neuvoston tekemät päätökset”. Päätöksistä sanotaan myös, että ”kun näissä päätöksissä ei ole osoitettu vastaanottajaa, ne julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä”. Silloin ”kun niille on osoitettu vastaanottaja, neuvoston pääsihteeri antaa nämä päätökset tiedoksi vastaanottajalle”. Eli siinä missä äänestys ja pöytäkirjat voidaan pitää salassa, valmiit päätökset sen sijaan ovat julkisesti esillä.

Kolmastoista artikla puolestaan käsittelee muun muassa EN:n sihteeristöä. ”Eurooppa-neuvostoa ja sen puheenjohtajaa avustaa neuvoston pääsihteeristö, jota johtaa pääsihteeri”, eli neuvosto näyttäisi olevan kiinteästi mukana EN:n työskentelyssä. Neuvoston pääsihteeri on myös mukana EN:n kokouksissa ja ”hän toteuttaa kaikki tarvittavat toimenpiteet työskentelyn järjestämiseksi”. Pääsihteeristö toimii siis ikään kuin EN:n juoksupoikana.

Vaikka EN:n olemuksessa voidaan tulkita olevan monenlaisia institutionaalisia ja valtaan liittyviä elementtejä, presidentiaalisuuden tulkinta on erittäin keskeinen tekijä. Kuten analyysiluvun myötä tullaan huomaamaan, tämä tekijä on myös Van Rompuyn retoriikassa läsnä. Presidentiaalisuus suuntautuu keskeisesti juuri hallitustenvälisyyttä ja siihen liittyvää jäsenvaltioiden veto-oikeutta vastaan, mikä luo mielenkiintoisen jännitteensä Van Rompuyn puheiden sisältöön. Lisäksi pelkkä puheenjohtajuuden perustaminen on kaventanut hallitustenvälisyyden poliittista merkitystä, puheenjohtajan ollessa pysyvä sovittelija jäsenmaiden johtajien keskuudessa.

4.1.2 Eurooppa-neuvoston agenda vuosina 2010–2013

EN:llä on omanlaisensa painopisteet sen suhteen, mitkä ulkosuhteiden tekijät nousevat agendalle. On hyvä huomioida, että agendan määrittelyn ollessa valintoja, vallankäyttöä ja ulossulkemista, EN:n toimintaa ei voida nähdä pelkkänä neutraalina ”yhteisten asioiden hoitamisena”. Se, mistä huippukokouksissa kulloinkin puhutaan, osoittaa sen, mikä on nimenomaan EN:n näkökulmasta käsittelemisen arvoista ja toisaalta, mikä ei. EN:n toiminnan representaatioissa neutraalin politiikanteon mielikuva perustuu osittain siihen

logiikkaan, jossa kiistanalaiset ongelmat tai ilmiöt otetaan politiikan agendalta pois tai niistä käytyjä väittelyitä ei ainakaan tuoda mielellään julki. Näin pystytään muodostamaan näennäisen neutraali mielikuva politiikanteosta sekä rationaaliselta vaikuttava konsensus asioista. Tätä kautta meille saattaa syntyä ajatus hyvin järjestäytyneestä instituutiosta, joka on vapaa antagonismeista ja vallasta. (Mouffe 2005, 140–141.)

Tämän tutkimuksen aineistona toimivien puheiden tarkasteluajankohtana, eli vuosina 2010–2013, EN:n poliittisella agendalla oli hyvin monenlaisia aiheita. Kutakin neljää vuotta leimasi tietyllä tapaa uudenlaiset poliittiset haasteensa, mutta jotkin aihepiirit pysyivät agendalla koko matkan ajan. Van Rompuyn toimikauden aikana eurokriisin lisäksi tärkeäksi aiheeksi nostettiin erityisesti EU:n eteläiset naapurit eli ”arabikevään” tapahtumat. Lisäksi strategiset kumppanuudet sekä suhteet G8- ja G20 -ryhmiin olivat vahvasti esillä. Näiden vuosien aikana EN kokoontui usein ja tätä kautta se on vahvistanut asemaansa EU:n institutionaalisen kokonaisuuden sisällä sekä toisaalta suhteessa muihin maailmanpolitiikan toimijoihin.

Seuraavaksi esittelen EN:n työskentelyn asialistojen painopisteet *The European Council in 2010, 2011, 2013 ja 2013* -katsausten pohjalta, jotka ovat julkaistu vuosien 2011–2014 aikana. Näissä EN:n puheenjohtaja Herman Van Rompuy tarkastelee kunkin vuoden osalta johtamansa instituution työskentelyä ja kiteyttää vuoden aikana käsitellyt teemat. Vaikka nämä katsaukset ovatkin, Van Rompuyn puheiden tapaan, hyvin harmonisoivia ja juhlapuhemaisia, niihin on kiteytetty kunkin vuoden agenda helposti ymmärrettävällä tavalla. Seuraavaksi käyn läpi vuosien 2010–2013 keskeisimmät puheenaiheet, keskittyen erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikan teemoihin, koska nämä ovat tämän tutkimuksen analyysin kannalta relevantteja. Tämä luku toimii myös analyysiluvussa tarkastelemieni ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden poliittisen kontekstin tarkempuna kuvauksena.

4.1.2.1 Vuosi 2010

Vuonna 2010 Lissabonin sopimus astui voimaan ja EN aloitti työskentelynsä päätoimisen puheenjohtajan johdolla. Vuosi oli siis ikään kuin uuden alku. Helmikuun ja joulukuun välisenä aikana EN kokoontui kaikkiaan kuusi kertaa. Kokouksista viisi oli virallisia ja yksi epävirallinen. Tämän lisäksi euroalueen valtion ja hallitusten päämiehet kokoontuivat EN:n puheenjohtaja Van Rompuyn johdolla kaksi kertaa.

Kyseinen vuosi oli selkeästi euroalueen kriisin dominoimaa aikaa ja tämä näkyi EN:n jokaisen kokouksen asialistalla. Heti helmikuussa puheenjohtaja Herman Van Rompuy kutsui koolle ylimääräisen huippukokouksen, jonka keskiössä oli nimenomaan euroalueen tasapainon säilyttäminen sekä Kreikan huono taloustilanne. Tämän ylimääräisen kokouksen pitäminen heti vuoden alussa oli vasta-aloittaneen Van Rompuyn uskottavuuden kannalta oleellinen. Vuoden ensimmäinen puolisko painottui ratkaisujen etsimiseen ja Kreikan tukemisen keskeisten piirteiden hahmotteluun. Loppupuolisko taas painottui kahteen tavoitteeseen: käsillä olevan kriisin ehkäisemiseen ja kriisinhallintakapasiteetin kehittämiseen. Vuoden 2010 lopussa valtion ja hallitusten päämiehet tulivat siihen lopputulokseen, että Euroopan pysyvän vakausmekanismin luominen on tarpeen.

Myös työpaikkojen ja kasvun luominen oli EN:n agendalla vuoden 2010 aikana, sillä muiden suurten talouksien nähtiin menevän kaukana edellä kilpailukyvyyn, tutkimuksen ja työvoiman osalta. Euroopan työpaikkojen ja kasvun tilanne näyttäytyi siis näihin muihin talouksiin varsin surkealta. Maaliskuun sekä kesäkuun kokoukset keskittyivätkin ”Eurooppa 2020” -strategian valmisteluun, jonka tavoitteena on parantaa vuoteen 2020 mennessä työllisyysastetta, kehittää tutkimuksen ja kehityksen investointitasoa, parantaa kykyä ilmastonmuutoksen hidastamiseen, edistää koulutustasoa sekä kasvattaa köyhyydestä ja syrjäytymisestä nostettujen ihmisten lukumäärää.

Vaikka kyseinen vuosi oli eurokriisin dominoimaa aikaa, EN pyrki myös keskittymään unionin maailmanpoliittisen aseman määrittelyyn. Syyskuun kokous olikin omistettu ulkopoliitikalle. Keskustelunaiheena olivat EU:n suhde itäiseen ja läntiseen naapurustoon sekä erityisesti strategiset kumppanuudet, joiden parissa EN jatkoi tarkemmin joulukuussa. Korkean edustajan tekemään työhön pohjautuen joulukuun kokouksen agendalla oli Yhdysvallat, Venäjä ja Kiina. Ulkopoliittikkaan keskittyneiden kokousten tarkoituksena oli EU:n ”yhteisen diplomaattisen kulttuurin rakentaminen” sekä ”yhteisen viestin välittäminen” maailmalle. Syyskuussa pidetyssä kokouksessa valtion ja hallitusten päämiehet olivat yhtä mieltä siitä, että EU:n tulisi pyrkiä vastavuoroisuuteen ja löytää yhteisiä intressejä globaalien kumppaneiden kanssa toimittaessa. Kahdenvälisten huippukokousten nähtiin olevan tärkeitä tämän tavoitteen saavuttamisessa. Erityisesti Etelä-Korean kanssa muodostettu strateginen kumppanuus nähtiin tärkeänä saavutuksena. Myös huippukokoukset Yhdysvaltojen, Venäjän, Ukrainan, Intian ja Kiinan kanssa olivat

tärkeitä tapahtumia vuoden 2010 aikana. EN:n puheenjohtaja osallistui myös Naton ja ETYJ:n huippukokoukseen vuoden lopussa.

4.1.2.2 Vuosi 2011

Vuonna 2011 EN piti viisi tavallista kokousta, yhden ylimääräisen kokouksen ja yhden epävirallisen tapaamisen. Lisäksi Van Rompuy johti neljää euroalueen johtajien huippukokousta. Tapaamisia oli siis paljon. EN jatkoi monilta osin hyvin samanlaisten aihepiirien parissa, kuin edeltävänä vuonna.

Euroalueen tilanne oli edelleen erittäin vahvasti EN:n agendalla lähes jokaisessa kokouksessa. Vuoden 2011 aikana EN:n työskentelyn keskiössä oli euroalueen tasapainottamiseen tähtäävien toimenpiteiden tekeminen, kuten apurahaston kehittäminen ja parantaminen sekä uudenlaisen taloudellisen hallintamallin luominen. Helmi-, maalisi- ja kesäkuussa EN keskittyi taloudellisten toimenpiteiden kehittelyyn, joihin sisältyi tiukempi budjetin ja makrotalouden valvonta, tehokkaammat pelastusmekanismit, kasvun ja kilpailukyvyn reformit, velkahelpotus sekä talussektorin korjaaminen. Näiden tavoitteena oli erityisesti pysyvän vakausermekanismin pääpiirteiden määrittely. Unionin vahvistaessa budjettisääntöjään ja valvontamekanismejaan, EN seurasi lainsäädäntötyön edistymistä kyseisellä alalla.

Myös kasvu ja työ olivat edellisvuoden tapaan EN:n asialistalla. Lokakuun huippukokous oli omistettu EU:n kasvun vahvistamiselle, ja puheenaiheena oli erityisesti sisämarkkinoiden toimenpidepaketin tehostaminen. Kasvuun ja työpaikkoihin liittyen, Van Rompuy päätti myös pitää alkuvuodesta keskustelun innovaatioista ja energia-asioista, sillä näiden nähtiin olevan keskeisiä teemoja tulevaisuuden kasvun ja vaurauden kannalta.

EN reagoi myös Japanin Fukushima ydinvoimaonnettomuuteen ottamalla maaliskuun kokouksen agendalle ydinturvallisuuden. EN alleviivasi korkeimpiin turvallisuusstandardeihin sitoutumisen tärkeyttä niin EU:ssa kuin sen naapurustossa. Tämän aiheen käsittely ilmensi EN:n tarvetta profiloitua nopeasti reagoivaksi toimijaksi.

Lisäksi EN keskittyi unionin kasvusta keskustellessaan nousevien valtioiden taloudelliseen valtaan. EN:n mukaan unionin tulisi nähdä näiden valtioiden vaurastuminen mahdollisuutena. Suorituskyvyn parantaminen kaupankäynnin saralla, ulkomaalaisten

investointien houkuttelu sekä vapaakauppasopimukset olivat lokakuun huippukokouksen teemana. Lisäksi kauppasuhteiden strategisempi käyttö sekä unionin vastuu sen omasta taloudesta olivat kokouksen agendalla.

EN:n kokousten asialistalla näkyi vuoden 2011 aikana pyrkimys unionin maailmanpoliittisen aseman määrittelyyn sekä EN:n strategisen roolin korostamiseen tässä prosessissa. Lähes jokaisessa kokouksessa EN keskittyi ulko- ja turvallisuuspolitiikan teemoihin. Aiheet vaihtelivat kahdenvälisistä ja monenvälisistä tapaamisista, kuten G8 -ja G20 -kokouksista, aina Iranin ydinohjelmaan ja ilmastonmuutokseen. Myös unionin osallistuminen YK:n yleiskokoukseen syyskuussa Van Rompuy'n edustamana oli esillä EN:ssä.

Kansannousut arabimaissa saivat kuitenkin koko maailman suurimman huomion vuoden 2011 aikana ja tämä näkyi myös EN:n kokouksissa. EU:lla nähtiin olevan arabikevään suhteen rooli myönteisen lopputuloksen takaamisessa ja uudenlaisen alun mahdollistamisessa. Helmikuussa Libyan tilanne paheni ja Van Rompuy päätti maaliskuussa kutsua koolle ylimääräisen kokouksen Libyaan liittyen. Valtion ja hallitusten päämiehet olivat yksimielisiä siitä, että libyalaisten turvallisuus tulee taata keinolla millä hyvänsä. He muotoilivat kolme ehtoa, jotka mahdollistivat YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman Libyan kansalaisten suojelemiseksi.

Itäiset naapurit olivat myös esillä EN:n kokouksissa. Tällä saralla tärkeänä kohtana nähtiin syyskuussa järjestetty itäisen kumppanuuden huippukokous, jolla pyrittiin osoittamaan halu Moldovan, Ukrainan ja Georgian tapaisten maiden poliittiseen ja taloudelliseen lähentymiseen EU:n kanssa. Lisäksi kyseisen kokouksen nähtiin peräänkuuluttavan sitä, että kunkin kuuden itäisen kumppanin lähentyminen EU:n kanssa riippuu näiden sitoutumisesta demokratian periaatteisiin sekä laillisuusperiaatteeseen. Lisäksi kesäkuun EN:n huippukokous viitoitti tien Kroatian EU-liittymissopimuksen allekirjoittamiseen joulukuussa.

Kesäkuun kokouksessa EN keskusteli myös muuttoliikekysymyksestä, joka linkittyi osittain arabikeväästä käytyyn keskusteluun. Jotta kriisitilanteisiin voitaisiin vastata paremmin, EN päätti esitellä suojatoimenpiteet Schengen mekanismille. Lisäksi EN oli yhtä mieltä siitä, että onnistunut muuttoliikepolitiikka alkaa Euroopan rajojen ulkopuolelta.

4.1.2.3 Vuosi 2012

Vuonna 2012 EN piti neljä virallista kokousta sekä kolme ylimääräistä kokousta, joista kaksi oli epävirallisia. Aiempien vuosien tapaan euroalueen vakauttaminen ja sen kestävyys vahvistaminen olivat keskeisiä teemoja EN:n asialistalla. Vaikka vuosi 2012 alkoi melko rauhallisissa olosuhteissa, euroalueen tilanne oli edelleen vaikea. Vuoden aikana tehtyjen toimenpiteiden myötä euroalueen tilanne kuitenkin parani. Maaliskuussa 25 valtion ja hallitusten päämiestä allekirjoittivat sopimuksen talous- ja rahaliiton vakaudesta, ohjauksesta ja hallinnasta. Myös pysyvän vakausmekanismiin liittyvät päätökset saatiin valmiiksi alkuvuodesta.

Kasvu ja työllisyys olivat korostuneesti EN:n asialistalla vuoden alkupuoliskolla, ja kyseinen aihe oli esillä myös G8- ja G20 -kokouksissa. Tammikuun kokouksen teemana oli nuorisotyöttömyys. Maaliskuussa EN puolestaan keskittyi työnantajien kannustimiin työntekijöiden palkkaamiseksi. Kesäkuussa johtajat hyväksyivät kasvu- ja työllisyys sopimuksen työttömyyden ehkäisemiseksi ja talouksien kilpailukykyyn parantamiseksi. Kesäkuun kokouksessa EN pääsi myös sopuun yhtenäisestä EU - patentista, jonka lanseeraamisen nähtiin tuovan etua yrittäjille ympäri Euroopan. Lisäksi EN käynnisti marraskuun ylimääräisessä kokouksessaan neuvottelunsa monivuotisen rahoituskehityksen osalta.

Vuoden 2012 ulkopoliittisella agendalla oli erityisesti Aasia ja sen kumppanuuksien ylläpitäminen ja vahvistaminen. Helmi- ja syyskuussa pidetyt huippukokoukset Kiinan kanssa sekä EN:n lokakuun kokous, joka käsitteli siteiden luomista Kiinan uuteen johtoon, ilmensivät Aasian keskeisyyttä EU:n ja EN:n agendassa. Lisäksi EN:n puheenjohtaja osallistui marraskuussa usean muun EU -johtajan kanssa 51 maata kokoavaan Aasia-Eurooppa -tapaamiseen.

Myös naapurustopoliittikka oli edellisvuosien tapaan EN:n ulkopoliittikan asialistalla. Länsi-Balkanin lähentyminen unionin kanssa nähtiin tärkeänä teemana ja maaliskuun kokouksessa valtion ja hallitusten päämiehet päättivät Serbian EU -ehdokkuudesta. Kesäkuussa johtajat puolestaan kannattivat liittymisneuvottelujen aloittamista Montenegron kanssa. Myös Kroatian liittymisen valmistelut olivat puheenaiheena koko vuoden ajan. Naapurustopoliittinen agenda ulottui luonnollisesti myös arabikevään

tapahtumiin. Maaliskuun kokouksessa EN keskusteli alueellisesta kehityksestä ja tarkasteli EU:n keinoja ja toimia arabimaiden demokratia- ja talouskehityksen tukemisessa.

Turvallisuuspolitiikka oli myös osa EN:n agendaa vuonna 2012. Tämä kytkeytyi erityisesti Syyrian sisällissodan tilanteeseen, jota käsiteltiin huippukokouksissa ympäri vuoden. EN vetosi Assadiin, jotta hän vetäytyisi syrjään tilanteesta. Lisäksi EN pyysi ulkoministereitä miettimään keinoja opposition tukemiseksi ja siviilien suojelemiseksi. Myös Malin sisäiset jännitteet olivat kokouksen asialistalla lokakuussa. Joulukuussa valtion ja hallitusten päämiehet puolestaan keskustelivat laajemmin EU:n yhteisestä turvallisuus- ja puolustuspolitiikasta sekä pohjustivat vuoden 2013 lopulle kaavailtua huippukokousta kyseisestä politiikanalasta.

4.1.2.4 Vuosi 2013

Vuosi 2013 piti sisällään yhteensä kuusi virallista kokousta sekä yhden euroryhmän kokouksen. Vuoden talouspoliittisena tavoitteena oli talouden elpyminen unionissa, yhteisymmärryksen saavuttaminen pankkipäätöksen suhteen vuoden loppuun mennessä sekä yhteisen budjettistrategian muotoileminen. EN seurasi valtiovarainministerien johtamaa työskentelyä vuoden ajan ja arvioi sen etenemistä kokouksissaan. Joulukuussa valtiovarainministerit pääsivät sopuun eurooppalaisesta kriisintarkkailujärjestelmästä. Maalis- ja kesäkuussa valtion- ja hallitusten päämiehet käsittelivät myös talous- ja rahaliiton sosiaalista ulottuvuutta, korostaen sosiaalisten ja työllisyyteen liittyvien indikaattorien tärkeyttä. Kesäkuun kokouksessa EN:n jäsenet asettivat periaatteet ja tavoitteet yhteistyön parantamiseksi jäsenmaiden hallitusten ja EU -instituutioiden välillä kasvun, työllisyyden ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Joulukuun kokouksessa keskustelu aiheesta jatkui, mutta kaikkien osa-alueiden suhteen ei päästy yhteisymmärrykseen.

Työpaikkojen luominen oli EN:n tärkein prioriteetti vuoden 2013 aikana. Viisi hitaan kasvun ja taantumien vuotta olivat ajaneet EU:n työllisyystason alas. EN pyrki vuoden aikana korostamaan sitä, että EU toimii jäsenvaltioiden tukena työllisyystilanteen parantamiseksi. Erityisesti nuorisotyöttömyys oli agendalla. EN perusti helmikuussa nuorisotyöllisyysaloitteen, jotta heikossa tilanteessa olevat jäsenmaat saisivat käyntiin nuorisotakuuhankkeensa. Vuoden aikana EN:n jäsenet sopivat unionin laajuisista toimenpiteistä nuorisotyöllisyyden parantamiseksi.

Kilpailukyvyyn merkitys korostui vuoden 2013 aikana ja toukokuun kokous olikin omistettu juuri tämän teeman käsittelyyn. Kyseisessä kokouksessa päätettiin energiakynnysten alentamisesta, energiavaihtoehtojen laajentamisesta sekä yritysten ja kotitalouksien energiakustannusten leikkaamisesta. EN näki tärkeänä myös sisämarkkinasääntöjen keveyden, yritystoiminnan hyötyjen kasvattamisen kannalta. Erityisesti digitaalisen alan yritystoiminta sai paljon huomiota ja sitä käsiteltiin lokakuun “digitaalisessa EN:n kokouksessa”, jonka myötä päästiin sopuun kyseisen alan kasvattamiseen keskittyvistä toimenpiteistä.

Arabimaiden tapahtumat puhuttivat EN:ää myös vuoden 2013 aikana ja ne muodostivat keskeisen teeman unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan näkökulmasta. Helmikuussa, kaksi vuotta arabimaailman kuohunnan alkamisesta, EN arvioi EU:n roolia alueen demokraattisen muutoksen tukemisessa. Egyptin tilanne osoitti kyseisen kaltaisten muutosten haastavuuden. Myös Syyrian konflikti oli EN:n turvallisuuspolitiikan teemana koko vuoden ajan. EN peräänkuulutti EU:n sitoutumista YK:n pyrkimyksiin väkivaltaisuuksien lopettamiseksi ja neuvottelujen aloittamiseksi. Arabimaiden tapahtumat linkittyivät myös Lampedusan saaren edustalla lokakuussa tapahtuneeseen onnettomuuteen, jossa sadat siirtolaiset menettivät henkensä. Tämä onnettomuus sai paljon huomiota Euroopassa. EU:n valtion- ja hallitusten päämiesten tavatessa kyseisen onnettomuuden jälkeen, he alleviivasivat toimien tärkeyttä ihmishenkien menettämisen ehkäisemiseksi merellä. Joulukuun kokouksessa EN:n keskustelunaiheena oli Välimeren pakolaistulvan ratkaisemiseen keskittyvän Task Force -työryhmän raportti.

Vuoden aikana Afrikka oli agendalla muutoinkin kuin ”arabikeväeseen” liittyvien tilanteiden osalta. Turvallisuus- ja kehitysongelmat Sahelin ja Saharan alueella nähtiin myös EU:n turvallisuuteen vaikuttavina tekijöinä. EU tuki ranskalaisten johtamaa rauhanturvaamistyötä Malilla sekä sisällissodan lopettamiseen tähtääviä toimia Keski-Afrikan tasavallassa. EU tuki taloudellisesti Afrikan rauhanturvaoperaatioita ja humanitaarista apua. Lisäksi joulukuun kokouksessaan EN pyysi korkea edustaja Catherine Ashtonia suunnittelemaan Banguihin sijoittuvan EU -tehtävän vuodelle 2014.

Monenväliset ja kahdenväliset huippukokoukset olivat tärkeitä ulkopoliittisia tapahtumia vuoden aikana ja näistä käytiin keskustelua myös EN:n tasolla. EU piti kahdenvälisiä huippukokouksia Venäjän, Kiinan, Japanin, Etelä-Afrikan, Brasilian, Etelä-Korean sekä muiden strategisten kumppaneiden kanssa. G8- ja G20 -kokousten asialistan kärjessä ei

ollut enää euroalueen kriisi, ja Pietarin G20 -kokouksessa syyskuussa ”euroa tuskin mainittiin kertaakaan”. Kesäkuun G8 -kokouksen yhteydessä EU:n johtajat ja Yhdysvaltain presidentti Barack Obama käynnistivät transatlanttiseen vapaakauppaan liittyvät neuvottelut. Lisäksi EU on saamassa päätökseen sopimuksen Kanadan kanssa ja työstämässä sopimuksia Vietnamin, Intian, Indonesian, Mercosurin ja Japanin kanssa. Lisäksi tammikuussa EU ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen valtioiden yhteisö pitivät huippukokouksen Santiago de Chilessä.

EN seurasi myös Yhdysvaltojen tiedustelusyytöksiä sekä tähän liittyviä tietosuoja-asioita, jotka olivat pinnalla vuoden 2013 mittaan. EN keskusteli lokakuun kokouksessa kyseisestä asiasta.

Vuoden 2013 viimeinen kokous omistettiin puolustukselle, niin turvallisuuden, teollisuuden kuin työpaikkojen näkökulmasta tarkasteltuna. Kokous sai paljon huomiota osakseen, sillä kyseinen aihealue oli viimeksi vuonna 2008 syvällisemmän käsittelyn alaisena EN:ssä. Edellisen vuoden joulukuussa EN sopi kolmen teeman käsittelystä vuoden 2013 kokouksessa. Näitä teemoja olivat puolustuskapasiteetti ja -teollisuus sekä EU:n yhteistoiminnat. Naton pääsihteerin osallistuessa joulukuun kokoukseen, EN pääsi yhteisymmärryksen käytännön toimista kunkin kolmen osa-alueen suhteen. Keskustelun tärkein tarkoitus oli identifioida keinot paremman yhteistyön aikaansaamiseksi jäsenvaltioiden kesken puolustusvoimavarojen kehittämisen, käytön ja ylläpitämisen osalta. Pitkän tähtäimen investointien mahdollistama kehitys innovaatioiden, teknologian ja työpaikkojen osalta nähtiin tärkeänä seikkana. Yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan osalta tavoitteeksi asetettiin parempi ja nopeampi toiminta niin sotilaallisten- kuin siviilioperaatioiden yhteydessä.

Kenties merkittävin tapahtuma vuoden 2013 aikana EU:n näkökulmasta liittyi kuitenkin Ukrainan tilanteeseen. Marraskuussa, ennen EU:n huippukokousta itäisten naapuriensa kanssa Vilnassa, EU oli hyvin lähellä assosiaatiosopimuksen kirjoittamista Ukrainan kanssa. Sopimuksen ajateltiin tuovat Ukrainan niin poliittisesti kuin taloudellisesti lähemmäs Eurooppaa. Vaikka Vilnan kokouksessa Georgia ja Moldova allekirjoittivat assosiaatiosopimuksen, Ukraina kuitenkin päätti perääntyä viime hetkellä ja kääntyä Venäjän puoleen. Tämä Ukrainan johdon päätös aiheutti isoja protesteja maassa, ja tilanne ajautui syvään poliittiseen kriisiin sekä väkivaltaisuuksiin.

Vuosien 2010–2013 agendan kuvauksen perusteella voidaan todeta, että ajanjakson loppupuolella, erityisesti viimeisenä tarkasteluvuotena, ulko- ja turvallisuuspoliittiset teemat olivat korostuneesti esillä. Eurokriisin kriittisimpien vaiheiden väistyttyä, tila ikään kuin aukeni ulko- ja turvallisuuspoliittisille kannanotoille ja visioinneille. Tästä osoituksena oli erityisesti joulukuussa 2013 järjestetty puolustuspolitiikkaa käsitellyt kokous. Lisäksi edellä tekemäni kuvauksen perusteella voidaan todeta, että EN:n kokousten aihealueet ovat yleisesti ottaen varsin moninaisia ja olemukseltaan tärkeitä, kokonaisvaltaisia ja perustavanlaatuisia. Toisinaan kokouksissa keskitytään hyvin yleisluonteisiin ilmiöihin, joista on varsin helppo puhua yksinkertaistavin sanankääntein ja välillä sitä vastoin hyvin yksityiskohtaisiin kysymyksiin, joihin vaaditaan tarkempaa kannanottoa. Tämä EN:n agendan painopisteiden moninainen olemus on seurausta EU -sopimusten EN:n roolin ja tehtävien monitulkintaisesta, laajasta ja ympärilyövästä määritelmästä. Sen on muodostettava kanta kaikista sellaisista ilmiöistä, joilla voidaan tulkita olevan merkitystä unionin ”yleisten poliittisten suuntaviivojen ja painopisteiden” sekä ”strategisten intressien” suhteen. Käytännössä EN:n on siis otettava kantaa kaikkiin ajankohtaisiin tapahtumiin ja sen on taattava unionin läsnäolo maailmanpoliittisesti tärkeissä neuvottelupöydissä.

4.1.3 Eurooppa-neuvosto strategisena toimielimenä

This **strategic body** does not exercise legislative functions. Together we establish political priorities, we set the Union’s **strategic course** and we take responsibility in crisis situations. (Van Rompuy 2011, “The European Council in 2010”.)

Heads of state or government have an important role to play in external relations: together defining **strategic interests**, deciding priorities and giving **strategic guidance**, both in ‘the common foreign and security policy and [in] other areas of the external action of the Union’, as the EU Treaty puts it. (Van Rompuy 2011, “The European Council in 2010”.)

EN:n keskeinen tehtävä on siis määrittellä unionin ”yleiset poliittiset suuntaviivat ja painopisteet”. Tämä tehtävänanto antaa sille tärkeän ja keskeisen roolin unionin institutionaalisessa viitekehyksessä. Painopisteiden ja suuntaviivojen määrittely viittaa siihen, että EN:n tulee osata keskittää huomionsa ja toimenpide-ehdotuksensa juuri niihin tiettyihin ja valittuihin asioihin, jotka ovat oleellisimpia ja tärkeimpiä kehittämiskohteita EU:n kokonaisvaltaisen ja pitkántähtäimen suunnanmäärittelyn kannalta. Myös koostumuksensa ja pitämiensä kokousten tiheyden ja näissä kokouksissa käsiteltävien

asioiden suhteen EN edustaa melko erilaista instituutioita muihin unionin toimielimiin nähden.

EN:n roolin ja tehtävän perusteella, sitä on mahdollista tarkastella *unionin strategisena toimielimenä*. Carl von Clausewitzin (1998, 68–69; 101; 112; 115; 269; 286) ajattelussa strategisuus on osa sodankäyntiä ja sodankäynti on puolestaan politiikan ilmenemismuoto. Siinä missä taktiikka on ”oppi sotavoimien käytöstä taistelussa”, strategia puolestaan on ”*oppi taistelujen käyttämisestä sodan päämäärän saavuttamiseen*”. Strategia asettaa siis koko sotilaalliselle toiminnalle tavoitteen, joka vastaa tätä sodan perimmäistä päämäärää. Strategiaan liittyy olennaisena osana sotasuunnitelman laatiminen, joka nivoo yhteen sarjan toimintoja suunnitelmassa asetetun tavoitteen saavuttamiseksi. Suunnitelmaan siis tiivistyy koko sotilaallinen toiminta. Strateginen suunnitelma kertoo, ”milloin, missä ja millaisilla sotavoimilla taistelu aiotaan käydä”. Koska tällainen suunnitelma voi perustua vain olettamuksiin, eikä taistelujen yksityiskohtainen määrittely ole etukäteen mahdollista, strategian on ikään kuin tultava kentälle mukaan, sillä kulloinenkin tilanne vaatii yksityiskohtien hiomista ja kokonaissuunnitelman muuttamista tarpeen mukaan. Strategia on lähinnä sotapäällikön tai ylimmissä asemissa olevien johtajien toimintapiiriä, jossa on huomattavasti pelivaraa strategian muodostamisessa. EN:n kohdalla kyseisen kaltaisena ”strategisena sotasuunnitelmana” voidaan tulkita sen huippukokouksissa tekemiä päätöksiä. Nämä kokoukset ja niissä tehdyt päätökset määrittävät sen, *mihin* tavoitteisiin EU:n ja sen yksittäisten instituutioiden tulee pyrkiä, eli mikä on ikään kuin unionin perimmäinen päämäärä. Sillä on myös valtaa päättää, *milloin* mihinkin toimenpiteisiin tulee ryhtyä. Se voi tehdä esimerkiksi komissiolle ja neuvostolle kohdistettuja toimenpideehtotuksia, eli päättää, *missä* toimenpiteisiin tulee ryhtyä. Myös se, *millaisilla* keinoilla unionia pyritään viemään johonkin tiettyyn suuntaan, tiettyjä painopisteitä korostaen, on EN:n kokousten neuvottelujen keskiössä.

Clausewitzin (1998, 106–109) mukaan strategian keskeisiä henkisiä voimatekijöitä ovat ”armeijan sotilaallinen moraalit” ja ”sotapäällikön kyvykkyys”. Tämän armeijan sotilaallisen moraalin on ikään kuin voitettava taipumus individualistiseen ja omapäiseen toimintaan ja voimankäyttöön. Tämän sijasta sen on alistuttava ylemmän tason vaatimuksiin, kuuliaisuuteen, järjestykseen ja sääntöjen noudattamiseen. Tätä ajatusta voidaan soveltaa EU:hun, mikäli sen instituutiot mielletään ikään kuin armeijan yksiköinä. Näiden yksiköiden, eli instituutioiden, tulee tehdä keskenään ”vilpitöntä yhteistyötä”, voittaa taipumuksensa omien agendojensa ja intressiensä ajamiseen sekä toimia niissä

rajoissa, jotka EU -sopimukset niille määrää. EU -sopimukset edustavat siis tätä ylempää tasoa, joiden määräyksille instituutioiden tulee olla kuuliaisissa. Clausewitzin mukaan tämä ”sotilaallinen moraalit merkitsee armeijan yksiköille samaa kuin sotapäällikön nerous kokonaisuudelle”. Tämä sotapäällikkö voi johtaa vain kokonaisuutta, eikä sen kutakin osaa, joten siellä, missä hän ei johda yksikköä, toimintaa johtaa sotilaallinen moraalit. Mitä kokeneempi sotapäällikkö on vaatimaan ponnistuksia alaisiltaan, sitä todennäköisemmin hän saa vaatimuksensa toteutumaan. Tämä ajatus sotapäälliköstä kokonaisuuden johtajana havainnollistuu EN:n toiminnassa, jonka tehtävänä on virikkeiden, suuntaviivojen ja painopisteiden antaminen unionin kokonaisuudelle. Mikäli EN tulkitaan unionin sotapäällikkönä, instituutioihin kohdistettuina ylempään tason vaatimuksina voidaan tulkita myös kyseisen instituution tekemät päätökset. Toisaalta myös kyseisen instituution puheenjohtajuus voidaan tulkita tällä tavoin, jolloin EN:n valtion- ja hallitusten päämiehet muodostavat sen kokonaisuuden, jota sotapäällikön, eli puheenjohtajan on johdettava.

Clausewitz (1998, 111–112; 237) toteaa, että ”mitä ylempi päälliköiden portaikossa nousemme, sitä tärkeämpää on, että rohkeuden rinnalla on harkitseva äly”. Älyn lisäksi myös ymmärrys ja perehtyneisyys ovat tärkeitä piirteitä. Lisäksi Clausewitz toteaa, että päällikön toiminnan luonteeseen on tiettyssä tilanteessa kuuluttava ”hyvä valmistautuminen, levollisuus, varmaotteisuus, yhtenäisyyden säilyttäminen ja yksinkertainen linjakkuus”. Näin ollen ylempään tason päälliköiden tulisi välttää ”tarkoituksetonta intohimon purkausta”. Tämä on tietyllä tapaa linjassa Machiavellin (1984, 57) ajatuksen kanssa, jonka mukaan ”ruhtinaalla ei saa olla mitään muita ajattelun ja toiminnan kohteita [...] kuin sodankäynti ja sen lakien ja sääntöjen oppiminen”. Clausewitzin mukaan korkeammalle tultaessa kyseessä ei ole enää henkilökohtainen uhrautuminen, vaan sitä vastoin muiden toimijoiden rohkaiseminen ja laajemman kokonaisuuden menestyksen takaaminen. EN:n kohdalla tämä Clausewitzin mainitsema laajemman kokonaisuuden menestyksestä huolehtiminen on sen keskeisin tehtävä. Clausewitzin mukaan arvoasteissa ylempi nostaessa rohkeus, jonka hän luokittelee tunnepuolen ominaisuudeksi, on harvinaisempaa. Päälliköihin kohdistuu ulkoapäin ”voimakkaita objektiivisten määrällisten seikkojen, suhteiden ja huomioon otettavien asioiden paineita”, joiden rasittavuus riippuu heidän tietämyksensä tasosta. Kun otetaan huomioon se, miten EN:ää määritetään sopimusteksteissä sekä sen työjärjestyksessä, hallitusten ja valtion päämiesten voidaan tulkita odottavan toisiltaan harkitsevaa älyä, jotta päätösten tekeminen yhteisymmärryksessä onnistuu. Yksittäisten

valtioiden päämiesten tulisi näin ollen välttää näitä tarkoituksettomia intohimon purkauksia, koska se ei todennäköisesti edistä konsensuksen muodostumista. Tässä Clausewitzin näkemyksessä sotapäällikön tärkeistä ominaispiirteistä ja EN:n roolin ja toiminnan virallisessa määritelmässä on se tietty samankaltaisuus, että molemmissa korostetaan rationaalisuuden tärkeyttä ja tunteellisuuden sekä intohimojen haitallisuutta. Lisäksi Clausewitzin puhe objektiivisista seikoista ja suhteista sopii tähän rationaalisuuden korostumisen ajatukseen. EN:ää representoidaan päämiesten joukkona, jonka jäsenillä on kykyä harkintaan, älyllisyyteen sekä omien henkilökohtaisten intohimojen taka-alalle laittamiseen heidän käydessään keskustelua objektiivisista poliittisista seikoista. Puolestaan EN:n puheenjohtajan odotetaan toimivan levollisena ja varmaotteisena yhtenäisyyden säilyttäjänä, aivan kuten Clausewitz kuvailee.

Vaikka Clausewitz (1998, 112–113) näkee, että korkeamman tason sotapäälliköiden ja johtajien strategisuuden tärkeä piirre on älyn ohjaama toiminta, hän toteaa, että ”hallitsevan älyn ohjaama rohkeus on sankarin tunnusmerkki”. Tällä hän viittaa uskallukseen, jota tukee ”korkeamman tason päättely, jonka nerous, terävä arvostelukyky, on salamannopeasti ja vain puolittain tietoisesti suorittanut ratkaisua tehdessään”. Clausewitzin mukaan tämä rohkeuden ja älyn yhteispeli saa aikaan sotapäällikön erinomaisuuden. Myös EN:n toimintaan liittyy odotuksia nopeasta reagoimisesta erilaisiin haasteisiin. Vaikeat kriisit, kuten eurokriisi, vaativat salamannopeita ratkaisuja vaikeiden ja isojen haittavaikutusten minimoimiseksi. Myös EN:n puheenjohtajan on käytettävä tätä clausewitzilaista neroutta ja terävää arvostelukykyä hänen tehdessään arviota siitä, milloin ylimääräinen huippukokous on syytä kutsua pikaisesti koolle.

Myös sitkeys on erittäin tärkeä strategian kannalta (Clausewitz 1998, 114; 241–242; 313; 321). Sotatilanteessa suuren kokonaisuuden johtaja on jatkuvan epävarmuuden tilassa, sillä tämän kaltaiseen tilanteeseen liittyy ennakoimattomia haasteita. Sotapäällikkö ei siis voi toimia kuvitellun turvallisuudentunteen ja varmuuden vallassa. Vaikka johtajan mielen valtaavat vaikutelmat, jotka eivät ole välttämättä erityisen rohkaisevia, hänen tulisi tarttua käsillä oleviin keinoihin, vaikka ”hän jo itse vapisee ajatellessaan niiden riittämättömyyttä”. Mikäli johtajalla on kuitenkin kokemusta, hänellä on Clausewitzin mukaan tilanteen haastavuudesta huolimatta kykyä erilaisten vaikutelmien nopeisiin arviointeihin, mikä on edellytys ajanhukan välttämiseksi. Sitkeys on tässä kohtaa se strategian henkinen voimatekijä, jonka avulla suunnitelmassa on mahdollista pysyä. Myös sotapäällikön rohkeus, tarmokkuus ja kunnianhimoisuus estävät häntä ajautumasta

sotaponnistuksista luopumiseen. Tätä ajatusta on varsin vaivatonta soveltaa EN:n toimintaan tai ainakin siihen kuvaan, joka sen toiminnasta ja olemuksesta syntyy. EN:llä on oltava tahdonvoimaa ennalta määriteltyjen päämäärien saavuttamiseen. Eurokriisi on oiva esimerkki ”ennakoimattomasta haasteesta”, jonka suhteen EN:n oli toimittava nopeasti ja ennen kaikkea sitkeästi. Tämä sitkeään toimintaan viittaava puhe on erityisen edustettuna EN:n puheenjohtaja Herman Van Rompuyn ulko- ja turvallisuuspoliittisissa puheissa, kuten analyysiluvusta käy esille.

EN:n kokoukset ovat salaisia siinä mielessä, ettei niiden yksityiskohtaisia puheenvuoroja ja kiistoja tuoda julki, eikä niiden tule noudattaa erityisen tarkkoja tai tiukkoja rakenteita. Tämän vuoksi EN:n voidaan tulkita hyödyntävän clausewitzilaiseen strategia-ajatteluun liittyvää yllätyksen elementtiä. Vaikka EN tiedottaakin suurpiirteisesti tulevan kokouksen tärkeimmät teemat tiedotusvälineissä ja tuo esityslistansa yleisten asioiden neuvoston tietoisuuteen, vasta kokouksen jälkeen EP:lle antamassaan raportissa sekä Euroopan unionin virallisessa lehdessä kokouksen päätökset tuodaan virallisesti esille. Van Rompuy (2011) toteaaakin vuotta 2010 käsittelevässä katsauksessa, että ”Eurooppa-neuvoston kokous saattaa yllättäen avata uusia näköaloja”. EN:n kokousten raportoinnit voivat tosin olla ennustettaviakin, mutta kuten Clausewitz (1998, 118–119) toteaa, yllätyksen aste voi vaihdella suuresti asian luonteen ja olosuhteiden mukaan. Clausewitzin mukaan toimien salaaminen edellyttää sotapäälliköltä ”suurta tarmoa”, ja tämä paljastamiseen liittyvä yllätyksellisyys on keino ylivoiman saavuttamiseen. EN onkin tietyllä tapaa ylivoimainen ja muista instituutioista erillinen, sillä se voi tehdä päätöksensä salassa, suljettujen ovien takana ja sen päätökset ovat tämän salaisuuden takia ikään kuin yllätyksiä.

EN on siis, ainakin virallisen työjärjestyksensä ja EU -sopimustekstien mukaan, konsensushakuinen instituutio, jossa suhteellisen pienilukuinen valtion ja hallitusten päämiesten joukko pyrkii tekemään päätöksensä ”yhteisymmärryksessä”. Tämä tekee siitä tietyllä tapaa kiinteän ja keskitetyn instituution. Clausewitzin (1998, 122) mukaan strategiassa ei ole korkeampaa lakia, kuin voimien koossapysyminen. EN pyrkii olemaan sisäisesti koherentti toimija, jonka voimia tämä ”yhteisymmärryksessä” pysyminen pitää koossa. Clausewitzilaisittain ajateltuna, EN pyrkii tällä tavoin voimiensa tilalliseen keskittämiseen. Myös tämä tematiikka on keskeisesti esillä Van Rompuyn puheiden retoriikassa.

Tämän tilallisen ulottuvuuden lisäksi, voimien ajallinen keskittäminen on myös oleellinen strategian osa. Clausewitzin (1998, 123) mukaan ”strategisen tavoitteen saavuttamiseen tarkoitetut ja käytettävissä olevat voimat on käytettävä tähän tarkoitukseen samanaikaisesti, ja tämä käyttö tuottaa sitä täydellisemmän tuloksen, mitä tarkemmin kaikki pystytään tiivistämään yhteen sotatoimeen ja yhteen hetkeen”. Tästä huolimatta Clausewitz näkee, että strategiaan kuuluu myös ”jatkuvuuden voima”. Tällä hän viittaa siihen, että lopullisen menestyksen tärkeä keino on uusien voimien kehittäminen, joka on olemukseltaan jatkuvaa. Tämä sama aspekti tulee esiin myös Machiavellilla (1984, 58), jonka mukaan ”ruhtinas ei siis saa koskaan lyödä laimin sodankäyntiin liittyviä asioita, ja rauhan aikana hänen on kohdistettava niihin huomiota vielä enemmän kuin sodassa ollessaan”. EN:n tapauksessa nämä ajallisen keskittämisen ja toisaalta jatkuvuuden elementit on selvästi havaittavissa, kun otetaan huomioon huippukokousten tiheys, niissä käsiteltävien aiheiden moninaisuus sekä huippukokousten välisen ajan jatkuvuudesta huolehtiminen, mikä on Van Rompuyn tehtävä. Kokouksia on siis vähintään neljä kertaa vuodessa. Tämä huippukokouksissa käsiteltävien asioiden moninaisuus voidaan ymmärtää voimien ajallisena keskittämisenä, sillä kussakin kokouksessa käsitellään moninaisia, melko ”painavia” aiheita, joiden suhteen on tultava johonkin johtopäätökseen kahden kokouspäivän aikana. Vaikka EN voi puheenjohtajansa kutsusta kokoontua useamminkin, kuin neljä kertaa vuodessa, käsiteltävien asioiden lukumäärän ollessa melko suuri, ajatus ajallisesta keskittämisestä on perusteltu. EN:n toiminnan jatkuvuudesta huolehtimisen huippukokousten välisenä aikana voi puolestaan tulkita Clausewitzin nimeämänä voimien jatkuvana kehittämisenä.

Clausewitzin (1998, 187) mukaan strateginen menestys on yhtäältä taktisen voiton onnistunutta valmistelua ja toisaalta taistelun voiton hyödyntämistä. Hän toteaa, että ”mitä useampia tapahtumia strategia on pystynyt toimenpideyhdistelmillään vetämään voitettun taistelun jälkeen sen seurausten piiriin, mitä enemmän se silloin saa haltuunsa romahtavista raunioista, joiden perustaa taistelu on järkyttänyt, mitä runsaammin se suurilla pelisiirroillaan hankkii tuloksia, jotka oli itse taistelussa hankittava vaivalloisesti yksitellen, sitä mainiommin se menestyy”. Muun muassa eurokriisin johdosta EN on onnistunut saamaan haltuunsa merkittäviä osia näistä ”romahtavista raunioista”. Eräs keskeinen esimerkki on Van Rompuyn valinta myös euroryhmän puheenjohtajaksi vuonna 2012. Myös EN:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen agendanasettamisvallan kasvun voi tulkita tietynlaisena unionin kokonaisvaltaisen suunnanmäärittelyn haltuun ottamisena. Toiveet

unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisen vaikutusvallan ja merkityksen kasvamisesta kiteytyivät tietyllä tapaa Lissabonin sopimukseen sisältyneissä odotuksissa EN:n toiminnan ja roolin suhteen.

Clausewitz (1998, 207) toteaa, että ”strategiassa taistelukenttä on vain piste, ja samoin taisteluun käytetty aika on strategiassa vain hetki, eikä taistelun kululla ole strategiassa arvoa, vaan vain sen lopputuloksella”. Näin ollen pelkästään sotasuunnitelman mukaisen päämäärän saavuttaminen on strategian näkökulmasta oleellista, kunhan siihen päästään keinolla millä hyvänsä. EU:n maailmanpoliittiseen asemaan liittyvien haasteiden kohtaaminen, kuten eurokriisi tai vaikkapa EU:n ulkopoliittisen tärkeyden osoittaminen, voidaan tulkita tässä clausewitzilaisessa mielessä ikään kuin unionin taisteluna. EN:n tehtävänä on näiden haasteiden keskellä ohjata unionia oikeaan suuntaan ja tarjota virikkeitä EU:n kehittämiseksi. Tätä tehtävää toteuttaessaan EN:n on tietenkin otettava huomioon ”EU:n yhteiset arvot”, mikäli tällaisia voidaan sanoa ylipäänsä olevan, ja näin ollen se ei voi ohjata keinolla millä hyvänsä unionia kohti ”voittoa” eli ratkaisun löytymistä. Sen on siis toimittava unionin arvojen, periaatteiden ja sääntöjen mukaisesti suunnitellessaan ja toimeenpannessaan strategiaa. Eri asia on tietenkin se, missä määrin EN:n jäsenet ovat halukkaita ottamaan huomioon EU -sopimusten kauniin sanahelinän unionin oletetuista yhteisistä arvoista. EN:llä on periaatteessa vapaus toimia Clausewitzin kuvaamalla tavalla, sillä EN:n toimintaa ei valvota, eikä sen tarvitse käytännössä juurikaan nauttia muiden toimielinten luottamusta.

Ehkä kirjaimellisin yhtymäkohta Clausewitzin (1998, 231; 293–295; 313) strategiaajattelun ja EN:n tehtävien määrittelyn välillä liittyy *painopisteisiin*. Clausewitzin mukaan strategisen arvioinnin keskeinen toiminto on vihollisen sotavoimien painopisteiden löytäminen sekä niiden vaikutuspiirin määrittäminen. Sotasuunnitelma rakentuu siis painopisteen ympärille. Painopiste on ”voiman ja liikkeen keskus, josta kokonaisuus on riippuvainen, ja tuohon vastustajan painopisteeseen on suunnattava kaikkien voimien keskitetty isku”, joka tulisi tehdä mahdollisimman tehokkaasti, täydellisesti ja aikaa hukkaamatta. Muut, toissijaisemmat sotoimet on pidettävä mahdollisimman marginaalisessa asemassa verrattuna keskeisimpiin painopisteisiin, joihin iskeminen tulisi keskittää mahdollisimman harvoiksi pääoperaatioiksi. Tähän liittyy myös Machiavellin (1984, 64) toteamus, jonka mukaan ruhtinas ei ”saa nähdä vaaroja siellä missä niitä ei ole”. EN:n tehtävänä on nimenomaan unionin poliittisten painopisteiden määrittäminen. Kyseisten painopisteiden määrittely riippuu siitä, mitkä asiat hallitusten ja valtion

päämiehet näkevät kaikkein oleellisimpina. Tähän liittyy siis tiettyä valinnanvapautta sekä asioiden tärkeysjärjestykseen laittamista. Esimerkiksi Eurooppa 2020 -strategian toteuttamisessa on otettu tämä harvojen operaatioiden tärkeys huomioon. Van Rompuyn (23.6.2010) mukaan kyseisessä strategiassa on pyritty keskittymään vain tiettyihin, valittuihin painopisteisiin, toisin kuin Lissabonin strategiassa, jossa suuri määrä painopisteistä ikään kuin ”joutui kadoksiin.”

Siinä missä Clausewitz mieltää painopisteen ikään kuin vastustajan voiman keskuksena, johon isku tulee kohdistaa, EN:n kohdalla painopisteiden määrittely esitetään huomattavasti neutraalimmin. Painopiste näyttäytyy enemmänkin objektiivisena seikkana, jonka havaitseminen ja määrittely voidaan tehdä konsensushengessä ja johon pyrkiminen on suhteellisen rauhallista ja järkevää. Valtion ja hallitusten päämiesten kokouksissa tuskin kuitenkaan vältytään kiistoilta ja väittelyiltä näistä EU:n poliittisista painopisteistä keskusteltaessa, sillä politiikka on kamppailua ja vastakkainasettelua, kuten aiemmin todettiin. Näin ollen EN:n tapauksessa puhe painopisteistä ja niiden määrittelystä ei tuo esiin politiikan konfliktista perusolemusta, eikä siihen sisälly ajatusta selkeästi määriteltävästä vastustajasta, kuten Clausewitzilla. Yhteistä kuitenkin on vaatimus painopisteiden löytämiseen ja niihin liittyvien toimenpiteiden käynnistämiseen.

Edellä tekemäni analyysin perusteella EN:n mieltäminen unionin strategisena toimielimenä näyttää varsin perustellulta. EN voidaan nähdä ikään kuin sotapäällikkönä, jonka vastuulla EU:n kaikenkattavan suunnan ja painopisteiden määrittely on. Varsinainen taktiikka sen sijaan jätetään muiden toimielinten vastuulle. Toisaalta voidaan pohtia, onko EN:llä todellisuudessa mahdollisuutta toimia kompetenttina strategisena toimijana sen käsitellessä niin monenlaisia poliittisia ongelmia. Toisin sanoen: muodostaako EN:n roolin ja tehtävien kaikenkattava määritelmä esteen sen aidolle strategisudelle? Clausewitzilaisittain ajateltuna painopisteitä tulisi olla mahdollisimman vähän, jotta niihin pystytään pureutumaan tehokkaasti ja kunnolla. EN:n vuosien 2010–2013 agenda havainnollistaa kuitenkin sitä, miten monenlaisia aiheita kokouksissa kaiken kaikkiaan käsiteltiin. Toisaalta Van Rompuyn kausien aikana EN:n yksittäisten kokousten agenda on pyritty rajaamaan joihinkin tiettyihin ja tarkkaan valittuihin kysymyksiin, mikä ilmentää EN:n strategisuden korostumista.

On myös syytä huomata, että strategisuden hyväksyminen merkitsee ennen muuta vallansiirtoa jäsenmailta EU:lle EN:n kautta. Näin ollen, strategia -termin käyttö ei ole

ikään kuin objektiivinen tai neutraali asia. Strategia -termillä on sen sijaan keskeinen retorinen merkitys sen suhteen, että vallansiirto näyttäisi helpommalta hyväksyä.

4.2 Herman Van Rompuysta ensimmäinen Eurooppa-neuvoston päätoiminen puheenjohtaja

Vuoden 2009 marraskuussa EU:n valtion ja hallitusten päämiehet nimittivät yksimielisesti belgialaisen Herman Achille Van Rompuyn (s. 31. lokakuuta 1947 Etterbeek, Belgia) EN:n ensimmäiseksi päätoimiseksi puheenjohtajaksi. Hän aloitti tehtävässään Lissabonin sopimuksen tultua voimaan 1.12.2009. Maaliskuussa 2012 hänet valittiin toiselle kaksi ja puoli vuotta kestäväälle kaudelle, joka alkoi kesäkuussa 2012 ja päättyi marraskuun lopussa 2014. (Barber 2010, 55; Dinan 2013, 96.)

Joulukuusta 2008 asti Belgian pääministerinä toiminut, flaamilaisten kristillisdemokraattien konservatiiviseen siipeen kuuluva Van Rompuy, nähtiin Euroopan poliittisen ja byrokraattisen eliitin keskuudessa nokkelana ja syvällisenä poliitikkona sekä hyvin sitoutuneena Euroopan integraation ihanteeseen. Lisäksi Van Rompuyn monikielisyys sekä talouspolitiikan osaaminen olivat hänen valttikorttejaan. Moni oli myös vaikuttanut hänen onnistumisestaan Belgian ranskan- ja flaaminkielisten yhteisöjen välisten jännitteiden rauhoittamisessa. (Van der Kris 2009; Barber 2010, 55.)

Erityisesti se, että Van Rompuy tuli pienestä jäsenmaasta, oli mieluinen asia EU - poliitikkojen mielestä, sillä tämän nähtiin estävän mahdollinen omien intressien ajaminen jäsenmaiden kustannuksella. Lujatahtoisiin isojen jäsenvaltioiden johtajiin verrattuna, hänet nähtiin hyväntahtoisena ja vaatimattomana. Hänen etunaan oli myös se, ettei hän ollut julkisesti profiloitunut joidenkin tiettyjen ulkopoliittisten näkemysten kannattajaksi – Turkin EU -jäsenyyden vastustus oli ainoa tunnettu näkökanta kyseisellä politiikanalalla. Lisäksi Van Rompuyn kokemus EN:n jäsenyydestä Belgian pääministerinä, takasi hänelle tietyn tietopohjan kyseisen instituution luonteesta. Muun muassa näistä syistä hänen nähtiin kykenevän konsensuksen muodostamiseen EN:n jäsenten kesken. Vaikka Van Rompuy nähtiin monessa suhteessa ihanteellisena valintana, hänen heikohko kokemuksensa kansainvälisistä korkean tason tehtävistä aiheutti epäilyksiä tehtävässä onnistumisen suhteen. (Barber 2010, 55–56; Allen & Smith 2010, 206–207; Dinan 2011, 104–105; 107.)

Van Rompuy oli ennen valintaansa melko tuntematon henkilö kansainvälisessä politiikassa. Nimenomaan Van Rompuyta ja hänen poliittista uraansa käsittelevää englanninkielistä akateemista tutkimusta ei ole juurikaan tehty. EU:n johtajuuteen, Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeiseen aikaan sekä EU:n instituutioiden välisiin suhteisiin liittyvissä tutkimuksissa hänen valinnastaan, toiminnastaan sekä suhteistaan muihin johtajiin on kuitenkin tehty tiettyjä huomioita, joita hyödynnän tässä alaluvussa. Van Rompuyn valintaa käsittelevässä osiossa nojaudun lähinnä Tony Barberin kiteyttämään kuvaukseen tilanteesta. Myös Desmond Dinanin näkemykset ovat keskeisesti edustettuina tässä alaluvussa, sillä hän on seurannut läheltä Van Rompuyn toimintaa EN:n puheenjohtajuuden aikana ja julkaissut useita tutkimusartikkeleita, joiden keskiössä ovat muun muassa Van Rompuyn toiminta, asema sekä hänen suhteensa komission puheenjohtaja Barrosoon. Lisäksi Van Rompuyn omat puheet ovat edustettuina tässä luvussa, sillä niiden tarkastelu mahdollistaa hänen toiminnassaan, preferensseissään ja ajattelussaan tapahtuneiden mahdollisten muutosten osoittamisen. Van Rompuyn tuore, englannin kielelläkin julkaistu, *Europe in the Storm* -teos hänen EN:n puheenjohtajana toimimisestaan eurokriisin aikana on keskeisiltä huomioiltaan, sisällöltään ja retoriikaltaan hänen ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden sisältöä mukaileva. Helsingin Sanomien (29.4.2014) haastattelussa Van Rompuy toi esiin kyseisen teoksensa aihepiirejä. Teos käsittelee muun muassa EU-vastaisten voimien nousua, kuten eurokriittisyyttä sekä eurokriisiä ja muita unionin kohtaamia haasteita, esimerkiksi ulkopoliittikan osalta. Näin ollen, kyseisestä teoksesta tuskin saisi puheiden sisältöä enempää irti.

Van Rompuyn henkilökohtaisemmasta taustasta on kuitenkin ollut huomattavasti haastavampaa kerätä tietoa, sillä sitä on olemassa englanninkielisenä varsin vähän. Hänestä ei ole julkaistu elämäkertaa tai vastaavaa kattavaa kuvausta. Lisäksi hänen Belgian politiikassa toimimisensa aikana julkaisemat teokset ovat kirjoitettu lähinnä flaaminkielellä. Näistä syistä johtuen Van Rompuyn poliittista ja akateemista taustaa käsittelevän osion pohjana toimivat yksittäiset uutisartikkelit ja muut julkaisut, jotka tavalla tai toisella valaisevat Van Rompuyn taustaa.

4.2.1 Päätoimisen puheenjohtajuuden idean juuret

Ajatus päätoimisen puheenjohtajan tehtävän luomisesta ei ollut kuitenkaan aivan tuore. Ranskan entisen presidentin, Valéry Giscard d'Estaingin, johtama Eurooppa-valmistelukunta muotoili ehdotuksen Euroopan perustuslaista vuosien 2002–2003 aikana. Tähän sisältyi ajatus päätoimisen puheenjohtajan nimittämisestä EN:lle. Vaikka ajatus tästä tehtävästä oli ollut jo muutaman vuoden ajan ilmoilla, yhteisymmärrystä kokopäiväisen puheenjohtajuuden suhteen oli haastavaa saavuttaa. (Barber 2010, 57.)

Uudistuksen keskeisimmät kannattajat olivat Espanjan pääministeri José María Aznar, Britannian pääministeri Tony Blair sekä Ranskan presidentti Jacques Chirac. Nämä suurten jäsenmaiden johtajat olivat huolissaan siitä, miten uudet pienikokoiset jäsenmaat, kuten Kypros, Latvia tai Malta, pystyisivät tarjoamaan unionille kiertävän puheenjohtajuutensa aikana kyseisen tehtävän edellyttämän dynaamisen otteen. He näkivät myös tarpeellisena, että EU:lla olisi yksi henkilöahmo, joka voisi edustaa unionia kansainvälisesti ja taata tiiviimmän jatkuvuuden EN:n tapaamisesta toiseen. (Barber 2010, 57.)

Päinvastoin pienet jäsenmaat sekä ne, joilla ei ollut erityistä innostusta hallitustenväliseen toimintaan keskittyvästä unionista, olivat huolissaan, että vahva ja päätoiminen puheenjohtajuus rajoittaisi heidän vaikutusvaltaansa. Pienemmät jäsenmaat pelkäsivät, että valta keskittyisi isojen valtioiden haltuun. (Barber 2010, 57.)

Lisäksi komissio vastusti tätä ajatusta siitä syystä, että EN:n päätoiminen puheenjohtajuus saattaisi heikentää komission puheenjohtajan asemaa, jonka on myös tarkoitus toimia unionin ulkosuhteiden kasvona. Komission mukaan kahden puheenjohtajan olemassaolo yhden sijasta tuskin ratkaisee EU -politiikan koherenssin ja ulkoisen edustamisen kysymystä. (Van Oudenaren 2005, 89.)

EU:n instituutioiden uudelleensuunnittelupyrkimys koki loppunsa vuoden 2005 touko- ja kesäkuussa, kun äänestäjät ensin Ranskassa ja tämän jälkeen Hollannissa torjuivat sopimusehdotuksen Euroopan perustuslaista. Vaikka ei-äänillä tuskin oli mitään tekemistä päätoimisen puheenjohtajuuden suhteen, torjuminen johti kuitenkin sopimuksen hylkäämiseen ja korvaamiseen uudella dokumentilla, myöhemmin voimaanastuneella Lissabonin sopimuksella. (Barber 2010, 58.)

4.2.2 Viimeisten kuukausien tapahtumat ennen Van Rompuyn nimittämistä ensimmäiselle kaudelleen

Van Rompuyn nimitys oli kohokohta kuusi kuukautta kestäneelle siirtymäkaudelle, jonka aikana EU uudisti instituutioitaan toimittamalla parlamenttivaalit, valitsemalla komission puheenjohtajan seuraaville vuosille sekä omaksumalla Lissabonin sopimuksen institutionaaliset muutokset. Lisäksi uuden komission koostumus kartoitettiin vuoden viimeisten kuukausien aikana. Kaikki edellä mainitut tekijät vaikuttivat omalta osaltaan siihen, että Van Rompuy valittiin EN:n johtoon. (Barber 2010, 56.)

4-7. kesäkuuta 2009 käydyt parlamenttivaalit toivat vakuuttavan voiton keskustaoikeistopuolueille kuudessa suurimmassa EU -maassa – Britanniassa, Ranskassa, Saksassa, Italiassa, Puolassa ja Espanjassa – ja varmistivat keskustaoikeiston (EPP) säilymisen isoimpana puolueena uudessa kokoonpanossa. Sen lisäksi, että tämä voitto varmisti Barroson uudelleenvalinnan komission puheenjohtajaksi, se myös lisäsi toiveikkuutta EPP:n keskuudessa siitä, että joku kokenut EPP:n edustaja saisi päätoimisen puheenjohtajan tehtävän. (Barber 2010, 59.)

Pysyvän puheenjohtajan tehtävän varmistaminen EPP:lle ei ollut kuitenkaan mikään itsestäänselvyys. Aluksi kyseistä tehtävää ei ollut vielä edes olemassa, sillä Lissabonin sopimus ei ollut saanut kaikkien jäsenmaiden hyväksyntää. Kaikki oli kiinni Irlannissa lokakuussa pidettävän kansanäänestyksen lopputuloksesta sekä Tšekin tasavallan presidentin, Václav Klausin, näkemyksistä. Klaus ei kannattanut sopimusta, mutta hänen allekirjoituksensa vaadittiin Tšekin ratifointiprosessin loppuunsaattamiseksi. (Barber 2010, 59.)

EPP:lle aiheutti vaikeuksia myös se, että Britannian hallitus kannatti innokkaasti Blairia, eli keskustavasemmiston ehdokasta. Britit olivat vakuuttuneita, että Nicolas Sarkozy sekä useat muut kansalliset johtajat, etenkin Irlannissa sekä Keski- ja Itä-Euroopassa, suhtautuisivat Blairin ehdokkuuteen myönteisesti. Lopulta EPP:llä ei ollut omaa ykköskandidaattiaan. Monia nimiä, kuten Luxemburgin Jean-Claude Juncker, Hollannin Jan Peter Balkenende ja Itävallan Wolfgang Schüssel, nostettiin esiin, mutta kukaan näistä ei varsinaisesti erottunut joukosta. (Barber 2010, 60; Allen & Smith 2010, 206.)

Klausin allekirjoitettua sopimuksen marraskuussa, EU:n jäsenvaltioiden päämiehet alkoivat pohtia Ruotsin pääministeri Fredrik Reinfeldtin johdolla, kenestä tulisi

ensimmäinen päätoiminen EN:n puheenjohtaja. Jo ennen kuin EU:n puheenjohtajamaa Ruotsin pääministeri alkoi suunnitella muiden johtajien kanssa kyseistä nimittämistä, Blairin mahdollisuudet tämän tehtävän saamisen suhteen olivat heikentyneet. Joillakin eurooppalaisilla johtajilla oli huonoja muistoja Blairin yhteistyöstä George W. Bushin kanssa Irakiin tunkeutumisessa. Tämä tapaus oli jakanut EU:n kahtia juuri sellaisessa tilanteessa, kun se yritti muodostaa yhteistä ääntä ulkopolitiikassa. Toinen tekijä tässä Blairin suosion heikentymisessä oli se, että Britannia oli poissulkenut itsensä EU:n keskeisistä projekteista, kuten rahaliitosta sekä Schengen -sopimuksesta. (Barber 2010, 60.)

Belgian, Luxemburgin ja Hollannin hallitukset toimittivat lokakuun alussa raportin muille jäsenvaltioille, joka määritteli sen, että EN:n päätoimisen puheenjohtajan tulisi olla henkilö, joka on osoittanut sitoutumisensa eurooppalaiseen projektiin ja jolle on kehittynyt globaali visio unionin politiikasta. Lisäksi hänen toivottiin kuuntelevan jäsenvaltioita ja instituutioita sekä ymmärtävän instituutioiden välisen tasapainon, yhteisömenetelmän mukaisesti. Oli selvää, ettei Blair istunut tähän Benelux -maiden laatimaan kuvaukseen. (Barber 2010, 60–61.)

Monet EU:n jäsenvaltioiden johtajat näkivät, että tehtävä piti antaa mieluummin pienen tai keskikokoisen jäsenvaltion politiikolle, sen sijaan, että se annettaisiin esimerkiksi Britannian, Ranskan tai Saksan kokoisille isoille valtioille. Huomattava osa johtajista ei nähnyt hyvänä sitä, että joku karismaattinen ja itsenäinen henkilö, kuten Blair, saisi tehtävän. Tehtävä haluttiin tarjota matalamman profiilin omaavalle, konsensusta rakentavalle henkilölle. Maailmalla tunnettuna henkilönä Blair olisi saattanut jättää varjoonsa monet jäsenvaltioiden johtajat ja jopa komission puheenjohtajan sekä korkean edustajan. Näin ollen, hänen valintansa olisi saattanut muuttaa paljonkin EU:n institutionaalista tasapainoa. (Barber 2010, 61.)

Blairin kohtalo sinetöitiin lokakuun lopussa, kun Sarkozy ja Merkel, jotka olivat sopineet seisovansa saman kandidaatin takana, keskustelivat Van Rompuy'n puheenjohtajaominaisuuksista. Sarkozy'n mukaan Van Rompuy oli ihanteellinen kandidaatti konsensuksen tuomiseen jakautuneiden EU -maiden välille (Waterfield 2009). Van Rompuy'n saatua tiedon ehdokkuudestaan, hän ilmoitti olevansa valmiina tehtävään. Hänen valmiuteensa vaikutti se, että hän suhtautui varsin kunnianhimoisesti korkean viran saamiseen. Hän on myöhemmin todennut, ettei yksinkertaisesti voinut kieltäytyä 26 muun

jäsenvaltion hänelle asettamasta tarjouksesta (Erlanger & Castle 2010). 29. lokakuuta, muutamaa tuntia ennen EN:n huippukokouksen alkua Brysselissä, sosialistipuolueiden johtajat Manner-Euroopassa toivat kotiin uutisen Blairin ehdokkuuden kaatumisesta, ilmoittamalla Britannian pääministeri Gordon Brownille, että he olivat tehneet EPP:n kanssa sopimuksen. Tämän mukaan keskustaoikeistojohtajasta tulisi päätoiminen EN:n puheenjohtaja ja keskustavasemmistopoliitikosta tulisi puolestaan korkea edustaja. Van Rompuyn edustaessa pientä jäsenmaata, korkea edustaja valittiin isosta jäsenmaasta. (Barber 2010, 61; Dinan 2011, 105; 111.)

Vaikka Van Rompuyn puheenjohtajuuden alkutaipaleen eräänä haasteena voidaan nähdä Merkelin ja Sarkozyn muodostaman ”liiton” vahvuus ja dominanssi EN:ssä, Van Rompuy on kuitenkin valintansa heille velkaa. Sarkozy ja Merkel käytännössä estivät Luxemburgin pääministeri Junckerin virkaan nimittämisen. Juncker oli monien muiden valtionjohtajien mielestä sopiva kandidaatti. Juncker onkin ollut tämän vuoksi poikkeuksellisen kriittinen Merkeliä, Sarkozyä ja Van Rompuyta kohtaan. Dinanin (2011, 107) mukaan hän on kritisoinut Van Rompuyta muun muassa passiivisuudesta EN:n puheenjohtajuuden hoitamisessa. Tämä Sarkozy-Merkel -liittouma ja sen vaikutus Van Rompuyn valintaan sekä toimintaan ilmentävät Machiavellin (1984, 42) kuvaamaa tilannetta, jossa ”ylimystön avustamana kohonneen ruhtinaan” ympärillä on ”monia mahtimiehiä, jotka katsovat olevansa hänen vertaisiaan ja joita hän siksi ei voi käskää eikä kohdella mielensä mukaan”.

4.2.3 Van Rompuyn tausta: vaatimaton sovittelija vai ovela poliitikko?

Van Rompuyn lapsuus ei ollut aivan tyypillinen. Hän vietti paljon aikaa Kongossa, sillä hänen isänsä Vic Van Rompuy, sittemmin taloustieteen professori, toimi opettajana siellä. Van Rompuy oli myös hyvin nuoresta pitäen kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista ja sanomalehtien lukeminen oli osa hänen arkeaan aina kymmenvuotiaasta lähtien. Tämän vuoksi hän onkin todennut ”syntyneensä politiikkaan”. Myös harras katolilaisuus on ollut keskeinen osa Van Rompuyn elämää lapsuudesta saakka. Hän on todennut, että menetti uskonsa jumalaan 12-vuotiaana, ja tunnusti jopa papille, ettei uskonut enää hänen sanaansa, mutta tuli uudelleen uskoon aikuisiällä. Tästä uudelleen uskoon tulemisesta hän on sanonut, että hän ”rakastui, ja se on elinikäinen rakkaustarina”. Van Rompuy on todennut pohtineensa paljon uskonmenettämisen taustalla vaikuttaneita syitä, mutta on

tullut johtopäätökseen, ettei usko ole ”rationaalisten argumenttien kysymys”. Uskonto on Van Rompuyille vielä nykypäivänäkin tärkeä tekijä, ja hän ottaa säännöllisesti aikaa retriiteille. (Erlanger & Castle 2010; Riegert 2014.)

Van Rompuyn innostus yhteiskunnallisia asioita kohtaan sekä kiinnostus poliittisiin teemoihin on tulosta koko hänen perheensä vahvasta politiikalle omistautumisesta. Van Rompuyn lisäksi myös hänen perheenjäsenensä ovat nykypäivänä hyvin edustettuina Belgian politiikassa. Veli Eric kuuluu flaamilaisiin kristillisdemokraatteihin ja sisko Christine on puolestaan Belgian työväenpuolueen jäsen. Myös hänen poikansa Peter on flaamilaisten kristillisdemokraattien jäsen. Van Rompuyn vaimo Geertrui Windels toimii puolestaan apulaiskaupunginjohtajana Sint-Genesius-Roden kunnassa. (Eurooppatiedotus; BBC 20.11.2009; Van der Kris 2009; EurActiv 2013.)

Koulutukselliselta ja ammatilliselta taustaltaan Van Rompuy on taloustieteilijä. Hän kävi lukiota Sint-Jan Berchmanscollegessa, joka on Brysselissä sijaitseva jesuiittakoulu (James 2009), minkä jälkeen hän suoritti filosofian kandidaatin (1968) ja taloustieteiden maisterin (1971) tutkinnon Leuvenin katolisessa yliopistossa (Eurooppa-neuvosto). Ennen siirtymistään täysipäiväisesti politiikan kentälle hän työskenteli Belgian keskuspankissa ekonomistina vuosina 1972–1975 (BBC 20.11.2009).

Van Rompuyn poliittinen ura alkoi hänen toimiessaan puolueensa nuorisojärjestön varapuheenjohtajana vuosina 1973–1977, minkä jälkeen hän toimi useissa tehtävissä puolueessaan. Vaikka nykypäivänä Van Rompuy pyrkii pitämään uskonnon ja politiikan erillään, 1980-luvun puolivälissä hän oli erityisen aktiivinen järjestössä ja kirjoitti kirjoja ja artikkeleita muun muassa perinteisten arvojen tärkeydestä, uskonnon roolista sekä Euroopan kristillisistä juurista ja niiden varjelemisesta. Belgian politiikan epädemokraattinen ja moraaliton luonne kuitenkin inhottivat häntä. Hän on myöntänyt olleensa nuorena varsin kiihkomielinen tasavallan kannattaja ja halunneen Belgian monarkian kumoutuvan, vaikka sittemmin hänen suhteensa kuninkaisiin on ollut läheinen. Hän myös ilmaisi tuohon aikaan haluavansa Belgian presidentiksi. Huolimatta siitä, että Belgian politiikan piirteet saivat Van Rompuyn harkitsemaan jopa politiikan jättämistä, hän päätti jatkaa poliittista uraansa. Lopettaminen ei olisi sopinut Van Rompuyn maailmankuvaan, jonka tärkeänä pääperiaatteena hän on sanonut olevan ”rustige vastheid” eli hiljainen määrätietoisuus. Jatkamispäätös kannatti, sillä myöhemmin hän päätyi moniin merkittäviin tehtäviin Belgian poliittisessa johdossa. Vaikka Van Rompuyn tehtäviä

Belgian politiikassa voidaan pitää varsin hienoina saavutuksina, hän vakuuttaa, ettei hän oikeastaan edes halunnut suurinta osaa niistä, sillä niiden saaminen kytkeytyi usein tiettyihin väistämättömiin poliittisiin haasteisiin. (Eurooppa-neuvosto; Beliën 2009; Van der Kris 2009; Erlanger & Castle 2010.)

Van Rompuy pääsi 1980-luvun lopussa tärkeisiin poliittisiin tehtäviin. Vuosi 1988 oli merkittävä, sillä tuolloin hänet valittiin sekä puolueensa edustajaksi Belgian parlamentin ylähuoneeseen että puolueensa puheenjohtajaksi. Vuoden 1988 aikana hän toimi myös muutaman kuukauden ajan talousasioista ja pk-yritysten asioista vastaavana valtiosihteerinä. (Eurooppa-neuvosto; Beliën 2009.)

Vuonna 1993 hän jätti puolueensa puheenjohtajuuden ja siirtyi varapääministeriksi ja talousarviosta vastaavaksi ministeriksi. Näitä tehtäviä hän hoiti vuoteen 1999 saakka. Vuonna 1994 hän oli lähellä päätyä pääministeriksi, mutta tilanne ei kuitenkaan kehittynyt tähän suuntaan. Van Rompuy sanoo olleensa helpottunut tästä, koska ei olisi omien sanojensa mukaan ollut siinä tilanteessa valmis kyseiseen tehtävään. (Erlanger & Castle 2010.) Van Rompuyn talousministerikauden aikana Belgian velkataakka pieneni ja perusta euron käyttöönotolle vahvistui (Van der Kris 2009). Hänen puolueensa hävittyä vaalit vuonna 1999, Van Rompuy toimi edustajana parlamentin alahuoneessa (Eurooppa-neuvosto).

Vuonna 2004 hän sai valtioministerin tittelin ja vuodesta 2007 vuoteen 2008 asti hän toimi parlamentin alahuoneen puhemiehenä. Hän toimi edelleen aktiivisena kirjoittajana ja julkaisi useita teoksia. Lähinnä flaaminkielellä kirjoitettujen teosten tematiikka oli varsin laaja-alaista, kattaen uskonnollisia, sosiaalisia ja poliittisia aiheita. Poliittisen uransa alkuajoista poiketen, hän ei enää keskittynyt ”hyvyyden puolustamiseen”, vaan korosti ”vähemmän huonon vaihtoehdon” merkitystä politiikassa, mikä viestii tietynlaisen realismin esiin noususta hänen ajattelussaan. Tämän lisäksi hän alkoi kirjoittaa haikuja, eli lyhyitä japanilaisia runoja, joita hän on myöhemmin esittänyt myös poliittisissa tapaamisissaan (BBC 20.11.2009). Ystävystyminen Flanderin haikujen isänä tunnetun Bart Mesottenin kanssa toimi Van Rompuyn inspiraationlähteenä. Van Rompuy sai Mesottenilta kirjoja ja ihastui näiden haikuihin. Mesottenin rohkaisemana hän alkoi kirjoittaa omia haikujaan, joita julkaistiin belgialaisissa sanomalehdissä. Tähän päivään mennessä kaksi haikukokoelmaa julkaissut Van Rompuy on todennut, että haikujen

kirjoittaminen teki hänestä paremman poliitikon. (Eurooppa-neuvosto; Beliën 2009; Mulvey 2010; Walker 2010; Helsingin Sanomat 4.10.2013; Helsingin Sanomat 29.4.2014.)

Syksyllä 2007 kuningas nimitti Van Rompuy'n hallitustunnustelijaksi ja -sovittelijaksi. Kesäkuussa alkaneen hallituskriisin takia Belgian poliittinen ilmapiiri oli vaikea. Kyseinen kriisi johtui siitä, että hallituksen kokoaminen flaamin- ja ranskankielisten poliitikkojen kesken ei näyttänyt onnistuvan. Taustalla vaikuttivat näiden kahden kansanosan pitkälle historiaan ulottuvat ja toisistaan selkeästi eroavat ominaispiirteet, niin kulttuurin, identiteetin kuin politiikan osalta, jotka ovat johtaneet moniin kiistoihin Belgian poliittisessa historiassa. (Eurooppa-neuvosto; Beliën 2009; Pöhl 2011.)

Vuoden 2007 hallituskriisissä erimielisyydet kiteytyivät erityisesti Bryssel-Halle-Vilvoorden (BHV) hallinto- ja äänestysaluetta koskevassa debatissa. BHV:n alue eroaa muista Belgian alueista siten, että se ei noudata kielirajoja Brysselin ollessa kaksikielinen alue ja Hallen sekä Vilvoorden ollessa hollanninkielisiä. Flaaminkielisten kuntien ranskankieliset asukkaat voivat äänestää ranskankielisiä puolueita. Sen sijaan ranskankielisissä kunnissa asuvat flaaminkieliset eivät voi äänestää flaaminkielisiä puolueita. Flaaminkieliset poliitikot, mukaan lukien Van Rompuy, pitivät tätä perustuslain vastaisena ja vaativat alueen hajottamista, mutta ranskankieliset eivät tähän suostuneet. Flaaminkieliset kristillisdemokraatit luovuttivat, peruivat äänestäjilleen antaman lupauksensa BHV:n alueen hajottamisesta ja suostuivat liittymään ranskankielisestä enemmistöstä koostuvaan hallitukseen BHV -alueen entisellään pysymisestä huolimatta. (Beliën 2009.)

Edustajainhuoneen puhemiehenä toimiessaan Van Rompuy pyrki estämään flaaminkielisiä poliitikkoja äänestämästä kyseisen alueen hajottamisesta. Hän siis halusi säilyttää tilanteen entisellään, vaikka oli aiemmin puolueensa mukana alleviivannut alueen hajottamisen mahdollisuutta. Beliënin (2009) mukaan Van Rompuy teki erilaisia ”temppeja” estääkseen äänestyksen aiheesta. Beliën kertoo, että tämä jopa vaihdatti täysistuntosalin lukot, jottei parlamentti pääsisi kokoontumaan äänestääkseen asiasta. Waterfieldin (2009) mukaan oppositio kutsui tätä toimintaa *coup d'état* -taktiikaksi. Beliën kertoo myös toisesta tapahtumasta, jossa Van Rompuy ei ilmaantunut viikkoon toimistoonsa, jottei hänen tarvinnut avata kirjettä, jossa häntä vaadittiin ottamaan kyseinen asia käsittelyyn. Waterfieldin mukaan nämä tapaukset osoittavat, että EN:n johtajaksi valitun Van Rompuy'n harmittoman persoonan takana on todellisuudessa terävä ja säälimätön

poliittinen toimija, joka ei epäröi käyttää likaisia keinoja vastustajiensa nujertamiseksi. Näin ollen Van Rompuy näyttäytyy Machiavellin (1984, 60) ruhtinaalle osoittaman periaatteen noudattajana, jonka mukaan oikein tekevä ihminen ”jää väärintekijöiden sankassa joukossa väkisinkin tappiolle”, joten säilyttääkseen asemansa ruhtinaan ”täytyy opetella tekemään vääryyttä ja käyttämään sitten tätä taitoaan tarpeen mukaan”.

Vuoden 2008 joulukuussa Belgian pääministeri Yves Letermen johtaman hallituksen kaaduttua Fortis -pankkiin liittyvän skandaalin johdosta, Van Rompuy siirtyi puhemiehen tehtävästä pääministeriksi (Jones 2008). Hänen johtama hallitus aloitti toimintansa joulukuun lopussa (Eurooppa-neuvosto). Belgian politiikan ailahtelevaisuutta kuvaa se seikka, että Van Rompuy oli jo kolmas pääministeri alle kahden vuoden sisällä (Brack & Dandoy). Tätä tehtävää hän hoiti vuoden 2009 marraskuuhun saakka, kunnes EU:n johtotehtävät kutsuivat ja Van Rompuyn hallituksessa ulkoministerinä toiminut Leterme palasi takaisin Belgian hallituksen johtoon (Yle 25.11.2009). Belgian ranskankieliset poliitikot olivat luonnollisesti erittäin harmissaan Van Rompuyn siirtyessä EU -tehtäviin (Van der Kris 2009).

Van Rompuyn oma tulkinta hänen merkityksestään ja asemastaan Belgian halluskriisin aikana on kaikkea muuta kuin vaatimaton. Hän on kuvannut rooliaan kyseisen kriisin kannalta erittäin tärkeäksi ja todennut, että hän koki olleensa ainoa henkilö, jolla oli kyvykkyyttä ratkaisun etsimiseen. Van Rompuy on sanonut tähän kriisiin viitaten, että ”on olemassa hetkiä, joina olet korvaamaton ja toisia, joina voit kuolla ja tulla korvatuksi seuraavana päivänä”. Hän siis liitti itsensä ilmiselvästi tähän ensimmäiseksi mainittuun kategoriaan. Hän on lisäksi kehumus olevansa ”pyhimys Belgiassa nykypäivänä”. (Erlanger & Castle 2010.)

Van Rompuy onnistui näiden 11:sta pääministerikuukautensa aikana lykkäämään BHV -kysymykseen liittyviä parlamenttiäänestyksiä (Beliënin 2009). Huolimatta hänen saamastaan arvostuksesta Belgian kansanosien välisen kiistan rauhoittajana, hän ei ole kuitenkaan vienyt maataan lähemmäs lopullista ratkaisua, sillä hän ”rauhotti tilanteen” silkalla puhumattomuudella (Van der Kris 2009). Hän ei siis yksinkertaisesti nostanut keskustelunaiheeksi kansanosia jakavia isoja ja tärkeitä kysymyksiä, joiden esiin nostaminen olisi ollut ainoa keino aidon ratkaisun löytämisessä. Nähtävästi nämä kysymykset nousivat agendalle hänen jätettyään Belgian politiikan, sillä neljä kuukautta sen jälkeen, kun Van Rompuy lähti EU -tehtäviin, Belgian hallitus kaatui ja hänen

puolueensa kärsi pahasti. Belgia on ajautunut kriisistä toiseen ja vakaan hallituksen aikaansaaminen on ollut haastavaa. Van Rompuy on todennut, että vaikka hän onkin harmissaan Belgian politiikan jättämisestä ja siellä ilmenneistä haasteista, hän ei kuitenkaan koe syyllisyyttä lähtönsä takia. (Erlanger & Castle 2010.)

Vaikka Van Rompuy (19.11.2009) on todennut, että hänen poliittista uraansa ”on leimannut pyrkimys yhteisymmärrykseen ja kunnioitukseen sekä vastustajia että kumppaneita kohtaan”, hänen toimintansa Belgian politiikassa ei tue tätä kuvaa. Kuten edellä tehdyn kuvauksen perusteella voidaan todeta, Van Rompuyhin liitetyt odotukset EU:n tasolta sekä hänen oma tulkintansa toimintansa osalta ovat ristiriitaisia hänen Belgian politiikassa tekemiensä asioiden kanssa. Van Rompuy näyttää todella sisäistäneen Machiavellin (1984, 67) ajatuksen siitä, että ”ruhtinaalle on siis hyödyksi näytellä armeliasta, uskollista, lempeää, vilpittömää ja hurskasta, mutta hänen tulee olla siinä määrin itsensä herra, että hän tarpeen tullen voi ja osaa menetellä myös päinvastoin”. Häikäilemätön, keinoja kaihtamaton ja ovela poliitikko Van Rompuy on representoitu EU -johtajien kannanotoissa ihanteellisin sanankääntein. Hänestä on luotu kuva vilpittömänä, konsensushakuisena ja rationaalisen poliitikkona, ja tätä kuvaa hän on pyrkinyt uusintamaan myös poliittisissa puheissaan, kuten tämä tutkimuksen myöhemmissä osissa käy selväksi. On myös varsin ilmeistä, että Van Rompuyn toiminta maansa kiistojen ”ratkaisijana” on perustunut tiettyjen teemojen poistamiseen agendalta. Näin ollen, kuva vaatimattomasta ja neutraalista sovittelijasta peittää alleen sellaisen vallankäyttötaktiikan, jossa tiettyjä teemoja pyritään kaikin keinoin estää politisoitumasta.

Van Rompuy on ilmoittanut päättävänsä poliittisen uransa, kun hänen nykyinen kautensa EN:n johdossa päättyy vuoden 2014 lopussa. Hän on todennut, ettei aio asettua ehdolle seuraavissa Belgian parlamenttivaaleissa. Van Rompuy on ilmoittanut, että vuosi 2014 on hänen poliittisen uransa loppu. Tämä tarkoittaa Van Rompuyn mukaan sitä, että hän ”riisuu solmionsa ja pukee nahkatakkin päällensä sekä viettää paljon aikaa lastenlastensa kanssa”, joita hänen ja Geertruin neljällä lapsella on yhteensä neljä kappaletta. Van Rompuy on myös ironisesti ja vaatimattomasti todennut, ettei tule julkaisemaan kolmatta runokokoelmaa, sillä tähän ei todennäköisesti kiinnitettäisi huomiota hänen eläkkeelle jäämisensä jälkeen. (Helsingin Sanomat 18.3.2013; Nojima 2013; Riegert 2014.)

4.2.4 Van Rompuyn ensimmäisen kauden linja: sopimususkollisuutta ja johtajien liehittelyä

Van Rompuyn vastauspuhe hänen nimittämiseensä EN:n puheenjohtajaksi 19. marraskuuta 2009 havainnollistaa hänen tavoitteitaan, pyrkimyksiään ja odotuksiaan puheenjohtajuutensa hoitamisen suhteen. Kyseinen puhe sisältää paljon odotuksia EU:n uuden institutionaalisen systeemin osalta, ja se ilmentää Van Rompuyn ilmiselvää tarvetta itsensä representoimiseen Lissabonin sopimuksen mukaisesti toimivana rationaalisena poliitikkona. Vaikka hän selvästi pyrki muotoilemaan puheessaan oman toimintansa ideaalit EU -sopimusten mukaisiksi, puheen rivien välistä, ja välillä jopa kirjaimellisestikin, hänen oma agendansa tehtäviensä hoitamisen osalta sekä instituutionsa merkityksen suhteen tulee esiin.

Van Rompuy (19.11.2009) totesi kyseisessä puheessaan, ettei ole tietoisesti pyrkinyt puheenjohtajan tehtävään, eikä hän omien sanojensa mukaan ole tehnyt mitään sen saamisen eteen, mutta hän vakuutti ottavansa sen päättäväisenä vastaan. Tällä tavoin hän halusi todennäköisesti viestittää, ettei ole mikään pyrkyri ja että hän ei ikään kuin kamppailut kenenkään kanssa tehtävän saamisen suhteen. Näin ollen, hän pyrki esittämään valintansa asiana, johon ei liittynyt eri toimijoiden välisiä vastakkainasetteluja. Lisäksi hän totesi, että hänen tarkoituksenaan on kehittää EN:n toimintaa pitkällä aikavälillä, eli taata instituution jatkuvuus, kuten EU -sopimukset määrää. Hän myös korosti, että koska hänen instituutionsa ei pelaa nollasummapelejä, kaikkien intressit voidaan ottaa huomioon, eikä yksikään maa ole häviöjä, vaan kaikki maat voivat olla voittajia EN:n neuvotteluissa. Tämän tematiikan tarkoituksena on piilottaa kyseisen instituution poliittinen olemus niin sanotun konsensusharhan taakse sekä korostaa sitä, ettei tämän toimielimen valta tule keskittymään ja että jokainen sen jäsenistä saa oman osansa vallasta.

Lisäksi Van Rompuy totesi kyseisessä puheessaan omasta roolistaan ja sen puitteista, että ”profiileja voi olla vain yksi: puheenjohtajan tehtävä on ylläpitää vuoropuhelua, yhtenäisyyttä ja toimintaa”. Hän on tätä puhettaan mukailleen todennut myös eräässä haastattelussaan (Erlanger & Castle 2010), että ”mikäli haluat olla Euroopan presidentti korkealla profiililla, tulet välittömästi olemaan konfliktissa muiden eurooppalaisten instituutioiden ja jäsenvaltioiden kanssa”. Hänen mukaansa EN:n puheenjohtajuudessa on kyse siitä, että siinä yhdistyvät yhtäältä ”johtajuus” ja toisaalta ”tilan antaminen muiden rooleille.” Tämän tyyppinen retoriikka antaa Van Rompuysta sellaisen kuvan, ettei hänen

tarkoituksenaan ole sooloilla tai asettua kenenkään yläpuolelle tai ketään vastaan, mikä niin ikään mukailee hänen tehtävänsä virallista määritelmää. Nimittämisensä vastauspuheessa hän lisäksi korosti, että aikoo jatkaa samanlaista poliittisen ”yhteisymmärryksen” ja ”kunnioituksen” linjaa, kuin kotimaansa politiikassa toimiessaan.

Hän myös kuvaili tässä puheessaan perussopimuksen hänelle määrittämää vastuuta ”aivan erityiseksi”. Ulkoasioissa hän sanoi edustavansa unionia ”omalla tasollaan ja ominaisuudessaan”, aivan kuten virallinen määritelmä kuuluu. Hän vakuutti aikovansa olla mukana EU:n kumppaneiden kanssa pidettävissä huippukokouksissa sekä tuoda esiin kantoja, joita EN on hyväksynyt. Hän myös korosti, että ”näin varmistetaan voimakkaampi institutionaalinen läsnäolo, mikä edistää asemaamme maailmassa, turvallisuuttamme ja vaurauttamme”. Van Rompuy esitti siis itsensä sekä instituutionsa ensiarvoisen tärkeänä unionin maailmanpoliittisen aseman osalta, mikä on ristiriidassa hänen vaatimattomuuspyrkimystensä kanssa.

Tästä huolimatta hän kuitenkin totesi puheessaan korkean edustajan olevan kaikkein tärkein toimija unionin ulkoasioissa sekä vakuutti, että korkea edustaja ”voi kaikissa tilanteissa luottaa tukeeni ja neuvoihini”. Näin hän ilmaisi sen, että unionin ulkosuhteiden tärkeimmän toimijan on siis toimittava Van Rompuyn ja hänen edustamansa instituution neuvojen mukaisesti. Hän lisäksi totesi odottavansa ”komission puheenjohtajan ottavan vastaavan roolin aloilla, jotka eivät kuulu yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan piiriin”. Tällä hän korostaa hänen oman ja komission puheenjohtajan välisten toimintakenttien erillisyyttä.

Rooliinsa liittyen, Van Rompuy analysoi parlamentille pitämässään puheessaan (24.2.2010) hänen ”presidenttiyttä” ja korosti, ettei näe rooliaan autonomisen presidentin tapaisena voimakkaana toimeenpanijana. Tästä huolimatta hän määritteli oman roolinsa jälleen erittäin merkittäväksi niin EN:n kuin EU:n kannalta, mikä on ristiriidassa Van Rompuyn näennäisen vaatimattomuuden kanssa. Pysyvän puheenjohtajuuden ideana on hänen mukaansa yhteisymmärryksen edistäminen EU:n suunnanmäärittämisessä. Hän totesi, että puheenjohtajan on pyrittävä löytämään vastauksia isoihin kysymyksiin, kuten siihen, mihin EU on menossa; kuinka se toimii naapureidensa kanssa; ketkä ovat EU:n tärkeimpiä strategisia kumppaneita maailmassa; tai missä unioni haluaa olla kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden päästä. Kun ottaa huomioon näiden kysymysten keskeisyyden ja painavuuden unionin kannalta, käy varsin ilmeiseksi, että Van Rompuy määrittää oman

roolinsa presidentiaaliseksi. Tämän tyyppiset isot linjavedot ovat juurikin presidentinvaltaisten järjestelmien presidenttien valta-alaa. Lisäksi tässä Van Rompuyn määritelmässä on clausewitzilaisen strategisen sotapäällikön elementtejä: hän hallitsee isoja kokonaisuuksia ja etsii vastauksia isoihin kysymyksiin sekä pyrkii pitämään samaan aikaan rationaalista ja matalaa profiilia, ilman suurempia intohimon purkauksia. Tähän tematiikkaan liittyen, Van Rompuyn toiminnan ymmärtämisen kannalta havainnollistavaa on hänen maanmiehensä ja poliitikon Louis Tobbackin näkemys Van Rompuysta. Tobbackin mukaan Van Rompuyn päästyä vaatimattoman asenteensa ansiosta huipputehtäviin, hän alkaa "laajentamaan valta-alueitaan." (Erlanger & Castle 2010.)

Van Rompuyn henkilökohtaista agenda erityisesti instituutioiden osalta kuvastaa hänen vuoden 2009 vastauspuheensa rivien väliin sisältyvä ajatus EN:n valta-aseman säilyttämisestä eli status quo -tilanteen ylläpitämisestä. Tämä siitäkkin huolimatta, että hän yrittää näennäisesti korostaa insitutionaalisen tasapainon ideaalia. Hän totesi nimittämisensä vastauspuheessa, että "Lissabonin sopimuksen tuskaisen taipaleen jälkeen olen sitä mieltä, että 1. päivästä joulukuuta käyttöön otettava uusi toimielinjärjestelmä ja uudet säännöt ovat voimassa vielä pitkään, jopa hyvinkin kauan". Eli hän halusi esittää kyseisen sopimuksen aikaansaamiseen liittyvän vaivannäön niin merkittävänä, että sopimuksen mukaisessa asetelmassa pysyminen on järkevää ja toisaalta tästä poikkeaminen olisi järjetöntä. Hän myös jatkoi, että "institutionaalinen keskustelu on päättynyt pitkäksi aikaa". Näin ollen, Van Rompuy alleviivasi rivien välistä, että EN:n vahvistuminen on pysyvä olotila, eikä tästä ole syytä enää keskustella. Tämä keskustelun lopettaminen oli hänen taktiikkansa myös Belgian hallituskriisin "hoitamisessa".

Samaisessa vastauspuheessa hän myös totesi aikovansa kuulla tiiviisti komission puheenjohtajaa, EP:n puhemiestä sekä EU:n puheenjohtajamaata toimielinten optimaalisen toiminnan aikaansaamiseksi. Näiden lupauksen toteuttamiseksi, Van Rompuyn ehdotuksesta hän ja Barroso alkoivat pitää viikkotapaamisia, aivan kuten EN:n työjärjestyksessä painotetaan. Hän totesi puheessaan, että "kaikkien kolmen puheenjohtajan on pyrittävä hyviin tuloksiin" ja että "niihin päästään vain neuvottelemalla, jolloin jännitteet voidaan kanavoida oikealla tavalla ja saada aikaan tuloksia". Hän siis myönsi, että näillä toimijoilla voi olla jännitteitä, mutta tuloshakuisuuteen keskittyvällä neuvottelulla nämä pystytään ikään kuin ylittämään. Lisäksi hän ilmaisi näiden toimijoiden jakavan kollektiivisen tahdon, mikä on olemassa ikään kuin valmiina heidän neuvotellessaan keskenään. Tämä jaettu poliittinen tahto on hänen mukaansa "välttämätön

osoitus aidosta yhteisvastuusta”, eli hän käyttää moralisoivaa retoriikkaa niin sanotun yhteisen suunnan määrittämisessä.

Van Rompuy pyrki heti ensimmäisen puheenjohtajakautensa aikana tekemään selväksi, että hän on aktiivisesti tekemisissä EP:n kanssa ja antoi ymmärtää olevansa EU:n parlamentaarisen kehityksen kannattaja. Helmikuussa EP:lle pitämässään puheessa (24.2.2010) hän korosti, että EN tulee todennäköisesti pitämään paljon kokouksia tulevaisuudessa, joten hän tulee raportoimaan usein instituutionsa toiminnasta EP:lle. Hän myös totesi vitsikkäästi, että parlamentti tulee pian kyllästymään hänen näkemiseensä. Van Rompuy halusi siis ainakin puheidensa tasolla korostaa riippuvuussuhdettaan EP:n kanssa ja jopa EP:n tietynlaista kontrollia EN:n suhteen, samaan aikaan, kun hän rivien välistä peräänkuulutti hänen sekä johtamansa instituution erillisyyttä EP:stä. Hän totesi, ettei hänen rooliaan tulisi sekoittaa komission puheenjohtajaan, jonka tehtävänä on johtaa toimenpanoelintä, joka on EP:n valitsema ja sille vastuussa oleva. Van Rompuy myös korosti, että komissio toteuttaa laki- ja budjettialoitteita, eikä hän. Tämä lausunto vaikuttaa hieman kyseenalaiselta, kun otetaan huomioon EN:n kasvanut ”toimeenpanijan” rooli unionissa. Kyseisellä lausunnolla hän pyrki vakuuttamaan, ettei EU:n hallitustenvälinen osa ikään kuin astu komission reviirille. Hän myös lisäsi, että komission puheenjohtajalla on EP:n kanssa ”intiimi jokapäiväinen kontakti”. Sen sijaan hänen tehtävänä on ”varmistaa, että valtion- ja hallitusten päämiehet voivat kollektiivisesti olla yksimielisiä EU:n kaikenkattavan strategian suhteen niin sisäisen kehityksensä kuin ulkosuhteiden osalta.”

Van Rompuy (24.2.2010) myös halusi tehdä pesäeroa neuvostoon nähden korostamalla EN:n ja neuvoston erillisyyttä uuden sopimuksen voimaantulon myötä. Hänen mukaansa on tärkeää muistaa, että hän on nimenomaan EN:n puheenjohtaja, eikä neuvoston puheenjohtaja. Lisäksi hän halusi painottaa neuvoston yhteyttä EP:hen sekä sitä, että neuvoston puheenjohtajuudesta on vastuussa kukin jäsenmaa oman puolivuotiskautensa aikana. Poikkeuksen muodostavat ulkoasiat, joissa neuvostolla on pysyvä puheenjohtaja, eli korkea edustaja. Van Rompuy halusi samassa puheessaan osoittaa tukensa Catherine Ashtonin ponnisteluille ulkosuhdehallinnon perustamisessa. Puheen sävystä päätellen, Van Rompuy näyttäisi asettuvan Ashtonin yläpuolelle ulkosuhteiden osalta. Van Rompuy ja laajemmin koko EN näyttävät ulkosuhteiden strategisina ja presidentiaalisina johtajina, joiden neuvojen mukaan korkean edustajan on

toimittava. Korkean edustajan tehtävänä on siis vastata ikään kuin ulkosuhteiden taktiikasta.

Näinä ensimmäisinä kuukausina Van Rompuyn tavoitteena oli löytää uusia taloudellisen kasvun lähteitä EU:n varallisuuden säilyttämiseksi. Hänen päämääränään oli nostaa yleistä tietoisuutta tulevista taloudellisista haasteista, saada jäsenvaltioiden johtajat pohtimaan yhteistä vastausta ongelmiin sekä määrittää se, miten tulisi hoitamaan puheenjohtajan velvollisuutensa. Uransa alkukuukausina hän pidättyi ulkopoliittisista kannanotoista, mutta vakuutti, että ajan mittaan EN tulee keskittymään muun muassa kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin, ulkopoliittikan kysymyksiin ja strategiaan kumppanuuksiin. (Barber 2010, 63; Dinan 2011, 106; Schwarzer 2012, 31.) Tämä vakuuttelu tosin ei kunnolla konkretisoitunut ensimmäisenä puheenjohtajakautena, sillä eurokriisiin liittyvät ponnistelut dominoivat EN:n agenda. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset teemat tulivat keskeisemmin ja syvällisemmin asialistalle vasta Van Rompuyn toisella kaudella.

Van Rompuy määritteli ensimmäisen kautensa alussa tärkeäksi prioriteetiksi EN:n työskentelytapojen hienosäätämisen. Hän peräänkuulutti keskitetympiä kokouksia entistä pienemmän toimijajoukon kesken. Lisäksi hän halusi tehdä selvän eron virallisten ja epävirallisten kokousten välille. Van Rompuy korosti myös sitä, että EN:n kokouksissa tulisi olla vähemmän keskustelua ohjaavia dokumentteja, jotta tilaa avautuisi rennommille keskusteluille osallistujien välillä. Jotta EN:n työskentely saisi yleisen hyväksynnän, Van Rompuy piti keskeisenä selkeiden tulosten esittämistä kokousten jälkeen. (Curtinin 2014, 21.) Tämä kokousten keskittäminen ja toimijoiden lukumäärän supistaminen viittaavat selvästi EN:n strategiseen voimien keskittämiseen, minkä voi tietyllä tapaa tulkita EN:n presidentiaalisen aspektin vahvistumisena. Lisäksi tämä selkeiden tulosten esittäminen voidaan tulkita pyrkimykseen EN:n läpinäkyvyyden korostamiseen, mikä on melko paradoksaalista, kun otetaan huomioon kyseisen instituution suljettujen ovien taakse keskittyvä toiminta. Kenties näillä ”selkeiden tulosten” esittämisellä pyritään kompensoimaan EN:n alati vahvistuvaa ja keskittyvää valta-asemaa unionin institutionaalisessa kokonaisuudessa.

Myös se, että Van Rompuy on ollut erityisen paljon yhteyksissä nimenomaan isojen jäsenvaltioiden johtajien kanssa, kertoo jotain hänen agendastaan. Tämä toiminta on aiheuttanut huolen pienten jäsenvaltioiden mahdollisesta marginalisoitumisesta EN:n päätöksenteossa. Ensimmäisen kautensa aikana hän oli erityisen tiiviissä yhteydenpidossa

Saksan liittokanslerin ja Ranskan presidentin kanssa. Van Rompuy on sanottu jättäneen pienempien ja keskisuurten jäsenmaiden johtajat vähemmälle huomiolle. Nämä näkevätkin komission keskeisimpänä instituutiona intressiensä ajamiseen. (Schwarzer 2012, 33.) Van Rompuy näyttää peräänkuuluttavan johtamansa instituution painottumista vahvojen hallitusten välisen tiiviin yhteistyön hallitsemaksi. On kuitenkin huomioitava, että tämä on vastakkainen ilmiö EN:n vahvistamisen kanssa, minkä voi tulkita olevan Van Rompuy:n perimmäinen tavoite. Näin ollen, tässä voidaan tulkita olevan kyse siitä, että hän ikään kuin liehittelee suuria maita vahvistaakseen EU:ta näiden kustannuksella.

Van Rompuy ja EN:n toiminta on kohdannut kritiikkiä erityisesti EP:n suunnasta. Tämä kritiikki liittyi ensimmäisen vuoden osalta erityisesti Lissabonin strategian korvanneeseen Eurooppa 2020 -strategiaan, jonka vetovastuu EN:llä on. Lunastaakseen sopimusteksteihin ja EN:n työjärjestykseen sisältyvät odotukset tehtävänsä hoitamisen suhteen, Van Rompuy aloitti ensimmäisen kautensa varsin aktiivisesti vierailemalla kaikissa jäsenmaissa kyseisen strategian tiimoilta. EP:ssä oli kuitenkin herännyt keskustelua tämän strategian toteuttamisen luonteesta. Van Rompuy otti kesäkuun puheessaan (23.6.2010) esille EP:n esittämän kritiikin ja totesi seuraavaa:

I might add that it is also somewhat facile to equate the European Council with simple intergovernmentalism. It is now an EU institution. It operates within the framework of the carefully balanced architecture of the Union as a whole. It includes among its members the President of the Commission. It now has, as its own President, someone chosen to work in the interests of the Union as a whole and who is not simultaneously representing a national government. In any case, we should not assume that heads of national governments are not capable of perceiving the wider common interest or that they are unaware of the fact that their own national interest is indeed to have a well functioning Union. (Van Rompuy 23.6.2010.)

Eli Van Rompuy syyttää EP:tä liian pinnallisen kuvan antamisesta EN:n toiminnasta. Hän turvautuu retoriikkaan, jonka taustaoletuksena on se, että EU:n virallinen instituutio ei voi olla hallitustenvälinen, sillä unionin instituutioiden välinen ”tasapainoinen arkkitehtuuri” ikään kuin takaa kunkin instituution toimimisen ”koko unionin intressien” mukaisesti. Tämän tyyppinen retoriikka ei ole erityisen kekseliästä, sillä se toistaa sopimustekstien ajatuksen vilpittömään yhteistyöhön perustuvasta unionista, jossa kukaan toimija ei kamppaile vallasta tai ole eri mieltä toisten toimijoiden kanssa. Tässä retoriikassa unohtuu myös se tosiseikka, ettei instituutioiden olemus palaudu sopimusteksteihin, sillä instituutioiden välinen käytännötoiminta konstruoi unioniin sopimuksiin kuulumattomia rakenteita ja suhteita.

6. helmikuuta 2012, eli noin kuukausi ennen hänen uudelleen valintaansa, Van Rompuy pyrki vastaamaan hallitustenvälisyyteen liittyvään kritiikkiin. Keskeinen diskurssi oli tällä kertaa se, että hallitusten ja valtioiden päämiehet eivät oikeastaan edes halunneet niin suurta vastuuta ja päätäntävaltaa, kuin heille eurokriisin hoidossa suotiin. Van Rompuyn tapa puhua vallankäytön mahdollisuuksien parantumisesta oli siis hyvin samanlaista, kuin hänen kuvatessaan Belgian politiikassa etenemistään. Hän totesi puheessaan seuraavaa:

Today we are seeing a stronger presence of the member states and of national leaders, who have been forced to take centre stage in the euro crisis. (Van Rompuy 6.2.2012.)

Eli EN:n kasvanut merkitys esitetään tässä ikään kuin väistämättömänä poliittisena realiteettina. Samanlainen sävy jatkuu seuraavan toteamuksen kohdalla:

Co-responsibility hit the Union's 27 Heads of State and Government almost by surprise. Many of my colleagues would actually have been quite happy to take a less prominent role in solving this crisis! (Van Rompuy 6.2.2012.)

Vaikka tämä hallitustenvälisen toiminnan korostuminen unionissa näyttäytyy pakkona, Van Rompuy pyrkii korostamaan tämän pakon hyödyllisyyttä:

Well, the pressure of events can be very effective too. Ideas can guide men; hard facts teach them. (Van Rompuy 6.2.2012.)

Dinan (2011, 105; 2013, 96–97) kuitenkin kuvailee Van Rompuyn toimimista puheenjohtajan tehtävässä varsin myönteisin sanankääntein. Hänen mukaansa Van Rompuy on onnistunut tehtävässään hyvin kyvykkyytensä, kokemuksensa ja taitojensa ansiosta. Dinanin mukaan Van Rompuy on osoittanut olevansa kompetentti puheenjohtaja, ryhmähengenrakentaja sekä sellainen henkilö, johon voi luottaa tärkeissä asioissa. Dinanin näkemyksen mukaan Van Rompuyn johtamistyyli on avoin ja epämuodollinen. Hän puhuu säännöllisesti työstään ja EU:n kehittymisestä julkisesti ja on helposti median saavutettavissa. Mielestäni Dinan on tietyllä tapaa Van Rompuyn itserepresentaation ja retoriikan uhri. Se, että Van Rompuy on ”helposti median saatavilla” ja ”puhuu työstään”, ei automaattisesti tarkoita sitä, että hän olisi aidosti avoin ja sitä kautta ikään kuin rehellinen ja vilpitön johtaja. Myös Dinanin kuvaama ”epämuodollisuus” herättää ihmettelyä. Mikäli Dinan viittaa tällä Van Rompuyn rentoihin ja ajoittain vitsikkäisiinkin haastatteluvastauksiin, on huomioitava se fakta, että tämä ”epämuodollisuus” voi myös olla retorinen taktiikka tietynlaisen kuvan tuottamiseksi. Epämuodollisuuden voi tulkita myös vahvistavan kontrolloimatonta presidentinvaltaa.

Myös Schwarzer (2012, 31) on analysoinut Van Rompuyn toimintaa ja kuvaa tätä Dinanin tapaan varsin myönteiseen sävyyn. Hänen mukaansa Van Rompuy onnistui kahtena ensimmäisenä vuotenaan toimimaan sovittelijana jäsenmaiden johtajien keskuudessa. Hän ei profiloinut itseään vahvaksi johtajaksi, jolla on muista johtajista erillinen poliittinen agenda. Schwarzer myös toteaa, että Van Rompuyn onnistuminen sovittelijana on vahvistanut EN:ää EU:n institutionaalisen rakenteen sisällä.

Van Rompuyn toiminnan kehumisen lisäksi, Dinan (2012, 89) haluaa myös puolustaa Van Rompuyta muun muassa EP:n suunnalta tulleelta kritiikiltä. Vaikka Dinan toteaa, että Van Rompuyn selkeän ranskalais-saksalaisen tuen johdosta monet EN:n jäsenistä olettavat hänen toimivan Berliinin ja Pariisin ohjeiden mukaan, hän kuitenkin haluaa korostaa, ettei tämä tarkoita Van Rompuyn toteuttavan kyseisiä ohjeita orjallisesti. Dinan huomauttaa, että Van Rompuy on ottanut myös Merkelin ja Sarkozyn mielipiteistä eriäviä kantoja. Tämä Dinanin huomautus ei tosin todista Van Rompuyhin kohdistettua kritiikkiä vääräksi. Se, että Van Rompuy on ottanut myös eriäviä kantoja, ei automaattisesti tarkoita sitä, ettei hän voisi samaan aikaan toimia kyseisten toimijoiden pillin mukaan.

Päätoimisen puheenjohtajuuden luominen on mahdollistanut keskittymisen puhtaasti ja yhtäjaksoisesti EN:n asioihin myös huippukokousten välillä, mikä on tarjonnut Van Rompuylle tilaisuuden oman roolin ja tilan ottamiseen johtamansa instituution johdossa. Hän on jatkuvasti konsultoinut muita EN:n jäseniä, mukaan lukien komission puheenjohtajaa sekä korkeaa edustajaa. Tästä aktiivisesta roolista kokousten välisenä aikana on ollut Van Rompuylle etua kokouksia valmistellessa ja johtaessa. Dinanin (2012, 90) mukaan EN:n kokoukset ovatkin vaikuttaneet hyvin valmistelluilta ja toimitetuilta Van Rompuyn aikana. Hyvän kabinetin lisäksi, hänellä on sanottu myös olevan hyvä työsuhde valtioiden johtajien sekä ulkoministerien kanssa, parlamentin puheenjohtajan ja sen poliittisten ryhmien johtajien kanssa sekä korkean edustajan ja euroryhmän johdon kanssa. (Schwarzer 2012, 31; Dinan 2013, 96–97.) Tämä ei kuitenkaan automaattisesti tarkoita sitä, että Van Rompuy haluaisi vilpittömästi ja puhtaan ”yhteistyön” tai läpinäkyvyyden takia pitää yhteyttä kaikkiin mahdollisiin toimijoihin. Koska politiikka on ennen muuta valtakamppailua, tämän aktiivisen roolin voi tulkita nimenomaan vallankäytön mahdollisuuksien etsimisenä. Lisäksi on todettava, että tämä Dinanin ja Schwarzerin uusintama hyvää ja vilpitöntä yhteistyötä korostava diskurssi esittää nämä toimijat epäpoliittisina, sillä heidät representoidaan aivan jonain muuna kuin poliitikkoina, jotka kamppailevat vallasta ja joilla on vastakkaisia näkemyksiä asioista. On päivänselvää, että

näillä kaikilla edellä mainituilla toimijoilla on omat agendansa sekä tarve omien vallankäytön mahdollisuuksiensa etsimiseen ja niiden mahdollisimman taktiseen hyödyntämiseen EU -toimijoiden välisessä poliittisessa kamppailussa.

Myös Curtin (2014, 7) korostaa päätoimisuuden merkityksellisyyttä EN:n valta-aseman kannalta, mutta hän ei tarkastele sitä Dinanin ja Schwarzerin tavoin. Hänen mukaansa EN:n päätoimisen puheenjohtajan tehtävän perustamisen myötä, kyseisen tehtävän haltijalle on muodostunut erittäin merkittävä rooli. Tämä roolin tärkeys näkyy siten, että se mahdollistaa EN:n toimimisen agendanasettajana, tahokkaana koordinaattorina sekä EU:n instituutioihin ja jäsenvaltioihin vaikuttajana. Näin ollen Curtinin näkemys perään kuuluttaa nimenomaan sitä näkökulmaa, että EN:n puheenjohtajan ja kyseisen instituution vahvistuminen tarjoaa näille mahdollisuuden vallankäytön mahdollisuuksien hyödyntämiseen muun muassa EU:n kokonaisvaltaisen agendan määrittelyssä. Tämä aikapoliittinen näkökulma myös vahvistaa nimenomaan puheenjohtajan asemaa suhteessa ”kokouksissa käyviin” pääministereihin.

Van Rompuyn toimiminen puheenjohtajana henkilöityy luonnollisesti häneen, mutta hänen kabinettinsa vaikutusta tehtävän hoitamisen kannalta ei ole syytä unohtaa. Van Rompuyn apuna on pieni, mutta tehokas kaiken kaikkiaan 39 henkilöä kattava kabinetti, jonka ansiosta hänellä on tarvittava henkilökunta ja hallinnollinen tuki velvollisuuksiensa tehokkaan hoitamisen varmistamiseksi sekä tietynlaisen johtajaimagon luomiseksi. Kabinetin neuvonantajat sekä muu henkilöstö tulevat EU:n eri jäsenmaista, mikä antaa sille moninaisen leiman. Kabinetin johdossa on tällä hetkellä belgialainen Didier Seeuws. Van Rompuyn kabinetin johtaja Frans Van Daelen siirtyessä eläkkeelle vuonna 2012, kabinetin tehokkuus kuitenkin kärsi. Myös Van Rompuyn toiminta koki tämän seurauksena kolauksen, joka ajoittui eurokriisin ja monivuotiseen rahoituskehyyksen liittyneiden neuvotteluiden kohdalle. Diplomaattitustainen, EU:n hallinnan korkealta tasolta kokemusta omaava, Van Daele, oli Van Rompuyn luotetuin neuvonantaja. Lisäksi hänellä oli merkittävä rooli EN:n kokousten valmistelussa ja niiden jatkon suunnittelussa. (Eurooppa-neuvosto; Dinan 2013, 97.)

Vaikka Van Rompuyn ja EN:n toiminta on saanut kritiikkiä osakseen, hänen uudelleenvalintansa kuitenkin viittaa hänen onnistuneen edes jollakin tasolla EN:n johdossa. Mikäli hänen olisi katsottu olleen ensimmäisen kautensa aikana täysin epäonnistunut tavalla tai toisella, häntä tuskin olisi valittu uudelleen. Vaikka ensimmäinen

kausi ei ollut mitenkään erityisen helppo uuden puheenjohtajajärjestelmän sekä vakavan euroalueen kriisin tuodessa omat haasteensa tehtävän hoitamiseen, hänellä oli kuitenkin tukijoita takanaan. Dinanin (2011, 104; 2012, 90; 2013, 96) mukaan EN:n jäsenillä ei ollut mitään syytä uuden ehdokkaan etsimiseen. Voi myös olla, ettei tähän tehtävään ollut ketään erityisen innokasta uutta kandidaattia. Lisäksi Van Rompuylla oli vielä virassaoloaikaa jäljellä, sillä puheenjohtajan tehtävä on mahdollista uusia kerran. Hänet valittiin toiselle kaudelleen EN:n äänestyksessä vuoden 2012 maaliskuussa. Tämän lisäksi, Van Rompuy sai vastuulle euroalueen huippukokouksen johtamisen, mikä nosti hänen institutionaalista profiiliaan EU:ssa.

Edellä tehdyn kuvauksen perusteella Van Rompuyn ensimmäisen kauden linjasta voidaan tehdä tiettyjä johtopäätöksiä. *Ensinnäkin* on ilmeistä, että hän pyrki vakuuttamaan muut toimijat uskollisuudestaan Lissabonin sopimuksen sekä EN:n työjärjestyksen määräyksille. Hän siis halusi profiloitua hyvántahtoiseksi ja vaatimattomaksi poliitikoksi, joka kykenee ylittämään omat intressinsä yhteisen hyvän nimissä. Tähän liittyen hän pyrki myös osoittamaan tukensa EP:n aktiivisemmalle roolille ja tätä kautta parlamentarismen vahvistumiselle EU:ssa. *Toiseksi*, ja ensimmäiseen huomioon nähden varsin ristiriitaisesti, hän halusi tuoda esiin oman roolinsa sekä johtamansa instituution tärkeän ja miltei korvaamattoman merkityksen. Tähän liittyen, hän pyrki maalaamaan kuvaa muihin instituutioihin nähden erillisestä EN:stä sekä muihin puheenjohtajuuksiin nähden erilaisesta puheenjohtajuudesta. Tämä erillisyyden mielikuva tuotettiin korostamalla tehtäväkenttien erillisyyttä sekä instituutioiden välisten keskinäissuhteiden osalta ilmenevää erillisyyttä. Näin ollen, sekä EN että Van Rompuy vaikuttivat puheiden perusteella varsin presidentiaalisilta, eikä Van Rompuyn roolia voida typistää pelkkään seremonialliseen johtajuuteen, hänen vaatimattomuuden korostamiseen pyrkivästä retoriikastaan huolimatta. *Kolmantena* voidaan puolestaan todeta, että Van Rompuy liitti itseensä sekä johtamaansa instituutioon myös strategisen merkityksen sekä strategisen sotapäällikön piirteitä. *Neljäs* huomio sen sijaan liittyy hallitustenvälisyyden korostamiseen Van Rompuyn kannanotoissa. Tämän voi kuitenkin tulkita EN:n kautta tapahtuvan EU:n vahvistamispyrkimyksen peittävänä retoriikkana, jonka taktiikkana on jäsenmaiden osallisuuden esiin tuominen.

4.2.5 Toinen kausi: Van Rompuy ja Eurooppa-neuvosto ”poikkeustilan” ratkaisijoina

Toiselle kaudelle nimittämisen vastauspuheessa 1. maaliskuuta 2012, Van Rompuy osoitti kiitollisuutensa häneen kohdistetusta luottamuksesta. Hän totesi ottavansa nimittämisensä ikään kuin luottamuslauseena EN:n työskentelyä kohtaan. Kyseisessä puheessa hän myös kävi läpi päättyvän kauden tapahtumia. Ennen ensimmäisen kauden alkua pitämässään vastauspuheessa vuonna 2009, Van Rompuy pystyi melko turvallisin mielin maalailemaan itsestään tietynlaista kuvaa, sillä hän vasta astui kyseiseen tehtävään. Kuitenkin vuoden 2012 puheessa häntä ja hänen johtamaansa instituutiota oli mahdollista arvioida käytännön toiminnan ja tapahtumien kautta.

Vuoden 2012 puheessa euroalueen velkakriisi näyttäytyy ikään kuin schmittiläisenä (Schmitt 1997, 56–57) poikkeustilana, joka määrittä sitä, miten Van Rompuy ja hänen johtamansa instituutio toimivat ensimmäisen kauden aikana:

The crisis was unprecedented, in intensity and magnitude. In the midst of a storm we had to repair our ship. Drastic decisions were required. (Van Rompuy 1.3.2012.)

Tämä konstruoitu poikkeustila esitetään asiana, joka legitimoit Van Rompuyn ja EN:n toiminnan kyseisellä aikajaksolla. Koska unionissa oli tämä väistämätön poikkeustila ja koska EN:n oli otettava kaikki mahdolliset keinot käyttöön ratkaisun etsimisessä ja tilanteen palauttamisessa ennalleen, minkälainen toiminta tahansa ansaitsee legitimitetin. Van Rompuy totesi puheessaan yrittäneensä tehdä parhaansa EN:n työskentelyn jatkuvuuden takaamiseksi, jonka ansiosta EN pystyi näyttämään tietä EU:lle ”rankan sään” vallitessa. Van Rompuy ei suinkaan ole ainoa tämän tyyppistä retoriikkaa viljellyt toimija. Esimerkiksi EU -tutkija Dinan (2011, 110; 2013, 97) huomauttaa, että ilman päätoimista puheenjohtajuutta ja Van Rompuyta, EN sekä EU kokonaisuudessaan olisivat tuskin selvinneet yhtä hyvin näissä olosuhteissa. Dinanin mukaan Van Rompuy tarjosi johtamalleen instituutiolle jatkuvuutta ja saumattomuutta poikkeuksellisen haastavana aikana.

Samaisessa puheessa Van Rompuy formuloi uudelleen oman tehtävänsä ja EN:n roolin unionin kokonaisuuden kannalta. Van Rompuyn mukaan hänen tehtävänä on toimia ”luottamuksenvartijana” (vrt. Schmittin käsitys Weimarin presidentistä ”als Verhüter der Verfassung”). Luottamus muiden instituutioiden silmissä ei enää riitä, vaan EN:n on saatava myös unionin kansalaisten luottamus taakseen. Siinä missä EN:n presidentiaalisuus kytkytyi edellisen kauden alun muotoiluissa sen kokonaisvaltaiseen ja merkittävään

toimeenpanijan rooliin, toisen kauden alussa presidentiaalisuutta täydentää tämä kansalta vaadittava legitimitetti EN:n toiminnan oikeuttamiseksi.

Vuoden 2012 vastauspuheessaan Van Rompuy määrittä itsensä myös unionin "yhtenäisyydenvartijaksi". Hän toteaa olleensa yhteydessä kaikkiin jäsenmaihin ja instituutioihin, jotta tämä yhtenäisyys saavutettaisiin. Yhtenäisyyden teema yhdistyy Van Rompuylla myös luottamukseen, sillä ilman luottamusta ei voi olla yhtenäisyyttä. Hän sanoo työskennelleensä luodakseen luottamussuhteen jäsenmaiden, EU:n johtohahmojen, kuten Barroson sekä unionin kumppaneiden kanssa. Eli samaan aikaan, kun Van Rompuy pyrki osoittamaan työskennelleensä kovasti luottamuksen ja yhtenäisyyden puolesta, hän paradoksaalisesti alleviivasi sitä, että EU:ssa oli luottamuspulan dominoima poliittinen tilanne.

Van Rompuy'n mukaan hän ja EN kokonaisuudessaan ovat onnistuneet tässä poikkeustilassa:

It has been a long march -- from the "Task Force on economic governance" you asked me to chair two years ago, up to the "Fiscal Compact Treaty" that will be signed tomorrow. The European Union is now much better equipped to deal with the crisis at hand, and to prevent similar situations from arising in the future. (Van Rompuy 1.3.2012.)

Vuoden 2009 lopussa pitämänsä vastauspuheen tavoin, Van Rompuy esitti tälläkin kertaa itsensä rationaalisenä EU -sopimusten kannattajana ja noudattajana, ja toisti sopimustekstien sanankäänteitä. Hän totesi ympärilyöreästi, että hänen tehtävänä on mahdollistaa EN:n rooli unionin "yleisten poliittisten suuntaviivojen ja painopisteiden määrittelijänä". Tämän hän tekee "viemällä työskentelyä eteenpäin" ja "helpottamalla koheesiota ja konsensusta" sekä "takaamalla EU:n ulkoisen edustamisen". Van Rompuy vakuutti puheessaan pysyvänsä "uskollisena tyylilleen ja työskentelytavoilleen" myös toisella kaudellaan:

I have always acted in the spirit of the treaty and I will continue to do so. As you know, I am above all result-oriented. I will use the continuity of my mandate to ensure that the decisions agreed around this table deliver results, that we all live up to our individual and collective commitments. (Van Rompuy 1.3.2012.)

Hän siis pyrki puheessaan osoittamaan, että hänen "tyylinsä" on linjassa hänen tehtävälleen kohdistettujen virallisten määräysten kanssa. Näin hän esittää itsensä rationaalisenä ja EU:hun sitoutuneena poliitikkona, joka aiempien vuosien tapaan kykenee ylittämään omat intressinsä ja toimimaan, kuten sopimukset määräävät. Lisäksi vuoden 2009 vastauspuheen

tavoin, hän puhui edelleen tuloshakuisuudesta. Van Rompuy pyrki muodostamaan kuvan instituutiosta, jolla on todellista kompetenssia tulosten tuottamiseen. Tämä tulosorientaatio kuvastaa EU:n teleologista luonnetta, joka väheksyy sääntöjä ja menettelytapoja, toisin kuin parlamentarismi.

Van Rompuy liitti tässä vastauspuheessaan itselleen ison symbolisen vastuun. Hän totesi, että ”sana ”Eurooppa” on ollut pitkään ilmaus toivosta, sisältäen rauhan ja vaurauden”. Kuitenkin kriisin myötä tämä käsitys on joutunut kyseenalaiseksi. Van Rompuy korosti, että hänen ja EN:n tehtävänä on taata, että Eurooppa olisi jatkossakin toivon symboli. Tähän liittyen hän pyrki vakuuttamaan, että Eurooppa on ollut ”arabikevään” suhteen toivon symboli, sillä EU:n ”päättäväinen toiminta Libyassa ilmensi sitä, että EU pystyy tekemään muutoksia.” Hän myös korosti, että EU:n kaikki jäsenvaltiot ovat olleet yhtenäisiä esimerkiksi Syyrian tai Iranin suhteen. Tällä tavoin hän yritti vakuuttaa, että euroalueen velkakriisin tuomasta ”poikkeustilasta” huolimatta, EN on onnistunut luomaan yhtenäisyyttä ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta.

Vuoden 2012 puheessaan hän myös vetosi valtion- ja hallitusten päämiehiin eettisellä ja moralisoivalla retoriikalla. Van Rompuy sanoi tietävänsä, että päämiehet jakavat hänen käsityksensä siitä, että euroalue ja EU ovat korvaamattomia. Tämä siksi, että ne ”tukevat ja sisältävät rauhanomaisen, vauraan ja demokraattisen maanosan ihanteita”. Hän määrittää EN:n velvollisuudeksi tämän ”historiallisen ponnistelun jatkamisen”. Tämän tyyppinen retoriikka viittaa siihen, että valtion ja hallitusten päämiesten yhtenäisyys ei ollut tässä tilanteessa mikään itsestään selvyys. Hän pyrki myös korostamaan sitä, että valtion- ja hallitusten päämiehillä on ikään kuin oltava jossakin mielen syvissä syövereissä tietty jaettu käsitys tilanteen hoitamisen tärkeydestä. Tästä epävarmasta tilanteesta huolimatta, esimerkiksi Dinan (2011, 110; 2013, 97) näkee, että Van Rompuy on eurokriisin ajan työskennellyt rauhallisesti ja johdonmukaisesti, pitääkseen EN:n kasassa.

EN ja Van Rompuy eivät selvinneet toisesta kaudesta ilman hallitustenvälisyyteen liittyvää kritiikkiä. Parlamentin puhemiehenä tammikuusta 2012 alkaen toiminut saksalainen Martin Schulz otti aktiivisen rooliin tehtävässään ja antoi useaan otteeseen kritiikkiä EN:lle. Vuoden 2013 maalikuussa EN:lle pitämässään puheessa hän ikään kuin varoitti kyseistä instituutiota ottamasta liian hallitustenvälistä linjaa. Hän totesi, että:

The Members of the European Parliament have a clear message which you should take with you into today's discussions: don't venture any further down the slippery slope towards intergovernmentalism! The Community method, as embodied in the

relationship between the Community institutions, is not only more effective, it is also more democratic. [...]For some years now you have been taking an increasing number of legislative decisions at your level, the level of the Heads of Government, and thus effectively reintroducing the unanimity principle. (Schulz 14.3.2013.)

Hän siis syytti EN:ää yhteisömenetelmän mukaisen toiminnan polkemisesta ja hallitustenvälisyyden lisääntymisestä sellaisilla tavoilla, joilla sen ei pitäisi toimia.

Heinäkuussa 2013 EN:lle pitämässään puheessa Schulz jatkoi EN:n vallan kasvun kritisoimista seuraavin sanoin:

[...] we should like to remind you once again that under the Treaties the European Council does not have the right to propose legislation. It is not your task to issue the Commission with instructions regarding the form and content of legislative proposals. This arrogation of rights by the European Council is undermining the division of powers within the European Union and, by extension, undermining our European democracy. Let me address these remarks directly to you, President Barroso: it is the Commission's task to put forward legislative proposals. (Schulz 27.7.2013.)

Eli EN on kahmaissut Schulzin mukaan sellaisia valtaoikeuksia, joita sopimukset eivät sille suo. Se on siis ottanut lakialoitteentekijän roolin ja näin ollen häirinnyt komission monopoliasemaa lakialoitteiden ainoana alullepanijana. Vaikka Van Rompuy on omien ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheidensa perusteella demokratian ihanteiden kannattaja, Schulz näkee, että EN:n toiminta polkee juurikin näitä ihanteita EU:ssa.

Machiavellin (1984, 79) mukaan ”ruhtinain maine kasvaa kieltämättä sitä mukaa kuin he selviytyvät tielleen kasatuista vaikeuksista ja esteistä”. Niin myös Van Rompuyn representoima kuva hänen itsensä sekä koko EN:n tärkeydestä unionin ”poikkeustilan” ratkaisemisen kannalta sai konkreettisen tunnustuksen vuoden 2014 keväällä hänen vastaanottaessaan Aachenissa kansainvälisen Kaarle Suuri -palkinnon ”euron pelastamisen” eteen tekemästään työstä. Siinä missä EU:lle vuonna 2012 annetun Nobelin rauhanpalkinnon vastaanottaminen ei tuntunut Van Rompuyn mielestä erityisen henkilökohtaiselta, sillä kunnia siitä kuului hänen mukaansa edellisille sukupolville, tämän Kaarle Suuri -palkinnon hän kuitenkin koki huomattavasti henkilökohtaisempaan saavutuksena (Riegert 2014). Palkinnon vastaanottopuheessaan (29.5.2014) hän kertoi saaneensa paljon vaikutteita maanmieheltään Leo Tindemansilta, jonka pääministerikauden avustajana Van Rompuy toimi Tindemansin vastaanottaessa Kaarle Suuri -palkinnon. Van Rompuy totesi Tindemansin uskoneen ”vakaasti Eurooppa-aatteeseen” ja toimineen tässäkin mielessä Van Rompuyn ”poliittisena oppaana”.

Tässä puheessa Van Rompuy antoi itsestään vaatimattoman kuvan toteamalla, ettei palkinto koske vain häntä, vaan ”se on tunnustus Euroopan johtajien ja kaikkien Euroopan unionin toimielinten rohkeasta työstä Euroopan olemassaoloa uhanneen finanssikriisin torjumiseksi”. Tämä sama vaatimattomuuden teema on pysynyt hänen retorisena taktiikkanaan aina ensimmäisen puheenjohtajuuskauden alusta alkaen. Merkelin sanoja lainaten hän lisäksi totesi, että ”kuten Kaarle Suuri -palkinnon saaja Angela Merkel kerran sanoi: Jos euro epäonnistuu, epäonnistuu koko Eurooppa.” Tässä puheessaan Van Rompuy asetti siis itsensä samalle viivalle muiden EU:n johtajien ja toimielinten kanssa ja näin ollen hän näyttäytyy ikään kuin ruhtinaana, jonka ”on otettava henkilökohtaisesti osaa taisteluun” (Machiavelli 1984, 51) siinä missä muidenkin, sen sijaan, että hän vain katselisi sitä sivusta.

Hän kuvaili johtamansa instituution toimintaa tässä ”poikkeustilassa” samanlaisen tematiikan kautta, kuin vuoden 2012 nimittämiseensä liittyvässä vastauspuheessa. Hän esitti oman roolinsa jälleen ”luottamuksenvartijana”, jonka tärkein tehtävä on EU - johtajien välisen luottamuksen vaaliminen. Tätä roolia hän sanoo noudattaneensa koko puheenjohtajuutensa ajan. Eli hän halusi luoda itsestään mielikuvan johonkin tiettyyn periaatteeseen sitoutuneena johtajana. Lisäksi hän totesi, että ”vaikka tilanne saattoi näyttää ajoittain hyvinkin kestävämmältä ulkopuolelta, johtajien velvollisuudentunto ei koskaan horjunut”. Van Rompuy siis myönsi, että toiminta on vaikuttanut kestävämmältä, mutta hänen mukaansa tämä on ollut vain pintaa. Hän jatkoi korostamalla sitä, että ”kaikki taistelivat yhteisen rahan säilyttämiseksi solidaarisesti ja vastuuntuntoisesti”.

Samaisessa puheessaan hän totesi, että ”näinä rankkoina aikoina (ehkä juuri niiden vuoksi) Eurooppa-neuvosto suoritti tinkimättä tehtävänsä”. Tässä hän siis pyrki osoittamaan instituutionsa clausewitzilaisen sitkeyden, mikä on strategisuuden kannalta merkittävä piirre. Lisäksi hän totesi, että EN ”ei sekaantunut unionin jokapäiväiseen työhön, vaan ryhtyi toimiin aina tarvittaessa: asetti painopisteitä, ratkaisi ongelmia ja hoiti kriisejä”. Eli EN:llä oli tarvittavaa sitkeyttä painopisteiden määrittelyyn keskittymisessä. Tässä ”unionin jokapäiväiseen työhön” sekaantumattomuudessa korostuu myös EN:n erillisyytensä: muut instituutiot vastaavat arkipäiväisistä asioista ja EN puolestaan on vastuussa aivan erityisistä ja muihin instituutioihin nähden varsin erilaisista tehtävistä.

Siinä missä vuoden 2012 vastauspuheessa hän joutui esittämään moralisoivaa retoriikkaa valtion- ja hallitusten päämiesten edessä korostaessaan yhteisen linjan ehdotonta tärkeyttä,

tässä vuoden 2014 palkintopuheessa kuva EN:n johtajien toiminnasta on paljon harmonisempi ja kaikessa ongelmattomuudessaan varsin epäpolitisoituva. Syy tähän puhutavan muutokseen voi liittyä siihen varsin yksinkertaiseen huomioon, että vielä vuonna 2012 hänen täytyi saada legitimitteetti toiminnalleen, koska toinen kausi oli vasta edessä ja tilanne oli varsin epävarma ja vaikea. Sen sijaan 2014 vuoden toukokuussa tilanne oli toinen, sillä hänen kautensa oli loppumassa, ja hän pystyi melko rauhallisin mielin muodostamaan haluamansa kuvan EN:stä ja itsestään.

Puheessaan hän ihmetteli myös Euroopan EU -vastaisten voimien kasvua, mikä liittyy vahvasti siihen legitimitteetti -tematiikkaan, jota hän vuoden 2012 vastauspuheessaan esitti. Hän totesi, että ”Eurooppa, joka on aikaisemmin ollut suurten mahdollisuuksien avaaja, mielletään nyt usein ikäväksi tunkeilijaksi”. Lisäksi hän harmitteli, että ”vapauden ja tilan ystävä koetaan uhkaksi suojalle ja omalle paikalle”.

Van Rompuyn toisen kauden linja oli monessa suhteessa samantyyppinen, kuin edellinen. Sopimususkollisuuden pönkittäminen, EN:n ja sen puheenjohtajuuden presidentiaalisuuden ja strategisuuden ilmentyminen sekä hallitustenvälisyyden näennäinen korostaminen olivat Van Rompuyn kannanottojen keskeistä sisältöä. Van Rompuy tajuaa, että presidentiaalisuus suuntautuu keskeisesti juuri hallitustenvälisyyttä ja siihen liittyvää jäsenvaltioiden veto-oikeutta vastaan. Näin ollen sitä, että EU:n ja EN:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tekeminen mahdolliseksi merkitsee olennaiselta osalta sen hallitustenvälisen luonteen ja kansallisen suvereenisuuden ylittämistä, ei saa liian suoraan tuoda ilmi. Tämä on yksi poliittinen peruste sille miksi Van Rompuy käyttää ”yhteistyö” -fraseologiaa, kuten analyysiluvun puheet erityisesti havainnollistavat.

Lisäksi ensimmäisen kauden linjasta poiketen, toinen kausi piti sisällään ajatuksen poikkeustilasta, jonka ratkaisemisessa EN ja Van Rompuy onnistuivat, ainakin puheenjohtajan oman retoriikan mukaan. Lisäksi legitimitteettiä haettiin erityisesti kansan suunnasta, vaikka EN ei tietenkään voi olla sanan varsinaisessa merkityksessä vastuussa kansalle muutoin kuin useiden välillisten linkkien kautta. Mitä tulee puolestaan itse puheenjohtajan legitimitteettiin, on syytä muistaa, ettei hänenkään legitimitteettinsä ole peräisin kansalta, sillä puheenjohtaja on vastuussa lähinnä EN:n jäsenille, joilla on valta nimittää hänet sekä uusia hänen mandaattinsa. Kaiken kaikkiaan Van Rompuy näyttäytyi toisen kauden aikana selkeästi vahvempana ja itsevarmempana toimijana, mistä muun muassa viestii hänelle myönnetty Kaarle Suuri -palkinto sekä hänen tapansa puhua omasta

merkityksestään ja instituutiostaan. Lisäksi hänen profiilinsa suhteessa muihin EU - johtajiin nousi selvästi, kuten seuraavat alaluvut havainnollistavat.

4.2.6 Van Rompuyn ja Barroson välisestä valtakamppailusta

Komission puheenjohtaja Barroso on ollut yleisesti ottaen varsin innokas olemaan parrasvaloissa niin Euroopassa kuin muuallakin. Näin ollen hänen on täytynyt olla tyytyväinen matalan profiilin poliitikkojen, Ashtonin ja Van Rompuyn, valintaan EU:n uusiin johtotehtäviin. Vaikka nämä edellä mainitut ”vaatimattomat” poliitikot eivät ensisilmäyksellä vaikuta erityisen vaikutusvaltaisilta, komission puheenjohtajan merkitys on kuitenkin osittain heikentynyt näiden uusien johtajien astuessa kuvaan. (Dinan 2010, 111.)

Vaikka Barroso on erittäin tärkeä työkumppani Van Rompuylle, kuten esimerkiksi EN:n työjärjestyksestä käy ilmi, Dinanin (2012, 90) mukaan näiden kahden puheenjohtajan suhde on kuitenkin luonnostaan melko vaikea, ottaen huomioon päätoimisen puheenjohtajan tehtävän perustamisen vaikutukset Barroson merkittävyyteen EU:ssa ja maailmalla. Barroso ja Van Rompuy ovat näyttäneet tästä huolimatta työskennelleen harmonisesti yhdessä euroalueen kriisin ratkaisemiseksi. He ovat myös esiintyneet yhdessä lehdistötilaisuuksissa ja EN:n kokousten jälkeisissä parlamentille raportoinneissa. Myös erityisesti Van Rompuyn kannanotoissa näiden kahden EU -johtajan keskinäinen vuorovaikutus on esitetty vilpittömänä ja ongelmattomana.

Van Rompuy ei ole kokenut Barroson roolia komission puheenjohtajana erityisen uhkaavana, sillä hän on ollut luottavainen oman asemansa suhteen EU:n johdossa (Dinan 2011, 106). Päätoimisen puheenjohtajan tehtävän luomisen myötä oli selvää, että komission ja EN:n puheenjohtajien nousu ikään kuin samalle viivalle vaatisi käytännön järjestelyjä EU:n korkean tason ulkoisen edustamisen suhteen. Van Rompuy (24.2.2010) halusi tehdä ensimmäisen puheenjohtajakautensa alussa selväksi, että hän tapaa Barrosoa säännöllisesti, ja että he molemmat ovat tietoisia siitä, että kompetensseihin liittyviä konflikteja tulisi välttää. Eli hän tiedosti, että konfliktit ovat periaatteessa mahdollisia heidän välillään. Lisäksi hän korosti, että myös väärinymmärryksiä näiden toimijoiden vastuualueista tulisi välttää, jottei muilla maailmanpoliittisilla toimijoilla ole hankaluuksia komission puheenjohtajan ja EN:n puheenjohtajan tehtävien erottamisessa. Van Rompuy ja

Barroso pääsivätkin jo yhteistyönsä alkumetreillä sopuun näistä järjestelyistä, jotka liittyivät erityisesti kansainvälisiin huippukokouksiin, kuten G8- ja G20 -kokouksiin. Molemmat puheenjohtajat osallistuvat kyseisiin kokouksiin, mutta käsiteltävästä asiasta riippuen vain toinen heistä tuo julki EU:n näkökannan.

Tästä ”sopuun pääsemisestä” huolimatta on todettava, että EN:n puheenjohtajuus on todellisuudessa vienyt huomion Barrososta niin Brysselissä kuin muualla maailmalla. Barroson toissijainen rooli Van Rompuyhin nähden on ilmentänyt Barroson strategisen vaikuttamisen rajallisuutta EU:ssa. Kenties selvimpänä esimerkkinä tästä toimii se, että euroalueen johtajat päättivät pyytää Van Rompuyta maaliskuussa 2010 talouden ohjaustyöryhmän puheenjohtajuuden hoitamiseen. Yhteistyössä komission, jäsenvaltioiden edustajien, kiertävän puheenjohtajamaan ja Euroopan keskuspankin kanssa Van Rompuyn tuli luoda ohjaustyöryhmän raportti esitettäväksi neuvostolle vuoden loppuun mennessä. Tästä tuli ilmetä euroalueen kriisintarkkaisu- ja kurinalaisemman budjettipolitiikan edellyttämät toimenpiteet ja vaihtoehdot oikeudellisen kehyksen lujittamiseksi. Tästä tuli nimenomaan ”Van Rompuyn ohjausryhmä”, eikä ”Barroson ohjausryhmä”. (Dinan 2011, 105–106.) Tähän liittyen Van Rompuy totesi seuraavaa:

All the break-throughs we achieved, now need to be translated into legislative texts. The work needs to be done by the Commission, the Council and the Parliament. I trust all the institutions will keep up the momentum. It is a vital responsibility. (Van Rompuy 24.11.2010.)

Tämä lausunto kuvastaa Van Rompuyn vahvuutta muihin EU:n toimijoihin nähden. Hän näyttäytyy toimeenpanijana, jonka päätösten käytännön toteuttamisesta muiden instituutioiden tulee huolehtia. Van Rompuyn vahvistunut asema on tulosta siitä, että hän on osannut hyödyntää ne vallankäytön mahdollisuudet, joita unionin instituutioiden väliset suhteet ovat tarjonneet (Closa 2012, 137).

Vaikka Barroso ja Van Rompuy ovat näyttäneet toimineen sujuvasti yhteistyössä toistensa kanssa, Barroso ei ole kuitenkaan ollut täysin tyytyväinen Van Rompuyn ja laajemmin koko EN:n toimintaan. Hänen turhautumisensa Van Rompuyn hallitsevuuteen sekä Merkelin ja Sarkozyn johtoasemaan oli varsin selvää vuoden 2011 aikana. Barroso suhtautui kriittisesti ranskalais-saksalaiseen johtoon, sillä se ilmensi hänen mukaansa hallitustenvälisyyden räikeää kasvua EU:ssa. (Dinan 2012, 91.) Tähän liittyen Barroso totesi vuoden 2011 syyskuussa pitämässään puheessaan talouspolitiikan osalta, että:

Let's avoid another illusion that we can have a common currency and a single market with an intergovernmental approach. [...] we need more than ever the independent authority of the Commission, to propose and assess the actions that the Member States should take. Governments, let's be frank, cannot do this by themselves. Nor can this be done by negotiations between governments. Indeed, within the Community competences, the Commission is the economic government of the Union, we certainly do not need more institutions for this. (Barroso 28.9.2011.)

Dinan (2012, 90–91) näkee, että komission puheenjohtajan poliittinen vaikutus on hiipunut viime vuosina. Hänen mukaansa tällä ei varsinaisesti ole tekemistä EN:n päätoimisen puheenjohtajan olemassaolon kanssa, vaan syyt ovat lähinnä institutionaalisia sekä osittain henkilökohtaisia. Eräs tärkeä syy on se, että eurokriisin puhkeaminen on nostanut EN:n merkitystä unionin instituutioiden keskuudessa. Vaikka komission puheenjohtaja on EN:n virallinen jäsen, EN ei ole kuitenkaan erityisen otollinen ympäristö sellaiselle toimijalle, jolta puuttuu kansallisen tason johtajan asema ja sen tuoma poliittinen painoarvo. Tämä korostuu erityisesti silloin, kun komission puheenjohtaja tulee pienestä jäsenmaasta. Dinan kuitenkin huomauttaa, että vaikka Barroson poliittinen vaikutus on rajoittunut, tämä ei kuitenkaan tarkoita itse komission auktoriteetin puuttumista.

4.2.7 EU:n ulkoisen edustamisen kysymyksestä

Van Rompuyn valinta ensimmäiseksi EN:n päätoimiseksi puheenjohtajaksi ei ole tuonut ratkaisua EU:n ulkoisen edustamiseen kysymykseen, vaan päinvastoin. Hän sijoittuu EU:n keskeisten johtohahmojen sekaan suhteellisen tasapäisesti, vaikka hänen roolinsa onkin keskeinen, ja hänen tehtävänsä ovat osittain päällekkäisiä sekä Barroson että Ashtonin tehtävien kanssa (Kaczyński 2011, 5). EU:n ulkoinen edustaminen kuuluu näiden kaikkien toimijoiden tehtäviin, ja he ovat usein yhtä aikaa kansainvälisten kokousten näyttämöillä. Tämä seikka on ilmiselvästi ristiriidassa Lissabonin sopimuksen ulkosuhteiden sujuvoittamisen tavoitteen kanssa.

Esimerkiksi erilaisten kansainvälistä huomiota saaneiden kriisitilanteiden yhteydessä EN:n puheenjohtajan ja komission puheenjohtajan astuminen parrasvaloihin valtion- ja hallitusten päämiesten tasolla on ollut yleistä (Raik 2011a). Lisäksi niin Ashtonin kuin Van Rompuyn tehtävänä on unionin edustaminen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä (Kaczyński 2011, 5). Koska näiden toimijoiden tehtävät ovat limittäisiä sekä toisinaan varsin epätarkkoja ja ympäröityjä, on ilmeistä, että tämä on ikään kuin avannut

tietyntilaisen pelivaran vallankäytön mahdollisuuksien hyödyntämiselle unionin johtajien keskuudessa. Se, kenen tulisi olla unionin johtohahmo kunkin tilanteen osalta ja mitkä tehtävät kuuluvat kullekin johtajalle, on tämän valtakamppailun keskiössä. Mikäli jokin tarkkarajainen ja tulkinnoista vapaa määritelmä laadittaisiin näiden toimijoiden tehtävien suhteen, näiden työnjakoa, asemaa sekä laajemmin koko EU:n ulkoista edustamista olisi kenties helpompi hahmottaa.

Ashtonin ja Van Rompuyn uusien virkojen perustamisen myötä unioniin on syntynyt varsin mielenkiintoisia käytäntöjä, joista eräs näkyvimmistä on kaksois- ja jopa kolmoislausuntojen esittäminen. Esimerkiksi Hosni Mubarakin lähtöä helmikuussa seurasi Van Rompuyn, Barroson ja Ashtonin yhteislausunto, joka kertoi EU:n toivottavan muutoksen tervetulleeksi ja tarjoavan tukensa Egyptin kansalle. Lisäksi YK:n turvallisuusneuvoston Libyaa koskevaan päätöslauselmaan vastasivat yhdessä Van Rompuy ja Ashton. Tämän tyyppinen yhteislausuntokäytäntö ei erityisemmin selkeytä unionin ulkoista edustamista. (Raik 2011a.)

Siitä huolimatta, että nämä kolme toimijaa näyttäytyvät toisinaan melko tasaveroisina, heidän suhteessaan on kuitenkin havaittavissa tiettyä hierarkkisuutta, kuten tässä luvussa aiemmin esitetyt huomiot havainnollistavat. Mikäli EN:n tai komission puheenjohtaja kertoisi maailmalle EU:n virallisen kannan jonkin asian suhteen, Ashton todennäköisesti allekirjoittaisi kyseisen kannanoton (Raik 2011a). Tämä kuvastaa sitä, että Van Rompuy ja Barroso ovat Ashtonin nähden selvästi vahvemmassa asemassa. Sen sijaan Barroson ja Van Rompuyn suhdetta käsittelevä osuus ilmensi sitä, että Barroso on tietyillä tapaa altavastaaajana suhteessa Van Rompuyhin.

Näiden kolmen näkyvän johtohahmon lisäksi, myös muilla EU:n toimijoilla on valtaa unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan suhteen. EU:n ulkosuhteiden keskeisten toimijoiden joukon kattaessa kaiken kaikkiaan EN:n, korkean edustajan ulkoasiainhallintoineen, pääministerit, ulkoministerit, puolustusministerit, komission ja parlamentin (Ojanen 2013), Van Rompuyn asema ja merkitys unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta keskeisen instituution johdossa ei vaikuta erityisen selkeältä. Tästä huolimatta on kuitenkin selvää, että eurokriisin myötä Van Rompuyn merkitys talouspolitiikan isojen linjojen määrittelyssä on kasvanut.

4.2.8 Van Rompuy'n johtajaposition ”ongelmista”

Van Rompuy'n aseman suhteellisesta vahvuudesta huolimatta esimerkiksi Dinanin (2013, 97) mukaan Van Rompuy'n liikkuma-ala oman agendansa ajamiseen EN:n puitteissa on varsin mitätön ja hänen mukaansa Van Rompuy'n asema on heikompi, kuin heikoimman jäsenvaltion. Dinan myös korostaa, että vaikka Van Rompuy on johtanut pientä, mutta vaikutusvaltaista jäsenmaata, EN:n puheenjohtajana hän on valtioton. Hän myös lisää, että puheenjohtajuuden vaikuttavuus riippuu kyseisen viran määrittelystä sopimuksissa sekä puheenjohtajan henkilökohtaisista kyvyistä ja hänen ajatustensa voimakkuudesta. Nämä näkemykset ovat siinä mielessä ongelmallisia, että ne antavat ymmärtää EN:n puheenjohtajuuden varsin vaatimattomana positiona. Kuitenkin EN:n työjärjestystä tarkasteltaessa tai EU -sopimusten määräyksiä tutkittaessa voidaan havaita, että puheenjohtajalle on annettu suhteellisen keskeinen rooli instituutionsa toimintaan vaikuttamisessa, kuten aiemmissa luvuissa on käynyt selväksi.

Dinan (2013, 97) jatkaa, että myös valtion ja hallitusten päämiesten näkemykset ja vallitseva poliittinen sekä taloudellinen tilanne vaikuttavat siihen, miten puheenjohtaja pystyy ajamaan omaa agendaansa. Kun otetaan huomioon EU:n poliittisen ja taloudellisen tilanteen EN:n vaikutusvaltaa korostava vaikutus, Dinanin ajatus puheenjohtajan agendanasettelukyvyyn heikkoudesta asettuu kyseenalaiseksi. Eikö juuri eurokriisin vallitessa Van Rompuy'n merkitys ja vaikutusvalta kasvanut EN:n kasvun ohella? Closa (2012, 120; 127) toteaa Dinanin näkemyksistä poiketen, että Van Rompuy on taitavasti käyttänyt hyväkseen ne mahdollisuudet, joita hänen institutionaalinen tehtävämääräitelmänsä on mahdollistanut ja joita eurokriisin myötä muodostunut tilanne on hänelle suonut. EN:n ottaessa ikään kuin tilanteen haltuun eurokriisin aikana, Van Rompuy näyttäytyi ratkaisevana toimijana. Closa näkee, että tätä kautta Van Rompuy on pystynyt vahvistamaan asemaansa ja vaikuttamaan siihen, minkälaiseksi kyseinen positio ylipäänsä muotoutuu myös tulevien puheenjohtajien osalta.

Dinan (2013, 97) myös toteaa, että puheenjohtajalla on heikko rooli suurten aloitteiden käynnistämiseen. Tässä väitteessä on tietyllä tapaa perää, mutta on syytä huomata, että EN:n puheenjohtajalla on keskeinen rooli muun muassa kokousten ajoittamisen sekä asialistojen suhteen. Van Rompuy on pyrkinyt lisäämään kokousten määrää ja tätä kautta saamaan itselleen sekä instituutiolleen vahvemman roolin niin toimeenpanijana, aloitteentekijänä kuin unionin yleisen ja laajemman agendan määrittelyn osalta. Tätä

kehitystä on tehostanut se seikka, että huolimatta EN:n asialistojen kaikenkattavasta olemuksesta, kukin yksittäinen kokous on kuitenkin pyritty rakentamaan jonkin tietyn, melko tarkasti rajatun, asian ympärille. (Closa 2012, 131.)

Lisäksi Dinan (2011, 110; 2013, 97) toteaa, että eurokriisin syvyys sekä keskeisten kansallisten johtajien vastahakoisuus EN:n puheenjohtajuuden voimaannuttamisen suhteen, ovat rajoittaneet Van Rompuy'n mahdollisuuksia vahvaan poliittiseen johtajuuteen. Tässä kohtaa on syytä muistuttaa, että Van Rompuy valittiin kyseiseen tehtävään juuri siksi, että hänenlaisen poliitikon ei ajateltu ottavan vahvaa profiilia. Van Rompuy ei ole itsekään tukenut ajatusta puheenjohtajan näkyvyyden ja kansanlegitimiteetin vahvistamisesta esimerkiksi EU:n laajuisen äänestyksen avulla.

5. POLIITTISTEN PUHEIDEN RETORIikka

5.1 Yleistä Herman Van Rompuyn retoriikasta

Herman Van Rompuyn ulko- ja turvallisuuspoliittiset puheet ovat retorisia ja argumentatiivisia, kuten poliittiset puheet yleisesti ottaen ovat. Van Rompuyn puheista voidaan löytää monenlaisia retorisia keinoja, joiden avulla hän pyrkii välittämään sanomansa vakuuttavalla tavalla kulloisenkin yleisön tietoisuuteen. Seuraavaksi pyrin havainnollistamaan niin sanotun uuden retoriikan edustajien Kenneth Burken ja Chaïm Perelmanin argumentaatio- ja retoriikkateorioiden ajatusten ja Van Rompuyn puheiden välisiä yhtymäkohtia, puheiden retoristen keinojen tarkastelemiseksi.

Burken (1969, 25–26) mukaan retoriikka on usein *piilevää retorisuutta*. Tällä tarkoitetaan ikään kuin salakavalaa retoristen keinojen käyttöä, jossa kuulijat eivät edes tiedosta heihin kohdistuvia retorisia taktiikoita. Van Rompuyn retoriikka on juurikin salakavalaa, sillä hänen puheidensa retorista luonnetta ei välttämättä havaitse perehtymättä puheisiin kunnolla. Hänen retoriikkansa on hienovaraista ja melko hillittyä ja tästä syystä se ei vaikuta ensisilmäyksellä retoriselta. Tämä hillitty retoriikka on ennen muuta harkittu taktiikka: hillitty olemus viestii rationaalisuudesta ja vakavuudesta, mikä taas saa kuulijakunnan ottamaan vakavasti sekä Van Rompuyn henkilön että puheiden substanssin. Lisäksi hänen puheidensa asiapitoisuus sekä aiheiden laaja-alaisuus ja haastavuus, muodostaa Van Rompuysta asiallisen vaikutelman. Hänet on siis helppo ottaa vakavasti. Van Rompuyn puheiden keskeinen retorinen keino on erilaisten *metaforien käyttö*. Metaforalla tarkoitetaan tässä yhteydessä tietyn asian ymmärtämistä jonkin toisen asian kautta, eli tämä tarkoittaa havaintoa ”tämän tuollaisuudesta tai tuon tällaisuudesta” (Summa 1996, 54). Hänen puheidensa metaforisuus on melko hillittyä, eli hän ei käytä silmiinpistävän mahtipontisia metaforia. Myös sellaiset tekijät, kuin *toisto* tai *jatkuva tietyn viestin vahvistaminen*, saattavat usein merkitä paljon enemmän kuin varsinaiset retoriset taidot. Toistojen ja kertautumisen kautta identifikaatiot vakiintuvat. Van Rompuy käyttää puheissaan toistoa ja pyrkii näin vahvistamaan tietyn, haluamansa viestin välittymistä yleisön mieliin. Tähän piilevään retorisuuteen liittyy myös *asioiden nimeämisen rajoittava, valikoiva ja todellisuutta konstruoiva luonne*. Se kuva, minkä puhuja luo, on ennen muuta valikoitu kuva todellisuudesta.

Identifikaatiolla tarkoitetaan sitä tärkeää prosessia, jonka avulla toimijat pyrkivät vakuuttamaan yleisönsä. Retorinen identifikaatio on tavallaan *ihmisten erillisyyttä kompensoiva prosessi ja sen käyttö liittyy ei-harmonisiin tilanteisiin*. (Summa 1996, 56–57.) Burken (1969, 25; 46) mukaan retoriikkaa on kaikessa, missä identifioituminen ja sen vastakohta, eli erottautuminen, ovat molemmat läsnä. Näin ollen, retorisuus on osa kaikkea sellaista, missä tarjoutuu tilaisuus kilpaileviin identifiointeihin ja erotteluihin (Summa 1996, 57). Van Rompuy pyrkii puheissaan juuri siihen, että kulloinenkin yleisö, mahdollisista erimielisyyksistä tai jännitteistä huolimatta, kokisi tietynlaista yhteenkuuluvuutta hänen, EN:n tai EU:n kanssa, riippuen kohdeyleisöstä. Tässä on siis pyrkimyksenä epäharmonisuuden kompensoiminen erilaisin taktiikoin. Omien ja yleisön intressien samastaminen johtaa parhaassa tapauksessa siihen, että yleisö on suostuteltavissa jonkin asian taakse ja yleisön keskuudessa herää halu yhteistyöhön. Tällä piilotetaan myös tilanteen poliittisuus, sillä vastakkainasettelut pyritään poistamaan. Tämän tyyppinen retoriikka toimii Van Rompuyn keinona johtamansa instituution yhtenäisyyden representoimisessa. Mitä enemmän puhujan ja kulloisenkin yleisön substanssit kohtaavat, sitä todennäköisempää on identifikaatiosta seuraava puheen vakuuttavuus yleisön näkökulmasta. Identifikaatio on Burkella myös tyyllisten keinojen retorisen tehon selitys. Esimerkiksi ”me vs. muut” -vastakkainasettelu on politiikassa yleinen retorinen tekniikka, jossa identifikaatio ja erottaminen ovat läsnä. (Summa 1996, 58). Tätä edellä mainittua tekniikkaa Van Rompuy käyttää muodostaessaan EU:n kannattamille yleispäteville arvoille kielteisinä nähtyjä vastinpareja. Tietyt toimijat esitetään EU:n kanssa samanlaisia arvoja kannattavina, kun toiset taas näyttävät vastakkaisia arvoja kannattavina ”toisina”.

Perelmanin (1982, 9-18) mukaan, argumentaation tavoitteena on saada aikaan yleisön hyväksyntä niille väitteille, joita heille esitetään. Kuuliaisuus puhujan väitteitä kohtaan ei ole koskaan helposti saavutettavissa, sillä se edellyttää puhujan ja yleisön ajatusten välistä kohtaamista ja konsensusta. Argumentaation tarkoituksena on vaikuttaa yleisöön, muotoilla yleisön näkemyksiä ja mielenlaatua sekä sen pyrkimyksenä on saada aikaan yhteisymmärrys pakkojen ja ehtojen kautta tapahtuvan näkemysten tyrkyttämisen sijasta. Jotta yhteisymmärryksen saaminen olisi mahdollista, puhujan tulisi kyetä ikään kuin *sovittamaan itsensä yleisöön*. Puhujan tavoittelemat tulokset vaihtelevat ja argumentaation keinot sovitetaan aina keskustelukohteen ja kuulijoiden luonteen mukaan. Van Rompuyn puheissa tulee selvästi esiin tämä yleisöön sovittautuminen kulloisenkin tilanteen vaatimalla tavalla. Hän aloittaa puheensa tarinoilla, joissa hän ikään kuin linkittää itsensä

yleisöön, esimerkiksi kuvailemalla omaa suhdettaan yleisön kotikaupunkiin, -maahan tai yleisössä oleviin ihmisiin. Hän rakentaa nämä sovittamistarinat kaukaa historiasta kumpuavina ja tällä tavoin hän pyrkii osoittamaan hänen ja yleisön yhteyden historiallisuuden ja tietyllä tapaa luonnollisuuden. Hän ei kuitenkaan aina puhu itsestään toteuttaessaan tätä sovittautumista, vaan usein hänen tavoitteenaan on sovittaa EU tai EN:n agenda kulloiseenkin yleisöön. Tässäkin hän käyttää hyväkseen erilaisia historiallisia tarinoita, esimerkiksi EU:n ja Yhdysvaltojen yhteisestä menneisyydestä. EN:n agendan sovittamisessa muiden instituutioiden vastaaviin, hän puolestaan kuvailee unionin historiaa ja sen ainutlaatuisia instituutioiden kokonaisuutta. Puolestaan EN:n sisäiseen sovittautumiseen hän pyrkii eritoten ”yhteistyö” -tematiikan kautta. Van Rompuy saattaa tehdä tämän sovittautumisen myös siten, että hän samastaa EU:n ja jonkin maan historiankulut, huolimatta tosiasiallisten linkkien puuttumisesta. Koska jollakin maalla ja EU:lla on ollut vaikkapa samanlaisia haasteita tai onnistumisia historian saatossa, ajatusten välinen kohtaaminen ja yhteisymmärrys on luontevampaa saavuttaa.

Vakuuttava puhe on sellainen, jonka perusteet ovat yleistettävissä. Näin puheen sisältö saa todennäköisemmin hyväksynnän. Perelmanin (1982, 18; 1996, 28–34) mukaan, puhujan kannattaa valita *päätelynsä lähtökohdiksi vain sellaisia väitteitä, jotka kuulijat hyväksyvät*. Hänen mukaansa niin sanotuilla yleispätevillä arvoilla, kuten totuus, hyvyys, kauneus tai oikeus, on tärkeä rooli argumentaatioissa. Van Rompuy käyttää puheissaan paljon yleispäteviä arvoja, monenlaisiin tarkoituksiin. Puhuessaan EU:n toimista maailmalla, hän esittää juurikin yleispäteviä arvoja toiminnan lähtökohtana, jotta toiminta vaikuttaisi hyväksyttävältä. Esimerkiksi EU:n naapurustosta puhuttaessa, Van Rompuy pyrkii korostamaan sitä, kuinka EU tähtää demokratian ja ihmisoikeuksien kehittämiseen kyseisillä alueilla. Myös EU:n ja toisten maailmanpolitiikan toimijoiden yhteistyön tärkeyttä korostettaessa, nämä yleispätevät arvot nousevat esiin keskeisenä argumentaation ja retoriikan keinona. Lisäksi hakiessaan legitimitettä johtamansa instituution valta-asemalle tai instituutionsa sisäiselle dynamiikalle, hän vetoaa EU:n ”yhteisiin arvoihin”.

Perelmanin (1996, 41–46) mukaan poliittisten puheiden valinnat ovat tarkasti suunniteltuja. Näillä valinnoilla on tärkeä merkitys puhujan muodostaessa argumentaationsa lähtökohdat yleisön jo hyväksymien väitteiden joukosta. Argumentit edellyttävät tiettyjen tosiseikkojen ja arvojen valitsemista ja niiden tietynlaista kuvaamista. Tiettyjen lähtökohdtien valitseminen esityksen perustaksi ja siinä esiintuotaviksi asettaa nämä lähtökohdat *tietoisuudessa etualalle ja antaa niille läsnäolon*. Näin ollen puheiden

lähtökohtia on mahdotonta sivuuttaa. Myös tiettyjen kiistattomien seikkojen huolellinen korostaminen on erittäin tärkeää, jotta näiden läsnäolo kuulijoiden tietoisuudessa vahvistuisi. Tässä jonkin asian korostamisessa voidaan käyttää keinona esimerkiksi *toistoa, yksityiskohtien kasaamista ja tiettyjen kohtien erityistä painottamista*. Van Rompuy pyrkii puheissaan korostamaan EN:n strategista olemusta kyseisen instituution agendalla olevien aspektien kasaamisella. Hän myös tähtää EN:n esittämiseen yhteistyöhön ja konsensuksen muodostamiseen kykenevänä toimielimenä tähän tematiikkaan sopivien ilmauksien toistamisella. Lisäksi erilaisten ulko- ja turvallisuuspoliittisten keinojen kasaaminen ja toistaminen sekä erilaisten kyvykkyyttä osoittavien kohtien painottaminen on Van Rompuyn retoriikan keskiössä.

5.2 Presidenttiretoriikka ja Herman Van Rompuy

Vaikka tässä tutkimuksessa EN:n presidentiaalisuuden tarkastelu kytkeytyy instituutioiden välisten suhteiden ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan sekä erityisesti niihin liittyvien puhetaiposten analysoimiseen, mielenkiintoisen kuriositeetin muodostaa myös presidentiaalisen retoriikan ja Van Rompuyn retoriikan yhtymäkohtien tarkastelu. Nimenomaan presidenteille ominaista retoriikkaa on tutkittu paljon yhdysvaltalaisen tutkijoiden keskuudessa. Tässä kohtaa hyödynnän Robert Dentonin, Dan Hahnin, Jeffrey Tulisin, Glen Thurowin sekä Colleen Shoganin esittämiä huomioita presidenttiretoriikasta. Nämä tutkijat ovat keskeisessä osassa yhdysvaltalaisen presidenttiretoriikan tutkimuskentällä.

Denton ja Hahn (1986, 4-7; 63) näkevät presidenttityden ennen kaikkea retorisenä instituutiona, jonka retorisuus on tärkeää usealla ulottuvuudella. Lingvivistisesti presidenttien sanat muotoilevat ideoita ja stimuloivat toimintaa. Älyllisesti, presidenttiretoriikan sanat tarjoavat toiminnan perusteluja ja oikeuttavat päätöksiä. Psykologisesti, sanat inspiroivat, miellyttävät ja motivoivat kuulijoita. Sosiaalisesti, ne puolestaan yhdistävät ihmiset sosiaalisiksi kokonaisuudeksi sekä yhdistävät presidentin kuulijoihin. Eettisestä näkökulmasta puheet voivat tehdä hyvää tai pahaa, edistää oikeudenmukaisuutta tai epäoikeudenmukaisuutta, itsekeskeisyyttä tai epäitsekkyyttä. Denton ja Hahn lisäävät, että presidenttien julkisten puheiden kautta arvot ja päämäärät määrittävät, artikuloituvat sekä jalostuvat. Puheiden sanat voivat inspiroida ja koskettaa,

mutta myös harhauttaa ja tuhota. Näin ollen puheet voivat aiheuttaa kuulijoissaan monenlaisia reaktioita ja ne palvelevat monenlaisia tarkoituksia.

Presidenttien puheet eroavat *kommunikaatiotapojensa* suhteen tavallisen kansalaisen tai muiden julkisten henkilöiden puheista tiettyjen aspektien osalta. Ensinnäkin presidentit esittävät puheita yleensä *säännöllisesti*. (Denton & Hahn 1986, 8.) Tämä piirre ilmenee myös Van Rompuyn toiminnassa, sillä hän pitää puheita useamman kerran kuukaudessa. Erilaisille yleisöille rakennettuja puheita saattaa olla jopa viisi yhden kuukauden aikana. Vaikka puheita on usein, niiden sisällöt saattavat olla varsin homogeenisia, joten niiden substanssit eivät tarjoa joka kerta uusia elämyksiä.

Presidenttien tulee myös osata puhua hyvin *laaja-alaisista* ja *vaihtelevista* teemoista asiantuntemuksella, ottaen huomioon sen, että puheet tulevat säilymään ikuisesti (Denton & Hahn 1986, 8). Tältäkin osin Van Rompuyn puheita voi tulkita presidentiaalisina, sillä hänen puheensa liittyvät nimenomaan laajoihin ja isoihin kysymyksiin. Tätä seikkaa korostaa luonnollisesti myös se, että EN:n on tehtävänmäärittelmänsä mukaan otettava kantaa EU:n ”yleisiin poliittisiin suuntaviivoihin ja painopisteisiin”, joten van Rompuyn on tavallaan pakko pitää puheidensa anti laaja-alaisena.

Presidenttien puheisiin sisältyy myös se erityinen seikka, että he *mainitsevat itsensä* ja heidän *omat toimensa* useaan kertaan puheissa (Denton & Hahn 1986, 9). Van Rompuy käyttää minä -muotoa puheissaan paljon, ja tämä muoto ilmenee esimerkiksi silloin, kun hän kertoo huippukokouksien järjestämisestä, niiden asialistan määrittämisestä tai ylipäätään oman toimintansa merkityksestä. Lisäksi tämä muoto esiintyy erityisesti puheiden alussa, hänen samastaessaan omat kokemuksensa ja näkemyksensä kulloiseenkin yleisöön. Van Rompuy osaa siis hyödyntää puhetilanteiden tarjoamat mahdollisuudet oman toimijuutensa representoimiseen juuri tietynlaisena.

Lisäksi presidentiaalisen puheen sävyn voidaan sanoa olevan yleensä melko *optimistinen, käytännöllinen ja yksinkertaistettu* (Denton & Hahn 1986, 9). Van Rompuyn kohdalla optimismi on ilmeistä, sillä hän puhuu esimerkiksi EU:n merkityksestä ja kehityksestä varsin myönteisin sanankääntein eurokriisistä ja EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan heikkoudesta huolimatta. Tämä Van Rompuyn optimistinen retoriikka on ennen muuta epideiktistä: puheet ovat olemukseltaan juhla- tai ylistyspuheen tapaisia, ja tämän ylistyksen kohteena ovat joko EU itsessään tai muut maailmanpoliittiset toimijat. Tässä hän puhuu ikään kuin alaisilleen, sen sijaan, että hän asettuisi niiden tasolle tai niihin

nähdessä alisteiseksi. Sen sijaan epideiktisen retoriikan moitepuhe -ominaisuutta häneltä ei varsinaisesti löydy. Käytännöllisyyden suhteen Van Rompuyn linja vaihtelee. Toisinaan hän puhuu konkreettisemmista toimista joidenkin asioiden suhteen, minkä voi tulkita käytännönläheiseksi puhetavaksi. Tästä huolimatta abstraktimpi ja laajatulkintaisempi retoriikka on huomattavasti enemmän edustettuna hänen puheissaan. Vaikka Van Rompu pyrkii tuomaan esiin oman yksityiskohtaisen tietämyksensä ja huolensa erilaisista asioista, hänen puhetapansa on tilanteita yksinkertaistava. Tämä yksinkertaistaminen liittyy edellä mainittuun abstraktiuteen, sillä asioiden käsitteleminen abstraktilla tasolla ei vaadi yksityiskohtiin paneutumista, mikä mahdollistaa yksinkertaistetun kuvauksen tuottamisen erilaisista tilanteista.

Presidenttien viestit ovat luonteeltaan *vakuuttavia* ja huolellisesti jotain *tiettyä tarkoitusta varten rakennettuja*. Näin ollen se, miten jokin politiikka määritellään, artikuloidaan ja ”myydään” saattaa olla tärkeämpää, kuin kyseinen politiikka itsessään. Näin ollen, presidenttien retoriikalle leimallista on *tyylin* korostaminen varsinaisen substanssin kustannuksella. Tässä on ajatuksena se, että tyylikkäästi esitetyt sanat voisivat ratkaista todellisia, vaikeita ongelmia. Erilaiset symbolit ja sloganit saattavat siis korvata poliittisen keskustelun, eikä esimerkiksi puheiden pitämisen tiheytyemisellä voida kompensoida tätä. (Denton & Hahn 1986, 10.) Van Rompuyn puheiden retoriikan kohdalla nämä aspektit tulevat varsin ilmeisinä esille. Tietynlaisessa seremoniallisuudessaan, puheet ovat juurikin tyylieltyjä, pitäen sisällään tarkkaan ennalta määriteltyjä elementtejä. Puheet ovat rakennettu alusta loppuun sillä ajatuksella, että kuulijoiden olisi mahdollisimman luontevaa asettua Van Rompuyn kanssa samalle linjalle.

Tulis (2004, 3) kuitenkin huomauttaa, että edellä mainitun kaltaisista yhteisistä nimittäjistä huolimatta, yksikään presidentti ei luonnollisesti ole toisensa kopio kommunikaatiotapojensa tai retoriikkansa osalta. Huolimatta presidentti-instituutioon liittyvistä normeista tai rooliodotuksista, presidentit voivat käyttää sanoja monenlaisilla tavoilla. He saattavat puhua tai kirjoittaa vallitsevien perinteiden tai genrejen mukaisella tavalla tai he voivat muodostaa oman tapansa viestiensä esiintuomisessa. Lisäksi he voivat suunnitella erilaiset sanamuodot eri yleisöille. Näin ollen presidentin puhetapaan ja retoriikkaa liittyy *pelivaraa*. Tämä pätee erityisesti Van Rompuyn kohdalla, sillä hän on ensimmäinen päätoiminen puheenjohtaja ja näin ollen hänellä on vapaus muodostaa oma esiintymistapansa. Hän on profiloinut itsensä puheenjohtajaksi, joka osaa yhtäältä esiintyä salonkikelpoisella ja muodollisella tavalla, ja toisaalta rennolla ja intiimillä tavalla, hänen

puhuessaan esimerkiksi omasta itsestään ja henkilökohtaisesta taustastaan tai harrastuksistaan. Tätä kautta hän on pyrkinyt luomaan puheenjohtajuudelleen moniulotteisen imagon.

Tulis (1987, 203) myös näkee, että presidenttien retorinen valta on ikään kuin toimeenpanovallan erityistapaus, sillä se on samaan aikaan keino, jolla toimeenpanija voi puolustaa vallankäyttöään, ja se on myös valta sinänsä. Näin ollen retorinen valta ei ole ainoastaan kommunikaatiomuoto, vaan kyse on kuulijoiden olemuksen määrittämisestä muun muassa erilaisten metaforien ja kategorioiden kautta. Van Rompuylla on tapana puolustella instituutionsa toimeenpanovaltaa muun muassa vetoamalla sen poikkeuksellisen erityiseen tai strategiseen olemukseen.

Thurrow (2004, 15–17) on sen sijaan keskittynyt *presidentiaalisen luonteen* merkitykseen. Hänen mukaansa presidentin vallan kytkeytyessä vahvasti vakuuttelukykyyneen, luonteella on ilmiselvä merkitys tässä. Erityisesti, jos käsiteltävä asia on epämääräinen tai arveluttava, kuulijat muodostavat luottamussuhteen puhujaan riippuen heidän näkemyksistään puhujan luonteen suhteen. Jos kuulijat ajattelevat presidentin olevan viisas ja hyveellinen, on varsin todennäköistä, että presidentin sanoma näyttäytyy legitimiinä yleisön mielestä. Näin ollen se, että presidentti vähintäänkin esittää olevansa hyväluonteinen, on tärkeää tämän uskottavuuden kannalta. Tämä ”epämääräisten tai arveluttavien” asioiden käsittely oli Van Rompuylla hyvin tyypillistä erityisesti eurokriisin pahimpina aikoina. Mikäli hän ei asiasubstanssiensa perusteella kyennyt vakuuttamaan yleisöään tai jos hän käsitteli jotakin yleisönsä näkökulmasta epämieluisaa aspektia, hän kuitenkin yritti esittää itsensä miellyttävän luonteen omaavana ”kaikkien ystävänä” saadakseen legitimitettä sanomisilleen.

Shogan (2007, 83, 170, 175) on puolestaan tutkinut *moraalista retoriikkaa* yhdysvaltalaispresidenttien puheissa. Hänen mukaansa presidenttien on hyödyllistä sopeuttaa retoriikkansa heitä ympäröiviin kontingensseihin, ja tässä on etua nimenomaan moraalisen retoriikan käytöllä. Moraalinen retoriikka tarjoaa presidentille strategisen mahdollisuuden poliittisten tilanteiden hyödyntämiseen. Sen sijaan, että kyse olisi ikään kuin pelkästä retoriikasta, Shogan näkee, että retorisilla valinnoilla on konkreettisia seurauksia presidenttien olemukseen sekä heidän poliittiseen auktoriteettiinsa, ja sillä on myös vaikutusta presidentti-instituution hallintakapasiteetteihin.

Shoganin (2007, 33) mukaan myös presidenttien poliittinen vahvuus voi vaikuttaa siihen, haluaako presidentti käyttää moralisoivaa retoriikkaa. Hänen mukaansa ne presidentit, jotka ovat saaneet vahvoja vaalivoittoa, saattavat ajatella saaneensa ikään kuin mandaatin moralisoivien puheiden esittämiseen. Mikäli näin on, Van Rompuyn täytyy kokea positionsa varsin vahvana, sillä hän esittää erittäin usein moralisoivia retorisia sanankäänteitä. Itse asiassa jokainen analyysiluvun *topos* pitää sisällään tämän tyyppistä retoriikkaa.

Erityisesti talouskriisit lisäävät moraalisen retoriikan käyttöä. Presidentit pyrkivät saamaan legitimitettä talouskriisien aikana tehdyille päätöksille. Tällaisessa tilanteessa moraalinen vetoaminen toimii keinona kansalaisten yhtenäisyyden ja itseluottamuksen edistämiseksi. (Shogan 2007, 33.) Eurokriisin yhteydessä Van Rompuy pyrki käyttämään moralisoivaa retoriikkaa EU:n yhtenäisyyden osoittamiseksi ja tätä kautta populististen ja eurokriittisten kannanottojen vaimentamiseksi.

Shogan (2007, 32) lisäksi toteaa, että ulkomailla tapahtuvat sodat ja kriisit saavat presidentit käyttämään moraalista retoriikkaa. Tähän liittyy muun muassa konfliktien representoiminen uhkana kansan jaetuille arvoille ja uskomuksille. Tämä on myös Van Rompuyn ulkopoliittisten puheiden keskeistä antia. Arabikevään tapahtumien kielteiset lieveilmiöt representoidaan unionin arvojen vastaisina, ja näiden maiden auttamiseen tähtäävien toimenpiteiden nähdään puolestaan edistävän EU:n ”yhteisiä” arvoja. Moralisoiva retoriikka toimii monenlaisten ratkaisujen ja toimintalinjojen legitimoijana.

5.3 Van Rompuyn ”presidenttiydestä” puhumisen relevanttius

EN:n puheenjohtajaa kutsutaan erityisesti uutismedioissa, mutta myös muissakin yhteyksissä, EU:n presidentiksi. Toisinaan taas, kyseisen viran edustajaa kutsutaan puheenjohtajaksi. Se, miten tätä virkaa tulisi nimittää, herättää keskustelua kyseisen viran ja laajemmin koko EU:n luonteesta. Tietyllä tapaa tämä presidentiksi nimeäminen on loogista: hän on EU:n korkeimman toimielimen korkein edustaja ja hänen edustamansa instituutio määrittelee unionin politiikan strategiset suuntaviivat monien politiikanalojen osalta. Hänellä on samanlaista määrittelyvaltaa, kuin presidentiaalisen järjestelmän presidenteillä, hänen johtaessaan ulko- ja turvallisuuspolitiikan laajempien strategioiden määrittelyä. Lisäksi hänen toimikautensa pituuden muuttaminen, jopa kymmenkertaiseksi

aiempaan verrattuna, on omalta osaltaan tukenut EN:n puheenjohtajan mieltämistä EU:n presidenttinä. Van Rompuy'n omien sanojen mukaan, kyseinen muutos toimikauden pituudessa on merkittävä puheenjohtajuuden hoitamisen kannalta:

The Permanent President is responsible for organisation of the work of the European Council in the medium and long term. This is a fundamental change, aimed at ensuring stability, continuity, and predictability. (Van Rompuy 26.4.2010)

Mikäli EN:n puheenjohtajuutta tarkastellaan EU:n ”presidenttiytenä”, on kuitenkin todettava, ettei tämä mukaile valtioiden presidentti-instituutioiden mukaista presidenttiyttä. Keskeisin ongelma liittyy legitimitettiin, sillä EN valitsee puheenjohtajansa määränemmistöllä, kuten jo aiemmin on käynyt ilmi. Tämä ei siis noudata valtiollisten presidenttien valintaproseduureja, joissa legitimitetti tulee lähtökohtaisesti kansalta. Myös toimivaltuuksiansa osalta EN:n puheenjohtajan toimintakenttä eroaa valtioiden presidentti-instituutioista, sillä itse EN:n puheenjohtajuus ei tarjoa kyseisen viran haltijalle vahvaa toimeenpanijan roolia. Tässä mielessä ennemminkin EN kokonaisuudessaan vaikuttaa presidentiaaliselta, eikä sen puheenjohtajuus. Lisäksi se seikka, että EU:ssa on monta unionia edustavaa korkeaa henkilöä, aiheuttaa problematiikkaa presidentiksi mieltämisessä.

Myös itse Herman Van Rompuy on asettanut puheidensa retoriikassa idean EU:n presidenttiydestä, sanan varsinaisessa merkityksessä, kyseenalaiseksi. Van Rompuy on korostanut, ettei hän halua olla mikään presidentti. Hän ei siis halua antaa itsestään sellaista kuvaa, että hän mieltäisi itsensä tai EN:n puheenjohtajuuden ylipäänsä presidentiaalisena. Aloitettuaan tehtävässään vuoden 2010 alussa, Van Rompuy totesi roolistaan EN:n puheenjohtajana seuraavaa:

[...] **the permanent President is not meant to be a Président** [...] he cannot be a Président as some kind of head of state in the full sense of the word, because **the relationship between the Member-States separately and their Union as a whole does not bear it**. Any European Council president, however talented, who would go out on his own, speaking on behalf of Europe in Washington or Moscow without having the assent of the heads of government, would soon speak, not for Europe, but **only for himself**. That would harm the institution, and Europe as a whole. (Van Rompuy 7.1.2010.)

Vaikka EN:n puheenjohtajan kutsuminen presidentiksi olisikin kyseenalaista, se on kuitenkin perusteltu ja kiinnostava tarkastelunäkökulma. Vaikka Van Rompuy ei omien sanojensa mukaan koe itseään presidenttinä, hänen puheistaan voidaan tulkita ikään kuin rivien välistä, että hän asettaa itsensä presidentiaaliseen, tai vähintäänkin hyvin merkittävään, asemaan. Tämä presidentiaalisuuden aspekti tuli esiin myös Van Rompuy'n

toimintaa käsittelevissä alaluvuissa. Van Rompuy kuvailee omaa rooliaan EN:n puheenjohtajana muun muassa seuraavin sanoin:

I prefer to say that the European Union, which today comprises 27 different countries, is like a “convoy” of ships: a convoy of 27 democratic states, of different sizes and with different histories, yet all going in the same direction. And when they are not, **it is my job to help steer a common course!** (Van Rompuy 17.5.2011.)

Eli Van Rompuy näkee, ettei hän ainoastaan johda EN:n työskentelyä, vaan hän pyrkii yhtenäistämään koko EN:n intressit ja näyttämään tätä kautta oikean suunnan unionille. Hänellä on siis kaksinainen valta-asema pysyvänä puheenjohtajana ja kokousten puheenjohtajana, kiertävän puheenjohtajamaan pääministerin menettäessä myös kokouspuheenjohtajuuden eli EN:n ”puhemiehen” paikan. Tätä EN:n yhtenäistämistä ja oikean suunnan määrittämistä hän kuvaili seuraavasti:

As President of the European Council, **I am an active facilitator and bridge builder.** My role is to **involve everybody, to find compromises** that respect the interests and sensitivities of each member state, and of the central institutions. It sounds easier than it is! (Van Rompuy 10.2.2012.)

Kuten voidaan huomata, Van Rompuy määrittää oman tehtävänsä varsin kunnianhimoisesti. 28 jäsenmaan eriävien intressien yhtenäistäminen tai EU:n keskeisten instituutioiden välisen ”yhteisymmärryksen” aikaansaaminen ei ole helppo tehtävä. On myös ilmeistä, että hallitustenvälisyys heikkenee sillä, että kompromisseja tuottaa pysyvä sovittelija-puheenjohtaja, ei yksi pääministereistä vuorollaan. Tämän tehtävän kokonaisvaltaisuus ja laaja-alaisuus voidaankin tulkita presidentiaalisena aspektina. Mikäli kuitenkin otetaan huomioon aiemmin tässä tutkimuksessa esitetty tulkinta poliittisen olemuksesta, voidaan todeta, ettei tämä Van Rompuy:n tehtävä ole edes mahdollinen.

EN:n puheenjohtajuuden presidentiaalisuuden tarkastelussa on myös huomioitava, että koska Van Rompuy on ensimmäinen pitkäaikainen puheenjohtaja, häntä voidaan kenties ajatella EU:n presidenttiyden määrittelijänä. Hän toimii tavallaan uranuurtajana tällä saralla. Van Rompuylla on periaatteessa mahdollisuus, tosin tiettyjen institutionaalisten raamien sisällä, muokata tästä virasta tietynlainen. Kukaan muu ei ole ollut ennen häntä kyseisessä asemassa, joten hän pystyy tässä positiossaan käyttämään poliittista pelisilmää. Hänen ei tarvitse noudattaa jotakin tiettyä, pitkään vallinnutta kaavaa. Aika näyttää, millaiseksi kyseinen virka ja laajemmin EN:n instituutio muotoutuvat.

Tässä tutkimuksessa tätä nimeämiskysymystä lähestytään siis tarkastelemalla EN:n puheenjohtajan tapaa toimia virassaan. Missä määrin tämä toiminta toteuttaa

presidentiaalisen olemuksen mukaista kaavaa? Tähän kysymykseen voidaan löytää vastauksia tarkastelemalla kyseessä olevan henkilön puhetekoja. Puhuuko hän, kuten presidentit puhuvat ja käyttääkö hän samanlaisia retorisia keinoja, kuin presidentit yleensä? Suhteuttaako hän itsensä muihin EU:n toimijoihin presidentiaalisella tavalla? Toinen näkökulma, joka tuli jo EU:n poliittista järjestelmää käsittelevässä luvussa esiin, liittyy EN:n näkemiseen presidentiaalisena. Näin ollen kysymykseksi nousee, näyttäytyykö EN unionin presidentiaalisena johtajana. Näihin kysymyksiin syvennyttään analyysilukujen aikana.

6. ANALYYSI HERMAN VAN ROMPUYN RETORIIKASTA

6.1 Puheiden poliittisesta kontekstista

Lissabonin sopimuksen myötä EU:n ajateltiin nostavan ulko- ja turvallisuuspoliittista kompetenssiaan. Tämän kompetenssin nostaminen oli ollut jo vuosia EU:n agendalla ja nyt tähän löytyi tukea myös konkreettisesti sopimuksen tasolta. Sopimus toi uudenlaisia toimijoita EU:n ulkosuhteiden alueelle ja tilanne näytti varsin lupaavalta. Tästä huolimatta tilanne ei kuitenkaan ollut mitään otollisempaa ulko- ja turvallisuuspoliittisen kompetenssin rakentamiselle, sillä EU:n sisäinen legitimitetti oli eurokriisin kynsissä. Yhdysvalloista levinnyt kriisi levisi myös Eurooppaan, aiheuttaen valtavia haasteita unionille. Lissabonin sopimuksen voimaantumisen alusta alkaen EU kamppaili eurokriisin kanssa ja pyrki löytämään tähän unionin sisäistä toimivuutta heikentävään ongelmaan nopeita ratkaisuja. Tilanne oli varsin haastava: eurokriisi ikään kuin nakersi unionia sisältä ja toisaalta alati muuttuva maailma, uusine uhkineen ja haasteineen sekä kilpailukumppaneineen painosti unionia ulkopuolelta. Tämä asetelma tuli selkeästi esiin myös aiemmin tässä tutkimuksessa esitellystä EN:n vuosien 2010–2013 agendasta.

EU pyrki nostamaan omaa uskottavuuttaan maailmanpoliittisesti kompetenssina toimijana tämän tyyppisestä tilanteesta käsin. Tehtävä ei ollut helppo ja Van Rompuy totesikin eräässä puheessaan, että:

Since I myself took office as President of the European Council early 2010, overcoming this crisis has been our overriding concern. It may well be **the most challenging period in the history of European integration**. (Van Rompuy 5.7.2012)

Eurokriisistä huolimatta, EU pyrki osallistumaan parhaansa mukaan maailmanpoliittisesti merkittävien tilanteiden hoitoon sekä vaikuttamaan tapahtumien kulkuun. Pelkän reaktiivisuuden sijaan EU koetti representoitua vakavasti otettavana proaktiivisena toimijana, mitä pyrittiin osoittamaan erityisesti Libyan sekä laajemmin koko arabikevään kautta. Kyseisen tilanteen vakavuutta ja merkittävyyttä EU:n kannalta pyrittiin alleviivaamaan useissa puheissa:

[...] the Arab Spring remains for us Europeans **the most momentous event in recent years**: history in the making. (Van Rompuy 5.9.2012)

Arabimaiden kuohuntaa voidaan siis ajatella ikään kuin testinä EU:n kompetenssille ja vuonna 2009 voimaan astuneen Lissabonin sopimuksen luomalle institutionaaliselle rakenteelle, sillä se on pakottanut EU:n reagoimaan nopeasti yllättäviin ulkoisiin haasteisiin (Raik 2011b).

Kuten vuoden 2010–2013 agendasta käy ilmi, EU pyrki myös ylläpitämään ja kehittämään suhteitaan Aasian talousmahteihin ja muihin vahvoihin tai nouseviin toimijoihin sekä esimerkiksi itäiseen naapurustoonsa.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisten toimien ”paketti” pyrittiin siis pitämään ikään kuin kasassa tässä kriisitilanteessa ja ajatus siitä, ettei EU kykenisi samaan aikaan toteuttamaan ulko- ja turvallisuuspolitiikkaansa, sai Van Rompuyn puolustuskannalle:

With financial fire-fighting funds and economic efforts taking precedent over much else politically these last years, there has been talk, in the wake of the crisis, about EU disengagement from world affairs. You will expect me to say that this is far from fair – and I will, since it IS far from fair. **Our foreign policy engagement is much more robust, and developments from these last weeks, from Bangui to Teheran, attest to that.** (Van Rompuy 13.12.2013)

Kun otetaan huomioon tämä ulko- ja turvallisuuspoliittinen tausta sekä toisaalta eurokriisin tuomat vaikeudet, voidaan ajatella, että mikäli EU ei tänä aikana kyennyt toteuttamaan ulko- ja turvallisuuspoliittisia tavoitteitaan haluamallaan tavalla, tämä toimijuus pyrittiin osoittamaan poliittisten puheiden tasolla, retorisesti.

6.2 Topokset

Muodostan tutkimukseni analyysin Van Rompuyn puheissa esiintyvien toistuvien *toposten* tarkastelun kautta. Antiikin retoriikan tapaan ajateltuna, *topos* (*locus communis*) tarkoittaa ikään kuin paikkaa, josta etsiä argumentteja ja käsityksiä. *Topokset* ovat läpi aktuellien aiheiden ulottuvia temaattisia komplekseja, jotka sävyttävät ja säätelevät puhumista tässä kontekstissa. Niiden esiin nostaminen mahdollistaa tutkimuskysymyksen käsitteellistämisen tiettyjen teemojen ympärille. Toisin sanoen, *topoksissa* nivoutuvat yhteen monet aspektit, joiden esiin kaivaminen mahdollistaa moniulotteisen tarkastelunäkökulman. (Palonen 2006, 21–22.)

Van Rompuin ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden retoriikassa näyttäytyy tietynlainen dynamiikka, jossa politiikka näyttäytyy ennen muuta toimintana. Tässä retoriikassa

maailma muuttuu, toimijat ja ilmiöt liikkuvat ja tämä liike kohdistuu tiettyihin päämääriin, pois päin jostain. Tässä muutoksessa ja liikkeessä vaaditaan tietynlaista strategisuutta: on tiedettävä mitä erilaiset, nopeasti muuttuvat maailmanpoliittiset tilanteet vaativat ja minkälainen rooli on kussakin tilanteessa sopiva. Lisäksi on tiedettävä, kenen kanssa tulisi mihinkin toimenpiteeseen ryhtyä. Näitä edellä mainittuja puheiden piirteitä voidaan nimittää Herman Van Rompuyn puheiden *topoksiksi*, joiden repertuaari muodostaa analyysini viitekehyksen. Nämä, toisiinsa liittyvät, *topokset* toistuvat puheissa ja niiden voidaan nähdä määrittävän sitä, minkälaiseksi maailmanpolitiikka ylipäänsä määrittyy sekä sitä, minkälaisessa maailmanpoliittisessa ympäristössä Euroopan unionin tulee toimia.

Seuraavaksi käyn läpi näitä toistuvia *topoksia*, havainnollistaen niitä puheista otettujen otteiden kautta. Tarkoitukseni on analysoida näiden *toposten* ilmenemistä sekä sitä, miltä EN ja laajemmin koko EU näyttävät kunkin topoksen viitekehyksessä. Tarkoitukseni on löytää vastaus EN:n presidentiaalisuuden kysymykseen. Aloitan analyysini *muutoksen topoksesta*, jolla siis tarkoitetaan maailmanpolitiikan olosuhdetta. Kyseinen *topos* jakautuu *väistämättömän ja marginalisoivan muutoksen* sekä *myönteisen muutoksen* kategorioihin. Tämän *topoksen* ensimmäisen kategorian kohdalla EN ei näyttäytyä niin keskeisenä, kuin muiden tässä tutkimuksessa analysoitavien *toposten* kohdalla. Tämän jälkeen käsittelen *liikkeen toposta*, jota puheissa ilmentävät erilaiset liikkeeseen viittaavat ilmaisut. Tämä *topos* puolestaan jakautuu *EU:n liikettä* kuvaavaan kategoriaan, *EN:ään* tämän liikkeen *takaajana* ja *”demokratian tiellä”* liikkumisen sekä *harha-askeleiden ottamisen* kategorioihin. Seuraavaksi käsittelen EU:n aktiivista toimijaluonnetta kuvaavaa *strategisuuden toposta*, joka jakautuu *EN:n roolin*, *EU:n koherenssin*, *EU:n aktiivisen naapurustossa toimimisen* sekä *EU:n itseriittoisen toimijuuden* kategorioihin. Lopuksi analysoin *maailmanpoliittisen yhteistyön toposta*, joka jakautuu EU:n ja *Yhdysvaltojen*, EU:n ja *Japanin* sekä EU:n ja *”nousevien valtojen”* yhteistyötä käsitteleviin kategorioihin. Kaikissa näissä *topoksissa* EN ja laajemmin koko EU näyttävät tietyssä valossa ja näiden *toposten* mukainen retoriikka palvelee tiettyjä tarkoituksia.

6.2.1 Muutos

Van Rompuyn retoriikassa nousee toistuvasti esiin käsite *change*. Toisinaan kyseinen käsite esiintyy kirjaimellisessa muodossa ja toisinaan sen voi havaita ikään kuin rivien

välistä. Koska tämä muutoksesta puhuminen näyttäytyi niin keskeisessä osassa puheissa, olisi ollut väärin jättää se tarkastelun ulkopuolelle. Muutoksen systemaattinen korostuminen representoituu Van Rompuyn retoriikassa maailmanpoliittisen ympäristön keskeisenä ominaispiirteenä, ikään kuin olosuhteena, joka koskettaa kaikkia:

Often politicians and the public tend to underestimate this global interdependence, preferring to think their country is the master of its national universe. Well, it is not. **Every country is also shaped by what is happening around it; negatively and positively**, by either threat or inspiring examples, and **whether it is big or small, in the West or in the East.** (Van Rompuy 17.5.2011)

Sen sijaan, että maailmanpolitiikka nähtäisiin jatkuvana ja harmonisena, siihen liittyy muutoksia, jotka katkaisevat jatkuvuuden ja vaativat tilanteen uudelleen arvioimista. On myös havainnollistavaa todeta, ettei muutos näyttäydy ilmiönä, jossa olisi jokin tarkkarajainen alkupiste tai päämäärä, kuten transformaatiossa. Tässä retoriikassa muutos liittyy moniin seikkoihin, jotka voidaan luokitella kielteisiksi tai myönteisiksi. Muutos liittyy niin EU:n ”ulkoisiin” tekijöihin kuin sen sisäiseen olemukseen. Tämä muutos on joko väistämätöntä, mahdollisuuksia avaavaa tai välttämätöntä. Seuraavaksi jäljitän sitä, mitä Van Rompuy tarkoittaa puhuessaan muutoksesta. Mikä muuttuu, mitä tämä muutos tarkoittaa EU:n kannalta ja millaisena EN näyttäytyy tässä viitekehysessä?

6.2.1.1 Väistämätön muutos Euroopan unionia marginalisoivana voimana

Van Rompuyn retoriikassa muutos on kielteistä niissä tapauksissa, kun se aiheuttaa väistämättömiä ja haastavia tilanteita, jotka horjuttavat EU:n asemaa maailmanpolitiikan keskeisten toimijoiden joukossa, ja joihin sen on välttämättä vastattava. Tällä tapaa ajateltuna muutos viittaa siis erityisesti maailmanpolitiikan toimijajoukon koostumuksen muuttumiseen, eli ”uusien” globaalien toimijoiden nousuun maailmanpolitiikan keskiöön. Niin sanotut nousevat talousmahdit, kuten BRICS -maat, ovat enenevässä määrin läsnä maailman keskeisimpien toimijoiden yhteenliittymissä, kuten G20 -maiden joukossa. Tämä tilanne esitetään Van Rompuyn retoriikassa ikään kuin schmittiläisenä poikkeustilana, johon unionin ja erityisesti EN:n on vastattava. Van Rompuy kuvaili College of Europessa, Bruggessa, maailman muuttumista ilmentäviä tekijöitä seuraavin sanoin:

The results and dealings of the UN Climate Summit in Copenhagen last December constituted one such sign. Europe was waiting in the corridor, while the US and China struck a deal. [...] A second such sign were **the recent forecasts for**

economic growth of China, India, the US and Europe in 2010 [...] A third sign was the announcement of President Obama, in late January, that he would stop the NASA program to go to the moon. Too expensive. **The Chinese and Indians confirmed that their Moon programs are going full speed ahead.** [...] Some talk of a “**decline of the West**”. They compare it to the “**rise of the rest**”, comprising of China, India, Brazil... It is sunset versus sunrise...Others think that it is only Europe facing trouble. They warn of a “**G2**” taking power at the global level, meaning the **US and China**, thus **leaving Europe and other actors out.** (Van Rompuy 25.2.2010)

Erityisesti kokemukset YK:n ilmastokokouksesta Kööpenhaminassa vuonna 2009, jossa EU ei kyennyt saamaan omille näkemyksilleen kannatusta suurten valtojen dominoidessa neuvotteluja, ilmensivät EU:n riskiä jäädä marginaaliin. Tämän tyyppiset ”merkit” voidaan tulkita ”lännen heikentymisenä” ja ”muiden nousuna”. Yhtäältä uudet mahdit nousevat ja toisaalta nämä muodostavat vanhojen mahtien, kuten Yhdysvaltojen, kanssa muut toimijat ulkopuolelleen jättäviä yhteistyösopimuksia. Van Rompuyn puheisiin sisältyy pelko, että uudet talousmahdit sotkevat vanhat ja tutut kumppanuudet.

Haagissa pitämässään puheessa Van Rompuy (22.6.2010) kuvaili näiden muutosten ilmenemistä erilaisina ”sokkeina”. Ensimmäinen oli finanssikriisin kliimaksin ja nousevien valtojen vahvistumisen samanaikaisuus. Toisena hän mainitsi Kööpenhaminan ilmastokokouksen, kuten kävi jo ilmi. Kolmas sokki oli puolestaan se, että Brasilia ja Turkki pitivät korkean luokan ydinvoimakeskustelun Iranin kanssa. Nämä sokit siis horjuttavat ”vanhojen länsimaisten valtojen” asemaa ja saavat EU:n tuntemaan olonsa ”nöyryytetyksi”. Sokit voidaan tulkita ikään kuin jatkumon keskeyttäjinä, joissa maailmanpolitiikan muutoksen uudet johtajat tulevat esiin.

Van Rompuyn mukaan tässä ”muiden nousussa” on pohjimmiltaan kyse siitä, että taloudellisen globalisaation jälkeen on tullut uusi vaihe, jota hän nimeää ”poliittiseksi globalisaatioksi”. Hänellä on siis tarve esittää jokin looginen ja teoreettinen selitys muutoksen väistämättömyydelle. Poliittisen globalisaation logiikka toimii Van Rompuyn mukaan seuraavalla tavalla:

The new **economic strength of the emerging countries crystallises into political power.** This is no surprise. The nexus between money and power is as old as money itself. The credit crisis has accelerated the process. It is most visible in the unprecedented financial leverage which China has gained over the US. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Van Rompuy siis näkee, että siinä missä taloudellisen globalisaation aikaan talouden tuoma hyvinvointi levisi kaikkialle, ja näin ollen kaikki saivat siitä osansa, tilanne on kuitenkin muuttunut uuteen vaiheeseen tullessa:

In the new, political phase of globalisation, this changes. Politics is about *rapports de force*. And power is relative. Whereas prosperity is spreading, **power is shifting**. People in Europe are starting to feel it. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Politiikassa ei siis ole kyse sellaisesta vallasta, joka leviäisi kaikkien maailman toimijoiden saataville. Tässä annetaan sellainen kuva vallasta, että se siirtyy ikään kuin itsestään. Sitä ei siirretä tietoisesti, se vaan siirtyy väistämättä, eikä tälle voida mitään. Näin ollen, ainoastaan reagointi on mahdollista.

Vaikkei tässä poliittisen globalisaation asettamassa ”poikkeustilassa” erityisemmin korosteta minkään EU:n instituution merkitystä tai onnistumista, kuitenkin EN:n lisäksi erityisesti komissio nostetaan jalustalle:

With the G20 we now have an appropriate forum to develop this. The European Council is well placed to prepare common European positions; the individual Member States and the Brussels institutions - **the Commission and the European Council - are sitting at the table at the highest level**. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Tässä EN ja komissio näyttävät varsin tasaveroisina toimijoina. Kummankin instituution puheenjohtajalla on ”pääsy” tärkeisiin neuvottelupöytiin, mikä on luonnollisesti tulosta puheenjohtajien tehtävien määrittelmistä, joiden mukaan molemmat edustavat unionia ulkosuhteissa. Semipresidentialismin näkökulmasta tarkasteltuna, tämä ilmentää hallituksen ja presidentti-instituution tasavahvaa valtasuhdetta.

Van Rompuyn retoriikassa muutos liitetään myös tiettyihin uusiin haasteisiin, joihin EU:n ja muiden toimijoiden tulee pystyä vastaamaan. Van Rompuy (26.3.2010) nimeää näitä haasteita hyvin yhdenmukaisesti EU:n turvallisuusstrategioiden linjausten kanssa. Hän toteaa, että ”terrorismi, markkinahäiriöt, energiapula, ilmastonmuutos ja kyberhyökkäykset” uhkaavat niitä ”turvaverkkoja, joiden varaan yhteiskunnat on rakennettu”. Kaikki maat ovat siis samassa tilanteessa. Täysin ”uudenlaista laatuaan” olevat uhat asettavat maailman tuuliajoille, eikä yksikään maa voi olla ottamatta näitä haasteita huomioon. Vaikka Van Rompuy mainitsee uudenlaiset turvallisuusuhat, hän ei kuitenkaan painota niitä niin vahvasti, kuin niitä haasteita, joita aiheutuu uusien talousmahtien saaman poliittisen vallan seurauksena. Näin ollen, nämä turvallisuusstrategioistakin tutut uhat esitetään ikään kuin muodon vuoksi, niihin enempää paneutumatta.

Koben yliopistossa, Japanissa, Van Rompuy (26.4.2010) puolestaan alleviivasi muutoksen arvaamatonta olemusta. Tulevia maailmapoliittikan muutoksia ei voida hänen mukaansa ennustaa. Lisäksi hän käsitteli poliitikkojen roolia tämän kannalta:

In my view **it is our profound duty, as politicians and as citizens, to try and influence these changes.** The permanent change in the world of human affairs gives us a sense of **political responsibility.** (Van Rompuy 26.4.2010.)

Hänen puhetapansa asettaa poliitikoille moraalisen vastuun. Tämän tyyppinen moraalinen piirre tulee usein esiin hänen retoriikassaan. Tämä on yksi tyypillisistä presidentiaalisen retoriikan piirteistä, kuten aiemmassa luvussa kävi ilmi. Lisäksi Van Rompuy näkee, että vaikka muutos tuo omat, täysin uudenlaiset ja lähes väistämättömät haasteensa niille ”verkostoille, joiden varaan yhteiskunnat on rakennettu”, haasteisiin pystytään vastaamaan, sillä EU:lla on ”vielä vaihtoehtoja” käytettävissä. Tällä hän pyrkii valamaan toivoa ja uskoa kuulijoilleen.

Samassa puheessaan hän kuvaili myös sitä, mitä näiden uusien toimijoiden ”nousu” aiheuttaa Euroopan näkökulmasta katsottuna:

People in Europe are starting to feel it [...] They are anxious, not of losing 'power', but of losing their jobs, of declining welfare, as a consequence of a global competition. (Van Rompuy 26.4.2010.)

Tässä Van Rompuy kuvailee vallan menettämisen seurauksia ”Euroopan ihmisten” näkökulmasta. Koska uusia, kehittyviä toimijoita ”ei voida jättää enää neuvottelupöytien ulkopuolelle”, ”Euroopan ihmisille” aiheutuu tästä kielteisiä seurauksia. Tällä ”ihmisiin” viittaamisella Van Rompuy pyrkii saamaan painavuutta ja legitimizeettää argumenteilleen. Lisäksi hän representoi itsensä hyväntahtoisena poliitikkona, jolle jäsenmaiden kansalaisten hyvinvointi on tärkeä tekijä.

Samassa puheessaan Van Rompuy peräänkuulutti myös taloudellisen toimijuuden riittämättömyyttä muuttuvassa maailmassa toimittaessa.

We are both adapting to a rapidly changing global world, to the shift from economic to political globalisation. As a consequence, both **Europe and Japan need to be not only global economic actors, but also global political actors.** (Van Rompuy 26.4.2010.)

Eli vaikka taloudellinen valta toisinaan ikään kuin kristallisoituu poliittisena valtana, pelkkä taloudellinen vahvuus ei tuota automaattisesti poliittista valtaa. Nähtävästi vain nousevien talousmahtien tapauksessa tämä taloudellinen valta kehittyy poliittiseksi, mutta

kehittyneempien mahtien, kuten Japanin tai EU:n, kohdalla pelkän talouden tuoma toimijuus ei riitä siihen, että pysyminen keskeisten toimijoiden joukossa olisi taattua. On varsin loogista, että Van Rompuy haluaa korostaa nimenomaan poliittista toimijuutta ensisijaisena taloudelliseen nähden, koska EU:n taloudellinen toimijuus oli kyseisenä aikana erittäin heikolla tasolla eurokriisin myötä. Näin ollen, muut kuin taloudelliset toimijuuden määritelmät halutaan esittää todellisen maailmanpoliittisen toimijuuden edellytyksenä.

Van Rompuyn mukaan tämä taloudellisen ja poliittisen vallan suhde voi mennä myös niin, että heikentynyt taloudellinen tilanne johtaa poliittisen vallan heikentymiseen. Pitkässä juoksussa, tämän tyyppisestä kehityksestä aiheutuu muutoksia EU:n positiolle suhteessa muihin toimijoihin. Van Rompuylla on kuitenkin ”ratkaisu” tähän ongelmaan:

[...] we have to realise that our position in the world [...] will be less important in another twenty or thirty years. [...] Nevertheless, if we want to defend our interests and values worldwide, **we will have to organise ourselves in a better way. We will have to stand together**, more than we do today. It will not be easy, because of the differences between 27 member states, but it is a growing necessity. (Van Rompuy 22.6.2010.)

EU:n sisäisen koherenssin kehittäminen näyttäytyä edellytyksenä tässä omien ”intressien ja arvojen puolustamisessa”. Tässäkin kohtaa Van Rompuy pyrkii siis vetoamaan kuulijoihinsa moraalisella retoriikalla. Lisäksi hän haluaa profiloitua realistisesti ajattelevaksi ja kypsäksi johtajaksi, joka uskaltaa rehellisesti myöntää EU:n olevan kehittämistä vaativa yhteisö. Tällä hän representoi myös kompetenssiaan EU:n kehittämiskohtien tunnistamisessa. Van Rompuy pyrkii myös vakuuttamaan, että EU on kyennyt muuttumaan historiansa aikana, joten sen muuttuminen jatkossakin on täysin mahdollista:

As the world changes so does the European Union. **The project of European integration** is more than half a century old now, but it **keeps renewing and reinventing itself**. (Van Rompuy 18.5.2010.)

Eli muutos on ikään kuin se ”konteksti”, jonka puitteissa EU:n täytyy kyetä vahvistamaan sisäistä yhteistyötään, jotta globalisoitumisen sisältämä kansallisvaltioiden purku sujuisi poliittisesti. Van Rompuyn mukaan tässä yhdessä toimimisessa on pohjimmiltaan kyse sellaisten arvojen, kuten rauhan, turvallisuuden, ihmisarvon ja demokratian, puolustamisesta. Nämä ovat siis ne arvot, jotka muodostavat sen verkoston sisällön, johon yhteiskunnat pohjautuvat.

Vaikka Van Rompuy korostaakin yhteistyötä sekä muiden toimijoiden että EU:n jäsenmaiden välillä tässä muuttuvassa maailmassa, hän huomauttaa Pariisissa pitämässään puheessaan, ettei yhteistyö ole aina mahdollista uusien nousevien valtojen kanssa:

[...] **the new world players do not always share our interests**, nor our view of the world. That affects us. If we wish, as Europe, to defend our interests and our values, we have to be aware of this fact. (Van Rompuy 20.9.2010.)

EU:n arvot eivät siis näyttäydykään niin universaalisti hyväksyttäviä, että kaikki ”uudet pelaajat” jakaisivat ne. Uudet pelaajat tuovat tähän poliittisen globalisaation myllerrykseen omat arvonsa ja intressinsä ja EU:n on sopeuduttava siihen. Tämä aspekti tuo esiin maailmanpolitiikan konfliktisen luonteen. Länsimaisten yhteiskuntien perustana toimivat arvot joutuvat kyseenalaistetuiksi ja niiden legitimitetti ei olekaan enää taattu poliittisen globalisaation neuvottelupöydissä.

Vaikka nämä väistämättömät muutokset ajoittain lannistavat unionia maailmanpoliittisena toimijana, Van Rompuyn retoriikassa on kuitenkin tiettyä taisteluhenkä havaittavissa. Hän asettaa ensimmäisenä puheenjohtajavuotenaan itselleen kunnianhimoisen ja ratkaisevan roolin unionin merkityksen ”pelastamisessa”:

When I took office nine months ago, and visited our 27 capitals, I felt everywhere the frustration of the Copenhagen Summit. The feeling that we were excluded. [...] **I have therefore decided, as the first President of the European Council, to tackle it anyway.** Europe can no longer afford to be marginalised. (Van Rompuy 20.9.2010.)

Tämä Van Rompuyn itseensä viittaaminen on kuitenkin harvinaista tässä kielteisen muutoksen kategoriassa, jossa varsinaisia onnistujia ei EU:n instituutioiden joukosta löydy. Tämän kunnianhimoisen roolin asettaminen voi selittyä ajankohdalla: ensimmäisen kauden alussa muilla toimijoilla ei ollut vielä kuvaa Van Rompuyn toiminnasta, joten tämä pystyi huoleti maalaillemaan itsestään kuvaa muutokseen vastaavana ja kykenevänä johtajana.

Van Rompuy myös koostaa, että tässä muuttuvassa maailmassa tulisi omaksua tietynlainen asenne suhteessa alati muuttuvan maailman tuomien ongelmien hoitoon. Tätä hän kuvasi seuraavin sanoin EU:n ja Kiinan välisessä huippukokouksessa Brysselissä:

Whether we discuss trade, economic cooperation or financial markets, development policy, climate change or security issues: none of these areas are of a sole national or bilateral nature - **all of them have to be tackled globally.** There are no alternative. The world is our destiny. There are no islands anymore: "we are part of the main". (6.10.2010)

Ainoastaan kahdenväliset suhteet eivät siis hänen mukaansa riitä erilaisten haasteiden kukistamiseen, vaan näihin tulisi vastata ikään kuin maailmankansalaisuuden ajatuksella: kaikilla maailman toimijoilla on vastuu tästä maailmasta huolehtimisessa, sillä toisistaan erillisiä ”saaria ei enää ole”. Toteamalla tämän, Van Rompuy pyrki horjuttamaan mahdollisten ”G2” -tyyppisten yhteistyömuotojen legitimizeettii sekä rivien välistä korostamaan sitä, että EU tulisi ”ottaa mukaan” maailmanpolitiikan toimijoiden yhteistyökuvioihin vakavasti otettavana kumppanina.

Zürichissä pitämässään puheessa Van Rompuyn sanoma oli sävyiltään ratkaisukeskeinen. Hän toisti aiemmissa puheissaan esittämiä muutoksia, ja pyrki tarjoamaan konkreettisia ehdotuksia sen suhteen, miten EU:n tulisi reagoida näihin. BRICS -maiden osalta hän totesi seuraavaa:

[...] **we in the EU should focus our attention and energies to engage their growth, creating opportunities for ourselves as well.** But there is more to the BRICS than just spectacular growth. These countries are increasing their political cooperation, for instance in the UN Security Council and in the G20, or in the climate debate. Certainly, **the European Union has good, cooperative relations with all the BRICS countries: each of them is a "strategic partner" of the EU.** (Van Rompuy 9.11.2011.)

Tässä puheessaan Van Rompuy ei siis enää puhu näistä maailmanpolitiikan valtasuhteita muuttavista maista siten, että ne vain tulisivat neuvottelupöytiin, jättäen EU:n marginaaliin. Sen sijaan, Van Rompuy painottaa yhteistyön lisäämistä, eli tietyllä tapaa näiden nousevien mahtien ja EU:n intressien integroimista. Hän ei kuitenkaan lähde määrittelemään, pitäisikö BRICS -maiden integroitua EU:n toimintaperiaatteisiin, vai toisin päin. Nousevat vallat ovat tulleet pysyäkseen, joten EU:lla ei ole muuta vaihtoehtoa, kuin lähentyä näiden kanssa. Vaikka EU:lla on jo näiden maiden kanssa ”strateginen suhde”, tämä ei Van Rompuyn mukaan riitä, sillä näiden tulisi tehdä enemmän yhteistyötä esimerkiksi ”ilmastonmuutokseen [...] ja muihin tärkeisiin poliittisiin kysymyksiin liittyen”.

Toinen hänen mainitsemistaan muutoksen aspekteista oli se, että ”valta ja vaikuttavuus” eivät enää nykyisessä maailmanpolitiikassa riipu militäärisistä tekijöistä, sillä taloudella on hänen näkemyksensä mukaan ratkaisevampi merkitys:

The top security threats facing Europe and the world today – whether terrorism, the proliferation of nuclear weapons, organised crime, regional conflicts or state failure – cannot be solved by military means alone. That’s why **the EU champions a preventive approach:** linking security, development aid and human rights, for instance [...] **power no longer only comes "from the barrel of a gun".** Stalin's

question: "The Vatican: How many divisions?" is no longer the central question. (Van Rompuy 9.11.2011.)

Tämä näkökulma on mielenkiintoinen, kun otetaan huomioon se seikka, että monessa myöhemmässä puheessaan hän pyrkii osoittamaan EU:n kompetenssin nimenomaan myös tietynlaiseen ”kovaan vallankäyttöön”, ja hän on pyrkinyt tuomaan esiin sen, ettei EU ole pelkästään ”soft power”. Tässä hän kuitenkin selkeästi haluaa tuoda esiin erilaisen näkökulman, ikään kuin militäärisellä vallalla ei olisi juuri minkäänlaista roolia nykymaailman valtasuhteiden kannalta. Näkökulma on kuitenkin varsin ymmärrettävä, sillä EU:n perinteisempien ulko- ja turvallisuuskompetenssien ollessa heikkoja, näiden kompetenssien hallitsemista ei luonnollisesti haluta esittää maailmanpoliittisen toimijuuden ehtoina.

Kolmantena muutoksen ilmentäjänä hän mainitsee ”strategisen painopisteen siirtymisen” Aasiaan. Tämän hän ilmaisee toteamalla edellisen vuosituhanen olleen Atlantin alueen aikaa, nykyisen vuosituhanen painopisteen ollessa puolestaan Tyynellä valtamerellä. Van Rompuy pyrkii osoittamaan, että EU on toiminnassaan ottanut tämänkin aspektin huomioon.

The European Union is [...] by far the single largest non-Pacific trade partner of each of the major economies in the region. (Van Rompuy 9.11.2011.)

Hän myös toteaa, että EU voi toimia edellä mainittua aluetta stabilisoivana tekijä. Vaikka hän korostaa puheessaan sitä, että EU on toiminut näiden kolmen keskeisen muutoksen suhteen melko hyvin, puheen lopussa hän kuitenkin huomauttaa, että EU:n tulisi olla rehellinen itselleen. Sen tulisi nähdä, ettei ”vallan siirtyminen ole [EU:n] etujen mukaista”:

We are not yet going backward, but **the progress is becoming very limited.** (Van Rompuy 9.11.2011.)

Tästä huolimatta, hän pyrkii edelleen painottamaan EU:n kauppapolitiikan tuomia vallankäytön mahdollisuuksia:

Although our range of “hard power” is limited, our “soft power” should not be underestimated [...] **Trade is still our smartest form of power.** (Van Rompuy 9.11.2011.)

EU pyritään siis representoimaan pehmeää valtaa käyttävänä kaupankäytikumppanina. Van Rompuyn retoriikassa EU:n ”pehmeys” näyttäytyy hyveenä, joka on sen valttikortti suhteessa nouseviin valtoihin. Vaikka Van Rompuy pyrkii tuomaan tietynlaista konkreettisempaa otetta suhteessa edellä mainittuihin muutoksiin, on ilmeistä, että hänen

suhtautumisensa on reaktiivinen, se sijaan, että siihen sisältyisi proaktiivinen pyrkimys muutokseen vaikuttamiseen. Tämä on varsin paradoksaalista, sillä hän on puheissaan moralisoivaan sävyyn kehottanut muita toimijoita vaikuttamaan muutokseen, vaikkei hän itse pysty vakuuttavasti osoittamaan EU:n pystyvän tähän. Tämä ”ratkaisujen” kirjo on siis muodostettu sillä ajatuksella, että muutos on väistämätöntä, ja EU:n on ikään kuin pärjättävä näissä olosuhteissa.

Lontoossa pitämässään puheessa, Van Rompuy pohti edelleen EU:n suhtautumista nouseviin valtoihin ja edelleen näiden perässä nouseviin valtoihin. Nousevien valtojen myötä lännen monopoliasema niin poliittisesti kuin taloudellisesti heikkenee:

The rise of the emerging powers is striking; rising powers, by the way, and not just rising economies, although the two tend to coincide. [...] **We have not yet fully assimilated this deep change.** [...] Some people call it “de-Westernization”. I prefer to speak about the loss of certain monopolies we have held for two centuries, economically and politically. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Samassa puheessa hän totesi lisäksi, että:

[...] **the nature of the play is changing.** On the American side, the experiences of both Iraq and Afghanistan have clearly demonstrated the limits of military power, as the US has recognised itself. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Hänen mukaansa tietynlainen muutos on tapahtunut niiden toimintatapojen suhteen, joita muuttuneessa tai muuttuvassa maailmassa arvostetaan. Van Rompuy esittää havainnollistavana esimerkkinä sen, mitä Yhdysvaltojen sotilaalliset interventiot Irakiin ja Afganistaniin ovat aiheuttaneet. Kyseisten interventioiden seurauksena ei tuotettu tyydyttävää lopputulosta yhdenkään osapuolen näkökulmasta. Tällä Van Rompuy pyrkii argumentoimaan edelleen sen puolesta, ettei militäärinen valta ole niin merkittävä ja relevantti lähestymistapa nykypäivän maailmanpolitiikassa.

Yhteenvedon voidaan todeta, että väistämätön muutos näyttäytyy siis maailmanpolitiikan olosuhteena, johon jokaisen kansainvälisen toimijan tulisi reagoida ja sopeutua. Maailmanpolitiikan keskeisten toimijoiden joukon koostumuksen muuttuessa, EU:n on täytynyt suhteuttaa itsensä ja oma toimintansa näihin ”uusiin” olosuhteisiin. Van Rompuy havainnollistaa tätä toteamalla, että:

However, as you are keenly aware, the world is changing rapidly and so is Europe’s place within it. We are witnessing a strategic shift of fundamental significance. **Slow trends are accelerating.** Taken together, **they bring us into a new world.** (Van Rompuy 30.11.2011.)

Nämä muutokset siis ”vievät” eri toimijat ”uuteen maailmaan”. Tämä vieminen on kuvaava ilmaisu siitä, miten EU asettuu suhteessa kaikkiin aiemmin mainittuihin muutoksiin. Sen on väistämättä kohdattava muutos, ja sen on välttämättä pyrittävä koherenssin parantamiseen.

Tässä väistämättömän muutoksen topoksessa EU:n hyveenä ovat siis taloudellinen toimijuus sekä muut ”pehmeät” vallankäyttökeinot, joten EU:n perinteiseen kuvaan maailmanpoliittisena toimijana ei tuoda uusia elementtejä. Se tyytyy ainoastaan pyörittämään EU:n parlamentaarisia ja diplomaattisia perusproseduureja. EU on siis ikään kuin staattisessa tilanteessa. Van Rompuy pyrkii tällä EU:lle ominaisten pehmeiden keinojen korostamisella differoitumaan nousevien valtojen, kenties alkukantaisemmista, lähestymistavoista ja toisaalta muiden ”vanhojen valtojen”, kuten Yhdysvaltojen, epäonnistuneiksi todetuista toimintatavoista, joille militaarinen valta-aspekti on ollut ominaista.

Tämä muutospuhe on myös jotain, minkä avulla EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen kompetenssin puute voidaan ulkoistaa: koska muutoksia on niin paljon ja ne ovat uudenlaisia ominaislaadultaan, niihin on mahdotonta vastata. Muutospuheen kielteinen kategoria esiintyy silloin, kun Van Rompuy haluaa osoittaa maailman olosuhteiden vaativuuden ja sen aiheuttaman mahdottoman tilanteen, jonka taakse on helppo ikään kuin piiloutua. EU tai sen instituutiot johtajineen eivät siis näyttäydy toimijoina tässä. Jatkuvan ja haastavan muutoksen maailman konstruoinen retoriikka palvelee EU:n heikohkon toiminnan tai aseman oikeuttamista jonkin ilmiön tai tilanteen suhteen.

Tässä väistämättömän muutoksen kategoriassa EN ja Van Rompuy eivät merkittäväällä tavalla nousseet esiin suhteessa muihin instituutioihin tai suhteessa käsiteltäviin asioihin. Puhuessaan me -muodossa, Van Rompuy viittaa koko unioniin, sen sijaan että hän viittaisi johtamaansa instituutioon. Lisäksi mitään muitakaan EU:n instituutiota ei erityisemmin nosteta jalustalle tässä kohtaa, vaan retoriikka rajoittui EU:sta puhumiseen. Tällä puhetavalla on kaksi tarkoitusta: yhtäältä ketään ei nosteta jalustalle onnistujana, ja toisaalta ketään ei laiteta vastuuseen EU:n heikon muutokseen vastaamisen takia. Van Rompuyn retoriikka muuttuu kuitenkin näiden edellä mainittujen huomioiden osalta merkittävästi siirryttäessä myönteisen muutoksen kategoriaan.

6.2.1.2 Myönteinen muutos

Siinä missä edellisen kategorian kohdalla muutos representoitiin kielteisenä ja väistämättömänä haasteena, tässä kohtaa muutos puolestaan esiintyy toivoa ja myönteisiä mahdollisuuksia avaavana asiana. Erityisesti vuoteen 2011 siirryttäessä, muutospuheessa esiintyi toiveikkuutta EU:n priorisoimien arvojen leviämisen suhteen, ja tässä kaikessa EN:lle asetettiin erityisen merkittävä rooli. EN, Van Rompuy sekä EU kokonaisuudessaan representoivat ikään kuin ulko- ja turvallisuuspolitiikan menestyjinä. Münchenin turvallisuuskonferenssissa pitämässään puheessa Van Rompuy yhdisti tämän myönteisen puhettavan arabikevään tapahtumiin:

[...] **The amazing events of the past weeks change the picture.** They do not fit in the post-9-11 frame. The protests in Tunis, Cairo or last year in Teheran are not about religion. No, the protesters' aspirations are familiar to young men and women all over the world: **jobs and justice, a say in their country's politics, the right to speak.** We witness no extremism, no clash of civilizations, but an episode in the timeless **fight for freedom and justice.** (Van Rompuy 5.2.2011.)

Tässä vaiheessa Van Rompuy alkoi puhua muutoksesta sellaisessa viitekehyksessä, jossa lännen ja muslimimaiden välinen jännite ei ole enää ainoa näiden osapuolten suhdetta kuvaava tekijä. Arabikevään kansannousussa ei ole Van Rompuyn mukaan kyse ääriajattelun leviämisestä, vaan oikeudenmukaisemman elämän vaatimisesta. Vaikkei arabikevään tapahtumien kulkua voikaan ennustaa, Van Rompuy näkee tapahtumien menevän hyvään suuntaan, EU:n kannattamien arvojen ollessa muutoksen päämääränä. Puhe arabikeväästä ja erityisesti Libyasta oli EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan agendalla korostuneesti koko vuoden 2011 ajan. Tämän aihepiirin tärkeä asema EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisella agendalla perusteltiin muun muassa seuraavalla tavalla:

Twenty years after the political earthquake in the East starting with the fall of the Berlin Wall, **Europe's immediate neighbourhood is again undergoing fundamental change,** this time in the South. (Van Rompuy 9.11.2011.)

Van Rompuyn (5.2.2011) mukaan arabikevään muutoksissa on ennen muuta kyse ”inhimillisestä kehityksestä”. Hän siis kuvaa EU:n kannattamien arvojen mukaiseen päämäärään tähtäämistä ikään kuin inhimillisenä asiana, joten muunlaisten arvojen mukainen muutos olisi siis nähtävästi epäinhimillistä. Hän (10.2.2012) iloitsee tästä kehityksestä, sekä siitä, että demokratiasta on tullut “dominantti poliittinen järjestelmä”. Van Rompuy haluaa myös moralisoivasti korostaa sitä, että arabikevään maiden

muuttuessa demokraattisemmiksi, kyseisten maiden kansalaiset uskovat eurooppalaiseen arvoihin kenties enemmän kuin eurooppalaiset itse:

[...] young people in Cairo, Tunis or Benghazi were taking huge personal risks to fight for their rights, for democracy, social justice, equality before the law. **They were fighting for universal values which we in Europe hold dear, but sometimes almost seem to have lost faith in...** A strong wake-up call! (Van Rompuy 18.9.2013.)

Siinä missä kielteisen *topoksen* kohdalla EN ja muut instituutiot olivat miltei näkymättömässä asemassa, tässä kohtaa EN saa erittäin keskeisen merkityksen. Valtion- ja hallitusten päämiehet näyttävät myönteistä muutosta tukevana voimana, ja EN ”tekee” Van Rompuyn mukaan paljon:

[...] **the leaders of Member States of the European Union made clear that we stand behind the Egyptian people** in its legitimate struggle for political rights, social justice and economic development. [...] **We want to help channel the energies** that are flowing in the streets of Cairo in the direction of a peaceful transition towards a pluralist democracy. [...] If a conducive environment is built, dialogue can lead to change. [...] **We need to help to create social and economic opportunities**, for instance through trade or investment, and help create the environment for free enterprise instead of crony capitalism. (Van Rompuy 5.2.2011.)

Van Rompuyn puhetapa näyttäätyy asioita yksinkertaistavana, aivan kuten presidentiaaliseen retoriikkaan kuuluu. Tätä yksinkertaistamista kuvaa erityisesti ilmaisu, jonka mukaan EN haluaa ”viedä Kairossa virtaavat energiat kohti pluralistista demokratiaa”. Kyseinen ilmaisu ilmentää kahta keskeistä aspektia EU:lle ominaisista puhetavoista. Ensinnäkin siinä näkyy tyypillinen käsitys poliittisesta, jossa konsensushakuinen deliberaatioprosessi vie ikään kuin itsestään tilanteen ihanteelliseen lopputulokseen. Toisaalta tässä näkyy unionin ulkopoliittikan keskeinen ongelma, eli sen abstraktius ja epäkonkreettisuus suhteessa asioiden aktuaalisiin olosuhteisiin ja vaatimuksiin.

Tässä demokratiaan tähtäävässä muutoksessa erityisesti EN:n rooli on siis esitetty ratkaisevana. EN:n tärkeä rooli tuotiin esiin muun muassa siten, että sen korostettiin keskustelemaan aktiivisesti huippukokouksissaan arabikevään tapahtumista. EN pyrkii muun muassa tukemaan uusien vaalien aikaansaamista:

[...] we see hopeful progress in Tunisia and Egypt, where irreversible change is underway. To the Tunisian authorities, the European Council offered help in organising the elections of 24 July. **We encourage the Egyptian authorities in the steps they are taking to secure a true democratic transition.** Change has begun in

Morocco, which we welcomed. And there are other countries in the region where change is starting, such as Jordan. (Van Rompuy 16.3.2011.)

Se, miten EN reagoi muuttuvaan maailman, esitetään varsin yksinkertaisena ja helppona. Tämä on niin ikään varsin tyypillinen presidentiaalisen retoriikan puhetapa. Van Rompuy (30.3.2011) toteaa, että EN ”keskustelee, neuvottelee ja päättää” asioista. Se representoidaan instituutiona, joka kykenee muodostamaan konsensuksen asioista, vaikka se saattaakin ”viedä aikaa”. Lisäksi hän toteaa, että:

There always is the strong **political will to find a compromise**. The Union is built on compromises. (Van Rompuy 30.3.2011.)

Tässä näkyy selvästi Van Rompuyn pyrkimys johtamansa instituution esittämiseen unionin sopimustekstien mukaisena konsensushakuisena instituutiona. Van Rompuyn retorisenä strategiana on olla tekemättä eroa kompromissin ja konsensuksen välillä, ja tämä sama näkyy myös EN:n työjärjestyksessä. Lisäksi tähän Van Rompuyn lausuntoon liittyy ajatus valtion- ja hallitusten päämiesten jaetusta poliittisesta tahdosta, mikä on siis tulosta diplomaattisen kompromissin tekemisestä.

Jotta tämä muiden maiden muutosten tukeminen onnistuu, se vaatii samalla tapaa yhtenäistä EU:n sisäistä linjaa, kuin kielteisten haasteiden kohdalla. Eli tavallaan sekä kielteisinä nähtyjen muutosten että myönteisinä nähtyjen muutosten kohdalla keskeisessä asemassa on EU:n sisäinen koherenssi suhteessa muuttuvan maailman tapahtumiin:

A common foreign policy is not about speaking with a single voice, but about giving the same key messages. **Like we did the last two weeks on Egypt: many voices, one coherent message.** (Van Rompuy 5.2.2011.)

Tässä Van Rompuy viittaa juuri siihen tehtävään, mikä hänelle on määritelty EN:n puheenjohtajana. Yhdennemukaisen ja johdonmukaisen viestin välittämisen edellytyksenä on se, että EN:ssä syntyy ”yhteisymmärrys” siitä, kuinka maailmanpoliittisiin tilanteisiin tulisi vastata. Se, että Van Rompuy esittää EU:n kykenevän koherentin viestin muodostamiseen, on välillisesti hänen sekä EN:n onnistumisen vakuuttelua. Tämä yhtenäisen ulkopolitiikan aspekti korostaa EN:n presidentiaalista olemusta, jota Van Rompuy pyrkii peittelemään hallitusten osallisuutta korostavalla retoriikalla.

Huomionarvoista tässä myönteisen muutoksen kategoriassa on eritoten se, että nimenomaan EN on se instituutio, joka nostetaan jalustalle. Muita instituutioita ei juurikaan mainita, joten ne eivät näy Van Rompuyn retoriikassa erityisen tärkeinä ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimijoina muutokseen vastaamisessa tai myönteisen

muutoksen edistämisessä. Tämä seikka tukee mielikuvaa, jonka mukaan EN:llä on suhteellisen suvereeni asema kyseisen politiikanalan kysymyksissä, ja sen suhde tähän politiikanalan määrittelyyn on erilaista kuin muilla instituutioilla. Tätä taustaa vasten on relevanttia tulkita Van Rompuyn pyrkivän retoriikassaan EN:n presidentiaalisuuden korostamiseen. Toisin ilmaistuna, hänen puheensa korostavat vallan erotteluun perustuvaa logiikkaa ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä.

Sen lisäksi, että Van Rompuy korostaa johtamansa instituution merkityksellisyyttä ulkopoliittikan linjavetojen määrittäjänä, hän näkee myös oman roolinsa merkittävänä unionin sisäisen muutoksen sekä ulkoisen edustamisen muutoksen kannalta:

The change is summarised in one word: **continuity**. The permanent Presidency gives the Union **a chairman and face to the outside world at the level of Heads of State or Government (where ever more diplomatic activity takes place)** for a period of five or ten times longer than previously was the case under the rotating Presidency. Knowing the importance of **personal contacts** in foreign relations, **this can be a powerful asset**. (Van Rompuy 3.5.2012.)

Tämä kuvaus pitää sisällään useamman aspektin EN:n ja Van Rompuyn olemuksen suhteen. Ensinnäkin pysyvän puheenjohtajan roolin ”jatkuvuus” ilmentää EN:n presidentiaalisuuden voimistumista ja hallitustenvälisyyden heikkenemistä. Van Rompuyn toimiessa pysyvänä johtajana, jonka tehtävänä on sovittelu, tämä rooli on keskitetty nimenomaan hänelle, eikä valtion- ja hallitusten päämiehille. Van Rompuy pyrkii kuitenkin peittämään tämän tendenssin korostamalla ”aina vaan diplomaattisempaa” EN:ää, minkä sanomisella hän viittaa ennen muuta hallitustenväliseen aspektiin. Lisäksi puhe ”ulkoisesta kasvosta” tai ”henkilökohtaisista kontakteista” ilmentää Van Rompuyn merkitystä ikään kuin valtion päämiehenä, joka tapaa muiden valtioiden vastaavia toimijoita presidentiaalisella tavalla.

Lisäksi Van Rompuy tuo samassa puheessaan esiin, että hän edustaa EU:ta myös ”monenkeskisissä foorumeissa, kuten G8, G20, ETYJ, NATO ja YK”. Hän myös muistutti kuulijoita siitä, että pääsi puhumaan YK:n yleiskokouksessa syyskuussa 2011. Tämän tyyppisten huomioiden esittäminen viestii siitä, että Van Rompuylla on pyrkimys oman roolinsa merkityksellisyyden korostamiseen unionin ulkoisena kasvona.

Oslossa pitämässään puheessa, Van Rompuy kuvaili maailman muutosta ja EU:n toimintaa muuttuvassa maailmassa seuraavasti:

The noble task of politics is to **deal with change** [...] and also **to shape change** to assure a better future. That's what we also do in the European Union: dealing with

change. How do we, the 27 Member States of the European Union, face the challenges of the 21st century -- **together**. Let me stress this last word: together [...] how does the European Union deal with the global challenges, with a changing world? Again, by **talking and discussing together, by taking into account the sensitivities of each of the 27** [...] The European Union is a club of Member States. They permanently sit together, around a table, to find answers to common challenges. (Van Rompuy 30.3.2011.)

Politiikan keskeisenä tehtävänä on siis muutokseen vastaaminen, oli muutoksessa kyse sitten hitaasti kehittyvästä muutoksesta tai yllättävistä tapahtumista. Jos muutoksen hallinta osoittautuu politiikan keskeiseksi aktiviteetiksi, ilman sitä politiikka olisi siis tarpeetonta. Van Rompuy korostaa tässäkin kohtaa sitä, että EU kohtaa nämä muutoksen tuomat poliittiset haasteet ”yhdessä”, sillä nämä haasteet koskevat kaikkia ja näin ollen niiden ratkaiseminen on unionin yhteinen tehtävä. Tässä Van Rompuyn toteamuksessa EN ja EU esitetään ikään kuin limittäisinä asioina. EU näyttäytyy tässä unionina, jolle deliberatiiviseen poliittiseen toimintaan kykenevä EN löytää johdonmukaisen neuvottelun avulla yhteisen äänen. Se, että EN on EU:n ”ääni”, korostaa EN:n presidentiaalista olemusta, sillä EN antaa ikään kuin kasvot unionille ja yhtenäistää jäsenmaiden intressit. Jottei presidentiaalisuuden aspekti olisi dominoiva, Van Rompuy haluaa tuoda esiin jäsenvaltioiden lukumäärän, ikään kuin moninaisuuden ja osallisuuden merkiksi. Tämän tapainen yhtenäisyyttä korostava puhe on myös omiaan tukemaan sitä vaikutelmaa, että Van Rompuy on onnistunut keskeisimmässä tehtävässään EN:n puheenjohtajana. Hän on siis kyennyt tarjoamaan instituutiolleen yhtenäisyyttä ja tätä kautta myös EU:lle yhtenäisyyttä sen suhteen, mitä se tekee maailmalla tai miten se näkee maailman tapahtumat. Toisaalta tämän retoriikan voi tulkita samastavan täysin EU:n ja EN:n, sillä EU kuvataan jäsenmaista koostuvana, neuvottelevana toimielimenä, aivan kuten EN. EU:n ja EN:n samastaminen ilmentää erityisesti sitä, että Van Rompuy antaa johtamalleen instituutioille todella tärkeän ja erityisen merkityksen.

Van Rompuy (16.6.2011) haluaa myönteistä muutosta representoivassa retoriikassaan tuoda esiin myös sen, että huolimatta eurokriisin tuomista haasteista unionin legitimitetin suhteen, tämä kriisi kuitenkin osoitti erään tärkeän seikan EU:n ”luonteesta”. EU:n jäsenmaat ovat solidaarisia suhteessa toisiinsa, ja jopa näin tiukassa paikassa tämä piirre säilyi. Tässäkin on kyse EU:n esittämisestä koherenttina.

YK:n yleiskokouksessa pitämässään puheessa, Van Rompuy halusi tuoda korostetusti esiin mietteitään liittyen viimeisen vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin maailmalla. Lisäksi hän puhui siitä vastuusta, joka EU:lla on tässä muutoksessa. Maailmassa on Van Rompuyn

mukaan tapahtunut vuoden aikana sekä ”toivoa antavia” että ”huolta aiheuttavia” muutoksia. Toivoa antavina muutoksina hän pitää muun muassa seuraavia asioita:

Hope for the millions of **men and women who recently climbed out of poverty – in Asia, in Latin America and fortunately more and more in Africa too.** 'Emerging economies' become '**emerged societies**'. Hope for the newest member of this Assembly, the Republic of **South Sudan, after its transition to independence** [...] New hope, most of all, thanks to the will of the **peoples in Northern Africa and the Middle East to take the road of democracy.** (Van Rompuy 22.9.2011.)

Tässä kohtaa näitä nousevia valtoja ei tuotu esiin uhkaavina, vaan korostettiin tämän nousun tuomaa toivoa paikallisen väestön hyvinvoinnin kannalta. Van Rompuy ei enää puhunut näiden toimijoiden olemuksesta samalla tavalla kuin ensimmäisen muutos - kategorian kohdalla, vaan kutsui näitä ”nouseviksi yhteiskunniksi”. Muiltakin osin muutoksesta puhuminen on silmiin pistävän myönteistä ja eroaa selvästi aiemmista puhetavoista.

Sen lisäksi, että tämä arabikevät osoitti Van Rompuyn mukaan kyseisten maiden halukkuuden muuttaa yhteiskuntansa demokraattiseksi, myös eräs toinen asia ”opittiin”:

[...] **a political system which does not allow for peaceful change will remain weak at heart.** We praise, therefore, the leaders that are taking courageous steps towards positive change. (Van Rompuy 22.9.2011.)

Tällä hän viittasi rivien välistä EU:n arvojen mukaiselle pohjalle rakennettujen poliittisten järjestelmien paremmuuteen suhteessa muunlaisten arvojen varaan rakennettuihin systeemeihin. Tässä on siis kyse EU:n yhtenäisyyden rakentamisesta tiettyjen piirteiden ulossulkemisen avulla.

Toivoa antavien muutosten lisäksi Van Rompuy listasi myös huolia, joiden kautta hän pystyi konstruoimaan mielikuvan EU:sta kompetenttina toimijana. Muun muassa seuraavat tapahtumat tuotiin esiin huolestuttavina muutoksina:

Worry about the brutal and on-going repression by the Syrian regime against its own citizens. **Europe is keeping the pressure on the regime with sanctions, urging others to join us** [...] Worry about the famine in Somalia, where thousands of children have died and many more are at risk -- **and where we must act decisively**; Worry about on-going wars and conflicts; About the safety of nuclear reactors; About nuclear proliferation and the behaviour of the Iranian and North-Korean leadership; And worry about climate change. **In each case, we have to ask ourselves, as international community: Are we doing what we should be doing? Both in the short term: protecting human lives, and in the longer term: preserving life for mankind.** (Van Rompuy 22.9.2011.)

Hyvin monenlaiset asiat esitettiin siis EU:n näkökulmasta huolestuttavina. Tämä moninaisuus on Van Rompuy:n retoriikassa yleistä, ja se sopii yhteen EN:n laaja-alaisen tehtäväkentän kanssa. Moninaisuus ilmentää lisäksi presidentiaalisen retoriikan aspektia, jonka mukaan presidenttien on otettava kantaa lähes kaikkiin merkittäviin asioihin. Tässä puheenvuorossa tuotiin esiin se, että EU kykenee vaikuttamaan näihin asioihin, muun muassa painostamalla Syyrian hallintoa sanktioin. Näin ollen EU näyttäytyy muutokseen vaikuttavana voimana, eikä pelkää siihen reagoivana. Van Rompuy myös pohtii moralisoivaan sävyyn, onko kansainvälinen yhteisö tehnyt oikeita asioita kyseisten huolestuttavien muutosten ehkäisyn suhteen. Tämän jälkeen hän esittää listan niistä aktiviteeteista, joita EU tekee ”tukeakseen toivoa” ja ”taistellakseen huolta aiheuttavista muutoksista vastaan”. EU tekee seuraavia asioita:

With means and money. The European Union is the world’s largest donor of development aid. [...] **With manpower.** We have [...] also thousands of soldiers, policemen and judges in missions around the world: peacekeeping in Africa’s Great Lake region, training police in Afghanistan and Iraq, patrolling off the coast of Somalia. **With a sense of the global common good.** In the issues of global governance, Europe looks for solutions [...] **With expertise in mediation.** We mediate in conflicts in our neighbourhood and beyond. [...] In the Balkans, **we bring parties together.** And as a member of the Quartet, **we are fully engaged in finding a solution** in the Middle East Peace Process. (Van Rompuy 22.9.2011.)

EU:n toiminta esitetään hyvin monipuolisena kattaen niin taloudellisia kuin kriisinhallinnallisia tehtäviä. Myös toimintakentästä pyritään luomaan moniulotteinen mielikuva. Siinä missä väistämättömän muutoksen kategorian kohdalla Van Rompuy pyrki esittämään EU:n lähinnä pehmeänä valtana, tässä kategoriassa se representoidaan puolestaan ”hard power” -toimijana.

Van Rompuy (18.9.2013) näkee, että vaikka tässä muuttuneessa maailmassa ”länsi” onkin menettänyt tietyissä asioissa ”monopoli-asemansa”, mitä tulee ”talouteen, politiikkaan ja sotilaallisuuteen”, kuitenkin niin sanotuilla vanhoilla valloilla, kuten EU:lla ja Yhdysvalloilla on ”keskeisiä etuja” käytettävissään. Hänen puhetapansa on siis huomattavasti luottavaisempi ja itsevarmempi, verrattuna väistämättömän muutoksen kategorian sävyyn. Tähän puhetavan muutokseen kytkeytyy myös nousevien valtioiden kohtaamien haasteiden esiin tuominen:

[...] the emerging countries, too, face **huge internal challenges, political and economic.** [...] **Just as we** in the eurozone and the European Union are currently doing. For the countries of Europe, the question is **how to deal with these long-term trends and sudden accelerations.** How can we continue to **defend our interests and values, our societies,** in today’s world? [...] the 28 countries within

the European Union provide some of these answers **together. As a Union.** And we should not underestimate what we can – and what we do – achieve that way. (Van Rompuy 18.9.2013.)

Nousevien valtojen on ”muokattava taloudellisia ja sosiaalisia mallejaan”, aivan kuten EU tekee parhaillaan. Van Rompuy myös korostaa, että vaikka uudet nousevat vallat muuttavat maailmanpolitiikkaa, ”ilman Eurooppaa, ei olisi WTO:ta, Kansainvälistä tuomioistuinta tai G20 -ryhmää”. Tähän puhettavan muutokseen liittyy myös se aspekti, että nousevien valtojen sijaan, uhkan muodostavat pienemmät hajooneet valtiot, jotka näyttävät Van Rompuylle ”terrorismin ja anarkismin tyysijoina”:

We have probably more to fear from **failed and collapsing smaller states** [...] than from direct confrontation between **strong, big states**. In that sense, 2013 is quite unlike 1913. (Van Rompuy 18.9.2013.)

Vaikka EU on ollut näiden vuosien aikana eurokriisin ”kynsissä”, ja EN:n keskeiseksi ulkosuhteiden tehtäväksi on muodostunut ”euron puolustaminen”, perinteisemmät ulkopoliittiset teemat ovat erityisesti Van Rompuyn toisen puheenjohtajuuskauden aikana nousseet keskiöön. Brysselissä pitämässään puheessa hän korosti EN:n merkitystä sen suhteen, miten EU asemoituu tässä muuttuneessa ja alati muuttuvassa maailmassa:

The so-called "**traditional**" foreign affairs is a **constant feature on our agenda. I find it key** that we devote time to it in the meetings of the European Council. **Giving strategic orientations and impulses. Preparing for upcoming bilateral and multilateral summits**, from G8 and G20 meetings to climate change negotiations or nuclear security talks. **Responding jointly to those events which require the Union's engagement and action at the highest level:** the escalating crisis in Syria and its regional implications, but also Iran, the Arab Spring, the Eastern Neighbourhood. [...] **I want to ensure** that the European Council keeps providing orientations **to ensure the Union's position on the global scene.** (Van Rompuy 5.9.2012.)

Tässä puheessa nousee siis esiin perinteisen ulkopoliitiikan käsite, jolla viitataan nopeaan ja strategiseen toimintaan, jonka osoittaminen on EU:n position kannalta tärkeää. Tämä perinteisen ulkopoliitiikan korostaminen viittaa ”hard power” -mielikuvan pönkittämiseen, joten puhetapa eroaa jälleen aiemmin käsitellyn muutos -kategorian puhettavasta. On myös huomattava, että EN esitetään tässä selvästi EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen kyvykkyyden takaajana, jonka linjavetojen mukaan unionin ulkoinen olemus määrittyy. Tämä retoriikkaa niin ikään esittää EN:n kaikkein merkityksellisimpänä toimijana EU:n ulkopoliitiikan osalta. Näin ollen sen voi mieltää tältä osin presidentiaalisena valtatekijänä. On myös huomioitava, että Van Rompuy käyttää tässä minä -muotoa, ja näin maalaa itsestään kuvaa EU:n korkeimman toimielimen toiminnan todellisena johtajana. Yleisesti

ottaen, viimeisen puheenjohtajuuskautensa aikana tämä minä -muoto oli selkeämmin esillä, mikä kielii kasvaneesta itsevarmuudesta.

Samassa puheessaan hän pyrki kumoamaan EU:n toimintaan kohdistuvan kritiikin ja sitä vastoin tuomaan esiin unionin myönteisiä puolia:

In fact **it is impressive just how "common" and wide-ranging our foreign policy has become.** From Myanmar to the Middle East, from Kosovo to Somalia – **the 27 share a common position.** This is indeed often underestimated by outsiders – and even by insiders! [...] I am deeply convinced that Europe still has a message for the world at large: a continent of peace, a way of life to which many aspire. (Van Rompuy 5.9.2012.)

Tässä Van Rompuy pyrkii antamaan vakuuttavan näytön siitä, että EU todella tekee konkreettisia tekoja muuttuvassa maailmassa. Lisäksi hän pyrkii tuomaan esiin sen, että EU:n kaikki jäsenmaat jakavat tämän yhteisen, rauhan asialla toimimisen, position maailmalla. Tässä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikka representoidaan ikään kuin menestystarinana.

Vaikkei Van Rompuy yleisesti ottaen korosta muita EU:n instituutioita ja niiden merkitystä ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta, hän (3.5.2012) kuitenkin asettaa korkean edustajan EU:n menestystarinan kannalta keskeiseen asemaan. Hänen mukaansa Catherine Ashton ”antaa EU:n diplomatialle yhä määrätietoisemman roolin maailmassa”. Tämän jälkeen hän luettelee listan niistä yhteyksistä, joissa korkea edustaja on ollut tärkeässä roolissa. Hän myös haluaa liittää korkean edustajan rinnalle oman roolinsa EN:n puheenjohtajana:

[...] **a fully-fledged European diplomatic service, a High Representative for foreign policy, and my own role as "permanent" President of the European Council,** representing the Union externally in foreign and security policies. The change can be summarised in one word: **continuity – a huge gain in coherence.** And we are only at the beginning of this process. (Van Rompuy 13.12.2013.)

Hän ja Ashton näyttäytyvät siis erityisen merkityksellisinä toimijoina, joihin henkilöityvät ne kunnianhimoiset odotukset, joita ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämiseksi on asetettu. Van Rompuy ja EN ovat unionin presidentiaalisia toimijoita, joiden tekemien linjavetojen mukaan EU:n ”ulkoministerin”, eli Ashtonin, on toimittava. Tässä ”presidentillä” ja ”ulkoministerillä” näyttää olevan erityisen läheinen suhde ja limittäinen tehtäväkenttä, mikä ilmentää sitä, ettei kyseisten toimijoiden voida, ainakaan silmämääräisesti, nähdä noudattavan vallan erotteluun perustuvaa logiikkaa.

Vuoden 2013 aikana EN:n agendalla oli erityisesti puolustuspolitiikka. Arabikevääseen liittyen Van Rompuy (21.3.2013) alleviivasi, että huolimatta EU:n toteuttamasta

muutoksen tukemisesta kyseisellä alueella, unionin täytyy muuttua, jotta se pystyisi yhä tehokkaammin puolustamaan itseään. Tällä retoriikalla hän halusi pohjustaa ajatusta EU:n yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämistä, eli kovan valtakapasiteetin vahvistamisesta. Arabikevään tapahtumiin liittyvän turvallistamispuheen saattelemana hän alleviivasi eurooppalaisen puolustuksen tärkeyttä seuraavista syistä:

It matters for the security of our citizens and our home countries, and to uphold our interests and values in the world. It matters because of the jobs, the cutting edge technologies, the potential for growth. (Van Rompuy 21.3.2013.)

Muun muassa näiden argumenttien turvin Van Rompuy kutsui koolle EN:n joulukuussa 2013. Kyseisen huippukokouksen aiheena oli, ensimmäistä kertaa kahdeksaan vuoteen, unionin turvallisuus- ja puolustuspolitiikka. Tämä oli selvä signaali turvallisuus- ja puolustuskysymysten nousemisesta keskeisiksi EU:n päämiesten agendalle. Se myös ilmensi tarvetta profiloitua kovaa ja perinteistä valtaa kehittäväksi ja käyttäväksi maailmanpolitiikan toimijaksi, jonka toimintakenttä ei rajoitu ainoastaan pehmeisiin vallankäytön mekanismeihin.

Vaikka aiemmissa puheissaan Van Rompuy painotti sitä, että EU:n jäsenvaltiot jakavat saman position ja tätä kautta EU olisi ikään kuin yhtenäinen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta, kuitenkin tässä puheessaan hän myönsi, että:

Of course there are no easy or quick solutions. Stating the obvious, we are a Union of 27 states [...] We have different perceptions of threats and needs; different attitudes as regards our missions and roles in the world; and different needs and interests as customers and producers of defence equipment. We know that security is broader than defence, **but defence is an essential part of our security.** And the fact is that **the threats concern us all.** (Van Rompuy 21.3.2013.)

Van Rompuy pyrki siis representoimaan itsensä tiedostavana ja realistisena johtajana, joka kykenee tunnistamaan sekä tunnustamaan unionin jäsenmaiden erimielisyydet. Hänen mukaansa erimielisyydet tulisi pystyä ylittämään, ja tätä näkemystään hän argumentoi jälleen turvallistavan retoriikan keinoin. Kyse ei ole valinnasta, vaan välttämättömyydestä.

Jälleen kerran arabikevään tapahtumiin viitattaessaan, Van Rompuy (4.9.2013) korosti, että kyseiset tapahtumat osoittavat EU:n ”poliittisen ja militäärisen toiminnan ja vaikuttamisen rajat”. Eli hän myönsi, ettei EU:lla ole keinoja puuttua muutokseen. Tämä kytkeytyy jälleen EU:n kovan vallankäytön kehittämiseen, minkä hän representoi myönteisenä kehityksenä ja ratkaisuna muutokseen vaikuttamiseen. Tämä keinojen puute näkyy myös

Syyrian kohdalla ja Van Rompuy koetti kompensoida tätä korostamalla EU:lle tutumpia toimintakeinoja:

As **the largest donor**, we the European Union will uphold our commitment **to provide aid and assistance** to those in need in Syria and in the region. (Van Rompuy 4.9.2013.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että tässä myönteisen muutoksen kategoriassa arabikevään tapahtumat ovat keskiössä niin muutoksen ilmentäjinä, kuin EU:n sisäiseen muutokseen kannustavana retorisena keinona. EU, EN ja Van Rompuy representoidaan joiltain osin onnistuneina tai vähintään lupaavina toimijoina, vaikkei nämä tosin vielä tässä yhteydessä näyttäyty yhtä aktiivisina, kuin strategisuus *-topoksessa*, jossa kyseiset toimijat representoidaan politiikan pelivaroilla taitavasti operoivina.

6.2.2 Liike

Kun muutospuheessa EU näyttäytyi yhtäältä väistämättömän muutoksen armoilla olevana, ja toisaalta myönteistä muutosta tukevana voimana, niin liikettä ilmaisevien puheenvuorojen kohdalla EU representoidaan entistäkin aktiivisempänä. EU näyttäytyy puheissa toimijana, joka kykenee maailman muuttumisesta huolimatta menemään eteenpäin. Toki muutoksessa ja liikkumisessa on tiettyä limittäisyyttä, eikä niitä voi jakaa täysin toisistaan erillisiin kategorioihin. Silloin kun maailma muuttuu, toimijat tietyllä tapaa liikkuvat ja silloin kun liikutaan, muututaan. Vaikka nämä ovat limittäisiä *topoksia*, muutoksen ja liikkumisen ero ja suhde voidaan havainnollistaa esimerkiksi näillä Van Rompuyn sanoilla:

[...] **the fast-changing**, a-polar and at times dangerous **world in which we, Europeans, must find our way**, and do find it. (18.9.2013)

Muutos on siis maailmanpolitiikan olosuhde tai ympäristö, jossa on löydettävä oikea tie. Tähän liikkumiseen liittyy se, että on opittava pelaamaan käyttäen tilanteita ja tilaisuuksia hyväksi. Herman Van Rompuyn puheissa liike esiintyy erilaisten metaforien muodossa, joiden voidaan nähdä kytkeytyvän EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kompetenssin osoittamiseen sekä EN:n merkittävän roolin legitimointiin kyseisen politiikanalan kannalta. Liikkumiseen viittaavat metaforat erilaisissa muodoissaan ilmaisevat liikkumista pois päin jostakin ei-toivotusta, kohti universaalisti hyväksyttävien arvojen mukaisia päämääriä, joita erityisesti EU -sopimustekstit sekä EU -toimijoiden ”juhlapuheet” alleviivaavat. Lisäksi

tähän liikkeeseen liittyy se, että tiellä otetaan askelia ja liikutaan rinnakkain muiden ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävien toimijoiden, kuten Yhdysvaltojen tai YK:n kanssa. Kun Van Rompuy puhuu ulko- ja turvallisuuspolitiikan teemoista liikettä ilmaisevin metaforin, hän viittaa tällä erityisesti EU:n etenemiseen kohti parempaa kompetenssia. Tässä liikkumisessa ja edistymisessä EN:lle formuloidaan keskeinen merkitys. Lisäksi nämä liikettä kuvaavat ilmaisut liitetään arabikevään myönteisenä nähtyyn transitioprosessiin, jossa unioni sekä EN näyttäytyvät liikettä tukevin voimin. Liikkeen voivat kuitenkin hidastaa erilaiset esteet tai harhapolut, jotka ilmentävät EU:n arvoista poikkeamista. Nämä siis katkaisevat jatkumon.

6.2.2.1 EU:n liike kohti ulko- ja turvallisuuspoliittista kompetenssia

Van Rompuy'n puhuessa EU:n liikkumisesta kohti ulkopoliittista kyvykkyyttä, kyseinen liike representoidaan asiana, johon liittyy huolellisesti ja varmasti otettavia askeleita. Saadakseen aikaan oikeaan suuntaan kohdistuvan liikkeen, ei siis ole syytä hätiköintiin ja hohumiseen. Kommentoidessaan Yhdysvaltojen Lissabonin sopimuksen toimivuuden kyseenalaistamista, Van Rompuy vastasi tähän kritiikkiin korostaen uuden sopimuksen omaksumista askel askeleelta etenevänä sisäistämisenä:

Functions and mechanisms need to be embodied, step by step. For human beings, processes of finding ones place and defining ones role, take time. It is only the goddess Athena who was born in full body armour, from the forehead of her father! (Van Rompuy 25.2.2010)

Hän myös totesi "amerikkalaisten tietävän erittäin hyvin, että instituutioiden rakentaminen vie aikaa", ja lisäsi piikittelevään sävyyn, että "amerikkalaisilta meni melkein sata vuotta siirtymisessä monimuotoisuudesta yhdeksi":

[...] **from "the USA are" to "the USA is"** (Van Rompuy 25.2.2010.)

Liike on siis olemukseltaan hidasta, ja tätä Van Rompuy pyrkii selittämään sillä, että uusien institutionaalisten tekijöiden asettuminen uomiinsa vie aikaa. Hän (3.5.2012) huomauttaa EU:ta arvioivia toimijoita vääränlaisen katsantokannan ottamisesta. Hänen mukaansa Lissabonin sopimuksen tuomiin muutoksiin suhtauduttiin etukäteen "liioitelluin odotuksin". Lisäksi sopimuksen voimaan astumisen jälkeen se on kohdannut "pinnallisia pettymyksiä" sen suhteen, että sopimuksesta huolimatta jäsenvaltioilla on yhä "erilaisia näkökulmia ja intressejä". Hän muistuttaa, että:

[...] the European Union is making progress in getting its **act together** on the international stage. [...] in judging the achievements so far, one must keep a **sense of proportion**. (Van Rompuy 3.5.2012.)

Van Rompuyn retoriikalle on myös ominaista se, että hän kääntää kielteisinä nähtyjä asioita myönteisten tekijöiden ilmentymiksi. Tämän *topoksen* retoriikassa hitaus representoidaan seikkana, joka on seurausta EU:n ulkopoliitiikan myönteisistä aspekteista:

What might sometimes **slow us down** but what ultimately **makes our strength** is that we always strive **to set out on a common course** when dealing with crisis situations. Take the Middle East Peace Process, or sanctions against Iran's nuclear endeavours, or our involvement in Libya and Mali: **we are as united as can be**. (Van Rompuy 18.9.2013.)

Sen sijaan, että hitaus kyseisellä politiikanalueella johtuisi esimerkiksi tehottomuudesta, erimielisyyksistä tai visioiden puutteesta, kyse on Van Rompuyn mukaan ”yhteisen kurssin asettamisesta” sekä siihen liittyvästä huolellisesta ja harkitsevasta otteesta, mitkä puolestaan johtavat yhtenäisyyteen haastavien tilanteiden kohtaamisessa.

Keskeistä tälle EU:n liikettä ilmaisevalle retoriikalle on myös se seikka, että puhe on tulevaisuuteen tähtäävää ja saa painoarvonsa historian kehityskuluista. Liike *-topos* siis vie fokuksen pois nykyhetkestä:

[...] **we permanently build bridges from the past to the future, to allow us to step forward with confidence**. This gives our societies an inner stability, an ability to deal with the many challenges and unknown elements which we face in the world of today, while keeping the core of our identity. People elsewhere may envy us for that. (Van Rompuy 4.3.2011.)

Menneiden aikojen virstanpylväiden ja tulevaisuuteen liittyvien toiveikkaiden visioiden esittäminen on Van Rompuyn retoriikan keskeistä antia. Tämä on varsin ymmärrettävää, kun otetaan huomioon tämän puhutavan tärkeä retorinen funktio. Tällä puhutavalla pyritään häivyttämään nykyhetkinen tilanne ja siirtämään kuulijoiden ajatukset mielikuvaan, jossa EU:n eteneminen näyttäytyy onnistumisten ja haasteiden voittamisen viitoittamana matkana. EU:n liikkeestä puhuminen mahdollistaa siis nykyhetken ongelmien ylittämisen.

Van Rompuy haluaa erityisesti korostaa sitä, että EU kykenee visioimaan tulevaisuuden maailmanpolitiikkaa ja varautumaan erilaisiin tulevaisuudessa häämöttäviin haasteisiin. Tämä puhutapa viittaa siihen, että nykyhetkessä kyseiseen toimintaan ei pystytä. Tulevaisuuden visioihin ei tarvitsisi turvautua ulko- ja turvallisuuspoliittisen kompetenssin osoittamisessa, mikäli käsillä oleva tilanne tarjoaisi joitakin konkreettisempia ja

ajankohtaisempia merkkejä kyvykkyydestä. Saadakseen uskottavuutta tulevaisuusorientoituneeseen liikkeeseen liittyville lausunnoilleen, Van Rompuy hakee tukea historiantarinoista. Hän korostaa sitä, kuinka unioni on noussut toisen maailmansodan aikaisista haasteista, yhtenäiseksi toimijaksi:

You can see that, after sixty years of common history, **we are a long way** from that small Community seedling, fearful that the forces of evil were stirring. **There is now a lot more than idealism to guarantee the solidity of our Europe.** I repeat, Europe is part of our life in society. **But if you don't go forward, you go backwards.** (Van Rompuy 20.9.2010.)

Hitaudesta huolimatta Van Rompuyn visiot unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan liikkumisen osalta ovat siis toiveikkaita. Hän pyrkii iskostamaan tämän toiveikkaan retoriikkansa kuulijoidensa mieliin EU:n historiassa tapahtuneeseen ”kehitykseen” liittyvien narratiivien muodossa, mikä esiintyy myös muiden *toposten* kohdalla. Tällä osoitetaan se, että unioni on ennenkin onnistunut etenemään ja näin ollen sen voidaan nähdä etenevän myös jatkossa:

We are moving forward, **step by step.** That's why individual breakthroughs count, too; like the Union's newly acquired enhanced status in the UN [...]Setting precedents, **step by step:** that's how **Europe has always made progress,** especially in an arena which is as delicate as foreign affairs. (Van Rompuy 3.5.2012.)

Tähän liikkeeseen kytkeytyy vahvasti myös ”yhdessä” tekemisen ja edistymisen tematiikka. Van Rompuy (18.9.2013) puhuu ”moraalisesta” ja ”poliittisesta” edistyksestä, mikä kytkeytyy unionin ”matkaan”. Tässä narratiivissa edistyminen representoidaan unionin olemuksen luontaisena osana:

[...] it is my conviction, that the Union which 28 countries have at their disposal, with its flaws and its qualities, **always a work in progress,** that this Union is an essential means for Europeans to advance in the world, **together.** Each generation is responsible for peace in its time, and beyond. We may hold a different place in the world today, but we live in a better Europe and in a better world. That's why I'm ready to say: yes, **humankind can make moral and political progress.** That's why in these difficult years, I remain a man of hope. (Van Rompuy 18.9.2013.)

6.2.2.2 Eurooppa-neuvosto EU:n liikkeen takaajana

Kuten muutos *-topoksen* toisen kategorian kohdalla, myös tässä kohtaa EN nousee keskiöön. EN:n tärkeää työpanosta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen päämäärän saavuttamisessa korostetaan erilaisin liikettä ilmaisevin metaforin, kuten esimerkiksi askel

askeleelta liikkumisena. Van Rompuyn mukaan EN:n johdolla EU voi löytää “strategisen suuntansa”:

These are concrete breakthroughs on concrete problems. **We have to advance step by step: provided we keep to our course, we will reach our goal!** [...] Last Thursday, this **European convoy, piloted by the Heads of State and Government**, applied itself actively to considering its **strategic course**. (Van Rompuy 20.9.2010.)

Tämä retoriikka luonnollisesti herättää kysymyksen siitä, mitä Van Rompuy tarkoittaa tällä ”päämäärän saavuttamisella”. Tässä EU näyttäytyy valtion- ja hallitusten päämiesten ohjaamana kokonaisuutena, jonka strategisuus määräytyy näiden päätösten mukaan ja ohjaamana. Päämäärän saavuttamisella voidaan toki viitata siihen vilpittömään tehtävänantoon, minkä EU -sopimukset EN:lle määräävät, mutta se voi myös viitata Van Rompuyn johtaman instituution presidentiaalisen olemuksen vahvistumiseen, mitä unionin ulkopoliittikan yhtenäistäminen sekä EN:n asemoituminen suhteessa EU:hun hänen puheissaan ilmentää.

Van Rompuyn retorisessa repertuaarissa tämä laivasaattue -metafora näyttäytyy hänen suosikkinaan. Se esiintyy lähes poikkeuksetta aina, kun hän pyrkii ilmentämään EU:n liikkumista eteenpäin, ja toisaalta oman instituutionsa merkittävyyttä tämän kannalta. EU muodostuu hänen mukaansa jäsenvaltioiden laivoista, joita koristaa sekä oman valtion että EU:n lippu. Van Rompuyn retoriikassa tämä laivasaattue etenee samaan suuntaan, jokaisen maan yksilöllisistä piirteistä huolimatta:

[...] how could we picture the European Union on the geopolitical ocean? [...] In the European Union, we are often caught between “**the one**” and “**the many**”, between “**the whole**” and “**the parts**”. **This tension is part of our identity**. The génie européen is to invent ever new ways to deal with this tension. **As foreign policy is concerned, I would prefer to compare the European Union to a convoy**. Think of a convoy of 27 ships finding its way across the geopolitical waves. Picture them: 27 ships, each flying their own flag and that of the European Union too. The wind makes them drift apart some of the time, gets them to sail in the same direction at other times. You can see that some ships have greater manoeuvrability, others are more robust; some smaller, some larger; some at the margins, others in between. **What you don't see is what the 27 captains know very well: under the waterline, their ships, like the 27 EU governments, are all connected, economically and monetarily. They cannot sail away from the others just like that...**This European convoy **does not have one single captain**. Recently it acquired a permanent President, however. One of his tasks – at this moment, of my tasks... – is to preside over the meetings of the 27 captains and **to find a consensus about where to go**. To reestablish a sense of **strategic direction**. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Tämä puheenvuoro ilmentää käsillä olevan tutkimuksen kannalta useampaa kiinnostavaa seikkaa. Nämä EU:n laivasaattueen suuntaa määrittävät ”tuulet” ilmaisevat maailman

muutosta. Van Rompuy korostaa, että muutoksen ajaessa laivoja toisinaan erilleen tai toisinaan samaan suuntaan, laivojen kapteenit, eli valtioiden päämiehet, ymmärtävät näissä vaativissakin muutostuulissa sen, mihin EU:n tulee liikkua. Tämä puhetapa asettaa EN:n erittäin selvästi unionin kannalta tärkeimmäksi toimielimeksi, joka ikään kuin tietää paremmin kuin muut, mihin laivasaattueen tulisi liikkua. Valtion- ja hallitusten päämiehet ovat ikään kuin EU:n aivot, joita ilman unioni auttamatta hävittäisi suuntansa. Tässä puheessa, Van Rompuy määrittää itsensä EN:n puheenjohtajana ikään kuin näiden kapteenien kapteeniksi, vaikka samaan aikaan pyrkii korostamaan, ettei tällä saattueella ole yhtä kapteenia. Tällä lausunnolla hän haluaa korostaa jäsenvaltioiden osallisuutta sekä toisaalta sitä, ettei valta ole keskitettyä. Tässä voidaan tulkita olevan kysymys myös siitä, että kapteeni -metaforalla legitimoidaan vallansiirtoa jäsenvaltioista EN:lle, samalla kun suljetaan pois parlamentti, jossa suunnasta kiistellään, ja jolla ei ole kapteenia. Van Rompuylla on myös ilmeinen tarve todistella sitä, että vaikka EU:n jäsenvaltiot ovatkin melko erilaisia omine intresseineen, EU kulkee samaan suuntaan, kohti samoja tavoitteita. Tämä on erittäin yksinkertaistava ja epäpolitisoituva representaatio: erimielisyydet poistetaan kuvasta, ja jaetun tahdon harha otetaan esiin. Kun otetaan huomioon unionin jäsenvaltioiden vastahakoisuus integraation syventämiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan osalta, Van Rompuy'n puhetapa näyttää erittäin naiivina. Lisäksi tämän samaan suuntaan liikkumisen korostaminen voidaan tulkita tarpeena osoittaa sekä EN:n että laajemmin koko EU:n sisäinen koherenssi eurokriisin tuomista haasteista huolimatta. Se viestii siitä, että huolimatta kriisistä, EU:n jokainen jäsenvaltio on sitoutunut toimimaan yhdessä ja etenemään samassa tahdissa, samaan suuntaan.

Van Rompuy'n puheiden retoriikalle tyypillinen piirre on lisäksi vetoaminen EU -sopimusten määräyksiin EN:n ainutlaatuisen merkityksen osoittamiseksi unionin liikesuunnan määrittelyn kannalta:

The European Council as a whole is entrusted to take the decisions on the Union's "strategic interests and objectives" in external affairs. According to the Treaty, these decisions relate to both "the foreign and security policy" and to "other areas of the external action of the Union" [art. 22§1 EU]. The decisions may concern a specific country. They may also be thematic in approach, for instance relating to energy. **The job of the permanent President of the European Council is to find consensus on all such external matters. Essentially, his task is to establish a shared sense of direction.** (Van Rompuy 25.2.2010.)

Tässä hän korostaa EN:n roolin määritelmää sekä pyrkii osoittamaan sen olemuksen monipuolisuuden: päätökset voivat olla sekä yksityiskohtaisia että laajoja. Van Rompuy

muotoilee jälleen kerran tehtäväkseen konsensuksen muodostamisen kaikista niistä moninaisista aiheista, joita EN:n asialistalle päätyy, jotta ”jaettu käsitys EU:n suunnasta” voitaisiin muodostaa. EN:n asialistojen kaikenkattavuuden korostamisen sekä ulkosuhteiden päätöksenteon painottamisen voi tulkita presidentiaalisena piirteenä, sillä tämän tyyppiset linjavedot ovat juurikin vahvoille presidenteille tyypillisiä. Van Rompuyn tehtäväksi määrittyy tämän presidentiaalisen toimeenpanijan yhteisymmärryksen takaaminen, mikä viittaa siihen, ettei Van Rompuyta voida tulkita pelkkänä seremoniallisena toimijana. Hänen tehtävänsä määritelmä on paljon konkreettisempi ja kunnianhimoisempi.

Van Rompuyn retoriikassa EN:n EU:n liikkumisen eteen tekemä työ esitetään clausewitzilaisessa hengessä sinnikkyyttä ja tarkkaa suunnitelmallisuutta vaativana asiana. Hänen (25.2.2010) mukaansa ne instituutiot ja virat, jotka luotiin ulko- ja turvallisuuspoliittisen ”konsensuksen aikaansaamiseksi jäsenvaltioiden keskuudessa”, kuten EN:n puheenjohtajuus sekä korkean edustajan tehtävä, ovat kyllä lupaavia uudistuksia. Van Rompuy kuitenkin korostaa, etteivät uudet institutionaaliset muutokset ratkaise ongelmia ”välittömästi”, sillä konsensuksen aikaansaaminen vaatii ”konsultaatiota jäsenmaiden välillä” sekä ennen kaikkea ”aikaa”. Tähän aikaa vievään toimintaan liittyy myös jatkuvuuden elementti:

This requires **continuous reflection** at the level of Heads of State or Government **on the common strategic direction** which the European Union takes. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Jatkuvuus on Clausewitzilla keskeinen strategisen toiminnan piirre, kuten EN:ää käsittelevässä luvussa tuli ilmi. Tämän piirteen korostaminen EN:n ja Van Rompuyn oman toiminnan keskeisenä tekijänä on Van Rompuylle ilmiselvästi tärkeää. Kyseisen piirteen korostaminen muodostaa Van Rompuysta mielikuvan, jonka mukaan hän on onnistunut siinä tehtävässään, mikä hänelle on asetettu.

Van Rompuyn retoriikassa EN saa muihin instituutioihin nähden erityisen roolin EU:n liikkumisessa johonkin tiettyyn suuntaan. Siinä missä komissio, parlamentti ja neuvosto vastaavat EU:n lainsäädännöllisistä tehtävistä, EN:n rooli muotoutuu seuraavanlaiseksi:

The European Council [...] is the Union's strategy body. This distinguishes our work from what the Commission, the Parliament and the Council of ministers are doing at a daily basis: turning legislative proposals into rules for our 500 million citizens and our millions of companies. **The work of the European**

Council, of a more general and political nature, **is about determining the direction, about setting the course.** (Van Rompuy 16.2.2011.)

EN:n rooli siis muodostuu unionin oikeaan suuntaan liikkumisen suhteen tärkeämmäksi, kuin komission, parlamentin ja neuvoston. Van Rompuy pyrkii tässä korostamaan EN:n erityisen merkittävää roolia, ainutlaatuisena ja strategisena toimielimenä, jonka tehtäväkenttä eroaa selvästi muiden toimielinten tehtävistä. Tämä tukee tulkintaa EN:stä suhteellisen omanlaisena ja itsenäisenä toimielimenä. EN näyttäytyy tässä erityisyydessään unionin presidentiaalisena osana.

EN:n roolin haastavuudesta huolimatta, Van Rompuy (16.2.2011) kokee, että se on onnistunut jäsenmaiden yhteisten intressien muotoilemisessa. Hän peräänkuuluttaa, että ”kaikki 27 jakavat käsityksen siitä, että me kuulumme yhteen ja että meidän täytyy työskennellä yhdessä”. Hän vielä lisäsi seuraavaa:

This basic conviction is much stronger than **many outside imagine**. It is as true in economic matters as in dealing with the recent events in Tunisia, Egypt and our southern neighbourhood. In times of crisis, **political determination** is more important than "la politique gesticulatoire", than perception! (Van Rompuy 16.2.2011.)

Van Rompuy (3.5.2012) retoriikassa EN:n tehtävänä on ”strategisen kompassin asettaminen”, ja hän vakuuttaa ottaneensa tämän tehtävänannon huomioon huippukokousten asialistoja suunnitellessaan. Hän alleviivaa ottaneensa ulkopoliittikan yksityiskohtaiset kysymykset ”lähes jokaisen tapaamisen agendalle”.

Hänen puhetapansa instituutionsa merkittävyydestä EU:n strategisen liikkumisen takaajana on myönteinen ja toiveikas sekä sisäistä yhtenäisyyttä korostava. Vaikka hän pyrkii esittämään itsensä tilanteen tasalla olevana, nopeana kokousten koollekutsujana, hänen retoriikassaan tämä EN:n työskentely liikkeen aikaansaamiseksi näyttäytyy kuitenkin varsin verkkaiselta:

There is no reason this **slow but steady movement towards greater coherence** would come to a halt – on the contrary. [...] I consider it my task [...] to continue to **help the Union find its compass.** (Van Rompuy 3.5.2012.)

Van Rompuy formuloi oman tehtävänsä keskeiseksi: EU:n ”kompassin löytäminen” on merkittävä tehtävä unionin ”paremman koherenssin” aikaansaamisessa. Kyse ei ole suinkaan paineettomasta tehtävästä, sillä hänen (31.5.2012) mukaansa muu “maailma katsoo” EU:ta, eli ikään kuin odottaa EU:n eurokriisin selättämistä ja ulkopoliittisen kompetenssin esiin nostamista. Van Rompuy koettaa kuitenkin korostaa, että valtion- ja

hallitusten päämiehet ovat kokeneita konkareita ulkopoliittikan linjavetojen osalta, näiden kysymysten ollessa ”päivittäistä realismia” kyseisille henkilöille. Ratkaisuna muun maailman odotuksille, hän alleviivaa muun muassa seuraavia keinoja:

The financial and economic crisis, deep as it is, **does not stop that**. [...] **Explaining our course of action**, the political constraints under which we work, **reassuring our partners on our ability to keep moving forward**: these are among our highest foreign policy priorities at the moment. (Herman Van Rompuy 31.5.2012.)

EN:n merkitys unionin liikkeen takaajana tuli esiin etenkin EU:n puolustuspolitiikkaan liittyvien keskustelujen yhteydessä. Van Rompuyn pitäessä puhetta Euroopan puolustusvirastolle maaliskuussa 2013, hän pohjusti joulukuun huippukokouksen teemoja sekä kartoitti niitä motiiveja, jotka olivat johtaneet tiiviimmästä puolustusyhteistyöstä keskustelemiseen. Tässä puheenvuorossaan hän myös pohti eri toimijoiden rooleja tämän politiikanalan työskentelyn ja kehityksen kannalta:

[...] To take matters forward, all depends on the member states, who are in the **driving seat**. EU structures and means (like **the EDA**, but also **the EEAS** and **the Commission**) are essentially there to support – **as service providers and facilitators** – and to help build trust. That’s also where I see the role of Heads of State and Government: perhaps the intricacies of armament procurement are not their daily business, but they do care about **security**, about **soldiers**, about **jobs**, about **budgets**. **And there is more**: in that very financial crisis leaders uniquely experienced how interdependent our countries have become; they know, and it was and is not always an agreeable discovery, that they are **co-responsible**. The same goes for their **joint responsibility** for our continent's defence; there also, decisions in one country, will affect others. There is too little public awareness of this, and in that respect precisely, Presidents and Prime Ministers are **uniquely placed to convince** a wider public opinion, and thereby to **set things into motion**. But to make the best of that potential, which I hope to channel between now and December, we must prepare carefully and I need your help. (Van Rompuy 21.3.2013.)

Roolitus on varsin selkeä: EN:n ohjatessa liikettä, muut toimijat näyttäytyvät lähinnä ”palveluntarjoajina”. Nämä ”muut” huolehtivat yksityiskohtien hiomisesta. Tämä ei kuitenkaan Van Rompuyn mukaan tarkoita sitä, etteivätkö puolustukseen liittyvät osatekijät kiinnostaisi EN:n jäseniä. Hän pyrkii myös representoimaan johtamansa instituution olemuksen ja toiminnan ”yhteisvastuullisuuden” periaatetta noudattavana, saadakseen legitimizeettiä johtamansa instituution vahvalle toimeenpanijan asemalle tällä politiikanalalla. Koska EN:llä on kykyä tämän periaatteen toteuttamiseen, näyttäytyy luontevana, että nimenomaan EN ”laittaa asiat liikkeelle”.

6.2.2.3. Liike ”demokratian tiellä”

Sen lisäksi, että nämä erilaiset liikkumista ilmaisevat metaforat liittyvät EU:n omaan etenemiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan alueella, ne liitetään myös muiden maiden ja toimijoiden etenemiseen. Osa toimijoista liikkuu rinnakkain, mutta osa tulee ikään kuin perässä. Näihin ”perässä” tuleviin toimijoihin nähden EU näyttäytyy kehittyneempänä. EU representoituu lisäksi ikään kuin oppaana, jota muiden tulisi seurata. Van Rompuy (5.2.2011) toteaa, että EN haluaa tukea arabikevään ”rauhanomaista siirtymää kohti pluralistista demokratiaa”. Arabikevään tapahtumien tärkeys EU:n kannalta ikään kuin todistetaan sillä, että kyseinen teema on noussut EN:n asialistalle useaan otteeseen:

We encourage the Egyptian authorities in the steps they are taking to secure a true democratic transition. [...] The outcome of the events in the Southern Neighbourhood is also of strategic importance for Europe, **as the European Council has made clear once more**. That's why the Union will support **all steps towards democratic transformation** and to economic reforms which benefit the people. (Van Rompuy 16.3.2011)

Van Rompuyn (22.9.2011) retoriikassa Pohjois-Afrikan maiden kulkema tie nimetään ”demokratian tieksi”. Hän toistaa usein puheissaan sitä, että EN ja EU ”tukevat jokaista askelta kohti demokraattista muutosta”. EU siis näyttäytyy toimijana, jonka tehtävänä on auttaa näitä maita etenemään tiellä, jonka ”loppupäässä” hämöttävät universaalisti hyväksyttävien arvojen mukaiset päämäärät, joita Van Rompuy toistelee EU:n ja EN:n kannattavan. Muun muassa ihmisarvoisen elämän, rauhan, sananvapauden, taloudellisen kehittymisen sekä kansalaisyhteiskunnan kehittymisen korostuminen Van Rompuyn retoriikassa tarjoaa hänen sanomalleen yleisen hyväksynnän, sillä kukapa näitä arvoja asettuisi vastustamaan. Toisaalta juuri se, että kaikki näyttävät hyväksyvän nämä, tekee niiden tulkinnasta korostetun kiistanalaista.

Eteläisen naapuruston toimijoiden liikkeessä eteenpäin ”demokratian tiellä”, heille tavallaan avautuu mahdollisuus EU:n rinnalle pääsemiseen. Van Rompuy korostaa puheissaan sitä, että toimijoiden pyrkiessä kohti myönteisiä päämääriä, nämä voivat kulkea uudenlaisella, yhteisellä tiellä, jolle astumisen ”porkkanana” toimii integroituminen unionin markkinoihin:

We also look forward to **set a new path** for the EU Libya relations. Connecting Libya better to the world biggest and most advanced market would offer good perspectives for the success of Libya's transition. (Van Rompuy 20.9.2011.)

Tässä retoriikassa EU on siis se toimija, jolla on valta ”asettaa” muut toimijat tietyille polulle, jolta avautuu uudenlaiset, myönteiset ”menestymisen” polut ja näköalat.

Van Rompuyn arabimaiden ”demokratian tiellä” liikkumista koskevaan retoriikkaan liittyy myös välttämättömyyden elementti, aivan kuten muutospuheen ensimmäisen kategorian kohdalla. Hän käyttää myös, jo aiemmin tutuksi tullutta, moralisoivaa retoriikkaansa kunkin maan ”omasta vastuusta” puhuessaan. Hän siis ikään kuin velvoittaa arabikevään maat liikkumaan juuri tiettyyn suuntaan:

And there is no going back. Whatever the future brings, the Arab Spring will remain **a turning point.** The **movement is irreversible.** Once the voices of the people have been set free – an unforgettable experience for all those who were never heard before – **these voices cannot be silenced.** It is each country’s responsibility to **chart its own course** and to do justice to the aspirations of its people. (Van Rompuy 26.9.2012.)

Jottei tämä välttämättömyyttä korostava retoriikka vaikuttaisi liian painostavalta, välttämättömyys on koristettu EU:n peräänkuuluttamilla arvoilla sekä sen alleviivaamisella, etteivät arabimaat joudu liikkumaan tiellään yksin, sillä ”EU on sitoutunut” tämän edistymisen tukijaksi. Näin ollen tämän *topoksen* välttämättömyys -puheen sävy on luonteeltaan myönteisempää, verrattuna muutos *-topokseen*:

The European Union is committed to staying by their side every step along the way. We are in it for **the long run.** I want to reaffirm: we still believe in the message of the Arab Spring. (Van Rompuy 26.9.2012.)

Van Rompuy pyrkii myös saamaan legitimizeettia arabikevään oikeaan suuntaan liikkumista koskeville lausunnoilleen sellaisella retoriikalla, jossa viitataan Euroopan integraation myötä karttuneeseen kokemukseen vastaavista siirtymävaiheista. Tämän tyyppinen puhetapa korostaa myös EU:n ”oppaan” asemaa:

We know about long transitions. When European integration first started, within my lifetime, a majority of the countries that are now its members were not yet democracies. For us, **a transition of such magnitude should not be judged by its speed but by its direction, and by progress achieved through countless steps forward.** (Van Rompuy 26.9.2012.)

Tämän ”lukuisia askelia” sisältävän eteenpäin liikkumisen hitauden suhteen ei siis tulisi Van Rompuyn mukaan huolestua.

6.2.2.4 Harha-askeleet liikkeen hidastajina

Van Rompuy puhuu liikkeestä useimmiten myönteisenä asiana. Tästä huolimatta tietyt tekijät näyttävät kielteisinä suhteessa liikkeeseen. Vaikka kyseinen liikkuminen ”demokratiaan johtavalla tiellä” näyttää yleisesti ottaen hienona asiana, liittyy siihen kuitenkin riski ikään kuin harhapolulle eksymisestä. Tämän voi tulkita EU:n kannattamien arvojen mukaiselta tieltä poikkeamisena. Van Rompuy tunnistaa ja tunnustaa tämän riskin olemassaolon tuomalla esiin, etteivät askeleet johda aina oikeaan suuntaan. Vaikka hänen (16.3.2011) mukaansa ”eteläisen naapuruston vallankumoukset ovat merkityksellisiä”, niihin liittyy kuitenkin ”mellakoita, kaaosta ja kärsimystä”, joita hän kuvailee eteenpäin liikkumiselle vastakohtaisiksi ”masentaviksi takaiskuiksi”. Huolimatta näiden takaiskujen arvaamattomasta olemuksesta, Van Rompuy haluaa korostaa, etteivät ne tulleet kuitenkaan yllätyksenä:

[...] in the revolts in the region, **we see hopeful steps forward, as well as disheartening setbacks**. In itself **this is no surprise**. **We knew from the start** that the process would take time and that the outcome would be **uncertain**, perhaps **controversial**, and different from country to country. It was never going to be one single **glorious march to freedom**. So it is important to **continuously and realistically** assess the situation on the ground, while keeping a positive **long-term perspective**. (Van Rompuy 30.3.2011.)

Näin ollen, vaikka arabimaat pyrkivät ottamaan askelia kohti EU:n arvostamia päämääriä, lopputulos saattaa kuitenkin muodostua jopa päinvastaiseksi. Van Rompuy representoi EU:n suhtautumistavan näiden harha-askelten ottamiseen varsin rationaalisena: EU:ssa on osattu ennakoida, ettei kaikki mene aina suunnitelmien mukaisesti. Tässä ”jatkuvuus, realismi ja pitkän tähtäimen näkökulma” asetetaan oikeanlaisen reagointitavan piirteiksi, mikä ilmentää jälleen mielikuvaa strategisesta kyvykkyydestä. Van Rompuy haluaa, tuttuun tapaan, valaa uskoa siitä, että huolimatta esteistä ja harhapoluista, suunta on myönteinen:

The long path of transition lies ahead. There will undoubtedly be disappointments along the way; there will be **wrong turns, hurdles and setbacks**. But I firmly believe that despite the difficulties, this journey is heading in the right direction. (Van Rompuy 26.9.2012.)

Vaikka Van Rompuy yleisesti ottaen välttelee puhumasta EU:n mahdollisista ”harha-askelista” tai ”esteistä”, ei hän voi kuitenkaan täysin välttyä asian esiin ottamiselta. Hän joutuu myöntämään huolensa EU:n kansainvälisen agendan osalta, sillä se on ”entistä enemmän tukossa”:

We are not yet going backward, but **the progress is becoming very limited**. [...] Certainly, whatever we want to achieve in the world – defending our interests and

promoting our values – **a necessary first step is that we get our own house in order.** (Van Rompuy 9.11.2011.)

Huolimatta ”tukitusta tiestä”, hän on kuitenkin vakuuttunut, että EU liikkuu kohti parempaa ulko- ja turvallisuuspoliittista kompetenssia. Tämän tyyppiset lausunnot ovat hänen asemassaan tavallaan pakollisia, sillä hänen vastuullaan on, unionin korkeimman toimielimen puheenjohtajana, valaa uskoa EU:n instituutiolle, jäsenmaiden hallituksille sekä jäsenmaiden kansalaisille unionin kyvystä esteiden ylittämiseen ja parempaa kohti liikkumiseen.

We are moving forward, step by step. Setting precedents, step by step: that's how Europe has always made progress, especially in an arena which is **as delicate as foreign affairs.** (Van Rompuy 30.11.2011.)

Koska EU on ennenkin kyennyt etenemään askel askeleelta, kykenee se etenemään myös ulkopolitiikan suhteen. Van Rompuy kuvailee lisäksi ”EU:n sisäistä jännitettä”, eli todennäköisesti eurokriisiä, ja toisaalta sen kohtaamia ”ulkoisia paineita”, eli maailmanpolitiikan muutoksen aiheuttamia haasteita tai muun maailman odottavaa asennettu unionin ulkopolitiikan kehittymisen suhteen. Van Rompuy näkee nämä tekijät unionia ”uudistumaan pakottavana” voimana. Tästä uudistumiskyvystä toimii hänen mukaansa esimerkkinä erityisesti se, että EN:n puheenjohtajana hän sai ”kunnian” edustaa unionia YK:n yleiskokouksessa.

Vaikka harha-askeleiden ottamisen mahdollisuus on aina olemassa, liikkuminen sivupoluille ei ole kuitenkaan väistämätöntä. Van Rompuy (3.5.2012) näkee, että unionilla on ikään kuin pelivaraa, ja että pohjimmiltaan liikkumisessa on kyse halusta. EU:n täytyy löytää vastaus siihen, ”mihin se haluaa mennä, ja minkälainen valta se haluaa olla”. Tämän määrittämisessä tarvitaan hänen (31.5.2012) mukaansa tiettyjä ”työkaluja”, joista tärkeimpänä hän pitää korkea edustaja Catherine Ashtonia, tietenkin itsensä lisäksi. Lissabonin sopimuksen tarjoamat ”innovatiiviset työkalut”, eli korkea edustaja ja päätoiminen EN:n puheenjohtaja ”tarjoavat EU -diplomatialle yhä vakuuttavamman roolin maailmassa”. Tämän johdosta Van Rompuy suhtautuu EU:n harhapolkujen välttämiseen ja sen parempaan suuntaan liikkumiseen toiveikkaasti:

Europe is not becoming **a disengaged spectator**. All 27 Member States are **committed** to making a difference in the world, through their **own actions and jointly.** (Van Rompuy 31.5.2012.)

Puhuessaan muun muassa populismin kasvun ja eurokriisin jälkien vaikutuksista EU:n sisäiseen yhtenäisyyteen sekä toisaalta unionin ulkoiseen representaatioon nähden, Van Rompuy (9.11.2013) kuitenkin myönsi, ettei tilanne ole helpoimmasta päästä:

The road ahead will still be **long**, and we may well meet **surprises on the way**, but in these past years **we proved to the world and to ourselves** that we have the **political will** to come out of this **together**, and stronger. (Van Rompuy 9.11.2013.)

Hän lisäsi, että isoimpana “haasteena on saada tämä työ eteenpäin”. Van Rompuy näkee, että eurokriittisyys muodostaa unionille “kaikkein vaikeimman hetken”. Hän toteaa, että ihmisten vakuuttaminen unionin yhtenäisyyden tarpeellisuudesta on vaikeaa, sillä “globalisaatio ja eurokriisi ovat jättäneet jälkensä”. Tuttuun tapaansa hän haluaa kuitenkin valaa uskoa kuulijoihinsa korostamalla, että unionin kaikkia osapuolia miellyttävän yhtenäisyyden eteen tehdään jatkuvasti töitä.

Yhteenvetona tämän *topoksen* osalta voidaan todeta, että liike näyttäytyy Van Rompuyn retoriikassa monessa yhteydessä. EU:n liikkumisesta puhuminen oli Van Rompuylle ennen muuta retorinen taktiikka, jonka avulla pyrki häivyttämään unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan heikon nykytilanteen. Tämän hän toteutti puhumalla yhtäältä historian virstanpylväistä ja toisaalta tulevaisuudessa häämöttävistä optimistisistä visioista. EN:stä puhuessaan, Van Rompuy sen sijaan pyrki osoittamaan, että hänen johtamallaan instituutiolla on tiettyä eteenpäin vievää kompetenssia. Laivasaattue -metaforan avulla Van Rompuy pyrki legitimoimaan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan edellyttämää vallansiirtoa jäsenvaltioilta EN:lle. Sen sijaan ”demokratian tiestä” puhuessaan, hän halusi representoida unionin kannattamat arvot universaalisti dominantteina. Liike -puheen harha-askelien ottamiseen kytkeytyvä retoriikka puolestaan toi esiin maailmanpolitiikan arvaamattomuuden, ja näin ollen muistutti osittain väistämättömän muutoksen kategoriaan sisältyvää ajatusta globalisaation myllerryksessä olevasta maailmasta. Harha-askelista puhuminen EU:n yhteydessä osoitti sen, ettei unioni ole vielä määränpäässään, sillä sen liikkuminen on ikään kuin tukossa. Van Rompuy ja Cathy Ashton representoitiin tärkeinä tekijöinä harha-askelten ehkäisemisessä ja esteiden ylittämässä.

6.2.3 Strategisuus

Siinä missä EU:n liikettä käsittelevä *topos* -kategoria pyrki häivyttämään nykyhetken tietynlaisen mielikuvan tuottamiseksi, strategisuus *-topoksen* kohdalla fokus on nimenomaan käsillä olevan hetken pelivaran käyttämisestä. Näin ollen strategisuuden osoittamisessa on kyse enemmänkin politikoinnista, siinä missä erilaiset strategia -dokumentit ovat puolestaan policy -muotoisia, eli pelivaraa rajoittavia tekijöitä (ks. Palonen 2003). EU:n nykyhetken kompetenssin osoittamisessa konkreettisten toimintojen ja keinojen kuvaaminen on keskeisessä osassa Van Rompuy'n retoriikassa. Tässä hänen retorisenä taktiikkanaan on näiden toimintojen kasaaminen aktiivisen mielikuvan aikaansaamiseksi sekä aktiivisuuteen viittaavien käsitteiden viljeleminen. Tässä *topoksessa* EU näyttäytyy toimijana, joka osaa toimia tilanteeseen sopivalla tavalla muuttuvassa maailmassa. Tätä toimintaa ilmentää Van Rompuy'n puheissa erilaiset teatteri- tai peliin liittyvät metaforat, kuten *role* ja *play*. Nämä metaforat liitetään niin EU:n kuin EN:n toimintaan. Eri toimijoiden esittäessään omaa rooliaan tai pyrkiessään voittamaan pelejä ulko- ja turvallisuuspolitiikan näyttämöillä ja pelikentillä, politiikan kontingenttisuus korostuu. Tähän politiikan kontingenttisen luonteen mukaisesti toimimiseen viitataan erityisesti niissä kohdissa, joissa pyritään vakuuttamaan yleisö EU:n nopeasta toiminnasta kriisitilanteissa, kuten arabikevään yhteydessä. Myös EU:n naapurustossaan toimimisen korostaminen mahdollistaa aktiivisen mielikuvan syntymisen. Nämä voidaankin tulkita niinä näyttämöinä tai kenttinä, joissa EU:n merkitys punnitaan. Tähän kontingenssiin liittyy myös se, että EU representoidaan tulevaisuusorientoituneena toimijana, joka ehtii reagoida oikealla tavalla ja oikeaan aikaan erilaisiin ulko- ja turvallisuuspoliittisiin ilmiöihin. Lisäksi EU toisinaan näyttäytyy tässä *topoksessa* hyvin itseriittoisena toimijana, jolla on jo oma vakiintunut asemansa ja sisäinen yhtenäisyytensä, ja joka ei kaipaa muiden maailmanpoliittisten toimijoiden apua pärjätäkseen ja suorittaakseen tehtäviään. Van Rompuy intoutuu toisinaan representoimaan unionia jopa kyvykkäämpänä verrattuna muihin toimijoihin.

6.2.3.1 Eurooppa-neuvosto EU:n roolin strategisena määrittäjänä

Van Rompuy pyrki heti ensimmäisen kautensa alusta alkaen korostamaan EN:n kykyä strategiseen ”roolin” tai ”pelaajan” aseman ottamiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopisteiden määrittelyssä. Tässä tietynlaisen roolin tavoittelussa keskeisimpänä EU:n haasteena on Van Rompuy'n (25.2.2010) mukaan se, ”kuinka Eurooppa toimii muun

maailman kanssa”. Pohjimmiltaan tässä on kyse EU:n ”intressien puolustamisesta” ja ”arvojen edistämisestä”. Van Rompuy näkee näiden kysymysten olevan hänen keskeisimpiä tehtäviään EN:n ensimmäisenä puheenjohtajana. Hänen näkemyksensä niistä keinoista, joilla kyseisiin kysymyksiin tullaan pureutumaan, olivat hänen ensimmäisen kautensa alussa kuitenkin melko abstrakteja ja ihanteellisia:

As president of the European Council, I will consider everyone’s interests and sensitivities. Even if our unity is our strength, our **diversity remains our wealth.** Recent developments, however, show that **no single European country can on its own set the world political agenda or play a decisive role.** (Van Rompuy 25.2.2010.)

Tässä Van Rompuy käyttää aiemmista *topoksista* tuttua kielteisen asian ylittämiseen tähtäävää retoriikkaa. Jäsenmaiden eriävät ulko- ja turvallisuuspolitiikan prioriteetit esitetään ”monimuotoisuutena”, jonka nähdään olevan EU:n ”rikkaus”. Van Rompuy pyrkii myös vakuuttelemaan, ettei yksikään EU:n jäsenmaa voi ”sooloilla” poliittisen agendan asettamisen suhteen, mikä näyttää varsin erikoiselta näkemykseltä, kun otetaan huomioon Ranska-Saksa -tandemin merkittävyys EN:n toiminnassa kyseisenä ajankohtana.

Maailmanpolitiikan pelin koventuessa uusien toimijoiden nousun myötä sekä uudenlaisten haasteiden ilmaantumisen seurauksena, eri toimijoiden väliset suhteet näyttävät ikään kuin pelinä, jossa on voittajia ja häviäjiä:

You need more than the conviction that your proposal is the best, **to win them over.** **To get in the deal-making game, the Union needs to assert itself politically.** The first step is to carefully choose our allies, to reflect about what we can do together with them. **The European Council will take up the issue** of climate politics at its March meeting. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Tässä EN esitetään päätöksentekopelin kannalta tärkeänä, sillä se on juuri se foorumi, jossa strategiat pelien voittamiseksi luodaan. Tämän roolin korostamiseksi Van Rompuy toi esiin sen, että EN käsittelee kyseistä teemaa heti seuraavan kuun huippukokouksessaan. Tällä tavoin EN:stä luodaan kuva nopeaan toimintaan kykenevä toimija, joka ei aikaile tärkeiden teemojen nostamisessa asialistalle.

Van Rompuy (25.2.2010) ei säästele sanojaan EN:n roolin korostamisessa unionin ulkosuhteiden kannalta ratkaisevana tekijänä. Hänen mukaansa EN on ”aina näytellyt keskeistä roolia” ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä:

When the Cold War was over, **the Heads of State or Government recognised that Europe needed a stronger presence on the international stage.** In the Maastricht Treaty, **they decided to take this sensitive and important issue into their own**

hands. [...] **Today**, the Union has missions on the ground with thousands of people involved – **soldiers, policemen, marines and judges** – from Afghanistan to Chad, from Kosovo to Somalia. **It is a remarkable achievement.** (Van Rompuy 25.2.2010.)

Tässä yhdistyy siis sekä aktiivisen roolin ottaminen että ajallinen ulottuvuus. Van Rompuy pyrkii osoittamaan sen, miten oleellinen toimija EN on ollut yhteisön ja unionin kehityksen kannalta. Hän asettaa monet EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeistä virstanpylväistä EN:n ansioiksi. Näistä yksi keskeisin on ensimmäisen korkean edustajan tehtävän luominen vuonna 1999. Van Rompuy myös alleviivaa, että kyseisenä vuonna unioni alkoi todenteolla panostaa kapasiteettinsa kehittämiseen kansainvälisiin kriiseihin vastaamiseksi. Jottei Van Rompuyn puheenvuoro jäisi historian kertaamisen tasolle, hän tuo myös esiin EU:n nykypäivän toiminnan kansainvälisten tilanteiden osalta. Lisäksi hän esittää, että EN on oikeastaan ainoa toimielin unionissa, jolla on kykyä toimia ulkopolitiikan edellyttämällä tavalla:

In foreign policy you need quick decision and action [...] **Progress in European foreign policy has relied largely on the impulse and the authority of the Heads of State or Government.** That's why some analysts have described the European Council, operating in foreign policy, as "**a collective head of state**". (Van Rompuy 25.2.2010.)

Näin ollen EN näyttäytyy *sui generis* toimielimenä, jolla on sellaisia kompetensseja, joita muilta puuttuu. Van Rompuy esittää EN:n instituutiona, joka on muista erillinen ja muihin nähden varsin erilainen. On myös kiinnostavaa, että hän toteaa EN:n olevan ”kollektiivinen valtion päämies”, eli selkeästi presidentiaalinen elin. Kollektiivisuuden korostamisella hän pyrkii kuitenkin häivyttämään mielikuvaa keskitetystä valtion päämiehestä, ja sen sijaan peräänkuuluttamaan kunkin jäsenvaltion osallisuutta unionin johtajuudesta.

Kuten jo aiemmin on käynyt ilmi, EP on saanut enemmän jalansijaa ulkopolitiikan kysymyksissä, niin sopimuksenteon tasolla kuin YUTP:n muotoilun osalta. Vaikka EN esitetään vahvana toimijana tällä politiikanalalla, Van Rompuy muistuttaa kuulijoitaan myös EP:n lujittuneesta asemasta:

Foreign policy is one of the fields where the European Parliament gets a stronger say. With the Lisbon Treaty, this **democratic institution** has also strengthened its role, developing itself into colegislator in most domains. An early example was the negative vote of 11 February this year on SWIFT, an agreement between the EU and the US on data sharing. It came as a shock to some people in Washington; in this no-vote, they discovered the existence of the European Parliament... (Van Rompuy 26.4.2010.)

Tällä Van Rompuy pyrkii tuomaan esiin sen, ettei EN ole täysin suvereeni ulkopoliittikan kysymyksissä, ja että kyseisen politiikanalan osalta EU:n parlamentaarinen osa on saanut valtaoikeuksia. Tämä viittaa siihen, että ulkopoliittikan kysymykset ovat ainakin tietyiltä osin parlamentaarisen kontrollin ja valvonnan alaisena. Huolimatta tämän tyyppisistä muiden instituutioiden kompetenssien varsin muodollisesta tunnustamisesta, Van Rompuy (22.9.2010) pyrkii kuitenkin EP:lle pitämässään puheessa korostamaan EN:n alatiivistyvää ja kasvavaa merkitystä unionin ulkosuhteiden kannalta, viitaten siihen, että ”Lissabonin sopimus vaatii Eurooppa-neuvostoa määrittämään unionin *strategiset* intressit sekä antamaan *strategisen* suunnan muiden instituutioiden toiminnalle”. Hän on luottavainen tämän määräyksen toteutumisen suhteen:

I am glad the Heads of State and Government **all agreed** to take this up and **deepen their involvement in the Union foreign policy**. They want more **ownership by the European Council**. They want to take their responsibilities as members of this Union institution. (Van Rompuy 22.9.2010.)

Tähän toteamukseen sisältyy tämän tutkimuksen kannalta kiinnostava ja keskeinen ristiriita. Mikäli EN onnistuu määrittämään yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan strategiset intressit, tämä käytännössä tarkoittaa jäsenvaltioiden vallan hupenemista. Näin ollen tämä jäsenmaiden osallisuutta innokkaasti julistava puhetapa asettuu varsin kyseenalaiseksi.

Tämän *topoksen* kohdalla erityisesti kilpailun tematiikka nousee esiin politiikkaa kuvaavana piirteenä. Van Rompuyn (26.3.2010) mukaan ”pluralistinen demokratia” tarkoittaa sitä, että on olemassa monia eri näkökulmia, jotka ”kilpailevat poliittisella näyttämöllä arvaamattomin lopputuloksina”. Kilpailu näyttäytyy siis luonnollisena osana niin kutsuttua ajan henkeä. Tässä yhteydessä poliittisuus näyttäytyy kontingenttisenä ilmiönä, johon liittyy kamppailua ja vastakkainasettelua.

Jos Van Rompuy korostaa retoriikassaan EN:n tärkeää roolia, tekee hän niin myös oman roolinsa representoimisen kohdalla. Pariisissa pitämässään puheessa hän antoi omasta roolistaan EN:n puheenjohtajana ikään kuin määrätietoisena ja kompetenttin ”pelaajan” kuvan:

I should like however to come on to the area of external policy. There **our tortoise** has more **difficulty winning**, the challenge is greater. [...] The principle of participation, which is certainly necessary in this area, sometimes takes too long. When you have to react to a humanitarian crisis somewhere in the world, **you cannot always wait until the 27 have negotiated a response**. The challenge in this

sphere is a major one. **I have therefore decided, as the first President of the European Council, to tackle it anyway.** (Van Rompuy 20.9.2010.)

Tässä Van Rompuy siis käyttää kilpikonnan -vertauskuvaa unionin ulkopoliittista toimintakykyä kuvaavana tekijänä. Jokaisen jäsenvaltion johtajan kanssa käydyt neuvottelut hidastavat vaativiin kriisitilanteisiin reagoimista, ja tämä on Van Rompuyn mukaan ”vakava haaste” ulkopoliittisen uskottavuuden kannalta. Tämän lausunnon voi tulkita ilmentävän hänen turhautumistaan johtamansa instituution epäyhtenäisyyteen, sekä viestinä keskitetympään määritellyn ulkopoliittikan linjan tarpeellisuudesta. Jotta EU:n kilpikonnan pärjäisi muun muassa Amerikan ”kotkien” ja Kiinan ”lohikäärmeiden” rinnalla, Van Rompuy aikoo ensimmäisenä EN:n puheenjohtajana valita aktiivisen linjan. Hän aikoo ”torjua” tai ”taklata” näitä haasteita, jottei ”Eurooppa marginalisoituisi” ulkosuhteiden kilpailuissa. Tämän tyyppinen puhetapa antaa Van Rompuystä kuvan itsevarmana johtajana, joka ei tyydy ainoastaan seremonialliseen rooliin.

Yksi näistä kilpailuista oli Kööpenhaminan ilmastokokous, jossa kävi ilmi, etteivät ”uudet pelaajat” tavoittele samanlaisia päämääriä, kuin EU:

When I took office nine months ago, and visited our 27 capitals, I felt everywhere the frustration of the Copenhagen Summit. [...] **the new world players do not always share our interests, nor our view of the world.** (Van Rompuy 20.9.2010.)

Näyttäisi siltä, että vaikka EU:lle representoidaan tietty rooli monissa yhteyksissä, varsinaisena pelaajana sillä on vielä kehittämisenvaraa. Tämä kehittäminen on nimenomaan EN:n tehtävä. Van Rompuy (20.9.2010) pyrkii representoimaan EN:n kyvykkyyden ja aktiivisuuden tämän kehittämistyön osalta tuomalla esiin huippukokousten agendalle nostettuja seikkoja. Hän korostaa EN:n pitäneen huippukokouksen otsikolla ”Euroopan paikka maailmassa”, jossa kaikki kollegat peräänkuuluttivat ”instrumenttien” kehittämistä ”konkreettisen edistymisen” onnistumiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. Tämä tarkoittaa hänen mukaansa ”astumista neuvottelupeliin” eri toimijoiden kanssa. Kokouksen puitteissa instituutio ”sai aikaan konsensuksen” tietyistä kysymyksistä:

During last week's **European Council** we **translated our will** into two decisions concerning Asia. First (and after three years' hesitation), a **consensus was reached** on the important Free Trade Agreement with South Korea. [...] Secondly, **we showed our determination** in the face of a humanitarian crisis, with trade measures to assist Pakistan which were not possible a few months ago. (Van Rompuy 20.9.2010.)

Tehokkaan mielikuvan aikaansaamiseksi, hän toi esiin myös muita viime aikojen ”strategisia ja kouriintuntuvia saavutuksia”, joissa myös korkea edustaja Catherine Ashton nostetaan jalustalle:

Shortly before the summer, **we managed to agree as 27** on additional sanctions against Iran – which was not easy at all. And two weeks ago the UN General Assembly passed a resolution **supported by** Serbia and the **European Union** inviting the Serbs and the Kosovars to enter into dialogue. This joint resolution (to which **the High Representative devoted much effort**) is a genuine success story, the final proof of **our crucial stabilising role** in the Western Balkans. These are **concrete breakthroughs on concrete problems**. (Van Rompuy 20.9.2010.)

Lisäksi tässä puheenvuorossa Van Rompuy myöntää valtion- ja hallitusten päämiesten eriävien näkökantojen mahdollisuuden. Näin ollen EN:n sisäinen politikointi esitetään asiana, johon liittyy valtakamppailua. Siinä missä EU:n toiminta maailmanpolitiikan pelikentillä on kilpailua, pelaamista ja roolinottoa, on myös EN:n sisäisessä dynamiikassa vastaavia elementtejä.

Van Rompuyn puheissa EN:n puheenjohtajuus ja ylipäänsä kyseisen instituution työskentely esitetään siis EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen roolin tai pelityylin määrittelyn kannalta erittäin tärkeänä. Vaikka Van Rompuy toisinaan peräänkuuluttaa eriävien näkökantojen mahdollisuutta, tämä puhe on kuitenkin suurilta osin sävytetty yhteistyö -tematiikan kautta. Hänen (20.9.2010) mukaansa ”on huomattava määrä kortteja, joita [EN] voi pelata vain yhdessä”.

Van Rompuylle EU:n sisäinen koheesio ja ulkoinen edustaminen ovat seikkoja, joihin tulisi suhtautua ”kunnianhimoisesti”. Lissabonin sopimuksen avaamista ulko- ja turvallisuuspoliittisista mahdollisuuksista puhuessaan, Van Rompuy totesi, että:

It will be a task for me, as President of the European Council, and for more than one of my successors; **there will be many players in our 27 capitals and in Brussels who will need to be involved**, but I firmly believe that Our Europe will make a success of it! (Van Rompuy 20.9.2010.)

Tässä toteamuksessa kiteytyy unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimijarakenteen kompleksisuus. Kyseisen politiikanalan päätöksenteko on monista kansallisista ja ylikansallisista toimijoista riippuvaista, joten sisäisen koheesioilmentymisen unionin ulkoisessa edustamisessa ikään kuin ”yhteisenä viestinä” tai ”äänenä” on haastava tehtävä.

Van Rompuyn retoriikassa sisäinen koheesio näyttäytyy siis ehtona ulkoisen edustamisen onnistumiselle. Hän (22.9.2010) toteaa, että mikäli EU mieli olla ”globaali pelaaja, [EU:n] tulee olla alueellinen pelaaja”. Lisäksi hän pyrkii vakuuttamaan kuulijat siitä, että ”tästä

lähtien EN keskustelee ulkopoliitikasta kyseisessä hengessä”, sillä hänen mukaansa unioni ”voi olla uskottava ja vahva” ainoastaan ”yhdistyneenä”.

New Delhissä pitämässään puheessa, Van Rompuy käytti paljon aikaansa johtamansa instituution representoimiseen EU:n tärkeimpänä toimielimenä. Kyseisessä puheessaan hän myös valotti näkemystään EN suhteesta muihin unionin instituutioihin:

[...] the European Council brings the Union's **highest executive leaders** around the table: **the 27 Heads of state or government of the member states, the President of the Commission, and myself as the President of the European Council.** [...] The European Council **keeps out of day-to-day business.** The other institutions do it much better [...] **The European Council springs into action to deal with the special cases:** agreeing on new treaties, letting new members into the club, or dealing with a crisis situation in the Eurozone. We also set the Union's **strategic course.** (Van Rompuy 10.2.2012.)

EN:n merkittävyyden korostumista pyritään siis kompensoimaan toteamalla muiden instituutioiden hoitavan ”paremmin” arkipäiväisemmät kysymykset. ”Kaikkein korkeimmista johtajista” koostuva EN sen sijaan keskittyy erityistapauksiin. Samassa puheessaan hän pyrki myös vakuuttamaan kuulijat, että EU:ssa päätökset tehdään ”yhdessä”:

The nature of our union is different. Yet as a club of states, what we can do and what we do, is to make sure **everybody lives by the rules we set together.** That has been the essence of our **collective effort over the past 2 years.** (Van Rompuy 10.2.2012.)

Tämä ”yhteisestä” ja ”kollektiivisesta” päätöksenteosta ja toiminnasta puhuminen antaa ymmärtää, että EN on mahdollistanut kaikille jäsenmaiden johtajille osallisuuden päätöksentekoon. Lisäksi Van Rompuyn tapa toistaa jäsenmaiden lukumäärää lähestulkoon jokaisessa puheessaan, voidaan tulkita pyrkimyksenä osallisuuden mielikuvan korostamiseen. Tämä puhetapa on ristiriidassa presidentiaalisuuden kanssa, ja sitä vastoin korostaa hallitustenvälisyyden elementtiä. Sen lisäksi, että nämä johtajat toimivat yhdessä, kyseisessä puheessaan Van Rompuy myös halusi korostaa sitä, että valtion- ja hallitusten päämiehet toimivat unionin aktiivisen roolin määrittelyssä ”vastuullisesti”. Vastuullisuus representoitiin ”populismin” vastinparina, johon ei Van Rompuyn mukaan ole tilaa EN:n toiminnassa.

Tässä ”yhdessä” toimimisessa EN:n ja jäsenmaiden ulkoministerien roolit määritellään puolestaan seuraavalla tavalla:

In foreign affairs, European Union **member states work very closely together,** even more since the Lisbon Treaty entered into force. **When circumstances require**

it, at the level of the 27 Heads of government, **in the European Council**. More importantly, **on a daily basis**, at the level of the 27 **Foreign Ministers, chaired by High Representative Catherine Ashton**. (Van Rompuy 10.2.2012.)

Siinä missä EN osallistuu ulkopoliittikan määrittelyyn “tilanteen vaatiessa”, ulkoministerit huolehtivat Catherine Ashtonin johdolla arkipäiväisistä asioista, aivan kuten Van Rompuy kuvaili muiden instituutioiden roolia edellä. EN näyttäytyy ikään kuin nopean toiminnan joukkona, joka ottaa ohjat käsiinsä sellaisissa poikkeustilanteissa, jotka vaativat painopisteiden strategista määrittelyä tilanteeseen vastaamiseksi. On myös ilmeistä, että Van Rompuylla on ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan liittyvissä kannanotoissaan tarve osoittaa hallitustenvälisyyden tuoma kunkin jäsenmaan osallisuus tämän politiikanlohkon osalta, niin valtion- ja hallitusten päämiesten kuin neuvoston tasolla. Hän pyrkii osoittamaan, ettei ulkopoliittisia linjavetoja aseteta jossakin korkealla ja keskitetysti, jäsenmaiden tavoittamattomissa. Tällä hän pyrkii johtamansa instituution presidentiaalisuuden piilottamiseen.

Aivan kuten muutos *-topoksen* toisen kategorian kohdalla, myös tässä kohtaa Van Rompuy pyrki retoriikallaan legitimoimaan EU:n ”kovan” vallankäytön kehittämistä, erityisesti yhteiseen puolustukseen liittyen. EN representoidaan tämän kannalta keskeisimpänä pelaajana, sen muodostaessa foorumin kyseisen aihepiirin käsittelylle. Euroopan puolustusvirastolle pitämässään puheessa Van Rompuy (21.3.2013) koetti lähestyä aihetta monesta näkökulmasta. Hänen mukaansa Euroopan puolustus ”merkitsee suunnattomasti Eurooppa-neuvoston jäsenille, joita [Van Rompuy] edustaa”. Sillä on merkitystä niin ”kansalaisten turvallisuuden, jäsenmaiden, maailmalla ylläpidettävien arvojen ja intressien, työpaikkojen, teknologioiden sekä kasvupotentiaalin” näkökulmasta. Van Rompuy alleviivasi myös omaa ratkaisevaa rooliaan, tuomalla esiin sen, että nimenomaan hän on päättänyt edellä mainituista syistä johtuen järjestää tätä aihetta käsittelevän huippukokouksen joulukuussa.

Van Rompuy pyrki samassa puheessaan osoittamaan sympatiansa puolustusviraston ”nuorelle instituutiolle”, joka on hänen mukaansa osoittanut tärkeän merkityksensä. Tässä yhteydessä hänellä oli mahdollisuus konstruoida itsestään ”fasilitaattorin” mielikuva:

[...] Being in a way a **“facilitator”** myself, I have a lot of sympathy for the Agency's role... facilitating can be hugely rewarding but testing at times! We have to be **pragmatic** and **result-driven**, and also **unrelenting** and very, very **patient**. In defence matters this is particularly true. (Van Rompuy 21.3.2013.)

Kyseisessä puheessaan Van Rompuy pyrki vakuuttamaan kuulijat EU:n turvallisuus- ja puolustuspoliittisen integraation syventämisen välttämättömyydestä EU:n kompetenssin takaamiseksi. Puheen viesti oli suunnattu erityisesti jäsenmaiden hallituksille sekä kansalaisille, jotta puolustuspoliittisten visioiden käytännöntoteuttaminen saisi tukea taakseen. Hän vetosi siihen, ettei ”kukaan ole naiivi” ja että ”kaikki tietävät, että puolustuspäätökset ovat tärkeä osa valtioiden itsenäisyyttä”. Näin ollen, ”näiden päätösten tekeminen jopa luotettujen kumppaneiden kanssa on vaikeaa”:

But this makes it all the more urgent to identify those areas where **gaps or delays** are, quite visibly, **irresponsible** – and to convince **the public at large** that European nations must act **jointly**. [...] Here’s the way I see it: defence cooperation is not about the management of decline, no, quite the opposite, it’s the way to ensure **we remain cutting-edge and fully play our role in the future!** Overall **we share the premises** of a common analysis of the threats, as crystallised in our European Security Strategy. [...] A more explicitly shared view of the strategic context would be essential. [...] Now is the time to be **very concrete**: to set the right incentives, involve more countries in existing projects, and get more joint projects off the ground. (Van Rompuy 21.3.2013.)

Koska EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen kompetenssin uskottavuus, etenkin tällä ”kovalla” vallankäytön alueella, on ollut heikkoa, Van Rompuy pyrkii vakuuttamaan, että tällä kertaa kyse on konkreettisemmasta lähestymistavasta. Hän pyrkii vakuuttamaan kuulijat erityisesti siitä, ettei hänen tarkoituksenaan ole ”tuottaa jälleen uutta strategista paperia” joulukuun huippukokouksen edellä. Hän siis ikään kuin tunnustaa sen, ettei erilaisten strategisten paperien tuottaminen sekä niihin sisältyvät visiot ole konkreettisen kyvykkyyden tai uskottavuuden tae. Sen sijaan hän toteaa, että:

What we need are **tangible projects**. [...] **We must be pragmatic**. This is the way European defence, like the Union itself, is being built: **pragmatically**. And it is from the link between industry and defence that emerge ideas for innovation, and for a common defence, **built together. A winning situation for all!** (Van Rompuy 21.3.2013.)

Van Rompuylla on siis kova tarve alleviivata sitä, ettei EU ole pelkkä arvojen symboloija. Sen sijaan tällä lausunnolla pyritään osoittamaan, että unioni kykenee saattamaan nämä arvot toiminnan tasolle, ja että nimenomaan EN kykenee tähän.

Lisäksi hän vetoaa siihen, että ”Euroopan valtiot tietävät, että on vaivannäön arvoista puhua asiat läpi”, sillä:

[...] **the added value of pulling our weight together is huge. Governments recognise** that an important part of the work for their citizens’ security and prosperity is best done **with their neighbours, their partners**. (Van Rompuy 18.9.2013.)

Van Rompuy pyrkii esittämään tiiviimmän yhteistyön asiana, johon eivät liity pelkästään kollegojen tai muiden EU -instituutioiden odotukset. Hänen retoriikassaan myös niin sanotut tavalliset ihmiset esitetään toimijoina, jotka odottavat EU:n ottavan aktiivisen roolin käsillä olevien maailmanpoliittisten tilanteiden hoitamisessa:

People are looking at European countries [...] to see if they are **ready to play their role**. In terms of money, and also **in terms of manpower**. The question of financial means has become even more acute in view of current tight budgetary constraints. That's why **I have called for** a European Council on Defence next December. **Collectively we spend more on defence than the United States**. But with a different impact... We should be using our money more efficiently, through **pooling and sharing**. (Van Rompuy 18.9.2013.)

Tämä ”yhteiskäytön ja jakamisen” -mantra on Van Rompuyn tyypillinen retorinen keino EU:n puolustuspolitiikan yhteistyön tiivistämisen viitekehyksessä sekä johtamansa instituution toiminnan kuvaamisessa kyseisen politiikanalan kannalta. Tämä mantra antaa kuitenkin hyvin yksinkertaisen ja abstraktin kuvan siitä, miten tehokkaaseen, kollektiiviseen puolustuspolitiikkaan päästään.

Aivan kuten liike *-topoksen* yhteydessä, myös tässä kohtaa EN ja Van Rompuy esitettiin ratkaisevina toimijoina EU:n roolin kannalta. EN:n muodostaessa foorumin erityisesti puolustuspolitiikan kehittämisestä käydyille keskusteluille, Van Rompuyn tuli vakuuttaa kuulijat yhteisen puolustuksen tärkeydestä. Strategisuuden korostaminen retorisenä taktiikkana vallan keskittämiseksi oli selvästi esillä. Puhe EN:n tärkeästä roolista ”strategisten intressien määrittäjänä” sekä ”strategisen ohjauksen antajana” oli Van Rompuyn retoriikan keskeistä antia.

6.2.3.2 EU sisäisesti koherenttina toimijana

Jotta EU voidaan nimetä aktiiviseksi maailmanluokan toimijaksi, tulee sen olla sisäisesti yhtenäinen. Siinä missä EN:n representoiminen koherenttina on ollut Van Rompuylle tärkeää, on hän myös halunnut esittää EU:n kokonaisuudessaan sisäisesti yhtenäisenä. Tämän myötä kuva EU:sta yhtenäiseen ja sitä kautta tehokkaaseen ulko- ja turvallisuuspoliittiseen toimintaan kykenevänä toimijana korostuu. Koska Van Rompuylla on ilmeinen tarve tämän kaltaisen representaation tuottamiseen, hän pyrkii vastaamaan erilaisiin sisäistä yhtenäisyyttä ja kiinteyttä uhkaaviin ilmiöihin, kuten populismin lisääntymiseen EU:ssa, ja tätä kautta puolustautumaan hajanaisen EU:n mielikuvalta.

Koherentin mielikuvan aikaansaamiseksi Van Rompuy esittää unionin toimimisen maailmalla siten, että sillä olisi ikään kuin yhteinen näkemys niistä asioista mihin se ryhtyy sekä yhteinen toimintalinja kyseisten asioiden toteuttamisessa:

The fact is that today, in **the most dangerous hotspots**, such as Syria, Iran or the Israeli-Palestine conflict, **the 27 very easily find common positions, sometimes within hours. We work together** in climate conferences, on development aid, in crisis missions all over the world from Afghanistan to Somalia. (Herman Van Rompuy 31.5.2012.)

Vaikka Van Rompuy kritisoi edellisen kategorian kohdalla unionia ”kilpikonnamaisesta” hitaudesta, tässä pari vuotta myöhemmin esittämässään puheessa hän kuitenkin päättää ylistää EU:n nopeaa päätöksentekokykyä. Tosin kilpikonnan -vertauskuvan esittämisen funktiona kyse oli enemmänkin Van Rompuyn oman ratkaisevan roolin representoimisesta hitauden ongelman ratkaisijana. Hän pyrkii siis tässä kohtaa luomaan mielikuvan siitä, että päätöksentekokyky olisi selvästi parantunut hänen ensimmäisen kautensa kuluessa. On myös kuvaavaa, että Van Rompuy korostaa unionin toimivan yhteistyössä ja nopeasti reagoiden ”kaikkein vaarallisimmissa kriisipesäkkeissä”.

Sen sijaan, että unionin sisäinen koherenssi olisi ikään kuin jossain tulevaisuudessa hämmöttävä visio, kuten esimerkiksi liike *-topos* representoi, tässä kohtaa koherenssi esitetään asiana, joka on jo nyt osa unionin olemusta:

The Union is not about giving up **your own role**; no, it is about leveraging our strength by **aligning** our positions, **pooling** resources, **acting** in the world **as a club -- and increasingly as a team**. Even if, for not having its own army, the European Union is seen as using mainly soft means, **we achieve pretty hard goals**. (Van Rompuy 31.5.2012.)

EU:n sisäinen dynamiikka ulkoisen representoitumisen suhteen kytkeytyy siis ”positioiden yhteensovittamiseen, resurssien yhteiskäyttöön sekä tiimityöskentelyyn”.

Koherenssin osoittaminen toimi Van Rompuylla myös puolustuspoliittisen integroitumisen legitimoijana. Selventääkseen EN:n työskentelymentaliteettia EU:n puolustuspolitiikan osalta, Van Rompuy (21.3.2013) toteaa johtamansa instituution ”katsovan näitä asioita yhdessä”. Lisäksi hän peräänkuuluttaa sitä, että puolustuspolitiikasta puhuttaessa, valtion- ja hallitusten päämiehet näkevät puolustuksen niin kansallisen kuin ylikansallisen puolustuksen näkökulmasta. Tällä hän pyrkii tuomaan esiin se, ettei puolustuspoliittisia päätöksiä tehdä jäsenmaiden omien prioriteettien kustannuksella. Totuus on kuitenkin se, että päästäkseen ”yhteisymmärrykseen” puolustuksen osalta, kompromisseja on tehtävä. Tämän Van Rompuy jättää sanomatta.

Van Rompuylla (18.9.2013) oli toisen kautensa aikana selvä tarve osoittaa, että EU on myös kovaa valtaa käyttävä toimija, vaikkei ”pehmeä valta olekaan kirosana”. Hän peräänkuulutti, että EU ei lähetä maailman kriisipesäkkeisiin ”ainoastaan sairaanhoitajia ja ravitsemusasiantuntijoita”:

[...] **we also send judges and policemen, we send soldiers and marines.** We help build **statehood, security, the rule of law.** As the **European Union**, we work in places like the Sahel or eastern Congo to combat lawlessness, to restore a sense of justice. The troops of our countries are present in Iraq, Afghanistan and Mali, under the aegis of NATO or the UN, and sometimes that of the EU (as in Somalia). We know the value of **acting together.** More often than not, **what we do together, we do better.** (Van Rompuy 18.9.2013.)

Tässä EU:n nykyhetken toiminta esitetään aktiivisena ja yhtenäisenä. EU:n valtiot ”esiintyvät paremmin työskentelemällä yhteisvoimin”. Puheessa vallitsi siis yhtäältä voimakas toimijuuden korostaminen ja toisaalta sisäisen koherenssin peräänkuuluttaminen. Van Rompuy alleviivaa, että nykyisen toiminnan ollessa jo koherenttia, tämä luo ikään kuin ihanteellisen pohjan puolustusyhteistyön tiivistämiselle entisestään.

Siinä missä eurokriisi näyttäytyi Van Rompuyn ensimmäisen kauden aikana EU:n koherenssin näkökulmasta suurena uhkana, toisen kauden kohdalla uhkaksi muodostui erityisesti populismi, jolle kriisin voi tulkita tarjonnan kasvualustan. Vuoden 2013 marraskuussa pitämässään puheessa Van Rompuy (9.11.2013) yritti kaikkensa EU:n esittämiseksi koherenttina toimijana, joka populismin noususta huolimatta pystyisi pitämään tiiviytensä. Tämä populismin vastaaminen oli välttämätöntä myös tiivistyvän puolustusyhteistyön legitimoimiseksi, sillä mikäli EU:n idea kyseenalaistetaan jäsenvaltioissa populistisen ajattelun myötä, ”yhteiskäyttö ja jakaminen” kyseisellä politiikanalalla tuskin onnistuvat. Hän totesi puheessaan, että ”kriisi on pakottanut EU:n uuteen rooliin”. Siinä missä EU oli ennen ”vapauttava ja mahdollisuuksia avaava”, nykyään se nähdään ”tunkeilevana, sanelevana ja tuomitsevana”.

Van Rompuy pyrki luonnollisesti puolustamaan EU:n instituutioita niihin kohdistuneelta kritiikiltä. Hän halusi osoittaa, että EU:n ”tunkeilevuus” oli itse asiassa jäsenvaltioiden tahto:

It's alas worth adding that the institutions have been **asked by the governments to take up this role** [...] Put differently, where self-constraint fails, where common rules are broken, eventually **constraint has to come into play.** It's not angenehm, for either side. (Van Rompuy 9.11.2013.)

Hän myös peräänkuulutti rehellisyyttä, joka ilmenee siten, että “johtajien on kerrottava totuus” vallitsevan tilanteen realiteeteista. Tässä ”sanelussa” on siis pohjimmiltaan kyse totuuden esiin tuomisesta:

One such truth is that there are no quick-fixes, that reforms on growth and jobs takes time. [...] And yet another truth: that the cost of non-Europe would be **unbearable**. (Van Rompuy 9.11.2013.)

Tätä EU:n ”uuden roolin” kielteistä mielikuvaa kompensoidakseen, Van Rompuy pyrki nimeämään lukuisia tekijöitä, jotka osoittavat sen, että EU:n kansalaisten sekä instituutioiden ikään kuin kuuluu kokea tiettyä yhtenäisyyttä. Tässä puheessa oli vahva julistava sävy. Hänen mukaansa EU ”tarvitsee myönteistä sanastoa”, ja että ”kaikkien tulee puolustaa [EU:n] saavutuksia vakaumuksellisesti”. EU:n yhtenäisyyttä korostaakseen, Van Rompuy halusi puhua ”perustavanlaatuisemmasta seikasta”, eli ”ihmisten tosiasiallisista kokemuksista maanosastamme”. Presidentiaaliseen tapaan hyvin yksinkertaistavalla ja abstraktilla tasolla liikkuvassa puheenvuorossaan hän kertoi unionin kehityksestä, ja pyrki ikään kuin ylittämään unionin sisäistä yhtenäisyyttä uhkaavat seikat. Hän esitti kysymyksen kuulijoilleen:

Is Europe just **a space, a zone to roam around, ein Raum**; or also **a place, where we can feel at home, ein Ort, der Heimat** ist? The two are not the same thing; they can even be at odds. **A place** (ein Ort) is about **order**, it brings **stability** and **predictability**. For instance two things cannot be in the same place. A space (ein Raum) on the other hand is about movement and possibilities. **A space** brings element of **direction, speed** and **time into play**. These may seem abstract notions, but they are clearly at work in today’s European Union. Think about it. **European leaders have worked for decades** to turn the territory of the member states into a space. From the start, the Community was founded on an élan of movement. The typical action was to remove borders: allowing goods, services and capital to circulate freely, allowing persons to travel freely. It was – and still is – all about creating opportunities: for people and businesses to move, to take initiatives, to seize chances elsewhere. And what an amount of energy, vision and conviction has been devoted to this task. Even today – on energy, services, telecom, the digital economy – bringing down borders is the job. One long battle to establish this **Europe-as-a-space**. Much less attention has been paid to **Europe-as-a-place, a home**. During the Cold War, nobody even expected Europe to transform itself **from a market into a home**. For a good reason: bringing stability and predictability, offering protection and a sense of belonging, that was the remit of the member states – think of the welfare states. (Van Rompuy 9.11.2013.)

Tämä yksityiskohtiaan myöten erittäin tarkkaan suunniteltu puheenvuoro sisälsi liike - *topoksen* puheenvuorojen tapaan historian kuvauksen, jossa mielikuva unionista alati kehittyvänä ja tiivistyvänä toimijana korostuu.

6.2.3.3 Toiminta naapurustossa aktiivisuuden ilmentäjänä

Strategisuuden mielikuvaa korostaessaan Van Rompuy hyödyntää EU:n naapurustopolitiikkaan liittyviä аспектеja. Myös tässä yhteydessä tietynlaisesta roolista tai pelaamisesta puhuttaessa, arabikevät nousee keskeiseksi EU:n kompetenssin osoittamisen kannalta. EU representoidaan tärkeänä, sillä se on ollut kyseisellä ”kentällä” aktiivinen. Van Rompuy (19.3.2011) korostaa EU:n olleen heti kriisin alusta alkaen ”eturintamassa asettamassa kovia sanktioita, jotka menevät jopa pidemmälle, kuin YK:n turvallisuusneuvoston sanktiot”. Van Rompuyn puhetapa siis uhkuu itseluottamusta EU:n kykyjen suhteen. Erityisesti ”valmiuden” -tematiikka korostuu tässä yhteydessä:

We stand ready for further action in this field. We also **stand ready** to help a new Libya, both economically, and in building its new institutions. **The European Union is ready** to implement Resolution 1973 within the confines of its mandate and its powers. (Van Rompuy 19.3.2011.)

Libyan kohdalla EU siis representoituu jopa YK:ta kovempana pelaajana. Tätä Van Rompuy (25.3.2011) selittää sillä, että EU on ottanut Libyan tapahtumien myötä uuden ulkopoliittisen roolin. Muutos roolien osalta on hänen mukaansa ”huomattava”. Van Rompuy maalailee kuvaa eurooppalaisista, jotka ”ovat valmiita ottamaan riskejä arvojensa puolustamiseksi”. Lisäksi hän sanoo toivovansa, että tästä tulisi ”yleisempi muutos [EU:n] ulkopoliitikassa”.

Van Rompuy pyrkii osoittamaan EU:n tärkeän roolin Libyan tilanteen suhteen erilaisten toimintojen kasaamisen avulla. Tässä unionin roolin kuvailussa myös EN otetaan esiin keskeisenä toimijana. Siinä missä liike *-topos* esitti EU:n hitaana ja rauhallisesti asioita punnitsevana toimijana, tässä kohtaa Van Rompuyn retoriikan keskiöön nousee puolestaan nopeuden, reagoinnin ja toiminnan korostaminen:

Europe [...] **is playing a critical political role as well as military.** [...] - **the extraordinary** March 11 **European Council paved the way for** further international diplomatic efforts, leading to **the UN Security Council Resolution 1973 a few days later.** - the EU implemented the Resolution **quickly and resolutely**, including the adoption of **tough sanctions, and providing humanitarian assistance**; - the forces of the new Libya were **supported militarily by several EU Member States, together with the United States within the framework of NATO.** - Europe had an important share in strengthening the international standing of **the TNC: the European Council made several conclusions in this regard** and **I myself** met with Prime Minister Jibril **as early as** 11 March; - Cathy Ashton - who also initiated the Cairo Group - visited Libya and opened the EU office in Benghazi in May and **we will soon open** the Office in

Tripoli. These five months were long and difficult but **the EU never lost patience and it never let our support to diminish.** (Van Rompuy 1.9.2011.)

EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan nopean ja aktiivisen toiminnan osoittamisessa erittäin keskeisenä keinona on siis korostaa EU:n tärkeyttä suhteessa vähemmän kehittyneisiin toimijoihin. Tätä keinoa Van Rompuy toteuttaakin puheissaan paljon. Tämän tyyppisellä retoriikalla on useampia funktioita. Sen lisäksi, että tällä tavoin EU näyttää kyvykkäänä toimintaan, se myös tuo esiin EU:n solidaarisuuden kehittyvien maiden kannalta sekä esittää unionin edistyneempänä toimijana.

Se, voidaanko EU nähdä ”uskottavana globaalina pelaajana”, määrittyy Van Rompuyn (9.11.2011) mukaan sen perusteella, miten EU kykenee ”hoitamaan naapurustonsa”. Aktiivisen vaikutelman muodostamiseksi, Van Rompuy tuo esiin niitä valikoituja tapauksia, joiden valossa EU näyttää konkreettisiin toimiin kykenevänä entiteettinä. EU representoidaan tärkeänä niin itäisiin kuin eteläisiin sekä Balkanin alueen naapureihin nähden. Erityisesti Länsi-Balkaniin viittaaminen on Van Rompuyn tyypillinen retorinen veto. Hänen (9.12.2011) mukaansa EU on ”toiminut voimakkaana rauhanomaisen muutoksen ja modernisaation magneettina” tällä alueella:

[...] **the European perspective** has provided more **stability, security and prosperity** in a region that was torn by war less than 15 years ago. (Van Rompuy 9.12.2011.)

Hän (30.11.2011) myös korostaa sitä, että Länsi-Balkanin maat kuuluvat EU:hun. Tästä havainnollistavana esimerkkinä hän tuo esiin Kroatian liittymissopimuksen allekirjoittamisen. Hän myös toivoo, että muut kyseisen alueen toimijat seuraisivat Kroatian jalanjalkia:

Even if we have not yet reached ultimate goals, the Western Balkans have a **European vocation.** (Van Rompuy 9.11.2011.)

Tämän tyyppinen retoriikka antaa ymmärtää, että vaikei EU ole saavuttanut tällä alueella sen kaikkia tavoitteita, tämä on siitä huolimatta osoitus EU:n globaalista pelikyvystä. On kuitenkin selvää, että nämä saavutukset ovat silmiinpistävän abstrakteja, mikä sotii EU:n ulkopolitiikan pragmaattisuuteen pyrkimistä vastaan.

Balkanin ”saavutusten” lisäksi Van Rompuy erittelee, mitä EU on tehnyt niin lännessä kuin idässä. Tässäkin hän käyttää hyväkseen erilaisten seikkojen kasaamista aktiivisen kuvan aikaansaamiseksi. Myös tässä kohtaa keinovalikoimaa leimaa abstraktius:

On the south: this means **supporting** the economic and political transition process in the Arab world in the wake of the Arab Spring. In Libya, European action was given full support by NATO and the US. **We welcome** the democratic elections in Tunisia and in Morocco. In Egypt, **we call for** a peaceful, democratic and successful transition to civilian rule. The unacceptable situation in Syria has prompted us to **call on the international community to join our efforts in imposing further sanctions.** (Van Rompuy 30.11.2011.)

Se, että EU "toivottaa tervetulleeksi" tai "peräänkuuluttaa" tiettyjä asioita ei erityisemmin edistä käytännön toimintaan kykenemisen mielikuvaa. Sen sijaan kyse on tiettyjen arvojen toistamisesta, mikä korostaa EU:n olemusta lähinnä arvojen symboloijana.

Van Rompuyn mukaan EN:n rooli naapurustopolitiikan suhteen on erittäin tärkeä. Esimerkiksi Libyan kohdalla hän (31.5.2012) korostaa, että edellisvuoden interventiossa oli kyse "eurooppalaisen rauhan sekä arvojen puolustamisesta". Van Rompuy korostaa, että EN "teki kaikkensa estääkseen verilöylyn":

We held **an emergency EU summit, which paved the way to the international intervention** a week later, based on a UN Security Council resolution and support of the Arab League. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Edellisvuoden "saavutusten" siivittämänä Van Rompuy intoutuu kuvailemaan EU:n toimia Syyrian kriisin ratkaisemisessa. Hän peräänkuuluttaa, että "nyt on syytä lisätä painetta Syyrian hallintoon sekä lopettaa väkivalta". Van Rompuy representoi unionin tähän kykenevänä, yhtenäisenä toimijana, ja asettaa itsensä ratkaisevaan, keskeiseen rooliin suurten toimijoiden kanssa neuvoteltaessa:

The EU is **fully united** behind the Annan-plan in all its aspects and is pushing for its adoption. This is one of the issues **I will raise** with President Putin next Monday when we meet for the EU-Russia summit. Obviously we also use economic and political means to achieve security goals. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Lisätäkseen EU:n uskottavuutta eteläisen naapurustonsa tärkeänä vaikuttajana, Van Rompuy tuo myös esiin unionin merkityksen Iranin ydinaseohjelman suhteen. Marraskuussa 2011 pitämässään puheessa hän (30.11.2011) totesi EU:n valmistelevan uusia rajoitustoimenpiteitä. Vuoden 2012 toukokuussa pitämässään puheessaan hän puolestaan alleviivaa sitä, että "valtiot ympäri maailman asettuivat kannattamaan EU:n asettamia sanktioita, joiden myötä Iran saatiin takaisin neuvottelupöytään". Tässä yhteydessä Catherine Ashton näyttölee tärkeää roolia:

The efforts are ongoing, and as you know the **EU's Catherine Ashton is skilfully chairing** the talks between Teheran and the six countries. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Huolimatta unionin tärkeästä roolista eteläisen naapuruston kriisipesäkkeissä, Van Rompuy myöntää, että EU on kuitenkin riippuvainen muista toimijoista:

To conclude on security, two remarks on the transatlantic relationship. First, the Libya intervention showed a new burden sharing. It made sense for **Europe to take the lead** in our own vicinity. Of course we discovered that **we still need American assistance**, if not to win the war, at least to win the battle with **overwhelming force**. It was a **wake-up call**. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Tämän riippuvaisuuden myöntämisen funktiona oli herätellä ihmisiä yhteisen puolustuksen tärkeydestä. Van Rompuy totesikin, että ”Euroopan sotilaallisten kykyjen yhteiskäyttöä ja jakamista” on tapahtunut. Hän kuitenkin toteaa alleviivanneen Naton kokouksessa, että tämä ei riitä.

Vaikka arabikevät oli kaikkein dominoivin naapurustopolitiikan tekijä EU:n instituutioiden asialistalla, Van Rompuy halusi myös korostaa unionin toimintaa idässä. Itäiseen naapurustoon liittyvälle puheelle on kuitenkin ollut leimallista tietty abstraktius ja symbolisuus, jolla on pyritty kompensoimaan EU:n konkreettinen toiminnan hataruutta:

On the east: the EU worked hard, with the US and others, to make Russia’s accession to the WTO possible, in order to promote world trade and support Russia’s modernisation. **The EU remains actively engaged** with our Eastern Partners in Europe and advance their political association and economic integration with the EU. **We share the strong concern** about the latest signs of politicised justice in Ukraine. (Van Rompuy 30.11.2011)

Van Rompuy (21.3.2013) mukaan “viime vuodet ovat vahvistaneet, että elämme nopeasti kehittyvässä strategisessa maisemassa”, jossa on syytä tehdä yhä tiiviimpää yhteistyötä naapuruston kanssa. Koska ”maantieteellä on merkitystä”, unionin tulee toimia “eturintamassa” naapuruston turvallisuuden takaamisessa. Van Rompuy representoi oman roolinsa keskeiseksi itäisen naapuruston suhteen. Hän (5.9.2012) peräänkuuluttaa matkustaneensa aktiivisesti idässä sekä pitäneensä säännöllisesti yhteyttä kyseisten maiden johtajiin.

Tämän tyyppinen puhetapa koki kolauksen, kun EU:n itäisen naapuruston politiikan konkreettisten toimien heikkous osoitettiin erittäin kouriintuntuvalla tavalla vuoden 2013 syksyllä alkaneiden tapahtumien myötä. Tässä kohtaa ”politiikan jalkapallomainen yllätyksellisyys” (Van Rompuy 16.7.2010) ilmeni sellaisella tavalla, jota Van Rompuy tuskin osasi ennustaa. Ukrainan oli tarkoitus allekirjoittaa assosiaatiosopimus EU:n kanssa marraskuussa. Syyskuussa pitämässään puheessa Van Rompuy (18.9.2013) oli erittäin toiveikas itäisen naapuruston ja EU:n alati tiivistyvistä yhteistyöstä. Hän iloitsi siitä, että

marraskuun kokouksessa itäisten toimijoiden kanssa, mukaan lukien Ukraina, EU saavuttaa tietyn virstanpylvään:

Further to our East, with the countries that lie between Europe's and Russia's borders (Ukraine, Moldova and Belarus) and in the southern Caucasus (Armenia, Azerbaijan and Georgia), we also share **special relationships**. At our upcoming Eastern Partnership summit with all six, this November in Vilnius, the stakes will be high. These partners are, as it were, **in between two 'magnets' and have two relationships that they have to make work**. Take for instance Ukraine's interest in signing an Association Agreement with the EU, confirmed again today, **in our view there's no reason this would damage the country's long-standing ties with Russia: it's not necessarily a matter of 'either/or'**. (Van Rompuy 18.9.2013.)

Ukrainan perääntymisestä alkanut tapahtumasarja kuitenkin toimi osoituksena siitä, ettei EU ollut suinkaan osannut realistisesti ja konkreettisesti arvioida itäisen naapurustonsa valtasuhdedynamiikkaa sekä EU:n roolia tässä kokonaiskuvassa. EU ei ollut siis kyennyt lukemaan peliä ja toimimaan strategisena pelaajana.

6.2.3.4 EU itseriittoisena maailmanpolitiikan toimijana

Tälle *topokselle* on siis ominaista myös se, ettei Van Rompuy jää voivottelemaan unionin toiminnan puutteita, vaan pyrkii siirtämään fokuksen niihin käsillä oleviin kysymyksiin, joiden viitekehyksessä EU:sta sekä EN:stä muodostuu aktiivinen mielikuva. Hän haluaa representoida itsensä menestyvän unionin korkeimman toimielimen johtajana, joka on ylpeä sen saavutuksista ja luo uskoa sen kyvykkyyden kehittämisestä. Eurokriisin hektisimpinä aikoina Van Rompuy (20.9.2010) pyrki vastaamaan EU:n toiminnan arvostelijoiden esittämään kritiikkiin. Sen sijaan, että hän olisi hämmästellyt EU:n ulkopuolisten tarkkailijoiden pessimismistä unionia kohtaan, hän totesi olevansa pöyristyneempi ”Brysselin ympyröissä” ilmenevästä pessimismistä. Hän totesi tämän kumpuavan epärealistisen suurista odotuksista unionin kyvykkyyden osalta. Ne toimijat, jotka suhtautuvat pessimistisesti unionin toimintaan, ovat Van Rompuyn mukaan asettaneet riman siis liian korkealle. Tästä aiheutuvaa pettymystä hän piti haitallisena, sillä ”pettymys on haitaksi toiminnalle”, ja juuri ”toiminta on se mitä [unioni] kaipaa”. Pettymyksen sijaan, Van Rompuy pyrkii siirtämään huomion EU:n perustavanlaatuisen kyvykkyyteen. Hänen mukaansa EU tulee ”aina lopulta yllättämään” positiivisesti, sillä:

Europe is **tough**. We are **capable, together**, of remaining masters of our fate. (Van Rompuy 20.9.2010.)

Näin ollen, vaikka EU:n sisäisessä yhtenäisyydessä tai kansainvälisessä agendassa olisi parantamisen varaa ja vaikkei unioni kyennyt esimerkiksi Kööpenhaminan ilmastokokouksessa voittamaan päätöksentekopeliä, sillä on kuitenkin vielä tärkeitä ”kortteja pelattavanaan”:

The European Union as such has substantial cards to play, such as **access to the world’s largest market**. (Van Rompuy 30.11.2011.)

Vaikka kilpailuja ei voi aina voittaa, ja EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisessa pelissä on parantamisen varaa, EU on kuitenkin ”tunnistettu pelaaja” ja sille on ”kysyntää monissa teattereissa”. Van Rompuy nimeää useita “teattereita”:

So the Union continues to provide **development assistance** (we are the largest donor in the world at 49 billion euro), **to mount military operations and humanitarian missions** – at present we have 13 crisis management missions in the world, spread over three continents. Our European **gendarmes and judges are helping to consolidate the rule of law** in Kosovo; **our policemen are training their counterparts** in Afghanistan and in the Palestinian Territories; **our marines are intercepting pirates** in the Indian Ocean. Without us, the Palestinian Authority could not survive; **our assistance in different forms amounts to one billion euro**. (Van Rompuy 20.9.2010.)

Van Rompuy tuo esiin EU:lle perinteisiksi muodostuneita toiminnanmuotoja, joiden esiintuominen on vakuuttavan mielikuvan luomisen näkökulmasta relevanttia. Näiden konkreettisten toimintojen lisäksi, Van Rompuy pyrkii monessa puheessaan korostamaan EU:n roolia tietynlaisten arvojen symboloijana. Hän (20.9.2010) näkee, että unionin rooli on toimia ”esimerkkinä demokraattisesta maanosasta, johon ihmisoikeudet ja laillisuusperiaate ovat tiukasti iskostuneet”. Näin ollen Van Rompuyn EU:n strategista kompetenssia korostavassa puhettavassa yhdistyvät niin todellisten käytännötoimien representoiminen kuin unionin ”yhteisten arvojen” alleviivaaminen.

Siinä missä muutos *-topoksen* ensimmäisen kategorian kohdalla unioni ikään kuin alistui sille ajatukselle, etteivät EU:n arvot olekaan niin universaaleja, tässä kohtaa Van Rompuyn (30.3.2011) sävy on erilainen. Huolimatta ”uusien globaalien pelaajien” eriävistä intresseistä, EU kuitenkin näyttäytyy puheissa aktiivisesti omia arvojaan puolustavana toimijana. Tätä mielikuvaa Van Rompuy pyrkii edistämään arabikevään tapahtumien käsittelyn yhteydessä:

Our values are at stake: democracy, the rule of law, the freedom of peaceful expression. We witnessed **an attack on those core values** right across the Mediterranean: A violent crackdown of peaceful demonstrations; A country close to civil war; A leader shooting at his own people. **We could not remain passive; we acted**. (Van Rompuy 30.3.2011.)

Myös tässä yhteydessä Van Rompuy korostaa EU:n merkitystä naapurustoonsa viittaamalla. Hän toteaa Länsi-Balkanin alueen ”stabiloimisen” olleen unionin merkittävimpiä tehtäviä. Hän korostaa kyseisen alueen eurooppalaistamisen olevan hänen toisen kautensa tärkeimpiä prioriteetteja. Van Rompuy ei kuitenkaan tyydy kuvailemaan ainoastaan edellä mainittua aluetta, sillä hänen mukaansa unioni on tehnyt paljon muutakin hyvää ”laajemmassa naapurustossaan”:

In its wider neighbourhood also, the European Union is **the most legitimate actor**. The Georgia War in 2008 was a clear case. Former French President **Sarkozy** [...] **played the European card** in brokering a truce. Once it was established, **it was the EU** which sent a peace mission to observe the Georgian-Russian border. Politically speaking, **NATO could not have done it**. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Tämä lausunto kuvastaa ensinnäkin sitä, miten itseriittoista ja proaktiivista kuvaa Van Rompuy maalailee EU:n toimista. On varsin itsevarmaa todeta, että EU kykenee toimimaan jopa Natoa paremmin. Toiseksi tämä lausunto ilmentää Sarkozyn poikkeuksellisen merkittävää roolia valtio- ja hallitusten päämiesten joukossa kyseisenä ajankohtana.

Van Rompuyn mukaan unioni on jo saavuttanut sisäisen yhtenäisyytensä ja sitä leimaa aivan omanlaisensa lähestymistapa suhteessa muihin, ”vanhoihin” sekä ”uusiin” valtoihin, nähden:

I should like to stress that **we already are a “club” of states in the world, a Union** – and perceived as such by the others. The Europeans share a **certain vision and approach, different from that of the Russians, the Chinese, the Japanese, or even the Americans**. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Tässä näkyy selkeä pyrkimys differentioitumiseen. On kuitenkin varsin erikoista, että Van Rompuy näkee EU:n vision erilaisena verrattuna esimerkiksi Yhdysvaltoihin, samaan aikaan, kun hän peräänkuuluttaa tismalleen samanlaisia arvoja kyseisen toimijan kanssa ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjavedoissaan.

Lontoossa toukokuussa 2012 pitämässään puheessa Van Rompuy käytti paljon aikaansa sekä retorisia keinojaan unionin ja EN:n kuvaamisessa aktiivisena, konkreettisena ja nopeana toimijana. Hän kuvasi maailmanpolitiikan kolmea keskeistä muutosta teatterimetaforien avulla:

One: **the stage** is getting more crowded. Two: **the public** comes closer to **the stage** than ever before, even to the extent of itself becoming **an actor**. Three: the nature of **the play** is changing. [...] the nature of politics, **its drama**. Here in the London of

William Shakespeare, I do not have to explain it: "All the world's a stage!" (Van Rompuy 31.5.2012.)

Hänen mukaansa "täpötäydellä globaalilla näyttämöllä on järkevää työskennellä yhdessä klubina". Hän siis pyrki korostamaan jo aiemmista *topoksista* tuttua yhteistyön tematiikkaa. Tämän lisäksi Van Rompuy totesi täpötäyden näyttämön vaativan unionia "valitsemaan prioriteetit huolellisesti", joista tärkeimmiksi hän listasi "laajemman naapuruston turvallisuuden sekä menestymisen yhteistyössä kumppaneiden kanssa". Puolestaan "yleisöllä" Van Rompuy viittasi ikään kuin EU:n toiminnan syynäjiin. Koska EU:n toimintaa tarkastellaan jatkuvasti, "uskottavuus vaatii johdonmukaisuutta". Sen sijaan "näytelmän luonteen muuttumisella" hän tarkoitti "uutta, globaalin keskinäisriippuvuuden ja hallinnan näytelmää", mikä tarkoittaa EU:n kannalta sitä, että sen tulee olla läsnä kaikkialla maailmassa. Tätä hän pyrki havainnollistamaan seuraavasti:

[...] Europe is clearly not a Pacific power and will not become one: geography still matters! Yet as the single largest trade partner of the major East-Asian economies we not only have a stake in the region's stability, but also **contribute to it**. That's why **Europe must remain globally engaged**. (Van Rompuy 31.5.2012.)

Samassa puheessaan Van Rompuy halusi myös alleviivata sitä, miten monipuolista roolia unioni näyttelee maailmanpolitiikan näyttämöillä. Hänen mukaansa EU:n rooli on "poliittinen, taloudellinen sekä myös militaarinen", joten mikään ratkaiseva aspekti ei jää uupumaan.

Huolimatta siitä, että tämän *topoksen* kohdalla fokus on useimmiten nykyhetkessä, Van Rompuy pyrkii kuitenkin saamaan painoarvoa sanomalleen viittaamalla "Euroopan syntyyn" tiivistyvän puolustusyhteistyön legitimoimiseksi:

Europe was born out of the ashes of a war. And **built**, at first, by **pooling (and sharing!) the instruments of war**: coal and steel. (Van Rompuy 21.3.2013.)

Yhteisen puolustuksen kehittäminen näyttäytyy siis luontevana kehityskulkuna, ikään kuin paluuna unionin juurille. Saman vuoden syyskuussa pitämässään puheessa hän jatkoi puolustuspolitiikan käsittelyä, ja pyrki edelleen legitimoimaan tähän liittyviä suunnitelmia. Hän totesi, että vaikka "maailma on avonaisempi, yhdistyneempi ja turvallisempi", se on "edelleen ennalta arvaamaton". Hänen mukaansa EU:n "rooli on muuttumassa" yhä aktiivisemmaksi:

European countries are taking much more joint action in the world than **people think**. We are the biggest donor of **development aid** in the world – by far. **Despite the financial crisis**, the EU has launched no fewer than five new **civilian or military missions** in the last two years: in Mali and South Sudan, in the Sahel, on

the borders of Libya and off the coast of Somalia. In the course of 2013 we have also **renewed operations** in Afghanistan, Georgia and the Democratic Republic of the Congo. (Van Rompuy 9.11.2013.)

Hän myös luetteli tuttuun tapaan eri ammattiryhmiä, jotka edustavat unionia kriisi- ja konfliktipesäkkeissä. EU:ta edustavat muun muassa ”lääkärit, agronomit, insinöörit, tuomarit, poliisit ja sotilaat”, jotka ”tasapainottavat valtioita, ylläpitävät järjestystä ja laillisuusperiaatetta sekä tarjoavat toivoa tulevaisuudelle”. Tällä toimijajoukon ja tehtävien moninaisuudella Van Rompuy pyrkii havainnollistamaan unionin keinovalikoiman monipuolisuutta. Puheen lopuksi hän totesi moralisoivasti, että EU:n ”tulee kyetä täyttämään vastuunsa” maailmanpolitiikassa.

Yhteenvedon edellä kuvatun *topoksen* osalta voidaan todeta, että tässä yhteydessä EN ja Van Rompuy näyttäytyivät vahvempina toimijoina, kuin missään aiempien *toposten* kategorioissa. Lisäksi niin EU:n koherenttiuden ja naapurustopolitiikan saavutusten kuin unionin itseriitaisuuden korostaminen ovat sidoksissa EN:n strategisen kyvykkyyden representoimisessa. EN:n tehtävänä on koko unionin yhtenäisyydestä vastaaminen, joten koherenttiudesta puhuminen on ilmeinen viesti EN:n onnistumisesta. Lisäksi sen voi vähintäänkin välillisesti tulkita naapurustopolitiikan kannalta oleellisena instituutiona, sen muodostaessa EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan suuntaviivat. Näin ollen puhe onnistuneesta naapurustopolitiikasta kytkeytyy niin ikään EN:n toiminnan myönteiseen representoimiseen. Itseriitteisestä toimijuudesta puhuminen viestii siitä, että EN on onnistunut ikään kuin ratkaisemaan jäsenmaiden vastahakoisuuden ulkopoliittikan yhteistyön tiivistämisen osalta.

6.2.4 Maailmanpoliittinen yhteistyö

Siinä missä Van Rompuy pyrkii esittämään itsensä sovittelijana instituutionsa johtamisen suhteen sekä kyseisen instituution ja muiden toimielinten välisen kanssakäymisen osalta, koettaa hän toimia samanlaisessa roolissa myös suhteessa EU:n ulkopuolisiin valtioihin ja muihin toimijoihin. Näin ollen hän pyrkii tavallaan ulottamaan virallisen roolinmäärittelynsä laajemmille kentille. Tämän *topoksen* viitekehys mahdollistaa Van Rompuyn roolin tarkastelun EU:n ulkoisena kasvona suhteessa muihin maailmanpolitiikan valtoihin, mikä tarjoaa kiinnostavan ulottuvuutensa presidentiaalisuuden kysymykseen vastaamisessa.

”Yhteistyötä” ja ”yhdessä” tekemistä korostavalla puheella on oma retorinen funktionsa, aivan kuten kaikkien aiempien *toposten* kohdalla. Koska maailma on väistämättömän muutoksen tilassa, ja EU:n marginalisoituminen on todellinen uhka, EU:n täytyy ”kosiskella” muita toimijoita yhteistyöhön. Muuttuvassa maailmassa liikuttaessa ja oikeanlaista roolia tai pelipaikkaa haettaessa yhteistyö näyttäytyy ainoana keinona menestymiselle. Siinä missä edellisen *topoksen* kohdalla EU näyttäytyi jopa itseriittoisena toimijana, tässä kohtaa nimenomaan riippuvaisuus nousee keskiöön. Riippuvuus pyritään esittämään symmetrisenä, eli molempiin suuntiin tapahtuvana asiana, jossa molemmat osapuolet hyötyvät tilanteesta.

EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisissa puheissa EU samastetaan tiettyihin toimijoihin, jotta yhteistyö näyttäisi houkuttelevalta ja luontevalta vaihtoehdolta. Sen lisäksi, että tätä yhteistyötä korostetaan erilaisten konkreettisten toimintojen tasolla, myös arvomaailmojen avulla samastaminen on keskeisessä osassa puheissa. EU:n representoidaan jakavan samanlaiset arvot kulloisenkin yleisön kanssa, tilanteeseen sopivalla tavalla. Tällä toimintojen ja arvojen samastamisella on EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen kompetenssin osoittamisen kannalta keskeinen tehtävä. Tällä pyritään vakuuttamaan yleisö siitä, että EU on ikään kuin samassa sarjassa, tai toisinaan ”samassa veneessä”, muiden keskeisten ja vaikutusvaltaisten toimijoiden kanssa. Tätä yhteistyön tärkeyttä korostetaan erityisesti EU:n ja niin sanottujen vanhojen valtojen, kuten Yhdysvaltojen tai Japanin kanssa. Näille puhuessaan, Van Rompuy pyrkii korostamaan kyseisten toimijoiden samanlaisuutta nouseviin toimijoihin liittyvän turvallistamisretoriikan avulla. Lisäksi hän pyrkii samaan aikaan samastamaan EU:n nouseviin valtoihin. Unioni representoidaan myös YK:n periaatteiden noudattajana sekä sotilasliitto Naton kanssa aktiivisesti toimivana. Van Rompuy korostaa, että EU toimii rinta rinnan Naton kanssa erilaisissa haastavissa tehtävissä:

The EU’s contribution to crisis management and conflict prevention is **proven** by the almost two dozen civilian missions and military operations undertaken so far. [...] the **EU works shoulder to shoulder with NATO** in Bosnia-Herzegovina, in Kosovo, along the Somali coast and in Afghanistan. We are in Afghanistan for the long haul. [...] **EU and NATO should develop a true strategic partnership.** (Van Rompuy 5.2.2011.)

Van Rompuy’n yrittäessä kannustaa muita toimijoita yhteistyöhön unionin kanssa, tämä puhe saa paikoitellen varsin epätoivoisen sävyn. Hän pyrkii ikään kuin markkinoimaan EU:ta muille toimijoille marginalisaation pelossa. Van Rompuy’n (19.1.2011) mukaan tietyt merkit viittaavat siihen, ettei EU ole ainoastaan kauppakumppani, vaan se on myös

”geopoliittinen kumppani”. Hänen retoriikassaan EU on läsnä kaikkialla ja sillä on paljon annettavaa muille:

Cathy Ashton presented progress reports on how to deal with strategic partners **and I** briefed colleagues about the positive outcome of three recent summit meetings, namely: **the summit with President Obama**, where **we opened new avenues for transatlantic cooperation** on growth, jobs and security, such as green growth and cyber security; **the summit with President Medvedev** in which **we reached the bilateral agreement on Russia's WTO accession**: a major achievement; **the summit with Indian Prime Minister Singh of India**, which showed good progress for an ambitious and balanced free trade agreement (hopefully with a result in the first semester of this year) and the Summit also produced a joint declaration on international terrorism. (Van Rompuy 19.1.2011.)

Tässä Van Rompuy pyrkii käyttämään erilaisten seikkojen kasaamista tietyn viestin aikaansaamiseksi. EU on maailman muihin toimijoihin nähden geopoliittisesti merkittävä yhteistyökumppani, jonka kanssa kannattaa olla yhteistyössä myönteisten tavoitteiden toteuttamiseksi.

Vaikka tämä *topos* pyrkii esittämään tietyt toimijat unionin läheisinä kumppaneina, on huomioitava, että näidenkin välillä esiintyy valtakamppailua. Myös Van Rompuy myöntää tämän, huolimatta hänen ensisijaisesta pyrkimyksestään eri toimijoiden samastamiseen. Hän (31.5.2012) toteaa, että maailmapoliitikassa ”vanha peli tai kilpailu on edelleen käynnissä”. Van Rompuy kuitenkin huomauttaa, että nykyisessä globaalissa taloudessa eri toimijat ovat riippuvaisia toisistaan, mikä hänen mukaansa estää kansainvälisten suhteiden kärjistymisen:

The major powers cannot **achieve prosperity** by undermining each other. That is new. (Van Rompuy 31.5.2012)

Tässä maailmanpoliittisen yhteistyön *topoksessa* yhdistyvät jokaisen edellä käsitellyn *topoksen* elementit: muutos näyttäytyy yhteistyötä vaativana olosuhteena; yhteistyötä tehdessä liikutaan ja ”näytetään tietä”; ja yhteistyössä on myös kyse poliittisen pelivaran käyttämisestä.

6.2.4.1 EU:n ja Yhdysvaltojen ”yhteinen poliittinen tarina”

Maailmanpoliittisen pelin voittamisessa on tärkeää valita kumppaninsa oikein ja siten, että tästä yhteistyöstä on hyötyä EU:lle. Van Rompuy (25.2.2010) mukaan unionin tulee

“valita huolellisesti liittolaisensa sekä reflektoida, mitä se voi tehdä näiden kanssa”. Hän toteaa, että Yhdysvallat on ”kaikkein sopivin kumppani” EU:lle:

I am convinced that **the United States is also examining its place in the world after the financial crisis**. The attachment of **our American friends** to good Transatlantic relations will remain. In spite of current impressions, **it will only get stronger the coming years**. (Van Rompuy 25.2.2010.)

Uusien maailmanpoliittisten toimijoiden parantaessa asemaansa, niin sanottujen vanhojen toimijoiden tulee asemoida itsensä uudelleen, mielellään yhteistyössä. Brysselissä pitämässään puheessa Van Rompuy käsitteli jälleen Yhdysvaltojen ja EU:n suhteita. Hän pyrki samastamaan näiden kahden toimijan tilanteen, jotta ”yhteisen poliittisen tarinan” luominen vaikuttaisi mahdollisimman luontevalta:

Europe and America in a rapidly changing G20 world, both searching a new role and a new place. A Transatlantic area of 800 million people: the richest consumers, the best-educated workforce and the freest citizens in the world. [...] I think the E.U. and the U.S. should **together find the responses to old and new forms of global insecurity, and invite others to join us**. That is how I see **our common story**. (Van Rompuy 26.3.2010.)

Sen lisäksi, että nämä toimijat jakavat samanlaiset arvot, kuten ”demokratian tai vapauden”, Van Rompuy (26.3.2010) alleviivaa yhteistyön tärkeyttä myös konkreettisten toimien tasolla. Arvojen korostaminen ei siis ole ollenkaan sama asia, kuin niiden eteen toimiminen. Hän pyrkii herättelemään kuulijoita toteamalla, että niin EU:lla kuin Yhdysvalloilla on ”oikeus kysyä, mitä annettavaa toisella on”. Van Rompuyn mukaan näiden toimijoiden suhde olisi paljon ”kypsempi, jos he sanoisivat suoraan mitä tarvitsevat toisiltaan ja miksi”. Vaikka yhteisten intressien kartoittaminen on toisinaan hankalaa, Van Rompuy pitää tätä inhimillisenä:

The only easy relationship is **an empty relationship**. (Van Rompuy 26.3.2010.)

Hän siis näkee, että Yhdysvallat ja EU ovat ”tarkoitettuja” kohtaamaan muuttuneen maailman uhat yhdessä, ikään kuin kohtalon sanelemana. Näiden toimijoiden tulisi näyttää muille mallia siitä, miten uudensuhteisiin uhkiin ja haasteisiin tulisi reagoida:

To share the burden and to lead the way, why not start with two? Europe and America are **destined** to be those two. (Van Rompuy 26.3.2010.)

Vaikka Van Rompuy on monissa puheissaan korostanut, ettei militäärinen valta ole nykypäivän maailmanpolitiikassa mitenkään erityisen toimiva ratkaisu, Yhdysvaltojen ja EU:n toimivasta yhteistyöstä puhuessaan, hän kuitenkin tuo tämän aspektin keskeisenä esille. Hänen (26.3.2010) mukaansa EU on “jopa militäärisessä turvallisuudessa

Yhdysvaltojen korvaamaton kumppani”. Hän (9.11.2011) korostaa, kuinka nämä kaksi toimijaa ”turvaavat rauhaa, taistelevat ja työskentelevät rinta rinnan” maailman kriisipesäkkeissä. Lisäksi hän pyrkii representoimaan ”uudet globaalit kumppanit” tässä suhteessa erilaisina:

Let me just say that **30.000 European soldiers in Afghanistan is no small feat.** [...] And for all the talk of new global partners, **I do not see**, any time soon, comparable numbers of **troops from these new global partners** patrolling in Kandahar, Kabul or Kunduz. (Van Rompuy 26.3.2010.)

Uusien kumppanien ollessa kykenemättömiä tämän tyyppiseen toimintaan, EU ja Yhdysvallat ”voivat yhdessä asettaa normeja ja standardeja” maailmanpolitiikassa.

Yhteistyön välttämättömyyttä pyritään korostamaan retoriikalla, jossa toimijat ovat ikään kuin ”samassa veneessä”. Van Rompuy korostaa yhteistyötä ehtona näiden toimijoiden maailmanpoliittisen aseman säilyttämiselle ja kehittämiselle:

Both the U.S. and Europe are so deeply embedded in global networks that **we can only do this together. Our connectedness is at stake.** I would propose to take up this task not in the name of Atlantis, but in the name of Columbus, the great Transatlantic connector! (Van Rompuy 26.3.2010.)

Van Rompuyn (21.3.2013) retoriikka saa moralisoivia piirteitä, hänen korostaessaan, että “uudessa strategisessa ympäristössä [EU:n ja Yhdysvaltojen] tulee kyetä täyttämään vastuunsa”. EU:n ja sen ”kaikkein luotetuimman liittolaisen” vastuulla on erityisesti naapurustosta huolehtiminen

Lisäksi hänen retorisenä taktiikkanaan on, tässäkin kohtaa, kielteisten tekijöiden representoiminen myönteisten piirteiden ilmentyminä. Vaikka Van Rompuy myöntää EU:n ja Yhdysvaltojen olevan toisinaan eri mieltä asioista, hän korostaa, ettei näihin tulisi suhtautua ”kriiseinä tai romahduksina”, sillä:

[Disagreements] are rather a sign of the depth of the Transatlantic relationship. **What unites us, is more fundamental and more long-lasting.** (Van Rompuy 26.3.2010.)

Lisäksi hän (15.3.2013) sanoo usein hämmästelevänsä sitä, miten monien asioiden suhteen, aina ”Iranista Syyriaan”, EU ja Yhdysvallat kykenevät muodostamaan yhteisymmärryksen. Hän toteaa vitsikkäästi, että presidentti Obama kokee huippukokoukset EU -johtajien kanssa tylsinä, sillä ”[nämä] ovat yksimielisiä niin monista asioista”.

Van Rompuy (5.2.2011) näkee maailmanpolitiikan muutoksessa olevan keskeisesti kyse arvojen välisestä kamppailusta, ja hän maalaillee kuvaa EU:n ja Yhdysvaltojen voittaja-

asemasta tässä. Hänen mukaansa on ”olennainen fakta”, että ”Euroopan ja Amerikan ollessa demokratian synnyinmaita”, aivan kuten suurin osa G20 -maista, nämä ovat ”voittamassa ideoiden kamppailua”:

Now that we are winning in **the battle for ideas**, we must keep working **together**.
(Van Rompuy 5.2.2011.)

Sen lisäksi, että hän näkee EU:n ja Yhdysvaltojen jakavan saman maailmanpoliittisen position ja tehtävän niin nykyhetkessä kuin tulevaisuudessa, hän pyrkii osoittamaan, että näillä on myös yhteinen historia. Van Rompuyn (26.3.2010) mukaan kylmän sodan yhteydessä näitä yhdisti ”vapaan maailman puolustaminen Neuvostoliiton kommunismia vastaan”. Hän myös toteaa, että:

In the 80s, Latin America turned to democracy, in the 90s, Eastern Europe [...] the EU and the US were **two natural "magnets"** for the transition of Latin-America and Eastern Europe -- **we managed to make those processes irreversible**. (Van Rompuy 30.11.2011.)

Van Rompuyn ensimmäisen kauden tärkeimpänä ulkosuhteiden ”haaveena” oli se, että EU ja Yhdysvallat voisivat jälleen toimia standardien asettelijoina maailmanpolitiikassa. Finanssikriisi kuitenkin vesitti nämä visiot. Toiselle kaudelle tultaessa tilanne kuitenkin muuttui. Tässä mielessä kenties merkittävin tekijä oli EU:n ja Yhdysvaltojen väliseen kauppaja- ja investointikumppanuuteen liittyvien keskustelujen aloittaminen, mikä ilmensi Van Rompuylle hänen haaveensa toteutumista. Van Rompuy (17.6.2013) iloitsi tästä ja piti tätä merkittävänä virstanpylväänä näiden toimijoiden välisessä suhteessa. Hän peräänkuulutti koko EN:n antavan tukensa näille neuvotteluille:

This February, in **the European Council**, all European Heads of State and Government reiterated their support for a comprehensive trade and investment deal with the United States (Van Rompuy 17.6.2013.)

Sen sijaan, että Van Rompuy käsittäisi tämän ainoastaan kauppasiaksi, hän näki tilanteen hyödyt paljon monipuolisemmin. Tämä ilmentää hänen mukaansa ”poliittista tahtoa työskennellä yhdessä [EU:n] kaikkein pitkäaikaisimman ja luotetuimman kumppanin kanssa kasvun, työpaikkojen ja vaurauden” parantamiseksi. Hän myös totesi tämän tekevän maailmasta ”turvallisemman”. Hän myös jatkoi seuraavalla tavalla:

What's at stake [...] is to enshrine Europe and America's **role as the world's standard setters** [...] by setting a positive force in shaping the way we work, and the way we live our daily lives. This is of key **strategic significance**. **The Atlantic is not the past. It is also the future**. (Van Rompuy 17.6.2013.)

Näiden neuvottelujen aloittamisesta puhuessaan, Van Rompuy formuloi uudelleen tulkintansa maailman valtasuhteiden osalta. Aiemmassa puheessaan hän (30.11.2011) on peräänkuuluttanut poliittisen globalisaation aiheuttavan sen, että dominanssi siirtyy Tyynen valtameren alueelle. Nyt hän sen sijaan korosti Atlantin keskeistä merkitystä tulevaisuudessa, representoidakseen EU:n ja Yhdysvaltojen liittouman alati vahvistuvaa menestystarinaa.

6.2.4.2 EU ja Japani ”rauhaa rakastavina siviilivaltoina”

Yhdysvaltojen lisäksi erityisesti Japani näyttäytyy tärkeänä kumppanina EU:lle. Myös näiden kahden toimijan osalta Van Rompuyn retorisenä taktiikkana on arvojen samastaminen. Hän käyttää niin Yhdysvaltojen kuin Japanin osalta ajoittain tismalleen samoja fraaseja, tosin sillä erotuksella, että Japanille kohdistetut puheet ovat haiku -runojen koristamia. Tällä retorisella tyyllityllä hän pyrkii omien henkilökohtaisten kiinnostuksenkohteidensa ja japanilaisen kulttuuriperinnön samastamiseen. Hänellä (16.2.2011) on myös ilmeinen tarve osoittaa, että hän henkilökohtaisesti liittää tärkeän merkityksen EU:n ja Japanin suhteelle.

Van Rompuy (26.4.2010) korostaa sitä, että nämä molemmat ovat ”siviilivaltoja”, ja näin ollen ”sitoutuneet demokratian arvoon sekä markkinatalouden periaatteisiin”. Lisäksi molemmat ”puolustavat samantyyppisiä yhteiskuntia”. Perustavanlaatuisin yhtymäkohta on kuitenkin se, että ”molemmat sopeutuvat nopeasti muuttuvaan globaaliin maailmaan”, jossa on siis kyse muutoksesta ”taloudellisesta globalisaatiosta poliittiseen globalisaatioon”. Molempien tulee tässä muutoksessa pyrkiä edistämään omaa ”poliittista toimijuuttaan”, mielellään ”tiiminä”, jotta ”taakka” tulisi jaetuksi ja jotta nämä voisivat yhdessä ”näyttää tietä”:

We are both getting ready for this. It is of utmost importance that our collaboration should reflect this new context. Our bilateral relationship should not only be about trade, but expand to more political domains. Fortunately, this is already happening. **For all these reasons, in European-Japanese relations, 2010 can be the year of a new beginning!** (Van Rompuy 26.4.2010.)

Van Rompuy siis ikään kuin julistaa EU:n ja Japanin uuden yhteisen alun, mikä noudattelee ilmiselvästi EN:n ulkopoliittista agenda. Lisäksi hän peräänkuuluttaa omaa rooliaan, Japanin johdon kanssa strategisen suhteen isoista kysymyksistä neuvottelevana,

päämäärätietoisena toimijana. Tässä hän siis representoi itsensä ikään kuin valtion päämiehenä, jolla on erittäin merkityksellinen tehtävä isojen toimijoiden välisten suhteiden ylläpitäjänä ja määrittäjänä.

Van Rompuyn perustavanlaatuisin argumentti yhdessä toimimisen puolesta kytkeytyy siis muutokseen. Tämä toiminta ei pelkästään tarkoita muutokseen reagoimista, vaan hän näkee yhteistyön mahdollistavan todellisen muutokseen vaikuttamisen:

Europe and Japan will be stronger in facing the challenges of a changing world, if we work **together**. [...] I believe that the **EU and Japan** [...] can help **make a difference** in an increasingly globalised world. (Van Rompuy 16.2.2011.)

Huolimatta Van Rompuyn mahtipontisista EU-Japani -visioista, hän kuitenkin heittää ilmoille kysymyksiä, aivan kuten Yhdysvaltojen ja EU:n suhteen osalta. Nämä kysymykset kuvastavat tiettyä epävarmuutta kyseisten toimijoiden keskinäissuhteessa:

But what is **the effect** of this changing strategic landscape **on our bilateral relations**? Are we mere spectators or do we perhaps have **an important opportunity in front of us to engage relations more closely between Europe and Japan**? (Van Rompuy 26.4.2010.)

Hän myös taitaa retoriikan, jolla kohdeyleisö saadaan näyttäytymään EU:lle erityisen läheisenä, muiden toimijoiden näyttäytyessä ikään kuin vieraina tai toisina. Japanin kohdalla hän toiseuttaa niin nousevat vallat kuin esimerkiksi Yhdysvallat, jotta EU:n ja Japanin suhde vaikuttaisi ainutlaatuiselta. Van Rompuy (4.3.2011) toteaa, että EU:lla ja Japanilla on paljon yhteistä, sillä molemmat ovat rauhaa rakastavia toimijoita. Hän myös tuo esiin sen, että Japani poikkeaa muista alueen toimijoista siinä mielessä, ettei se ole ”käyttänyt militääristä valtaa vuoden 1945 jälkeen”. Näin ollen Van Rompuy näkee Japanin olevan tasapainottava tekijä alueella, jossa ”vanhanajan valtapelit tulevat uudelleen esiin”.

Van Rompuy kommentoi myös ensimmäisen *topoksen* käsittelyn aikana tutuksi tullutta ”G2” -käsitettä. Hän toteaa, että mitään tällaista Kiinan ja Yhdysvaltojen muodostamaa yhteenliittymää ei ole oikeasti olemassa, sillä:

Europe and Japan both still belong to the **most prosperous and powerful regions in the world**. (Van Rompuy 26.4.2010.)

Tämä näkemys peräänkuuluttaa EU:n ja Japanin vahvaa asemaa maailmanpolitiikassa, mutta sillä on myös toinen funktio: tuomalla esiin ”G2” -ajatuksen, Van Rompuy eittämättä esittää Kiinan ja Yhdysvaltojen tietynlaisen toiseuden suhteessa Japaniin ja

EU:hun. On myös kiinnostavaa, että samaan aikaan, kun Van Rompuy korostaa ”G2” -liittouman mahdottomuutta, hän kuitenkin myöntää, että Japani ja EU todella tulivat ”sivuutetuiksi” Kööpenhaminan ilmastokokouksessa. Hän lisäksi representoi EU:n ja Japanin linjan täysin erilaisena, kuin muilla:

It was a pity that **the other actors** did not follow us. (Van Rompuy 26.4.2010.)

Brysselissä pitämässään puheessa, Van Rompuy (4.3.2011) korosti sitä, että Kiinan, Intian ja muiden kasvavien talouksien nousu vaikuttaa sekä Japaniin että EU:hun. Hän kuvaili näiden uusien toimijoiden muuttavan ”poliittista maisemaa” ja vaikuttavan esimerkiksi EU:n ja Japanin suhteeseen Yhdysvaltojen kanssa.

Tässä maailmanpoliittisen yhteistyön *topoksen* ”me vs. muut” -ajattelussa EU ja Japani näyttäytyvät yhtenäisine arvoineen nousevien valtojen vastavoimana:

Hopefully, **emerging powers** are also learning the lesson that they cannot rely on their growing military muscle without **the risk of isolating themselves**. (Van Rompuy 22.11.2011.)

Nousevien valtojen ”vallan” ollessa sotilaallista, he eivät liity osaksi länsimaalaisia arvoja, ja näin eristävät itsensä. Nousevien valtojen valtakäsitys näyttäätyy ikään kuin vanhanaikaisena, niin sanottujen vanhojen valtojen ollessa nykyaikaisempia, talouteen ja monenkeskiseen yhteistyöhön perustuvia toimijoita, joiden on näin ollen luontevaa tehdä yhteistyötä.

Siinä missä Van Rompuy alleviivasi Yhdysvaltojen osalta konkreettisten toimien tarvetta, tekee hän näin myös Japanille osoittamissaan puheissa. Hän (16.2.2011) korostaa, että pelkästään keskinäisen dialogin aikaansaaminen ja ylläpitäminen eivät riitä, ”molempien pyrkiessä esittämään vahvempaa roolia kansainvälisellä näyttämöllä”:

We could do more together, like we already do for police training in Afghanistan, or in fighting piracy off the Somali coast. Think of **working together** on counterterrorism, on nonproliferation (North Korea!), on human rights. There are also issues like Justice and Home affairs where we would do more **together**. Therefore it is important to look [...] at such political cooperation on global challenges and in regional trouble-spots. (Van Rompuy 16.2.2011.)

Yhteistyömuotojen kirjo näyttäätyy monipuolisena. Van Rompuy pyrkii tuomaan esiin sen, että EU ja Japani tekevät jo nyt toimivaa yhteistyötä, joten miksipä sitä ei voisi jatkaa ja laajentaa. Hän myös vetoaa suoraan Japanin hallitukseen toteamalla, että EU ”odottaa tämän osoittavan vastaavan tasoista sitoutumista kiihdyttääkseen poliittista yhteistyötään EU:n kanssa”.

6.2.4.3 EU ja ”nousevat vallat”

On varsin paradoksaalista, että Van Rompuyn pyrkiessä representoimaan nousevat vallat vieraina, hän kuitenkin viljelee yhteistyö -sanomaansa täysin samalla mitalla myös näille puhuessaan. Hän (25.2.2010) peräänkuuluttaa ”muiden kumppaneidensa” kanssa tekemänsä yhteistyön osalta, että yhteistyön tulisi perustua ”reiluun ja läpinäkyvään dialogiin”, sen sijaan että sitä leimaisivat ”naiivius tai ylenpalttinen vastakkainasettelu”.

EU-LAC -huippukokouksessa Van Rompuy (18.5.2010) korosti sitä, että EU jakaa samanlaiset arvot myös Latinalaisen Amerikan ja Karibian valtioiden kanssa. Kyse ei ole ainoastaan kauppasuhteista, sillä näitä toimijoita yhdistää myös ”kulttuuri, historia, kieli ja demokraattiset arvot”. On kuitenkin todettava, että siinä missä arvoista on helppo olla näennäisesti yhtä mieltä, kuitenkin menettelytapojen suhteen tämä on vaikeampaa.

Lisäksi hän korosti tuttuun tapaan sitä, että näiden edellä mainittujen yhdistävien tekijöiden lisäksi, näitä kaikkia yhdistää yhteinen ”konteksti”, eli muutos:

The relationship between Europe and Latin America and the Caribbean is **not independent from economic and political globalisation**, the consequences of the global financial crisis and economic recession, **the myriad of new challenges**. (Van Rompuy 18.5.2010.)

Hän myös toisti fraaseja, joiden mukaan edellä mainittujen toimijoiden suhteen tulee ”sopeutua muutokseen”, jonka kontekstissa näiden tulee vahvistaa ”strategista kumppanuuttaan ja yhteistyötään”. Hän peräänkuulutti, että:

[...] we decide **to work together to promote our interests and values, to contribute to peace and security, to protect and promote human rights, and to strengthen democracy**. We must bring up our relationship to its potential in the framework of the G20, in combating climate change, in fighting against terrorism and narco-trafficking, and in addressing the new security challenges. (Van Rompuy 18.5.2010.)

Myös Kiinan kanssa lähentyminen oli tärkeä osa EN:n agendaan tämän tutkimuksen tarkasteluajanjakson aikana. Kiinalle puhuessaan Van Rompuyn samastamisen taktiikkana oli Kiinan kehityksen ja historian tarkka kuvailu, jonka myötä Van Rompuyn ymmärrys Kiinaa ja kiinalaisia kohtaan tulisi esiin. Hän (16.2.2011) näkee, että nämä molemmat haluavat ”näytellä vahvempaa roolia kansainvälisellä näyttämöllä”. Pekingissä pitämässään puheessa Van Rompuy (17.5.2011) korosti sitä, ettei vähempi keskinäisriippuvuus ole

vaihtoehto, sillä ”tämän tyyppinen globalisaatiosta vetäytyminen oli juuri se, mitä ensimmäisen maailmansodan jälkeen tapahtui, katastrofaalisin seurauksin”. Hän siis käytti turvallistamisretoriikkaa keskinäisriippuvuutta korostaakseen, ja toisti tutuksi tullutta mantraa ”yhteistyöstä”:

In this globalized world, **the European Union and China are both key players**. In my view we should be partners **in adapting to the changing world**. We are already doing a lot. But we can and **we should do a lot more together**. (Van Rompuy 17.5.2011.)

Hän määrittelee näiden kahden toimijan poliittisen roolin erittäin keskeiseksi. Hänen mukaansa EU ja Kiina ”voivat näyttää tietä globaaleille ratkaisuille ja edistää kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ympäri maailman”, ikään kuin sanansaattajina.

Van Rompuy (26.11.2013) näkee myös oman roolinsa tärkeänä EU:n ja Kiinan keskinäisessä lähentymisessä. Hän korostaa tavanneensa säännöllisesti Kiinan johtajia viimeisten neljän vuoden aikana, ja kehittäneensä ”erittäin sydämellisen suhteen entisen pääministerin, Wen Jiabaon kanssa”. Tämän hän sanoo olevan yksi parhaimmista eduista päätoimisena puheenjohtajana toimimisessa. Van Rompuy myös totesi toiveikkaana, että edellisviikon huippukokous, jossa juhlistettiin strategisen kumppanuuden 10-vuotismerkkipäivää, tarjosi hänelle mahdollisuuden alkaa rakentaa hyvää ja henkilökohtaista suhdetta nykyisen pääministerin ja presidentin kanssa. Van Rompuylla on myös tapana imarrella kuulijoitaan. Hän toteaa olleensa aina vaikuttunut kiinalaisten johtajien ongelmanratkaisuun liittyvästä ”selkeydestä”. Van Rompuy myös ilmaisee kokevansa hänen ja Japanin johtajien välisten suhteiden merkityksen erittäin keskeisenä:

These personal contacts help **in developing further trust**. They also assist in overcoming administrative hurdles of which the leaders are quite often not even informed. (Van Rompuy 26.11.2013.)

Lisäksi hän toi myös toiveikkaana esiin edellisviikon huippukokouksessa omaksutun EU:n ja Kiinan välisen strategisen ohjelman, sekä siihen liittyviä tekijöitä. Näitä ovat muun muassa rauha ja turvallisuus, vauraus ja kestävä kehitys, joten toimintakenttä vaikuttaa varsin kattavalta.

New Delhissä pitämässään puheessa Van Rompuy (10.2.2012) toisti ”yhdessä toimimisen” mantraansa puolestaan Intian ja EU:n osalta. Hän peräänkuulutti monia ilmiöitä, kuten ”kaupankäyntiä, turvallisuutta ja globaaleja kysymyksiä”, joiden suhteen kyseiset toimijat voivat tehdä yhteistyötä. Van Rompuy nosti EN:n sekä itsensä tärkeään rooliin tämän

osalta. Hän korosti sitä, että heti puheenjohtajan uransa alussa vuonna 2010 pitämänsä huippukokouksen jälkeen, EN:n työ on ollut tehokasta ja hedelmällistä EU:n ja Intian yhteistyön suhteen. Kyseinen huippukokous ”tarjosi kiinteän perustan oleelliselle yhteistyölle” muun muassa ”terrorismin vastaisen sodan, kyberturvallisuuden ja kriisinhallinnan kentillä”. Korostaakseen yhteistyön houkuttelevuutta, hän käytti ”intressien jakamiseen” liittyvää retoriikkaa:

Europe fully shares India’s quest for a stable and secure regional environment. **We share a common interest** in defeating global terror and extremism, in securing our trade lines from the attacks of pirates, in preventing attacks to our information technology infrastructures, and in overcoming the challenge of non proliferation. (Van Rompuy 10.2.2012.)

Van Rompuy myös vakuutti, että “EU on täysin varustettu näiden turvallisuushaasteiden torjumiseen, ja haluaisi pyrkiä tiiviimpään yhteistyöhön Intian kanssa näiden suhteen”. Vakuuttaakseen yleisön EU:n ja Intian yhteistyön toimivuudesta, Van Rompuy toi esiin ilmastoneuvottelut:

[...] our cooperation in global negotiation will be crucial. Let me just mention climate change. At last year’s Durban climate meeting, **the cooperation between India and the EU** – starting from different position – unexpectedly **created the dynamics for a positive outcome**. This is but one example where **India and Europe, together, can show the way**, for the benefit of all. (Van Rompuy 10.2.2012.)

Sen sijaan Pietarissa pitämässään puheessaan Van Rompuy (5.9.2013) pyrki parhaansa mukaan representoimaan EU:n ja Venäjän läheisinä kumppaneina. Hän käytti tarkkaan mietittyä retoriikkaa koettaessaan korostaa niitä tekijöitä, jotka todistavat näiden toimijoiden keskinäisen yhteyden, aina historian päivistä nykytilanteeseen saakka:

Saint Petersburg is also the epitome of **Russia’s opening towards Europe** – **окно** (the “window”). It embodies **the determination of earlier generations** of Russian leaders to become **closer partners** with countries and societies to their west. [...] It is here that **Russia and Europe really came together**. (Van Rompuy 5.9.2013.)

Puhuessaan venäläisille, hän käytti käsitettä ”me” merkityksessä, johon sisältyi niin EU -maat kuin Venäjä. Hän koetti osoittaa, miten hyvin ja perustavanlaatuisesti nämä maat tuntevat toisensa:

[...] we have **read** each other’s books, we **listened** to each other’s music, we **believed** in the same God, we have **engaged** in battles between various sides, we **spoke** and **traded** with, and **learned** from each other. (Van Rompuy 5.9.2013.)

Aivan kuten esittäessään japanilaisille haiku -runojaan oman itsensä samastamiseksi kohdeyleisöön, myös tässä puheessaan Van Rompuy pyrki esittämään itsensä venäläisen

kulttuurin todellisenä ystävänä. Hän kehui erityisesti venäläisiä kirjailijoita, joista Leo Tolstoi osoittautuu hänen suosikikseen. Hän korosti, että edellisvuoden Nobelin rauhanpalkintoseremonian jälkeen, hän oli todennut ”spontaanisti”, että häntä eniten ”eurooppalaisena inspiroinut” kirja on ollut *Sota ja rauha*. Tämän sanomisella Van Rompuy pyrki sitomaan eurooppalaisuuden ajatuksen ja venäläisen kulttuuriperinnön saumattomasti yhteensopivaksi. Tässä yhteydessä hän jopa ilmaisi ajatuksen yhteisestä ”identiteetistä” sekä näkemyksen EU:n jäsenmaista ja Venäjästä ”perheenä”.

Kyseisessä puheessaan Van Rompuy (5.9.2013) halusi myös korostaa johtamaansa instituutiota merkityksellisenä tekijänä EU:n ja Venäjän suhteen ylläpitämisen kannalta. Hän totesi, että ”28 presidenttiä ja pääministeriä yhdistävän toimielimen puheenjohtajana, hän voi todeta, että kaikki EU -johtajat tähtäävät myönteiseen suhteeseen Venäjän kanssa”. Hän pyrkii representoimaan Venäjän poikkeuksellisen tärkeänä EN:n agendan kannalta, toteamalla sen olevan ”keskeisin strateginen kumppani ja kaikkein tärkein naapuri”.

Luodakseen tälle suhteelle myönteisen ja yhtenäisen tulevaisuudennäkymän, Van Rompuy totesi odottavansa Venäjän haluavan EU:n kanssa samantyyppisiä asioita:

I strongly believe that ultimately **we want the same things**. We want our **citizens to be prosperous and safe**; and we want **peace and security** between countries in Europe and in the world. [...] Just look at **trade**, which makes it immediately visible. (Van Rompuy 5.9.2013.)

Osoittaakseen tietynlaisen sitoutumisen Venäjään ja venäläisyyteen sekä kuvaillakseen EU:n ja Venäjän suhdetta jotenkin kauniin symbolisella tavalla, hän lopetti puheensa Tolstoin tarinaan liittyvällä ajatuksella:

It is towards the end, Tolstoy describing Pierre Bezukhov's new mindset after his release from captivity: one of **tolerance**. (I quote) "*Pierre recognised that it's impossible to change a man's convictions with words; that everyone thinks, feels, and sees things from his own point of view.*" Whereas he used to be "*excited and irritated*" by the differences, even contradictions, between different persons (or between one person's opinions and his actions), all this "*now became a source of sympathy [...] drawing from him an amused and gentle smile.*" (Van Rompuy 5.9.2013.)

Van Rompuy totesi toivovansa tämän “bezukhovilaisen ajattelutavan” auttavan myös EU:n ja Venäjän suhteen parantumista. Lisäksi hän totesi, *Anna Kareninaan* viitaten, että kyseinen mielenlaatu voi auttaa näitä toimijoita “tulemaan perheeksi, joka on omalla tavallaan onnellinen”. Näin ollen, Van Rompuy myönsi, kauniista sanoistaan huolimatta, että EU:n ja Venäjän suhteelle on leimallista tietynlainen jännite.

Yhteenvetona tämän tutkimuksen viimeisestä *topoksesta* voidaan todeta, että EN ja Van Rompuy pyrkivät selvästi edistämään EU:n yhteistyötä moneen suuntaan. Van Rompuyn retoriikka on paikoitellen tylsistyttävän samanlaista kunkin toimijan kohdalla. Yhteistyö, yhteiset arvot ja intressit, yhteinen konteksti sekä yhteinen tarina historiasta nykypäivään, näyttäytyvät hänen perusviestinänsä. Tähän puhetapaan poikkeuksensa tarjoaa ”me vs. muut” -asetelmia konstruoiva retoriikka, jolla Van Rompuy yhtäältä samastaa tiettyjä toimijoita ja toisaalta toiseuttaa toisia, korostaakseen yhtenäisyyttä kulloisenkin yleisön osalta. Huomionarvoista tässä *topoksessa* on myös se, että siinä missä muiden *toposten* kohdalla Van Rompuy nosti johtamansa instituution merkityksen keskeisenä esille, tässä kohtaa hän selvästi tuo oman merkityksensä ensisijaisempana esiin. Näin ollen, tämän *topoksen* yhteydessä hänelle on auennut poliittinen pelivara oman roolinsa esittämiseen ikään kuin EU:n valtion päämiehenä.

7. YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut tarkastella EN:n ja sen puheenjohtajuuden presidentiaalista olemusta Herman Van Rompuyn ulko- ja turvallisuuspoliittisten puheiden retoriikassa. Edellä käsitellyt *topokset* muodostavat viitekehyksen, joka mahdollistaa tutkimuskysymykseen vastaamisen moniulotteisella ja kerroksellisella tavalla. En ole tarkastellut ainoastaan EN:n ja Van Rompuyn positiota ja olemusta, vaan olen myös pyrkinyt jäljittämään ja ymmärtämään Van Rompuyn tapaa maailmanpolitiikan representoimisessa tietynlaisena toimintana. Niin muutoksen, liikkeen ja strategisuuden kuin maailmanpoliittisen yhteistyön *topokset* kuvaavat politiikkaa ilmiönä, joka ei palaudu johonkin rajattuun sfääriin. Sen sijaan kyse on ennen kaikkea kontingenttisuuden, pelivarojen hyödyntämisen ja liikkeessä olemisen dynamiikasta, jossa EN ja Van Rompuy näyttäytyvät tietyssä valossa.

Tämän tutkimuksen myötä on käynyt ilmi, että Van Rompuyn retorinen repertuaari on monipuolinen. Hänen moniulotteiset retoriset taktiikkansa palvelevat erilaisia poliittisia tarkoituksia. Van Rompuylla on taktiikkansa niin EN:n ja oman roolinsa vahvistumisen legitimointiin, jäsenvaltioiden osallisuuden korostamiseen, maailmanpoliittisten toimijoiden samastamiseen EU:n kanssa sekä EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kompetenssin osoittamiseen.

Väistämättömän muutoksen kategorian retoriikka mahdollisti ikään kuin muutoksen taakse piiloutumisen. Koska maailmanpolitiikan muutos on niin haastava tilanne, kompetenssin puute näyttäytyy hyväksyttävämmältä. Tässä kategoriassa EN ja Van Rompuy eivät juuri nousseet esiin. Retoriikka kytkeytyi EU:sta yleisellä tasolla puhumiseen, nostamatta ketään jalustalle onnistujana, tai laittamatta ketään vastuuseen EU:n heikon toiminnan takia. Kaikki toimijat olivat siis muutoksen armoilla. Sen sijaan myönteisen muutoksen kategoriassa EU, EN ja Van Rompuy näyttäytyvät lupaavina toimijoina. Yleisesti ottaen näiden muutosta käsittelevien kategorioiden tarkoituksena oli maailmanpolitiikan kontekstin kuvaaminen. Muut *topokset* asettuvat ja suhteutuvat tähän kontekstiin.

Liike *-topos* ilmensi siis muutoksessa liikkumista. *Topos* toi esiin monia eri aspekteja EU:n, EN:n ja Van Rompuyn merkityksestä. Yhtenä aspektina oli unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan heikon nykytilanteen häivyttäminen, ja fokuksen siirtäminen menneeseen tai tulevaan. Jos muutos *-topos* ei aktiivisesti nostanut EU -toimijoita

jalustalle, niin tässä kohtaa tilanne muuttui. EN ja Van Rompuy representoitiin unionia eteenpäin vievänä tekijänä, ja tätä ilmensi erityisesti laivasaattue -metafora, jonka avulla Van Rompuy pyrki legitimoimaan YUTP:n edellyttämää vallansiirtoa jäsenvaltioilta EN:lle. Vaikka liike *-topoksen* yhteydessä unioni näyttäytyi kyvykkäämpänä, kuin muutos *-topoksen* kohdalla, harha-askeleista puhuminen kuitenkin osoitti, ettei unioni ole vielä määränpäässään.

Strategisuus *-topoksen* myötä painopiste siirtyi eritoten käsillä olevaan hetkeen. Tässä yhteydessä EN ja Van Rompuy representoituivat toimijoina, joilla on poikkeuksellista strategista kyvykkyyttä, jonka valossa näiden valta-asema unionin tärkeimpien linjavetojen tekijänä näyttäytyy luontevana. EN:n korostettiin onnistuneen unionin yhtenäisyydestä vastaamisessa ja EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan suuntaviivojen muotoilemisessa sekä jäsenmaiden välisten ulkopoliittikkaan liittyvien jännitteiden ratkaisemisessa.

Puolestaan maailmanpoliittisen yhteistyön *topoksen* kohdalla Van Rompuy toi oman merkityksensä esiin tärkeämpänä, verrattuna johtamansa instituution merkitykseen. Hän pyrki käyttämään poliittista pelivaraansa oman roolinsa esittämiseen EU:n valtion päämiehen tapaisena toimijana. Tässä hänen retorisenä taktiikkanaan oli korostaa hyviä suhteitaan muiden toimijoiden johtajiin. Lisäksi hänen oma persoonansa tuli esiin, hänen korostaessaan esimerkiksi henkilökohtaisia kiinnostuksenkohteitaan tai harrastuksiaan.

EN:n presidentiaalisuuden kysymykseen vastaamisessa on ratkaisevaa pohtia tiettyjä aspekteja. *Ensinnäkin* on pohdittava, miten EN representoidaan Van Rompuyn retoriikassa unionin muihin toimijoihin nähden ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymysten osalta. *Toinen* kysymys puolestaan liittyy siihen, minkälainen olemus EN:lle konstruoituu presidentiaalisuuden ja hallitustenvälisyyden suhteen. *Kolmas* kysymys sen sijaan liittyy Van Rompuyn positioon. Mikäli EN näyttäytyy itsessään unionin presidentiaalisena valtatekijänä, minkälainen merkitys Van Rompuylle muodostuu?

EN:n olemus näyttäytyi erityisesti kolmen viimeisen *topoksen* viitekehyksessä selvästi erilaisena verrattuna komissioon, neuvostoon ja parlamenttiin. Muut toimielimet representoituivat alisteisina suhteessa siihen. Tämä näkyi erityisesti siten, ettei muista toimielimistä juurikaan puhuttu, tai jos puhuttiin, niiden luonnehdittiin tekevän ”arkisempia” tehtäviä. Näin ollen niillä ei näyttänyt olevan EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen roolin ja olemuksen kannalta juurikaan merkitystä. Van Rompuy pyrki näennäisesti kompensoimaan tätä muihin toimielimiin liittämäänsä arkipäiväisyyden

piirrettä korostamalla sitä, että näiden instituutioiden tehtävät ovat ”tärkeimpiä”. Puheiden perustavanlaatuisin viesti oli kuitenkin se, että EN on *de facto* unionin ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeisin toimija. Tätä rooliaan se toteuttaa toimeenpanon suurten linjojen sanelijana. Huolimatta siitä, että Van Rompuy innostui toisinaan kehumään varsin vuolaastikin korkea edustaja Catherine Ashtonia, tämä näyttäytyi enemmän muodollisena kohteliaisuudenosoituksena. Vaikka kyseiset kehut olisivatkin ”pelkkää retoriikkaa”, on kuitenkin todettava, että näiden kahden toimijan suhde näyttäytyi poikkeuksellisen läheisenä, verrattuna muiden toimijoiden ja Van Rompuyn suhteeseen. Esimerkiksi komission puheenjohtaja Barrosoa tai EP:n puhemies Schulzia hän ei juuri noteerannut. Tämän voi tulkita ilmentävän kyseisten instituutioiden ja niiden johtajien välistä valtakamppailua.

Huomionarvoista Van Rompuyn retoriikassa on myös se, että toisinaan EN ja EU esitetään ikään kuin synonyymeinä. Kun Van Rompuy puhuu EN:stä, se näyttäytyy tavallaan koko unionin linjaa määrittävänä valtatekijänä. Se, mitä EN tekee tai päättää, on sitä, mitä EU tekee tai päättää. Näin ollen EN esitetään ikään kuin kaikkivoivana presidentiaalisena valtatekijänä, joka määrittää unionin olemuksen.

Presidentialismin piirteiden korostuminen, parlamentarismien periaatteen ohella, on muokannut unionista omanlaisensa poliittisen järjestelmän, mikä on tapahtunut paljolti hallitusvälisyyden kustannuksella. EN:n vahva toiminta yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan mahdollistamiseksi on merkinnyt olennaiselta osalta sen hallitustenvälisen luonteen ylittämistä, ja näin ollen kansallisen suvereenisuuden ylittämistä. Tämä aspekti on tuonut kiinnostavan jännitteensä Van Rompuyn puheisiin. Esimerkiksi EN:n peräänkuuluttamien ”yhteisten strategioiden” tekeminen vaatii luonnollisesti jäsenmaiden ulko- ja turvallisuuspolitiikkojen yhtenäistämistä. Näin ollen EN:n strategisuuden hyväksyminen merkitsee vallansiirtoa jäsenmailta EU:lle EN:n kautta, joten strategia -termillä on tärkeä retorinen ulottuvuutensa. Van Rompuy pyrki käyttämään tätä strategia -sanastoa johtamansa instituution representoimisessa ulkopoliittikan vahvan toimeenpanomandaatin ansaitsevana toimijana. Lisäksi hän käytti tätä sanastoa kyseisen instituution vahvistamiseksi ylipäänsä.

Jäsenvaltiot pyrkivät EN:ssä määrittämään yhteisiä näkökulmia ja lähestymistapoja ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymysten suhteen. Sikäli kun tässä onnistutaan, valtaa siis siirtyy pois jäsenmailta. Van Rompuy tiedostaa tämän aspektin, samaan aikaan, kun hän on

pyrkinyt EN:n presidentiaalisuuden vahvistamiseen. Tämä presidentiaalisuus suuntautuu keskeisesti juuri hallitustenvälisyyttä ja siihen liittyvää jäsenvaltioiden veto-oikeutta vastaan. Veto-oikeus on hallitustenvälisyyden kulmakivi, jonka käyttämättä jättämiseen Van Rompuyn kompromissi- ja konsensuspuhe sekä jäsenmaiden osallisuuden painotus korostetusti liittyvät. Hän pyrkii käyttämällään yhteistyö -fraseologiallaan liehittämään suuria maita, vahvistaakseen EN:ää ja EU:ta näiden kustannuksella. Esimerkiksi kapteeni -metaforan tyyppisillä retorisisilla keinoilla hän legitimoii vallansiirtoa jäsenvaltioista EN:lle, sulkien samalla pois parlamentin, jossa tästä EU:n ”laivasaattueen” suunnasta kiistellään.

Tämän tutkimuksen näkökulmasta kiinnostavin aspekti on siis Van Rompuyn retorinen taktiikka EN:n presidentiaalisuuden piilottamisessa sekä toisaalta EU:n hallitustenvälisen olemuksen näennäisessä pönkittämisessä. Yhteistyö -puheen ympärille rakentuva EN:n vahvistumista kompensoiva tematiikka pitää sisällään monia tarkkaan harkittuja retorisia аспекteja. Jäsenmaiden osallisuudesta puhumisen lisäksi, hän peräänkuuluttaa jäsenvaltioiden lukumäärää, näiden välistä keskustelua ja päätöksentekoa, jäsenvaltioiden päämiesten kuvaamista kapteeneina puheenjohtajan rinnalla, kaikkien EN:n jäsenten näkökulmien huomioonottoa sekä puheenjohtajan jatkuvaa keskustelun ylläpitämistä jäsenvaltioiden johtajien kanssa. Kaikilla näillä retorisisilla elementeillä pyritään siis piilottamaan EN:n vahvistamista ajava agenda.

Van Rompuy on rivien välistä pyrkinyt EN:n presidentiaalisen roolin oikeuttamiseen ikään kuin rationaalisenä tai luonnollisena ilmiönä, mikä ei ole olemukseltaan poliittista. Koska EN on hänen retoriikassaan ainoa unionin toimielimistä, joka kykenee strategisten painopisteiden määrittelyyn, muiden instituution keskittyessä ”arkipäiväisiin” kysymyksiin, instituution merkittävä rooli näyttäytyy ikään kuin objektiivisena totuutena, josta ei tarvitse kiistellä. Näin Van Rompuy pyrkii muodostamaan EN:stä mielikuvan instituutiona, joka on noussut valtaan ilman kamppailua ja konflikteja.

Van Rompuyn positio EN:n johdossa on vahva, kyseiseen tehtävään liittyvien etujen vuoksi. Esimerkiksi se, että hänen merkityksensä on jatkuvampi suhteessa ”kokouksissa käyviin” valtion- ja hallitusten päämiehiin, on vahvistanut hänen poliittista merkitystään. Lisäksi hänen kaksinainen valta-asema pysyvänä puheenjohtajana sekä kokousten puheenjohtajana on merkittävä aspekti. Kiertävän puheenjohtajamaan pääministeri siis menetti myös kokouspuheenjohtajuuden eli EN:n ”puhemiehen” paikan. Pysyvän puheenjohtajan tehtävä on myös johtanut hallitustenvälisyyden heikkenemiseen siten, että

kompromisseja tuottaa pysyvä sovittelija-puheenjohtaja, sen sijaan, että tämän tekisi yksi pääministereistä vuorollaan.

Van Rompuyn jäsenmaiden liehittelyyn perustuva vallansiirtopyrkimys on seikka, jota Van Rompuyn johtajuustaitoja epäilleet toimijat tuskin osasivat odottaa. Vaikka Van Rompuyn valinta aiheutti vahvemman EN:n kannattajille pelon kyseisen instituution johtajuuden puutteesta, nämä pelot ovat olleet perusteettomia. Se, mitä nämä toimijat eivät ole tunnistanee, on Van Rompuyn vaatimattomuuden ja matalan profiilin verhon taakse piiloutuva määrätietoinen politiikan pelivaroilla operoiva toiminta, jonka keskiössä on ollut nimenomaan EN:n vahvistaminen sekä hänen oman roolinsa korostaminen. Tämä on selkeä signaali siitä, ettei Van Rompuy ole tyytynyt niihin rooliodotuksiin, joita häneen liitettiin valintansa kynnyksellä. Hän on ottanut roolin tärkeänä toimijana, joka ei millään muotoa typisty ainoastaan seremoniallisiin proseduureihin. Samaan aikaan, kun hän on näennäisen vaatimattomasti korostanut olevansa ainoastaan puheenjohtaja, hän on korostanut omaa rooliaan poikkeuksellisen tärkeänä unionin ulko- ja turvallisuuspoliittisten kysymysten osalta. Hän representoi itsensä tärkeänä neuvottelukumppanina muille keskeisten maailmanpoliittisten entiteettien päämiehille, tarjoten näin keskeisen työkalun unionin ulkosuhteiden etujen takaamiseksi.

Siinä missä EN representoituu presidentiaalisena toimijana, jonka vahvistamista Van Rompuy tavoittelee, hänen oma positionsa ei siis suinkaan jää tämän varjoon. Van Rompuyn itsevarmuus näkyy esimerkiksi siinä, että hän käyttää minä -muotoa puheissaan paljon. Hän ei retoriikassaan piiloudu instituutionsa taakse tai valtion- ja hallitusten päämiesten sekaan, vaan kuvailee mielellään sitä, miten nimenomaan hän on päättänyt jonkin aiheen asettamisesta instituutionsa agendalle. Hän myös puhuu yleisöilleen moralisoivaan tapaan, mikä viestii siitä, että hän kokee saaneensa ikään kuin mandaatin tämän tyyppisen retoriikan viljelyyn. Kun tähän yhdistetään vielä se seikka, että Van Rompuy puhuu puheissaan ikään kuin alaisilleen, sen sijaan, että hän asettuisi niiden tasolle tai niihin nähden alisteiseksi, hänen puheenjohtajuutensa vahvuus tulee korostetusti esiin. Van Rompuy on myös pyrkinyt luomaan omasta imagostaan varsin monipuolisen, mitä ilmentää niin muodollisen roolin hallitseminen kuin rennomman roolin ottaminen. Van Rompuy on retoriikkona siis varsin taitava. Hänen näennäinen epämuodollisuutensa on tarkkaan harkittu retorinen taktiikka kontrolloimattoman presidentinvallan vahvistamiseksi. Toisinaan taas hänen hillitty diplomaattisuutensa ja näennäinen vaatimattomuutensa toimivat keinoina asiantuntevan ja vakavasti otettavan puheenjohtajan

mielikuvan konstruomisessa. Vaikkei häntä voida toimivaltuuksiensa suhteen määrittellä EU:n presidentiksi, on ilmeistä, että hänen representaatioissaan on elementtejä, jotka ilmentävät presidentiaalisia piirteitä.

Tämä työ on avannut ideoita EN:n instituution olemukseen liittyvän jatkotutkimuksen suhteen. EN:n diplomaattista hallitustenvälisyyttä ilmentää erityisesti sen kokousten yksityiskohtien piilottaminen, mikä on vastakkaista parlamenttikamari -tulkinnalle. EN kuitenkin ilmentää monessa suhteessa myös toista parlamenttikamaria, sen ollessa tiiviisti yhteistyössä neuvoston kanssa ja sen toimiessa erityisesti budjettipolitiikan kysymyksissä lakialoitteiden hyväksyjänä parlamentin ohella. Vaikka tämän tyyppiset tulkinnat EN:n olemuksesta ovat kiinnostavia ja presidentiaalisuuden aspektia tietyllä tapaa problematisoivia ja täydentäviä, tämän tutkimuksen perusteella EN:n puheenjohtaja on kuitenkin pyrkinyt edistämään nimenomaan johtamansa instituution presidentiaalista merkitystä. Huolimatta tästä, jatkotutkimuksen näkökulmasta kiinnostavaksi kysymykseksi nousee EN:n presidentialismin ja toisen parlamenttikamarin piirteiden vertailu. Tätä kautta EN:n olemuksen tarkastelu pääsisi ikään kuin uudelle ulottuvuudelle ja tarjoaisi näköaloja kyseisen instituution kehittämisprosessin arvioimiseen.

Toinen kiinnostava aspekti jatkotutkimuksen kannalta on puheenjohtajan vaihtumiseen liittyvät kysymykset. Van Rompuyn päättäessä puheenjohtajakautensa vuoden 2014 marraskuun lopussa, EN:n johtoon nousee Puolan pääministerinä marraskuusta 2007 alkaen toiminut Donald Tusk (s. 22. huhtikuuta 1957 Gdańsk). Häntä on kuvailtu muun muassa vapaiden markkinoiden ja Euroopan integraation kannattajana sekä kompromisseja ja yhteisymmärrystä edistävänä poliitikkona. Lisäksi hänen on sanottu ottaneen hyvin tiukan näkökulman suhteessa Kreliin Ukrainan kriisiin aikana, ja hän on myös asettunut kannattamaan aktiivisesti kyseisen kriisin aikana toteutettuja sanktioita. (Helsingin Sanomat 31.8.2014.) Van Rompuyn ja Tuskin puheenjohtajuuden vertaileva tutkimus voisi olla kiinnostava jatkotutkimuksen aihe. Olisi mielenkiintoista tarkastella, muuttuuko EN rooliltaan tai työskentelytavoiltaan uuden puheenjohtajan myötä. Lisäksi näiden kahden puheenjohtajan roolien vertailu olisi kiinnostavaa EU:n ulkoisen edustamisen näkökulmasta. Kiinnostusta herättävä tutkimuskysymys voisi olla myös se, jatkaako Tusk Van Rompuyn viitoittamalla tiellä retoriikan näkökulmasta tarkasteltuna.

LÄHTEET

Tutkimusaineisto

Van Rompuy, Herman (19.11.2009)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/fi/ec/141244.pdf

Van Rompuy, Herman (7.1.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/112174.pdf

Van Rompuy, Herman (24.2.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113028.pdf

Van Rompuy, Herman (25.2.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113067.pdf

Van Rompuy, Herman (26.3.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113630.pdf

Van Rompuy, Herman (26.4.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/113993.pdf

Van Rompuy, Herman (18.5.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/114523.pdf

Van Rompuy, Herman (22.6.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115485.pdf

Van Rompuy, Herman (23.6.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115464.pdf

Van Rompuy, Herman (16.7.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/115848.pdf

Van Rompuy, Herman (20.9.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116691.pdf

Van Rompuy, Herman (22.9.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116668.pdf

Van Rompuy, Herman (6.10.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/116935.pdf

Van Rompuy, Herman (24.11.2010)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/117989.pdf

Van Rompuy, Herman (13.1.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/118794.pdf

Van Rompuy, Herman (19.1.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/118889.pdf

Van Rompuy, Herman (5.2.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119199.pdf

Van Rompuy, Herman (16.2.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119319.pdf

Van Rompuy, Herman (4.3.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119604.pdf

Van Rompuy, Herman (16.3.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/119990.pdf

Van Rompuy, Herman (19.3.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120042.pdf

Van Rompuy, Herman (25.3.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120325.pdf

Van Rompuy, Herman (30.3.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/120903.pdf

Van Rompuy, Herman (5.4.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/121297.pdf

Van Rompuy, Herman (17.5.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/122013.pdf

Van Rompuy, Herman (16.6.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/122787.pdf

Van Rompuy, Herman (1.9.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/124490.pdf

Van Rompuy, Herman (20.9.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/124680.pdf

Van Rompuy, Herman (22.9.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/124714.pdf

Van Rompuy, Herman (9.11.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/125983.pdf

Van Rompuy, Herman (9.12.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126661.pdf

Van Rompuy, Herman (22.11.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126269.pdf

Van Rompuy, Herman (30.11.2011)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126426.pdf

Van Rompuy, Herman (6.2.2012)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/127849.pdf

Van Rompuy, Herman (10.2.2012)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/127937.pdf

Van Rompuy, Herman (1.3.2012)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/128419.pdf

Van Rompuy, Herman (3.5.2012)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/130048.pdf

Van Rompuy, Herman (31.5.2012)

http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/130552.pdf

Van Rompuy, Herman (5.7.2012)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/131545.pdf

Van Rompuy, Herman (5.9.2012)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/132270.pdf

Van Rompuy, Herman (26.9.2012)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/132612.pdf

Van Rompuy, Herman (15.3.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/136188.pdf

Van Rompuy, Herman (21.3.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/136394.pdf

Van Rompuy, Herman (17.6.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/137501.pdf

Van Rompuy, Herman (4.9.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/138655.pdf

Van Rompuy, Herman (5.9.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/138657.pdf

Van Rompuy, Herman (18.9.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/138764.pdf

Van Rompuy, Herman (9.11.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/139438.pdf

Van Rompuy, Herman (26.11.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/139729.pdf

Van Rompuy, Herman (13.12.2013)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/140091.pdf

Van Rompuy, Herman (29.5.2014)
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/fi/ec/143057.pdf

Kirjat, artikkelit ja muut lähteet

- Allen, David & Smith, Michael (2010): Relations with the Rest of the World. *JCMS*, 48, 205-223.
- Bagehot, Walter (1904): *The English Constitution*. London: Kegan Paul, Trench, Trubner & CO. (1. painos 1867.)
- Barber, Tony (2010): The Appointments of Herman van Rompuy and Catherine Ashton. *JCMS*, 48, 55-67.
- Barroso, José Manuel (28.9.2011): José Manuel Durão Barroso, President of the European Commission, European renewal – State of the Union Address 2011. Saatavilla <http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-11-607_en.htm>, luettu 18.8.2014.
- BBC (20.11.2009): Profile: First EU President Herman van Rompuy. Saatavilla <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8358504.stm>>, luettu 2.4.2014.
- Beliën, Paul (The Brussels Journal 20.11.2009): Meet the President of Europe. Saatavilla <<http://www.brusselsjournal.com/node/4181>>, luettu 20.5.2014.
- Borchardt, Klaus-Dieter (2010): *The ABC of European Union law*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.
- Brack, Nathalie & Dandoy, Régis: Herman Van Rompuy: a threat for Belgium but an opportunity for Europe. *EU-28 Watch*. Saatavilla <<http://www.eu-28watch.org/?q=node/440>>, luettu 3.7.2014.
- Burke, Kenneth (1969): *A Rhetoric of Motives*. Berkeley: University of California Press. (1. painos 1950.)
- von Clausewitz, Carl (1998): *Sodankäynnistä* (suom. Heikki Eskelinen). Helsinki: Art House. (Alkuteos *Vom Kriege* 1832.)
- Closa, Carlos (2012): Institutional Innovation in the EU: The ‘Permanent’ Presidency of the European Council. Teoksessa Laursen, Finn (toim.): *The EU’s Lisbon Treaty, Institutional Choices and Implementation*. Farnham: Ashgate. 119-140.
- Curtin, Deirdre (2014): Challenging Executive Dominance in European Democracy. *The Modern Law Review*, 77:1.
- Dann, Phillip (2003): European Parliament and Executive Federalism: Approaching a Parliament in a Semi-Parliamentary Democracy. *European Law Journal*, 9:5, 549-574.
- Dawson, Mark & de Witte, Floris (2013): Constitutional Balance in the EU after the Euro-Crisis. *The Modern Law Review*, 76:5.
- Decker, Frank & Sonnicksen, Jared (2011): An Alternative Approach to European Unionin Democratization: Re-Examining the Direct Election of the Commission President. *Government and Opposition*, 46:2, 168-191.

- Denton, Robert, E., Jr. & Hahn, Dan, F. (1986): *Presidential Communication*. New York: Praeger Publishers.
- Dinan, Desmond (2010): *Institutions and Governance: A New Treaty, a Newly Elected Parliament and a New Commission*. *JCMS*, 48, 95-118.
- Dinan, Desmond (2011): *Governance and Institutions: Implementing the Lisbon Treaty in the Shadow of the Euro Crisis*. *JCMS*, 49, 103-121.
- Dinan, Desmond (2012): *Governance and Institutions: Impact of the Escalating Crisis*. *JCMS*, 50, 85-98.
- Dinan, Desmond (2013): *EU Governance and Institutions: Stresses Above and Below the Waterline*. *JCMS*, 51, 89-102.
- Duverger, Maurice (1980): *A New Political System Model: Semi-presidential Government*. *European Journal of Political Research*, 8.
- Elgie, Robert (1999): *Semi-Presidentialism in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Elgie, Robert (2007): *Varieties of Semi-Presidentialism and Their Impact on Nascent Democracies*. *Taiwan Journal of Democracy*, 3.
- Emmanouilidis, Janis A. (2012): *Europe's Role in the Twenty-First Century*. Teoksessa Renard, Thomas & Sven Biscop (toim.): *The European Union and Emerging Powers in the 21st Century: How Europe Can Shape a New Global Order*. Farnham: Ashgate. 83–104.
- Erkkilä, Tero & Tiilikainen, Teija (2012): *Avain EU-käsitteisiin. Eurooppatiedotus, Ulkoasiainministeriö*.
- Erlanger & Castle (The New York Times 8.10.2010): *At Europe's Helm, a Steady Hand With Little Pomp*. Saatavilla <<http://www.nytimes.com/2010/10/09/world/europe/09van.html?pagewanted=all>>, luettu 28.7.2014.
- EurActiv (18.3.2013): *Van Rompuy says he will quit politics in 2014*. Saatavilla <<http://www.euractiv.com/future-eu/herman-van-rompuy-quits-politics-news-518582>>, luettu 22.6.2014.
- Euroopan unionin turvallisuusstrategia (2003): *Turvallisempi Eurooppa oikeudenmuisemmassa maailmassa*. Saatavilla <<http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIIFI.pdf>>, luettu 27.8.2014.
- Eurooppa-neuvosto: *Curriculum Vitae: Herman Van Rompuy*. Saatavilla <<http://www.european-council.europa.eu/the-president/biography?lang=fi>>, luettu 7.12.2013.
- Eurooppa-neuvosto: *Europa: Eurooppa-neuvostolle oma rakennus*. Saatavilla <<http://www.european-council.europa.eu/the-institution/europa-building?lang=fi>>, luettu 28.6.2014.

- Eurooppa-neuvosto: Kabinetti. Saatavilla <<http://www.european-council.europa.eu/the-president/cabinet?lang=fi>>, luettu 12.5.2014.
- Eurooppa-neuvoston työjärjestys (2009) Saatavilla <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=OJ:JOL_2009_315_R_0051_01>, luettu 28.7.2014.
- Europa.eu. Tiivistelmät EU:n lainsäädännöstä. Saatavilla <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/treaties_maastricht_fi.htm>, luettu 1.9.2014.
- Eurooppatiedotus. Henkilökuva: Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja. Saatavilla <<http://www.eurooppatiedotus.fi/public/download.aspx?ID=50266&GUID=%7B9A1B2EB1-8D6B-4E71-8DFD-AFBD4014EE3D%7D>>, luettu 13.4.2014.
- Ganghof, Steffen (2014): Is the “Constitution of Equality” Parliamentary, Presidential or Hybrid? Political Studies: 2014. Political Studies Association.
- Helsingin Sanomat (18.3.2013): EU-presidentti Van Rompuy jättää politiikan. Saatavilla <<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1363490772248>>, luettu 13.4.2014.
- Helsingin Sanomat (4.10.2013): Van Rompuy julkaisi toisen haikukokoelman. Saatavilla <<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1380854059762>>, luettu 13.4.2014.
- Helsingin Sanomat (29.4.2014): Van Rompuy HS-haastattelussa: Enemmistö uskoo yhä Eurooppaan. Saatavilla <<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1398737247107>>, luettu 20.6.2014.
- Helsingin Sanomat (31.8.2014): Eurooppa-neuvoston johtoon vapaiden markkinoiden puolustaja. Saatavilla <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1409450262414>, luettu 5.10.2014.
- Helwig, Niklas (2014): Komission puolivallaton puheenjohtaja. Ulkopoliittika 1/2014. Saatavilla <http://www.ulkopoliittika.fi/artikkeli/1254/komission_puolivallaton_puheenjohtaja/>, luettu 28.9.2014.
- James, Randy (Time 20.11.2009): Herman Van Rompuy, the E.U.'s New President. Saatavilla <<http://content.time.com/time/world/article/0,8599,1941121,00.html>>, luettu 20.4.2014.
- Jones, Huw (Reuters 28.12.2008): UPDATE 2-Belgian king asks Van Rompuy to form government. Saatavilla <<http://www.reuters.com/article/2008/12/28/belgium-idUSLS35202520081228>>, luettu 14.6.2014.
- Kaczyński, Piotr Maciej (2011): Swimming in Murky Waters. Challenges in Developing the EU's External Representation. FIIA Briefing Paper 88. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla <http://www.fiia.fi/fi/publication/211/swimming_in_murky_waters/>, luettu 4.12.2013.

- Kohler, Manfred (2014): European Governance and the European Parliament: From Talking Shop to Legislative Powerhouse. *JCMS*, 52:3, 600-615.
- Lijphart, Arend (1999). *Patterns of Democracy. Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Machiavelli, Niccolo (1984): *Ruhtinas* (suom. Aarre Huhtala). Juva: WSOY. (Alkuteos II princeps 1532.)
- McCormick, John (2011): *Understanding the European Union*. Bodmin and King's Lynn: Palgrave Macmillan. (1. painos 1999.)
- Mouffe, Chantal (1996): *Democracy, Power, and the 'Political'*. Teoksessa Benhabib, Seyla (toim.): *Democracy and Difference: Contesting the Boundaries of the Political*. Princeton: Princeton University Press. 245-255.
- Mouffe, Chantal (2005): *The Return of the Political*. London, New York: Verso.
- Mulvey, Stephen (BBC 20.3.2010): EU president Herman Van Rompuy and his love of haiku. Saatavilla <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/8577506.stm>>, luettu 15.6.2014.
- Nojima, Jun (The Asahi Shimbun 6.10.2013): European Council president publishes second haiku book. Saatavilla <http://ajw.asahi.com/article/behind_news/people/AJ201310060010>, luettu 16.5.2014.
- Ojanen, Hanna (2013): EU etsii uskottavuutta. Kannattako EU:n turvallisuusstrategiaa uudistaa? FIIA Briefing Paper 120. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla <http://www.fiia.fi/fi/publication/307/eu_etsii_uskottavuutta/>, luettu 4.12.2013.
- Palonen, Kari (2003): *Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking, and Politicization. Alternatives: Global, Local, Political*. 28:2, 171-186.
- Palonen, Kari (2006): *The Struggle With Time. A Conceptual History of 'Politics' as an Activity*. Münster: LIT Verlag.
- Palonen, Kari (2007): Max Weber parlamentarismen puolestapuhujana. Teoksessa Kaakkuriniemi, Tapani & Juri Mykkänen (toim.): *Politiikan representaatio*. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys. 64–86.
- Palonen, Kari (2014a): Euroopan unioni politisoivana mahtina. *Politiikka* 56:1.
- Palonen, Kari (2014b): Pääministeri Juncker – eli politologista nimipolitiikkaa. *Politiikasta.fi*. Saatavilla <<http://www.politiikasta.fi/kolumni/p%C3%A4ministeri-juncker-%E2%80%93-eli-politologista-nimipolitiikkaa>>, luettu 3.8.2014.
- Palonen, Kari (2014c): Parlamentarismen pelivarat Euroopan unionissa. Teoksessa Mykkänen, Juri & Kari Paakkunainen (toim.): *Johdatus Euroopan unionin politiikkaan*. Helsingin yliopisto, Poliittikan ja talouden tutkimuksen laitos / Avoin yliopisto. 54–80. Saatavilla

- <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/135785/Euroopan_unio nin_politiikka.pdf?sequence=4>, luettu 15.9.2014.
- Perelman, Chaïm (1982): *The Realm of Rhetoric* (Trans. William Kluback). Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Perelman, Chaïm (1996): *Retoriikan valtakunta* (suom. Leevi Lehto). Tampere: Vastapaino.
- Poguntke, Thomas & Webb, Paul (2009): *The Presidentialization of Politics. A Comparative Study of Modern Democracies*. New York: Oxford University Press.
- Project Europe 2030 (2010). Saatavilla
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3210249ENC.pdf>, luettu 25.8.2014.
- Puetter; Uwe (2012): *The Latest Attempt at Institutional Engineering: The Treaty of Lisbon and Deliberative Intergovernmentalism in EU Foreign and Security Policy Coordination*. Teoksessa Cardwell, Paul James (toim.): *EU External Relations Law and Policy in the Post-Lisbon Era*. The Hague: T.M.C. Asser Press. 17–34.
- Pöhlö, Aapo (2011): *EU-maat suomalaisin silmin: Belgia, ollako vai eikö olla?* Ulkoasiainministeriö. Saatavilla
<<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=216638&contentlan=1&culture=fi-FI>>, luettu 2.6.2014.
- Raik, Kristi (2011a): *Brysselissä häärii liikaa kokkeja*. *Ulkopolitiikka* 2/2011. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla
<http://www.ulkopolitiikka.fi/article/820/brysselissa_haarii_liikaa_kokkeja/>, luettu 13.1.2014.
- Raik, Kristi (2011b): *Pienet porkkanat, vähäinen vaikutus: Naapurusto koettelee EU:n uutta ulkopoliittikkaa*. *FIIA Comment* 7/2011. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla
<http://www.fiia.fi/fi/publication/195/pienet_porkkanat_vahainen_vaikutus/>, luettu 1.2.2014.
- Raik, Kristi (2011c): *Demokratiaa vai geopolitiikkaa? EU:n itäisen kumppanuuden politiikka on vaikeiden valintojen edessä*. *FIIA Comment* 11/2011. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla
<http://www.fiia.fi/fi/publication/217/demokratiaa_vai_geopolitiikkaa/>, luettu 8.2.2014.
- Renard, Thomas & Biscop, Sven (2012): *Conclusion: From Global Disorder to an Effective Multilateral Order: An Agenda for the EU*. Teoksessa Renard, Thomas & Sven Biscop (toim.): *The European Union and Emerging Powers in the 21st Century: How Europe Can Shape a New Global Order*. Farnham: Ashgate. 185-198.

- Riegert, Bernd (Deutsche Welle 29.5.2014): Van Rompuy: The unpretentious mediator. Saatavilla <<http://www.dw.de/van-rompuy-the-unpretentious-mediator/a-17670690>>, luettu 20.6.2014.
- Ruonala, Marko (2011): EU-perusteos. Eurooppatiedotus, Ulkoasiainministeriö. (1. painos 2008)
- Sartori, Giovanni (1994): Comparative Constitutional Engineering: An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes. Macmillan: Basingstoke.
- Sautenet, Antoine (2012): The EU's Strategic Partnerships with Emerging Powers: Institutional, Legal, Economic and Political Perspectives. Teoksessa Renard, Thomas & Sven Biscop (toim.): The European Union and Emerging Powers in the 21st Century: How Europe Can Shape a New Global Order. Farnham: Ashgate. 123-146.
- Schmitt, Carl (1997): Poliittinen teologia: Neljä lukua suvereenisuusopista (suom. Tapani Hietaniemi). Helsinki: Tutkijaliitto. (Alkuteos Politische Theologie 1922)
- Schulz, Martin (14.3.2013): Speech to the European Council by Martin Schulz, President of the European Parliament. Saatavilla <http://www.europarl.europa.eu/former_ep_presidents/president-schulz/en/press/press_release_speeches/speeches/sp-2013/sp-2013-march/html/speech-to-the-european-council-by-martin-schulz--president-of-the-european-parliament>, luettu 7.8.2014.
- Schulz, Martin (27.7.2013): Speech by the President of the European Parliament Martin Schulz to the European Council of 27 June 2013. Saatavilla <http://www.europarl.europa.eu/former_ep_presidents/president-schulz/en/press/press_release_speeches/speeches/sp-2013/sp-2013-june/html/speech-by-the-president-of-the-european-parliament-martin-schulz-to-the-european-council-of-27-june-2013>, luettu 7.8.2014.
- Schwarzer, Daniela (2012): The Euro Area Crises, Shifting Power Relations and Institutional Change in the European Union. Global Policy, 3:1.
- Sedelius, Thomas (2006): The Tug-of-War between Presidents and Prime Ministers. Semi-Presidentialism in Central and Eastern Europe. Örebro: Örebro University. Väitöskirja.
- Selvitys Euroopan unionin turvallisuusstrategian täytäntöönpanosta (2008). Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/FI/reports/104635.pdf>, luettu 1.9.2014.
- Shogan, Colleen, J. (2007): The Moral Rhetoric of American Presidents. College Station: Texas A&M University Press.
- Siaroff, Alan (2003): Comparative presidencies: The inadequacy of the presidential, semi-presidential and parliamentary distinction. European Journal of Political Research, 42, 287-312.
- Strøm, Kaare (2000): Delegation and Accountability in Parliamentary Democracies. European Journal of Political Research, 37.

- Summa, Hilkka (1996): Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Teoksessa Palonen, Kari & Hilkka Summa (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Tampere: Vastapaino. 51-83.
- Thurow, Glen, E. (2004): Dimensions of Presidential Character. Teoksessa: Medhurst, Martin, J. (toim.) Beyond the Rhetorical Presidency. College Station: Texas A&M University Press. 15-29. (1. painos 1996)
- Tiilikainen, Teija (2010a): Will the EU get a real president? The EU's political system as another example of semi-presidentialism in Europe. Briefing Paper, 65. Ulkopoliittinen instituutti. Saatavilla <http://www.fiia.fi/fi/publication/144/will_the_eu_get_a_real_president/>, luettu 24.1.2014.
- Tiilikainen, Teija (2010b): Kohti Yhdysvaltain vai Ranskan mallia? Ulkopoliitiikka, 4. Saatavilla <http://www.ulkopoliitiikka.fi/article/754/kohti_yhdysvaltain_vai_ranskan_mallia/>, luettu 24.1.2014.
- Tiilikainen, Teija (2011): The Role of the European Parliament in the EU's Political Order. Teoksessa Wiesner, Claudia, Kari Palonen & Tapani Turkka (toim.): Parliament and Europe: Rhetorical and conceptual studies on their contemporary connections. Baden-Baden: NOMOS.
- Tulis, Jeffrey, K. (1987): The Rhetorical Presidency. Princeton: Princeton University Press.
- Tulis, Jeffrey, K. (2004): Revising the Rhetorical Presidency. Teoksessa: Medhurst, Martin, J. (toim.) Beyond the Rhetorical Presidency. College Station: Texas A&M University Press. 3-14. (1. painos 1996)
- Van der Kriss, Jeroen (Spiegel 20.11.2009): Who is Van Rompuy? New EU President's Life Motto Is 'Quiet Determination'. Saatavilla <<http://www.spiegel.de/international/europe/who-is-van-rompuy-new-eu-president-s-life-motto-is-quiet-determination-a-662517.html>>, luettu 20.5.2014.
- Van Oudenaren, John. 2005. Uniting Europe - An introduction to the European Union. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Van Oudenaren, John. 2010. The European Union as a Foreign Policy Actor. Teoksessa: Tiersky, Ronald & John Van Oudenaren (toim.): European Foreign Policies. Does Europe still matter? New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. 15-41.
- Van Rompuy, Herman (2011): The European Council in 2010. Saatavilla <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/librairie/PDF/QC3010507ENC.pdf>, luettu 12.7.2014.
- Van Rompuy, Herman (2012): The European Council in 2011. Saatavilla <<http://www.european-council.europa.eu/media/555285/qcao11001enc.pdf>>, luettu 15.7.2014.

- Van Rompuy, Herman (2013): The European Council in 2012. Saatavilla <<http://www.european-council.europa.eu/the-president/the-ec-in-2012>>, luettu 20.7.2014.
- Van Rompuy, Herman (2014): The European Council in 2013. Saatavilla <<http://www.european-council.europa.eu/the-president/the-ec-in-2013?lang=fi>>, luettu 30.7.2014.
- Walker, Peter (The Guardian 15.4.2010): EU president's haiku book hits shelves. Saatavilla <<http://www.theguardian.com/world/2010/apr/15/herman-van-rompuy-haiku-book>>, luettu 15.6.2014.
- Waterfield, Bruno (The Telegraph 20.11.2009): Herman Van Rompuy: quirky exterior conceals sharp operator. Saatavilla <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/eu/6616399/Herman-Van-Rompuy-quirky-exterior-conceals-sharp-operator.html>>, luettu 19.6.2014.
- Weber, Max (1922): Wirtschaft und Gesellschaft. Tübingen: Mohr.
- Weber, Max (2009): Tiede ja politiikka – kutsumus ja ammatti (suom. Hietaniemi Tapani, Hannula Risto). Tampere: Vastapaino. (Alkuteokset Wissenschaft als Beruf 1917, Politik als Beruf 1919.)
- Wood, Steve & Quaisser, Wolfgang (2008): The New European Union - Confronting the Challenges of Integration. Boulder/London: Lynne Rienner Publishers.
- Yle (25.11.2009): Yves Leterme palasi Belgian pääministeriksi. Saatavilla <http://yle.fi/uutiset/yves_leterme_palasi_belgian_paaministeriksi/1186290>, luettu 15.6.2014.